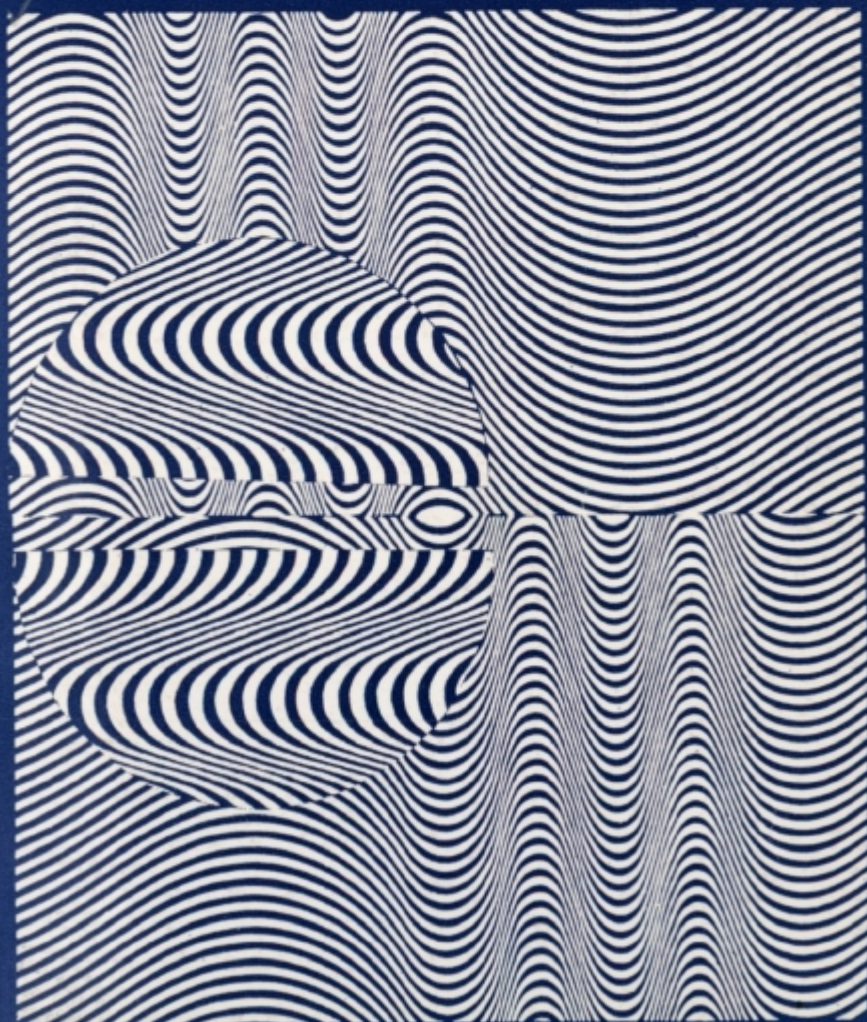

LITERATURA

Problemi, št. 123-124, marec-april 1973, letnik XI

PROBLEM
IWM

Problemi, št. 123—124, marec—april 1973, letnik XI.

Glavni urednik Milan Pintar, odgovorni urednik Rastko Močnik, tajnik uredništva Andrej Medved, lektor U. V., likovni urednik Tomo Podgornik.

Uredniški odbor: Branko Bošnjak, Peter Božič, Niko Grafenauer, Spomenka Hribar, Tomaž Kralj, Lev Kreft, Matjaž Maček, Andrej Medved, Jure Mikuž, Rastko Močnik, Milan Pintar, Matjaž Potrč, Braco Rotar, Marko Slodnjak, Ivo Svetina, Marko Švabič, Ivo Urbančič, Ivo Volarič, Franci Zagoričnik, Ifigenija Zagoričnik, Aleksander Zorn in Slavoj Žižek.

To številko je uredil Franci Zagoričnik.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Soteska 10, tel. 20-487. Tajnik uredništva posluje vsak ponedeljek, sredo in petek od 12. do 14. ure, uprava pa v četrtek od 14.30 do 16.30. Tekoči račun 501-8-475/1 z oznako: za Probleme. Celoletna naročnina 50 din, cena posamezne številke 5 din, dvojne 8 din. Izdajata predsedstvo RK ZMS in IO SŠ LVZ. Tiska tiskarna PTT v Ljubljani. Revijo sofinancira KSS in je po sklepu RSPK št. 421-1/73 dne 30. 5. 1973 oproščena prometnega davka.

KAZALO

1 Jean François Bory: AAAART	75 Blaž Ogorevc: 2 vizualna teksta
2 Franci Zagoričnik: Kazati jezik	77 Dreja Rotar: 7 pesmi
5 Matjaž Hanžek: Poetika	80 Igor Likar: Sangama v vetru
6 Zvonimir Mrkonjić: 3 vizualni teksti	85 Matjaž Potrč: Die Gegend
9 Tamara Janković: vizualni tekst	87 Miha Avanzo: Pravica skazica
10 David Plut: 7 pesmi	90 Lado Planko: Konec zavesti
17 David B. Vodušek: Pesmi za Vesno	94 Milan Kleč: Songi
21 Lev Kreft: 5 pesmi	97 Srečko Lorgar: Prvega dne
25 Boris A. Novak: 5 pesmi	100 Pavel Lužan: Resnejši res
28 Jure Perovšek: 3 pesmi	104 Lev Detela: Žolca in nič drugega
31 Pavel Lužan: Ta dan, ta noč, Marija	112 Uroš Kalčič: Proces
39 Branko Novak: Od kod pa ti, ogabna psica	120 Vladimir Gajšek: 3 proze
46 Milan Osrajnik: Dogodki	126 Milena Merlak: Navodilo za sadistično lupljenje krompirja
49 Milan Knižák: AKTUAL na Českoslovaškem	129 Franca Buttolo: Kierkegaard in pieta
52 Timm Ulrichs: Kartonski sodrugi	131 Zdenka Klevišar: 3 pesmi
53 Sarenco: Achtung Dichter	134 Ivan Volarič Feo: The beauty of sub-inscriptions
54 Milan Knižák: Sprehod	137 Franci Slak: Zrno stražarjevih tros
55 Tadeus Kantor: Tadeus Kantor dirigira Baltiškemu morju	143 Jože Slak: 6 pesmi
56 Jiří Valoch: Histologija pesništva	145 Slobodan Tišma: Medtem (Jona)
57 Emilio Isgrò: Izbris	148 Ottó Tolnai: vizualni tekst
58 Milan Osrajnik: Prostorsko-časovno gledanje	149 Zoltán Magyar: vizualni tekst
60 Zlatko Naglič: O znanosti, O'glej, O a-becedi	150 Bálint Szombathy: Nontextualité
65 Ifigenija Zagoričnik: 5 pesmi	151 Emilio Isgrò: Kaj je vizualna poezija
70 Ivan Volarič Feo: Zuidema	155 Sarenco: O vizualni poeziji
71 Franci Zagoričnik: Nobel lovci nobel ovc	157 Jožef Paganel: Kerubini, sedmo in osmo poglavje
72 Orest Zagoričnik: vizualni tekst	176 Vitomil Zupan: Preobrazbe brez poti nazaj
73 Milan Osrajnik: vizualni tekst	203 Primož Žagar: Pisatelj in muzik kot naravna zrezka
74 Aksinja Kermauner: vizualni tekst	217 Jiří Valoch: Street poem

KAZATI JEZIK

KAZATI JEZIK

Priloga, št. 123-124, marec-april 1973, letnik XI.

Glavni urednik Milica Vrhovar, odgovorni urednik Rastko Močnik, tajnik uredništva Andrej Medved, lektor U. V., glavni urednik Tomo Poljavec.

Uredni svet: Branko Buljanič, Peter Bežič, Milko Grafenauer, Franjo

Šušter, Tomaz Kratič, Lev Trnčič, Marjeta Močnik, Andrej Medved. An Euridika!

O tekstih. Napisani teksti. Teksti v predalih. Usoda tekstov v predalih uredništev. U-red-ništvu: v red in/ni/čenje tekstov. Funkcija urednikovanja: kovanje reda — red kovanja — tekstov. Delitev funkcije urednikovanja glede tekstov na afirmacijsko in negacijsko. O nujnostih ali ne selekcije. Kakšnost selekcije! Dopuščanje drugačnega v kontekstu že uveljavljenega, v škodo le-tega, v korist pojmovanju celote. Literatura kot/in Pismo sveta. Kot vsako posamično — posamično vsega. Tudi tukaj najvišji kriterij — vse. Funkcija urednikovanja — aranžiranje vsega. Katalog. Popis papirja. Popis popisane papirja. Popis popisane vsega. V red sklad-išče ništva tekstov. Kriterij v red ni/in kovanja in/ni/čenja. Nič/enje kot nič nenehno pojavljajočega se posamičnega. Dih smrti in smrt smrti. Revija o-belo-danja-nja dokončnosti tekstov in avtorjev. Izpolnjevanje njih poslednje volje kot ponovljene volje po belem dnevu, po jemanju dane danosti. V sistemu razpadajočega papirja. V sistemu iluzije in razkrivanja (razkrajanja) iluzije. Ki terja samo še odhod v drugačno življenje (smrt). Tekst sam — že terjatev drugačnosti. Mimo ne/in deklariranega za. Mimo deklarirane ne/in angažiranosti. Prostor revije je/ni posesten. Prostor revije je/ni javen. Prostor revije je prostorje literarnega dogajanja resnice. Je čas ali trenutek (hip) resnice. Resnica kot izstopanje iz vsega. Odločevanje od vsega kot njegova razlika. Protuberanca težeča k usahnitvi — v ponovno izenačitev z vsem. Kot upor proti vsemu, ali zgolj proti določenemu posamičnemu. Klicanje in iskanje Evridike. Pogled na svet (svetovni nazor) skozi obzorje zore (zobovje sveta).

O naslovu.

O poeziji. Tako kot povedano ni nujno v povedku, tudi izpuščenem ne, tako tudi v govoru o poeziji ni poezije, tudi v izpuščenem ne (lahko je tudi izpuščen!). Vprašanje o poeziji je zgoj, na svoji lastni poti, na poti lastnega vpraševanja, tako kot pomeni vsako vpraševanje vprašljivost vpraševanega (vprašanca) kakor tudi vprašljivost vpraševanja (vpraševavca). Vpraševanje o poeziji je vedno bolj razbohoteno. Dalj ko je vpraševavec od poezije, bolj je to vpraševanje pogosto in nestrpno ali sovražno. Začne se najprej pri samih pesnikih, v trenutkih, ko to niso: bodisi, da je njih nadarjenost izčrpana ter so pri tem dejstvu nujno pred vprašanji o prehojenih poteh in nadaljnih možnostih, bodisi, da so poklicani (ali prijazno povabljeni) na odgovor (odgovornost) glede takšnega početja, ki se imenuje pesnjenje. Navadno imajo več kakor pesniki o poeziji povedati njeni kritiki ter se dostikrat zdi, kako imajo le-ti veliko več konkretnih

misli o poeziji od pesnikov samih. Še več: njihove razprave o poeziji so dostikrat zanimivejše od izjav posameznih pesnikov ali celo od poezije same. Seveda je nasledek takšnega stanja prav lahko nenormalen in nemoralen. Kritik poezije, ki več ve o poeziji kakor pesnik, je tedaj že eo ipso v večji meri pesnik od samega pesnika, v kolikor ne gre že za nadrejenost kritika poezije poeziji sami. Zdi se, da je takšna nenormalnost v vsem času poezije nujno prisotna. Kar pomnim, je bilo treba mnogo tega požirati. Vse preveč redki so kritiki, ki bi bili kljub svojemu imenu odprti za nove pojave v poeziji. Ti so po večini muzealci. Medtem ko smo se pesniki vpraševanju o poeziji dostikrat nagonsko ali premišljeno ogibali k postranskim temam, ali pa se vpraševanju sploh nismo odzivali. Tako se primeri, da je ustvarjavec poezije dosti skromnejši v svojih strokovnih izjavah v primeri s tistimi, ki si lastijo sodbo nad njegovimi proizvodi. Tisti, ki je s poezijo najtesneje povezan, je na ta način lahko v trajni opoziciji pred tistim, ki se razmetuje z zahtevami in vednostjo o tem, kaj je poezija in kaj to ni. Omenjena problematika je dokaj obsežna in zajeta v splošno, tako je seveda zaradi možnosti, da bi bil kdo po krivem prizadet, nujno upoštevati tudi izjeme.

O naslovu.

O poeziji. V lestvici možnih vprašanj o poeziji so gotovo možne nekatere skrajnosti, ki utegnejo biti blizu poezije same, ali pa so že povsem v njenem območju. Eno takšno vprašanje je vprašanje: kaj je poezija? oziroma, kaj ni poezija? Predstavlja pa neko nujno razpotje in delitev. Seveda ta delitev prihaja iz nasprotne strani (smeri) in predstavlja nevaren, mehanicistični pristop do poezije. Takšen pristop je poeziji sovražen. Kritik (ali ljubitelj) poezije hoče, da bi bila poezija po njegovi podobi, da služi njemu, da je izraz njegovega hotenja in blagoglasja o njem, da je izraz stanja njegovih želja in potreb. Poezija pa tudi ni po pesniku. Tega se ta v največji meri zaveda. Odtod njegova (domala) nestrokovnost v razpravljanju o poeziji. Pesnik se o poeziji vprašuje v manjši meri iz izkušenj svojega pesnikovanja, saj se zaveda, kako proizvod njegovega dela ne bo izključno tudi proizvod njegovega mišljenja o poeziji, ko vključuje v svoje delo (proizvodni proces) tudi takšne elemente, o katerih ni nujen kakršenkoli premislek, ker so le-ti, recimo, že dognani v sebi, tako kot pri dihanju ne misli na zrak, ampak misli nanj ob drugih pojavih, lahko da so ti elementi tudi nezavedni in je pesnik nanje zgolj pripravljen, zanje odprt, tako da se le-ti bolj ali manj vključujejo sami (od vsega, mislim, da je delež teh »samoupravnih« elementov pesniškega procesa kar poglobljen). Tisto, kar v resnici odpada od poezije, recimo, zaradi nujnega selekcioniranja nekega prostora, odpada bolj mimogrede, nič kako posebno utemeljeno, tako, kakor tudi tisto, kar je pri selekcioniranju ostalo, ni tega doseglo na kakšen posebno poudarjen način. To pač zaradi tega, da bi bil nek nujni poseg po tekstih kar najmanj vnanji. Kljub vsemu vpraševanju in kljub vsem odgovorom na vprašanje, kaj je poezija? moramo namreč vedeti, da ta proces vpraševanja in odgovarjanja še daleč ni dokončen zaradi neustreznosti vprašanj in neustreznosti odgovorov, v najboljšem primeru so možnosti samo delne in še to zgolj kot samo delne zadovoljitve, kar bi lahko pomenilo, da nam gre pri vpraševanju o poeziji največkrat za njeno prileganje in priležnost nečemu, kar poezija po vsej verjetnosti niti ni. Tu se nam samo od sebe ponuja vprašanje o prostoru in sploh razsežnostih poezije, po čem se te raz-

sežnosti merijo, ali po naših čustvih in naših željah, po našem mišljenju o stvareh in jih tedaj merimo s temi (z našimi lastnimi) merami. Odgovor na to je dovolj jasen in ni prav nič potrebno, da bi namesto tega pograbili najbližjo možnost.

O naslovu.

O poeziji. Druga takšna skrajnost, za katero mislim, da zadeva samo poezijo, je to, kar smo imenovali nadarjenost. Ne da bi poznali odgovor na poglobitveno vprašanje, ki je pač eno samo, namreč, kaj je poezija? govorimo o nadarjenosti, torej, o danem daru za nekaj in manj o obdarjenosti z nečim, ter se pri tem vendarle vedemo tako, kot da poglobitveni odgovor tudi že poznamo, le povedati ga nič prav ne moremo, in tako, kot da je nekemu dana zmožnost pesnjenja v dar z obveznostjo ali brez obveznosti vračila. V kolikor bi do vračila prišlo (bi poezija, teksti bili), bi ta dar s pesnikovo um(et)nostjo poplemeniten in obogaten bil potem izročen ostalemu nenadarjenemu ljudstvu. Jasno je, v kolikor gre zgolj za domneve nekega izključnega vprašanja in prav tako zgolj za domneve nekega edino veljavnega odgovora, tedaj je nujno dvomljiva tudi vrednost pojma nadarjenosti in v resnici je ta tudi vedno manj v rabi, oziroma, mirno lahko rečemo: saj vemo, kako je s temi reči! Za vse se je treba nemalo truditi, ne da bi bilo treba to kakorkoli posebej poudarjati, saj je stati osem ur za stroji ali sedeti pred nešteti številkami prav tako utrudljivo, navsezadnje pa je to za sodbo o poeziji zgolj neka vmesna in manj pomembna podrobnost. Če smo na ta način prišli do zaključka, da so nekatere zelo bistvene stvari karseda nerazvidne, nejasne in celo oddaljene od nas, skratka neodgovorljive, potem smo najbližje temu, da bi bila kakšna pretirano pametna in premišljena ločitev poezije na to, kar je ali kar še je poezija, od tistega, kar ni več ali sploh ni poezija, prav tako in nadvse nesmotrna in škodljiva, saj bi si na ta način zakrivali dobršen del resnice. Ta del resnice bi bil po moje vsebovan v tem, da je poezija neogibno v območju resnice sveta, tako v primeru, ko poezija to resnico samó opisuje, se pravi, z vsemi mogočimi ustreznimi in primernimi (zaželenimi) besedami, izjavami, dokumenti, mišljenji, protesti itd. usmerjenimi v naša čustva, misli, akcije in reakcije, in še bolj v primeru, ko poezija zapusti neposredno služnost resnici ter se obrne proti njej kot proti-resnica in s tem kot resnica sama.

O naslovu.

poetika

peotika

peoitka

peoitak

keoitap

rvo	najprvo	najprvo	najprvo	č	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	ča	a	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	čas	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	čas	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	čas	č	a	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	čas	ča	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	čas	čas	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	čas	čas	a	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	čas	čas	č	ja	ja	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	čas	čas	ča	ja	ja	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	čas	čas	čas	a	ja	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	čas	čas	čas	č	ja	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	čas	čas	čas	ča	a	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	čas	čas	čas	čas	ja	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	čas	čas	čas	čas	čas	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	čas	čas	čas	čas	čas	č	a	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	čas	čas	čas	čas	čas	čas	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	hip	hip	hip	hip	hip	hip	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	hip	hip	hip	hip	hip	hip	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	hip	hip	hip	hip	hip	h	a	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	hip	hip	hip	hip	hip	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	hip	hip	hip	hip	hip	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	hip	hip	hip	hi	a	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	hip	hip	hip	h	ja	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	hip	hip	hip	a	ja	ja	ja	ja	ja
eni	blaženi	blaženi	blaženi	hip	hip	hi	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	hip	hip	h	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	hip	hip	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	hip	hip	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	hip	h	a	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	hip	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	hip	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	hi	a	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	h	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
rvo	najprvo	najprvo	najprvo	h	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja

101 pluzke od Sidovov prijel

tu 30 puta na vuza shakom vu

hise 7 puta na zemlyu opal

1 szem 40 vuderczev na glavu

e jeszem 30 puta od zemlye z

za jeszem 199 puta zdehnul od

a bradu szem 75 puta povlechen

Prijel szem jeden szmrtni vud

ah prijel szem 6666 bichev

s ternove korune 1000 ran na

Na krisu prijel szem 3 szmrt

Na licze pluvano mi je 73 puta

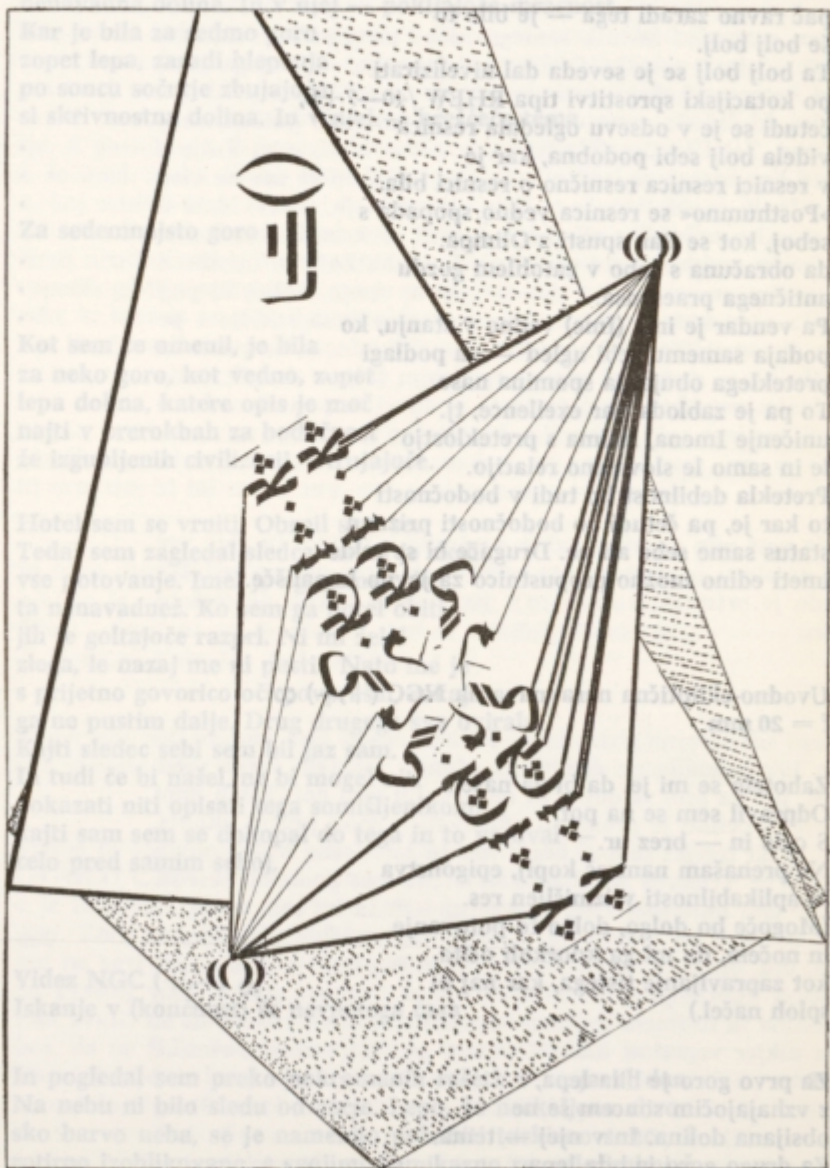
telu napravilo sze je 5466 ran

atov, koji szu me vlovili 508 ,

razbojnikov pako 38

koji szu me noszili bili szu tri

iz mojega tela zakapale bilo je 3043

NGC2666

Na oni strani tega (tega kot vsega),
kar bi še vedno lahko bilo to kar ni —
pač ravno zaradi tega — je bilo to
še bolj bolj.

Ta bolj bolj se je seveda dal nivelizirati
po kotacijski sprostitvi tipa RHEW /40—7+S,

četudi se je v odsevu ogledala resnica
videla bolj sebi podobna, kar je
v resnici resnica resnično o resnici bila.
»Posthumno« se resnica vedno spopada s
seboj, kot se Pan spusti z Olimpa,
da obračuna s sabo v zatohlem gozdu
antičnega praesensa.

Pa vendar je ime (Ime) vedno v stanju, ko
podaja samemu sebi ugled — na podlagi
preteklega obujanja spomina nase.

To pa je zabloda par excellence, tj.
uničenje Imena, ki ima s preteklostjo
le in samo le slovnično relacijo.

Pretekla debilnost bo tudi v bodočnosti
to kar je, pa četudi bo bodočnosti priznan
status same sebe ali ne. Drugače bi se reklo:
imeti edino možno propustnico za javno kopališče.

Uvodno-ekliptična naravnava na NGC (+,—) ∞
f = 20 mm

Zahotelo se mi je, da bi ga našel.

Odpravil sem se na pot.

S culo in — brez ur.

Ne prenašam namreč kopij, epigonstva
in aplikabilnosti v izmišljen res.

(Mogoče bo dolgo, dolgo to potovanje
in nočem, da mi ga kdorkoli očita
kot zapravljanje tistega, kar naj bi
sploh načel.)

Za prvo goro je bila lepa,

z vzhajajočim soncem še ne
obsijana dolina. In v njej — tema.

Za drugo goro je bila lepa,

z ravno vzšlim soncem
 ovekovečena dolina. In v njej — mrak.
 Za tretjo goro je bila lepa,
 s soncem že kar lepo
 obsijana dolina. In v njej — kance čustev.
 Za četrto goro je bila lepa,
 s soncem v zenitu obokana
 dolina. In v njej — upanje, ki je grozilo.
 Za peto goro je bila lepa,
 z zahajajočim soncem
 oplâžana dolina. In v njej — zahrbtna negotovost.
 Za šesto goro je bila lepa,
 zaradi zašlega sonca precej
 nenavadna dolina. In v njej — pokljajoča mračnost.
 Kar je bila za sedmo goro
 zopet lepa, zaradi hlepenja
 po soncu sočutje zbujujoča
 si skrivnostna dolina. In v njej — hreščeča tema.

•
 •
 •
 •
 Za sedemnajsto goro . . .

Kot sem že omenil, je bila
 za neko goro, kot vedno, zopet
 lepa dolina, katere opis je moč
 najti v prerokbah za bodočnost
 že izgubljenih civilizacij. Utrujajoče.

Hotel sem se vrniti. Obrnil sem se.
 Tedaj sem zagledal sledca, ki mi je sledil
 vse potovanje. Imel je ogromne roke,
 ta nenavadnež. Ko sem ga hotel obiti,
 jih je govtajoče razprl. Ni mi želel
 zlega, le nazaj me ni pustil. Nato me je
 s prijetno govorico oči povprašal, zakaj
 ga ne pustim dalje. Drug drugega sva ovirala.
 Kajti sledec sebi sem bil jaz sam.
 In tudi če bi našel, ne bi mogel niti
 pokazati niti opisati tega somišljenikom,
 kajti sam sem se dokopal do tega in to varoval —
 celo pred samim seboj.

Videz NGC (+, —) ∞
 Iskanje v (končnost) še nevpetega časa

In pogledal sem preko pokromanih rešetek v zarjavel dan. 21
 Na nebu ni bilo sledu od zarje. Lepo, še neskaljeno citron
 sko barvo neba, se je namenilo pohabiti turkizno sonce, f
 rotirno izoblikovano, s svojimi kamikazno razpoloženimi ž

arki. Oblaki so bili slani, skorajda preslani in prebarvani z barvo živčnega morja, butajočega v iznakažene rte sveta, ki se izogiba slavnostnim prepadam. Ves ta spekter neumnosti je pognal mojo, doslej nenadzorovano misel, občudovanja vredno misel, k dejstvom. Tedaj sem zapazil, mrvica sekunde je bila dovolj, da sem zapazil, a zapazil sem le, da sem svoboden. Jaz, gledajoč v zelenje, svoboden. Zamolkla slutnja me je prevevala in možganski vozlički so se mi izoblikovali v eno samo vprašanje. Kot da se je zgodil čudež! Bilo je to vprašanje v prvotnem stanju — pravprašanje.

kaj naj bo z menoj

Sem svoboden lastnik samega sebe; torej suženj. Lastnik sem svojega obstoja. Sem suženj lastnika — svojega jaza, od katerega hočejo samo kolkovano misel, strah pred spomini, ki čakajo name v prihodnosti, čakajoči (prihodnosti) name. Želel bi ji reči: »Will you be so kind, miss Future, and live me alone, will you?« Križ božji, in če me ne bi pustila, bi jo, bi jo ... a ... kar pljunil bi jo, zares. Nato bi stopil v krčmo in vljudno poprosil za kozarec hladne, iz zdravih neder matere zemlje, izšle vode. Zato se mrzim. S ovražim svojo voljo, voljo drugih, ne mojo, voljo, ki popušča pred samo seboj in dela sramotne kompromise s pe to dimenzijo in brhko gospodično Prihodnost, se pusti za sužnjiti, se podrejata svojim spačenim željam drugih, izma ličenim potrebam vsakdanjosti, podnevi in ponoči nadzorovati svojega sužnja-paznika, ki naj pazi nase.

mrzim

Na prsi sem si pripel tablo popisano z belino. In glej, vse v prostoru je razumelo ta težki jezik moje notranjosti. Ne kdo je pristopil k meni in z grozo sem opazil, da sem to jaz.

jaz

Sem edini in nič vredni sin, prvi in deseti brat matere, ki je 150 l. hodila po črti zla, a vendar poznala samo začetek. Jaz pa sem se odpravil na pot. Bil sem gol. Tabla popisana z belino je prozorno odmevala v moji prazni okolici. V vsaki trafiki sem si kupil uro in imel sem 50.000 novih ur. Vrh Triglava je objel dan v pravem pomenu besede. Ker sem mu videl srce, sem se ga bal. In bil sem edini, ki je obstajal na tem svetu. Kričaril sem: »Huiiii, heoooo, nja, nja, nja!« Ob cesti je bila tabla. Na njej je pisalo, naj nekaj uporabljam. Rekel sem: »Prav, bom.« Cesta je bila prašna in ni imela dolžine. Vzpenjala se je in vendar ni bilo nikjer vzpetine. Zaželel sem si prave, prada vne rimske ceste, po kateri so nekoč korakale rimske legije in z usnj enimi sandali vdano poljubljale njeno slatno kožo. Drugače je bila pa široka 5 milijonov milj. Leva stran je bila brezbarvna, desna pa je bila njena senca. Usedel sem se

na sredino in gledal. Hiša, ki je bila na končevanju neskončnosti, je imela eno samo sobo. Zavlekel sem pogled vanjo in videl stopnice, ki so se spuščale. Nenadoma so se pojavili pastirji. Bili so podobni Kristusom in palice, ekso tično bele, so imele na koncu krogle. Kot v prvih dneh so bili oblečeni v dolge, rjave raševinaste halje, prosto viseče ob telesu. Govoril sem: »Da, da, da.« Edini sem bil, ki je obstajal na tem prekletem svetu in vendar sem videl ljudi, ki so hodili ob robu ceste. Bili so v drugem svetu in videti je bilo, da jih nekaj priganja. A jaz, jaz sem bil v svojem. Tam je vladal čas in pri meni zvezde. Namignil sem nekemu pastirju, naj mi da svojo haljo. Tedaj sem začutil težo svojih ur. Vsakemu pastirju sem dal eno uro. Bili so čudni ti pastirji. Smejali so se mi z bolešno radostjo in ko so dobili ure, so izginili. Odšli so v nazaj, v bodočnost. Svoje halje so pustili pri meni, v preteklosti. Tako sem imel mehko posteljo. 50 m daleč sem skakal. Tako sem bil vesel, tako tako rad sem užil to svoje robustno veselje. A postalo mi je vroče. Odvrigel sem uro. Veliko sem jih še imel. Neko čudno bitje jo je pobralo. Vprašal sem ga, kaj misli o tem, kaj naj bo z njim. Odšel je. Zopet sem bil sam. Za seboj sem slišal vonj zahval. Bil je to govtajoč izraz nemih čustev. Mrzel veter, ki je prihajal iz temno hropočih globin preteklosti, mi je mršil lase. Kri pa mi je v rela. Iz brezna so prihajali zatohli zvoki. Razveseljevali so me in rjovaril sem: »Heeaaaa, huuuuu, eaa, eaa, eiii, eiii ...«

Metal sem bil ure, metal sem ure, mečem ure, metal bom ure, metal bi ure, naj bi bil metal ure, naj mečem ure v to brezno.

In tako sem bil gol na koncu sveta. Iz neskončnih daljav, od iz-a je veval veter. Tukaj ne vem nič. Ure pa so se vrnile ... Smrt pa mi je sledila. Lahek, Najlažji Posel Sem Ji Nalagal. Nato Me Je Izgubila.

Zopet naj mečem ure, naj bi bil metal ure, metal bi ure, metal bom ure, mečem ure, metal sem ure, metal sem bil ure v to brezno.

Vrnile so se. K meni je prihajal čas-snov. NAŠEL SEM KOVNICO ČASA. Oblekel sem se in stekel iskat smrt, ki me je izgubila. Nisem si maral prilaščati privilegijev božanstev. Zato sem jim odnesel cvetja na grob. Upal bom, da me ne sovražijo. Nekdo me je nekoč vprašal, koliko je ura. Preštej vse cvetlice, sem mu dejal, jih pomnoži s številom zvezd in deli s sekundami svojega življenja. In videl boš, da ne živiš več. Zato nikoli ne sprašuj, koliko je ura. Vprašaj raje, kaj naj storiš s seboj v tem času, po katere m sprašuješ — sicer bodo to stôrjali drug drugemu drugi. Pa sem navil uro Sonca in neznanskokrat neznano snov iz postavil čaščenju. Zakoračil sem med končna tisočletja.

NGC266 (7, 8, 9...)?

Čakal sem. O, slepota. Že dolgo ne kaj takega.

In upal, seveda.

Potem sem zvedel: čakaš zaman stop —

Nisem se čudil, sicer pa kipi ne hodijo.

Jaz pa sem čakal in ...

In upal, seveda.

Hey, ali se kip premika?

Jaz sem upal.

In predvsem — čakal sem na to.

Na premik kipa.

Rotil sem kamen. Potem ukazoval.

O = O.

Nekjenauliciješerifustrelilkavboja.

Konicaprstajedršelapozemljevidu.

Fonisojiukazovali: Lâ, lâ, lâ.

Nekje tam je tisto neizpolnjivo.

Nikomur dosegljivo.

Nekje tam je tisto večno.

Ljudem neznano.

Nekje tam je tisto večno neobstojno.

Ljudem potrebno.

Tiho sem šel mimo kipa.

Nasmehnil se mi je in stopil proti meni.

O. K. Ali mi bo sedaj zaželel dober dan?

Čakal sem.

In upal, seveda.

NGC2565

Vedno sem bil sam. Torej tako ...

Ljudje so mi stali na levi, levi pa na desni.

Nekoč sem komu rekel, naj bo — lev — saj sem, je rekel.

Odlično sem se počutil med to obojestransko samoto.

Nâkar so levi šli na desno.

In zavolj tega se je poteklo dokaj krvi.

Pa ne zaradi ostrih kočnikov, blodnih oči, dolgih griv.

Sploh ne.

Kajti to je, bo in je bilo — (pravzaprav je važno to, da Je Bilo, da je in bo — to je njihova stvar) — prepovedano,

kot je prepovedano z bazooko v opero;

tankisti namreč še vedno žvečijo svoje plašivce iz usnja.

Ne imeti opravka z bazookas.

Ne v gobcu, a tudi ne izven gobcljajočega oklepa.

Tako sem torej na drugi strani samote sam s celotnim vzorcem osamljevanja kot odvečnosti.

Pa naj še kdo reče, da nisem za konformnost med uglašeniimi ploščami vesoljne žvečljivosti.

Na Jugu Severozapadnega dela
najVzhodnejšega otoka Zapadnega
Severa glede na Coma Berenices
Je ležal počen groš.

No, še sedaj leži tam. Kopajoč se
v bojazni na svojo preteklost.

Počasi se mu je že pričela spreminjati
v prihodnost.

Po njegovem obstoju so namreč stregli
nabrekli členki. Razpokani členki.

Vsiljujoči se kot pretekla dobrota.

Ena sama želja jih je družila.

Pohlepno hotenje jih je razdvajalo.

Mati roka se jih je sramovala.

Telefon je zaščebetel.

Iz kakšnega lesa so listi

moje čekovne knjižice? A?

Esesovski srebrnkastokovinski glas.

Bitje na štirih kolesih se je zadovoljno
potrepljalo po listnici.

Ni vedelo, kaj pomeni št. 3000.

Toda vedelo je, da breze

danes ne rastejo več.

Nad gumbom je bila storjena sila.

Bitje na štirih kolesih je nemudoma

ostarelo.

Iz lepo izoblikovane ranice je pritekla tekočina.

Iz malcene ranice tekočina zelene barve.

In zelena barva je bila ravno takrat v modi.

Členki so dobili somišljenike.

Vsi skupaj so se stegovali po razpokanem grošu.

NGC?

Nemoč, ki želi ubijati ali ČAS se brani sam

Zanimivo je, da JE BILO to ravno tri dni potem, ko se bo bilo končalo obdobje novega. Takrat me je namreč po neskončnih poskusih obiskala Nemoč. Vsa galantna je stopila iz oranžne kočije, iskri vranci so razžarjeno hrzali v jutranji mraz, v daljavi je bilo slišati odsotno tuljenje psov, ki bodo vsak čas planili po uzrtem plenu in v nedolžno rosnjavi je kot sfinga ponosno ležala črna mačka. Pa sem se vse no veselil temu škrlatno ranemu obisku. In pospremil sem Nemoč v svojo sobo, z jutrom orosena trava pa nama je ponižno božaje hladila razgaljena meča. V sobi ni bilo ravno najbolj svetlo, a nisem hotel ugovarjati gostji, ko me je poprosila, naj zagrnem tisočerna okna s težkimi, slonokoščeno obarvanimi žametnimi zavesami. To mi je narekovala gostoljubnost pradavnih ljudstev, ki niso sovražili. Tema, ki je ne nadoma vsiljivo napolnila prostor, je hlastno hitela, da se dotakne v sake stvari v tej pokvečeni sobi. Vse je zamolklo utihnilo, a jaz sem odsotno spregledal. Videl sem vse stvari, ki so tesnile prostor, z lahko to sem prebiral naslove težkih foliantov na polici, in nekoč v medlem

ugasnjena sveča je vdano samevala v skrbno posrebnem svečniku, lovski rog je poslušno molčal na steni in premrla mušica ga je s sate litsko voljo obletavala. Želel sem pristopiti k rogu in izpihati vanj vso nenavadnost tega sveta, ki je pritiskala name iz nevidnih daljav. Tod a Nemoči nisem videl. A kljub temu sem se usedel na grobo iztesan stol za mizo iz grobe hrastovine, ki je nahranila že prenekatera usta. Čakal sem. Opazil sem pramenček svetlobe, ki je ždel na težki hrasto vini in nehote izdajal njeno prisotnost. Pa je bil tako šibak dokaz obs toja, da sem se zbal, da bo moja zaupljivost zmotena z osamljenim razočaranjem. Previdno sem pričel razgovor, ki se je izvil v radostno kramljanje. Razveseljeval sem se vse bolj. Z nemo govoricu sva se uje mala v mnogih stališčih, luščila boleče dvome problemom in se opaja la z njihovimi bistvi, razpravljala o neosofizmu (ki so ga zagovarjali premnogi v tem obdobju), o sramotno izgubljenih generacijah, o ne gotovih časih minule stvarnosti, o posledicah našega merjenja burkal ca zaklete končnosti, ki buri vode momljaje uročene kosmosa, o pr eteklosti, ki se bo zdaj zdaj spremenila v prihodnost, ki z vsemi mogo čimi sredstvi izziva neskončnost — zli izvržek bivanja. Ob prenekateri stvari sva se sešla, ob prenekateri odločno razšla, a sem se kasneje čudil, od kod ta soglasnost s samim seboj. Hey, vedno si želim take ga sogovorca!

Tedaj sem se vprašal, zakaj je Nemoč ravno meni posvetila toliko po zornosti in me počastila s pravzaprav dolgo pričakovanim obiskom. S repo sem se zazrl v mesto, ki ga je popreje zlatil nežni pramen svetlo be in zagledal dvoje velikih zubljev, ki sta kot biriča objemala težki stol in vršički so jima poplesovali kot viteški perjanici. In tedaj sem spoznal umazano igro pritajeno prijetne gostje. Hropeče sem spoznal, da sem ustvarjal alibi najgrozovitejšemu morilcu. Nemoč je s pomočj o najostudnejšega pomočnika hotela umoriti — ČAS. Prisilila me je, da sem vizualno zaznaval stvari, čeprav jih je objemala zahrbtna te ma. Zato sem videl naslove foliantov, ki so bili vtisnjeni v staro zato hlo usnje, mušico, ki je neštetokrat obletavala svoj dom v lovskem rogu, svečo, ki jo že rodovi uporabljajo le za okras. Nenadoma sem zaznal, da ne slišim šumljenja, ki je vedno tako prijetno napolnjevalo sobo. Nepopisni občutek tišine me je streznil. In zbal sem se, da je z ločinska nakana že storjena. Planil sem proti kotu in stegnil roko na polico, ki je bila pritrjena na vlažno steno. Hlastno sem tipal po njej, dokler nisem zagrabil — peščene ure. Nisem je videl, a sem jo stilnil k sebi kot razposajenega otroka. Tedaj je sobo napolnila blagodejna svetloba in zazdelo se mi je, kot da slišim etudo šumenja peska, ki se pretaka v uri. Častil me je kot pravljičnega rešitelja iz podlo nabrek lih prstov teme.

Odprl sem okno in nasul hrane pticam. Zdelo se mi je, da bo lep dan. Spraševal sem se, le kdo je prevrnil peščeno uro, da je pesek osuplo zastal na svoji že davno utirjeni poti. In pomil bom kupe, kajti naz draviti moram pomembnemu obiskovalcu.

PESMI ZA VESNO

uporabi

kako je to lepo
 če si nesrečen in imaš
 izgovor
 lahko počneš to in ono
 in drugo kar si si že dolgo želel
 ker gre svet k vragu
 kmalu bo prost dan

kmalu bom slabe volje

osvoboditev

za vse pozabljive
 malenkosti
 vse male radoživosti
 velike zapravljenosti
 časovne brezbržižnosti

za brezciljno posedanje
 leno premikanje lagodno
 čohanje in prikrito zehanje

si podarim dan
 za rojstni dan

včasih mora porabiti človek
 svoj denar za sladkarije

Ljubim te 1 2 3 4

ljubim te 1 2 3 4

prvič zato ker si vesna
pomlad imam rad
drugič zato ker si ker si dekle
dekleta imam rad
tretjič zato ker si ljubka
jaz sem estet

četrtič zato ker si ti

pa si užaljena
da si šele na zadnjem mestu
to je varnostni pas
če greš
(greš v konec v kraj)
bom rekel pa naj bo

saj mi še nekaj ostane

vrtim prste

lepa deklica s pokvarjeno fantazijo
lepa deklica s pokvarjeno fantazijo
lepa deklica s pokvarjeno fantazijo

tako bi si danes želel

valovanje v brezvetrju

modroblede misli blodijo po glavi
ko sem sam
ko sem s tabo ko sem sam
moje ustnice drhte mimo vsega
moja otožnost meri v prazno
občutki se mi odbijajo
od stene v čelo

če bi videl zemljo na obzorju
ni tak dan
da bi padel srečen z jambora

čas je za sinjebrade misli

na žalost

vidim te v daljnogledu
seveda ne veš da te opazujem
da te opazujem

vsa si mi blizu
lasje po vratu
noga pod krilom

gladka skoraj dišiš
skoraj te držim
imam te

vidim te v daljnogledu
skozi nasprotni konec
daleč si

daleč si na oni strani
seveda ne veš
da te skoraj ne vidim več

ob ljubezni

če sem te sedaj ranil
si tudi ti že ugotovila
treba te je ustreliti

na tej poti ne morem puščati ranjencev

včasih sem

vem
pride rdečica z vrtnice
pride pogled z dekleta
pride daljava z morja

utelesi svoje občutke

bodi otožen
za kratek sprehod
za malo pivo
za lepo pesem

skrivavček

vidim te čez rob belega v očesu
mešam jaz to tvojo omako
ti si majhen zamorček
ti si rilček
postavil si si zid
svoj zid pred svoje obzorje

puščam ti vodo obenj

igra

dobil sem te vso svežo
sem mislil da boš dolgo trajala
dal sem ti cevko skozi nos
te napihnil
tako si bila lepa
okrogla
vsa lahka deklica

midva pač ne greva skupaj
jaz sem oster kot britev

nak

če mislite da ste me ujeli v pest
da me imate celega v mezincu
da me držite kot piščanca za golo nogo
jaz vam planem v bok
jaz vam pljusnem čez palubo
zapiham vam skozi okenske križe

tikam te kompanija

panorama

če bi prišli
prvikrat
v veliko mesto
nekje daleč
bi se začudili
ko bi srečali toliko
znanih obrazov
tujci so povsod

na žalost

vidim te v daljnogledu
seveda ne veš da te opazujem
da te opazujem

ves si mi bližu
lase po vratu
noga pod krljom

gladka skoraj diša
skoraj te držim
imam te

vidim te v daljnogledu
skoraj nasprotni konec
daleč si

daleč si na oni strani
seveda ne veš
da te skoraj ne vidim več

ob ljubem

če sem te sedaj ranih
si tudi ti še ugotovila
trepa te je ustreliti

včasih sem

vem
pride rdečica z vrtnice
pride pogled z dekleta
pride daljava z morja

utleci svoje občutke

bodi otožen
za kratak sprehod
za malo pivu
za lepo pesem

Sprevodniške

I.
jaz sem sam sebi vstopnica

v sajast vagon
na temni sedež
v trdi noči
sem se usedel
ves mračen

pa so me našli
in preščipnili

II.
poln vagon zlatih telet
vozne karte, prosim
pravi mojzes

III.
drvenje skozi tunele
topotanje čez mostičke
vriskanje vseskozi zateglo

štirje v kupeju
gosta žolca
tišine
med njimi

IV.
dvesto enaintrideset spočitih
umitih in dišečih
z dvesto enim kufrom
vstopi

in sprevodnik
dvesto enaintrideset utrujenih
umazanih in smrdečih
z dvesto enim kufrom
izstopi

in sprevodnik

A šesti čuti? Ta piše pesem.

Zagovor

dvanajst junakov pri večerji

grčava lipa lončeni vrči

v prvi koronine kot v pesti rženi kruh

pod rženim kruhom je železni kruh

pod železnim kruhom je zlati kruh

a pod zlatim kruhom je kiti

a pod krtvo je zlati kruh

pod zlatim kruhom je železni kruh

pod železnim kruhom je rženi kruh

in koronine ga vklepaajo kot v pesti

grčava lipa lončeni vrči

dvanajst stžlov pri večerji

Gazetka

kmet pa reče

o moja kmetija

župan pa reče

o moja župa

governor pa reče

o moja provinca

minister pa reče

o moja dežela

kraj pa reče

o moj bog

bog pa reče

ti budiš ti

vec pa šiba okrog sonca

ko noro

Vonj vrtnice kot ananasov sok s kakaom iz avtomata na faksu.
 Pogled pust in neprebavljena zmeda se kopiči v njem.
 Poslušanje namernega škripanja mize.
 Tih okus po papirju, nekakšna fotografija (čigava le?).
 In tipanje navznoter, ves kot struna.

A šesti čut? Ta piše pesem.

Zagovor

dvanajst junakov pri večerji
 grčava lipa lončeni vrči
 v prsti korenine kot v pesti rženi kruh
 pod rženim kruhom je železni kruh
 pod železnim kruhom je zlati kruh
 a pod zlatim kruhom je kri
 a pod krvjo je zlati kruh
 pod zlatim kruhom je železni kruh
 pod železnim kruhom je rženi kruh
 in korenine ga vklepajo kot v pesti prst
 grčava lipa lončeni vrči
 dvanajst ajdov pri večerji

Gazelica

kmet pa reče
 o moja kmetija
 župan pa reče
 o moja župa
 guverner pa reče
 o moja provinca
 minister pa reče
 o moja dežela
 kralj pa reče
 o moj bog
 bog pa reče
 ti hudič ti
 vse pa šiba okrog sonca
 ko noro

Podlistki

I.

danes si oglejte besedo

ki je niste videli že dolgo
trikrat jo preberite
tretjič na glas
in jutri si morate reči
kako dobro da sem se spomnil
te besede

beseda

II.

ni prav da ste tako neurejeni

preveč ste živčni in razrvani
danes
preveč trepetate in se zajedate
vase
pomirite se vse je v redu
na voljo vam je sto vrst čajev
naslonjač svetloba dneva
okno s pogledom na karkoli

in tale pesem

III.

vem radi bi pobegnili
zamenjali spol kravato družbo
nehali čebljati štrikati se umivati
postrelili sorodnike sodnika mačke

pogum: jaz sem tu

IV.

napiši pesem in teraj dalje

nato teraj dalje in napiši pesem
nato napiši pesem in teraj dalje
nato teraj dalje in napiši pesem
nato napiši pesem in teraj dalje

to je to: teraj dalje in napiši pesem

V.

popazite nase žužki

jutri bo prepozno
da bi se spomnili
da ni nikoli prepozno

jutri vas bom že izobčil

VI.

prijateljčki, hočejo nas okrog prinesiti

pravijo: nič nimamo za bregom
ne napetnajstimo vas
ne vržemo vas na šajbo
verjemite

ampak mi smo bizgeci
ne damo se

VII.

človeka imamo

imamo človeka
imamo človeka
imamo človeka
imamo človeka

na vesti

VIII.

tudi vam se to dogaja

usedel sem sam sebi se na rame
in nato sva oba se naslonila name
ti trije smo na glavo mi stopili
in ker že štirje smo bili, smo čili
vsi skupaj mirno name se zvalili;
ne boste več verjeli, a nas pet
je res odšlo spet meni živce žret
nadalje složno v šestokraki kompaniji mi
smo meni sedmemu na jetra šli

da bi se mi priliznili ko samega sem sebe bil že sit
je končno vseh nas sedem družno zlezlo meni v rit

MOJE BOLEZNI

jaz sem zelo bolan

imam: zasenčena pljuča
šum na srcu
težave z jetri
stalne migrene
bolečine v ledvicah
nizek pritisk
alergijo na prah
hormonalne motnje
in nagnjenje k melanholiji

razen tega pa imam še
hipohondrijo

**Pesem o ježku, ki se v pesmi imenuje Jožek,
o krajcih, ki so omenjeni v drugi vrstici,
o srajci, ki srbi Borisa A. Novaka, ki je
junak druge polovice in avtor obeh polovic
te pesmi, o srhu, ki je srhljiv, o čemer pa
v pesmi nič ne piše, o glagolih zjajcati in
zrajcati, ki se rimata z rimo -ajcati, ki je
daktilska rima in še o štirih dokaj nepomembnih
besedah, ki so besede ko, si, do in me, ki pa
bi jih lahko v pričujočem naslovu brez večje
škode za razumevanje pesmi tudi izpustili**

Ko ježek Jožek
krajca si zjajca,
srbeča srajca
do srha me zrajca.

če se usekneš
in ti robec ostane poln smrklja

pomeni da si prehlajen

kar je hudo
a nikakor ni najhujše

če se usekneš
in ti robec ostane poln krvi

pomeni da si hemofilen

kar je hudo
in hujše od prehlada
a nikakor ni najhujše

če se usekneš
in ti robec ostane poln nosu

pomeni da si gobav

kar je hudo
in hujše od hemofilije
in hujše hujše od prehlada
a nikakor ni najhujše

le pomisli
kako bi bilo
če bi ne imel robca

PESEM O BRANJU PESMI

berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem

prebrali ste pesem

če se uskladi
in ti robot ostane poln srckija
pomeni da si prehlajen

IZŽENI ŽENI ČELO, ZADRŽI SRD, KRALJICA!

a nikakor ni najhujše

Mlačev tekmuje za krokarjeve svisli,
na rebri je hiša iz ljubljane, kraljica —
mizo iz drobnice hujšaš v pešhojo, tvojo —
nuno delaš v stopalo plemstva.

Prisežeš v stražo preže,
vodárju naročiš vlom žezla:

Portretirana obeza
gre v žep žilavosti,
v laz odteščane senožeti.

Pravljico spleteš v lubje,
značaj znoja položiš
v razor pajčolana.

V izbi je izdatek mlačve
iz previsa zaupnik zapeljevanja:
nosnica óla je glaž hotljivke,
mož je meljava sredogorske škofije, kraljica.

in hujše hujše od prehlada
a nikakor ni najhujše

* * *

odklenjeni so prsti poštarja brez strani,
dota klepeta z velikega očesa kentavra,
na čuku lovi pepel in na stezi nosi v beznico satira.

lourdski čudež kupuje lokale,
tam, kjer hrbet izgubi svoje dobro ime.
zaigral je kamnolome v jetičnih muftijih,
v silnih romarjih, kjer brblja sokrvice zaštetih razlogov.

jasni se na nebu nerazjasnjene bolehnosti
razkošna večerja goni živino na planino.
edinci ličkajo rezidenco z nepriznano dolžnostjo.

godí jim / zvežbanim samoglasnikom ahilove pete,
godí jim / kosmatim pričam pontonov,
z odjemalci držijo kolke pred nosači gležnjev, ki
imajo sekire s toporiščem iz tisoč in ene noči.

davke pobirajo s plugom še z novega leta,
sejme režejo v katakombah, uničili so
korziške kretničarje, brez obrazca za vzpodbudo.

prebrali ste pesem

pogani v službi.
vihra brezdomca na helebaridi.
spreten podeželski strah čara pred dvema deključema,
toži za hripavim psoglavcem, ker je zamajal rojstvo diplomacije.

GRANIČARJI SO V JANUSOVEM OBRAZU

imperij priča sprehod
s parsekom na hetëri,
kar samovar drgeta po zvezanem fakirju,
kar se je spraznila hrana
prekopa, ki se je dal
za trup grka,
vzgibajočimi z intruzijo
jockeya, v toledo,
z evnuhi in hlačami cigančic,
s krilom rojstva
na drži druida, v
nosečem telesu svete hermendade,
šelesti inkvizicija, očetje,
križarji s križanimi rokami,
z volneno vojsko
krušijo dih srednjeveškega usnja,
eulenspiegel zanemarja
oskrbnike barve tistega dne,
ko se posest bori z
oranžnimi kodri primipare —
ko poljublja stoti prst
smisla,
ko kralji ubijajo,
ko angeli balinajo z
pohotnimi pogledi sionskih hčera,
ko sion v menhirju
uživa lastno seme
in visi bog na mrtvoudni
prostitutki z
zaklanimi hlapci obdavčenimi z
streliščem stanovitnosti
čez mejo bežijo uporni
zažigavci grmad,
s samostani krožijo v sapnik
ku klux klana,
nevihta nastopa v španske mule,
cerkev ureže rakavo leskovko
odločeno za plodilno moč strahú
tod poveljuje telo,
skoraj nikoli ne odneha
z mašno knjigo nad zlátom,
ko na toleških trgih kažejo
timona atenca

španski kralji imajo madžarone
z ušes
svoje doge zapodijo za
kronologijo eshatologije
kurjači so poglavarji:
v španiji španskih koles
v španiji španskih škornjev,
zemljo jedò zamahnjeno
z zapahom
david prodaja kose svojega telesa;
pohabljenim prerokom užitka,
sesipa se blesk križa
slovenstvo je siva eminenca
španske smrti
s španskim poljubom njihovih
belih zidov
s španskimi nočmi tlakujejo
gorovja zob kronanja
z zvijačo krepčajo trpljenje
razgibavajo se tihi tolažniki,
dokazujejo moč in nemoč
ah, španija vstaja zjutraj,
pripenja inkovsko krilo poti,
išče kralje, nadarjene,
samostanarje podtika na
pogoj ljudstva
fantiči rastejo, zrcala
postavljajo v nihalo,
ki se spušča s položnice
tistega, ki se je rodil z mamilom v žepu
in nagnil škilaste bakle v
letošnjo desetino,
v ljubezen pazljivosti,
kakor se je vòdil
k dojilji, ki spi.

TA DAN, TA NOČ, MARIJA

Janez Kranjc, rojen 1913, v Kranju, visok 174 centimetrov, samski, brke brije, posebnih znamenj nima, sedi v gmajni, na iglicah pod borovci. Noge ima skrčene in s petami Sava škornjev oprte v zemljo, da ima lahko komolce trdno oprte na kolena in roke prekrižane med kolena. Tako ni videti toliko sključen, kot če bi sedel v ravnini, saj se za njegovim hrbtom dviga pobočje, da sploh ni videti temnosivih oblakov, ki so zdaj nad gmajno, ampak se tam njegovo zrenje konča v ogromnem kupu iglic, rjavega listja in stelje, iz katerega molijo mušnice, lisičke, leskove vejice in veje in borovčeva debla. Sploh pa redko pogleda sem za svoj hrbet, saj je v njegovem zrenju grabnat svet, ki se spušča in neha biti gozd, a ni travnik, ker je na oni strani nizkega kotla že ozara.

Počasi diha in tako globoko, da je videti, kako je ponošen Varteksov suknjič v ramenih preozek. Nasploh je cel Janez zelo neopazen v rjavem gozdu, iz katerega pa zbodejo v oči njegovi dolgi beli lasje z enako ostrino kot bel mustang iz prerije na kakšnem filmskem platnu.

Tu tak mir, mrmra, tu bi lahko v miru umrl, mrmra, potem pa tudi leže na hrbet in se ooh privije k iglicam in zemlji, v njegovem zrenju pa so široka dna krošenj, ki jim ja, ja sploh ne vidi konca.

Ah, tako, reče, kar duša neha boleti, se obrne na trebuh, da je suknjič razpet kot krila, tako je, skrči roke in si dlani dá pod brado, da lahko zre gmajno čisto pri tleh, pri suhih rjavih iglicah, pod katerimi se navadno naselijo tudi mravlje.

Sliši razločne ptičje glasove in zaletavanje borovčevih krošenj, ker veter prinaša zvoke avtomobilskih motorjev in tiste nedoločne iz naselij, ki se odbijajo od hriba, le kakšen hip.

Res, res, žužnja, vstane ooh, o in gre po gmajni, z rokami tipaje od debla do debla, da začuti to gmajno, to svojo zaveznico, to svojo prisluškovalko, to svojo prijateljico, to svojo menzo, ki izdihava kisik, da postane bolj okreten, poskočen in sploh lažji, zato zapešači hitreje, da še bolj ja res začuti borovce, potem pa tudi smreke, kostanje, bukve, hraste in potem še hitreje in cikcakasto, ko zre krošnje, ko zavoha smolo, ko tipa in trga listje in vršičke in vejice in eeh odgrinja veje, grmičevje, se drgne ob debla, lomi lubje, smuka praprot in pohodi jelenove jezike, duuš se mu škornji vdirajo v luknje, potem pa že sliši lomljenje in šelestenje in pokanje teh odmrlih gozdnih reči pod škornji in trganje mečastih ostrih trav, ki se piskajoče oglasijo, če potegne gornji del stebela s suhim klasom iz prizemne, temnozeleno nožnice, ampak že naslednji hip je drugje, ker se nič več ne ustavlja, kot se ne ustavlja čas.

Táko lomastenje in hrup povzročá, da prepodi ptice, divjad, golazen, vendar jasno sliši, ko debele kaplje padejo na listje in iglice in se razšíri neskončno škrobotanje, kot če bi nenaden ogenj požiral to slamo in listje in lubje in smolo in krošnje in sploh vse te mrtve in žive gozdne stvari. S prvimi debelimi kapljami v blagu pride do ozare, potem naenkrat in čisto kratek hip vidi mejduš le belo svetlobo in joj sliši tak pok električne eksplozije, ki ga ojej prilepi k zadnjemu deblu, ko je v njegovem zrenju že njiva in nizka oh rjavordeča streha, v ušesih pa grom.

Vsaj do tja, reče, se odžene od debla in kar čez njivo kar se da hiti proti hiši in nič ne pazi kam stopi, zato se prst lepi na škornje in potem med koraki škornji mečejo v zrak kepe, ki za njim padajo dol in je videti ko kakšen stroj, ki obrača zemljo.

Ko je spet na travi enkrat, dvakrat eeh udari s škornjem ob škorenj, potem odpre vrtna vrata v ograji in hiti k hiši pod streho.

Zdaj je mirnejši, nemir pa se vrača v vodenem ozračju, kjer ga delajo strele, grom in veter, ki povzročá, da debele kaplje padajo v neenakomernih nalivih kot goste, kadeče zavese, ki pa se na strehi razbijejo in se nato s strehe zakadi od drobnih kapljic, ki pršijo po njem in steni. Ojduš vidi, da je vode več kot strehe, zato gre k vhodnim vratom, ki so odprta, da zlahka vstopi. Koj ga ustavijo nagačene glave živali, pritrjene na stenah, posebno odprti gobci, ki kažejo zobovja; sicer pa tudi trojna zaprta vrata nasproti vhoda. Gleda po veži, kjer ni čevljev, copat, obešalnikov, igrač, dežnikov in sploh nobenih vežnih reči. Celo teracasta tla so čista in imajo lesk, da obstane in gleda ja ja lisičjo glavo, medvedove zobe, velike črne bункice oh v srninah očeh, rdečo črto na ruševčevem vratu, veverico z orehom, glej no podlasičine podočnike, v kupu črnorjave glavine prašičeve čekane; vse odprte gobce teh reči, ki manjšajo vežo in so prašne, to vidi, a tam skozi svetlo odprtino vrat vidi hmm naliv vetrá in vode, ki pada tudi na prag, zato naj-bo-kar če, stopi do belih vrat, ki so najbolj desno in potrka. Čaka. Ooo. Poslušá za vrati ko kakšen udbovec. Mejduš. Nobenega glasu ni, ne ropota, sploh nič takšnega, kot če so ljudje v prostoru. Kljuka pokljuka, vrata ostanejo zaklenjena. Čudi se, ja kaj pa je to. Takoj gre naj-bo-kar če, k drugim vratom; levica spet trka, desnica drži črno kljuko iz mase in čaka nekaj hipov, potem pritisne in vrata se odpro v nekaj korakov dolg temačen hodnik, ki ima stene iz samih vrat: na desni so dvojna standardno velika, ena so pol iz stekla, skozi katerega sveti svetloba v hodnik, na levi pa so dvojna manjša. Za prvimi vrati vidi kuhinjo, zato naj-bo-kar če, potrka in odpre tja.

Halo, a je kdo doma? Halooo! A je kdo doma? Med vrati se hmm obrača in ne vstopi, čeprav je notri toplo.

A ni nikogar, odmeva po prostorih in ven, a ni nikogar, halo, stojé občaka v tišini na hodniku.

Blisk bliska za bliskom, grom je vsakokrat rezek, potem se oddalji, ko da se kdo z motorjem brez izpušne cevi vozi pred hišo sem in tja. Tudi vlago in vodeni mraz čuti na hodniku, kjer ooh sloni na steni, z rokami v plitvih žepih, vendar vežnih vrat ne zapre, ker je že brez tega dovolj temačno, saj je nebo čisto do tal.

Nenadno se odpro druga vrata, da je takoj bolj svetlo, a v svetlem pravokotniku med korakoma obstane ženska..., ki aaa krikne, da je prècej konec halucinacije, saj se svetloba in prozorna spalna

srajca in njene obline jooj skrijejo za priprta vrata, od koder glas glasi, kaaaj pa vi delate tukaj, kaj?

Oh, gospa nič se ne bojte, reče, dež me je prignal, reče, le vedrim, nič se ne bojte, reče, saj nič nočem, reče in sliši, kako pa ste noter prišli, ja pa kdaj?

Saj sem spraševal, če je kje kdo, reče, bi vprašal, če lahko povedrim, a ni bilo nič, sem pa čakal, nikar ne zamerite, saj bo kmalu nehalo, reče, in bom šel. Nič se ne bojte!

Joj, ste me prestrašili, reče, ko stojite tu, jaz pa nisem vedela, reče, ah, saj drugače ni hudega, a tujec je tujec.

O, dobro vas razumem gospa, reče, danes so ljudje vseh sort, ampak vrata so bila odprta, sem pa vstopil, ko tako hudičevo lije, da nisem imel kam.

Ja, je že boljše, reče rezek glas, ampak prec sem bila čisto paf, joj, ko sem mislila, da so vrata zaklenjena kot navadno, joj, pa v mraku zagledam postavo!

Nikar ne zamerite gospa, reče, menda ni to tako hudo, reče, a ne! Če vam je prav, reče, bom še pet minut počakal, a ne!

No ja, reče, zdaj kar ostanite, ko vem, reče, če boste tam, me nič ne moti, je konec besedi, a tista vrata ostanejo odprta za trak svetlobe, ki je nekaj hipov pravi magnet za Janezove oči.

Ja, ja, mrmra in potem skozi steklo v vratih in oknu, tam na sivozelenem okolju vidi, da še aah zelo dežuje.

Tako mine precej hipov, ko je tišina in je tudi sam kot tišina na hodniku, dokler ne stopi bližje k tistemu traku svetlobe, ki je ostal za žensko.

Gospa, reče.

Ja, kaj pa je, reče.

Bom kar šel, veste.

Oh, zakaj pa, ko še lije, reče.

Ja, ne več tako, reče.

Zaradi mene lahko še ostanete, reče.

A-a, bom kar šel, veste.

No ja, če nočete, reče.

Kaže, da ne bo nič bolje, reče.

O, počasi se bo zlilo kot vedno, reče.

No, saj toliko je že, reče.

Ja, kakor veste!

Hvala, pa adijo, reče.

Adijo sliši, ko gre skozi vežo mimo odprtih gobcev tistih reči na steni. Zunaj si suknjič potegne čez glavo, in pod brado stisne reverje skupaj, da zlahka zre pot, a ovratnik še vedno štrli naprej ko šild. Potem, ko gre čez travnike do prvih kmetij in mimo v vas in nato po Skokovi ulici, kjer strašno smrdi, ker se na ulici mešajo voda, gnojnica in smeti, saj tu Komunala ne izvaja komunalnih del, je Janez Kranjc videti ko kakšna črnogorska starka s pletom. Tak je šel tudi petdeset metrov naprej, ko na križišču savski škornji do robu izginejo v smrdljivem bajerju, da reče prekleta svinjarija in komunala in zavije proti Delavski cesti. Po asfaltu gre hitreje in ne da bi koga srečal, prehodi široko cesto do konca in lahko oh končno vstopi v kletni Vinotoč: skozi ozka vrata po stopnicah v hladen betonski prostor.

Tu se vinsko žvepleni vonj razširja od betonskih tal do surovo obdelanega stropa, do koder sega tudi gosta megla cigaretne di-

ma; vmes zavoha znoj iz Borovih škorenj in kravarski smrad hlevskih fertahov in olje, bencin, nafto, terpentin z delovnih oblek in sveže pečen kruh in salamo v cekarju; a kakšenkrat napolnijo običajni zrak tečni parfumski hlapi in brionski losion s pravkar obritega lica postaranega gospoda, največkrat tovariša poslanca, ki rad diskutira, veselo kima in govori z rokami in je z belo srajco in kravato dobro viden med od zraka rdečimi obrazi in modrimi delovnimi oblekami, med katerimi se Janezova bela glava in Varteksov suknjič zrineta k pultu. Prostor je tesen, napolnjen z vsevprekglasovi, kašljem in drobci sline, ki z besedami špricajo iz ust.

O, Janez, a je tebe tudi žeja pripeljala, reče Mici v modri halji in v micastem nasmehu, ko kasira.

Danes me je dež, reče.

Ja, res je svinjsko, reče, hitro povej, kaj boš! Že gleda vstran in vpije o, ti pa stran, vpije, marš, udari po roki, ki treplja micasto zadnjico.

Eno žganje mi daj, reče Janez.

A velikega, a malega, reče in v desnici drži steklenico, ja, danes so vsi podivjani! In je slišati množičen hahaha.

Dedca poglej, reče Janez in ima desnico s pettisočakom na pultu.

Ja, kaj zdaj dam, reče.

Oh, Mici, velikega a ne, reče.

Mejduš ste vsi enaki, reče; natoči v deci kozarec in mu ga da, Janezova desnica pa se nà, stegne proti njej, a zaman, ker reče, oh, boš poj!

Tja na desno gre, z levico si majčkeno-majčkeno dela prostor, desnica nese kozarec. O, pozdravljeni sede za mizo, ki je pod sukninimi in golimi komolci. Pivci besedujejo, da besede zadevajo in udarjajo brez prestanka kakor gumijasta krogla, ki je je vse več in se nič ne odkrhne na nobeni strani:

Hej, Janez, a si bil v gmajni?

Ja, iz gmajne sem.

A si videl kaj gob?

Sem, sem, a me je dež.

Saj so napovedali dež, kaj pa greš od doma.

Jaz sem na placu videl takšnele, naredijo prsti velik krog.

Vsak dan bolj ugamejo.

Jaz ne mečem denarja stran.

Če si bil v gmajni, boš že vedel.

On pa kar doma čepi, zato je ves bolan. Gnije.

Umrl boš v tistem brlogu, pa še nobeden vedel ne bo.

Mici, daj mi še dva deci!

Na stara leta se pač zgodi tako.

O, pri nas se dela, dela!

Jaz pa vsak dan eno škatlo Drava, dva deci in vžigalice.

Ja tule še nekam gre, drugače je »glih za glih«.

To ni tajna javnost!

Mica ima vsak dan večjo rit!

To je socializem.

Saj cel dan skače okrog sodov s štefani, s kozarci.

O, gre, dobro nese!

A še hodiš okrog štihat?

Ja, za hrano, poj pa doma ležim.

Tvoja hiša je vsak dan lepša!
Eh, ta stara čè, moram pa še jaz!
V grob ne boš nič nesel.
Marija, ti ga imaš dosti!

Dddddd, se oglašà mutasta Marija, ima ves čas odprta usta, iz katerih dddddd kakšen hip odteče slinasta nit do karirastih prsi, kamor potem tudi gleda in d d d d d z desnico ihtavo podrgne, da se slinasta nit pretrga in se karirasto oprsje premakne gor in dol; z levico pa pocuka za suknjič poleg sebe in dn dn dn sikasto reče in vleče suknjič in telo k sebi, u-ba-e, uba-ae, dn dn pee p-pee mm, mm, moli kozarec.

Daj mir kurba, saj komaj sediš!

Kje je pa Jaka? Kdo ve!

A že en moški glas zapoje: I proplakat će noći,
i proplakat će zora,
a kako ne bi človek, koj' živi kao ja!

Sinoči jo je Jaka odvedel.

Uba ba ba baaa, glasno glasi iz Marijinih prsi, desnica tolče s kozarcem po mizi, pee dn dn pee-mm, mm, napol zleze v bližnje naročje, peedn dn ddn.

Marš, proč!

Sem dal pet tisoč za sekurant.

A se bojiš umret?

Ddd dn, se nasloni na mizo in kolca.

Saj smo vsi na tem,

Ko nič več ne moreš!

A ti boš rekel?

Ha, ha, ko nisi za nobeno rabo!

Sem hlode fural po dolenjskih gmajnah, mejduš, sem vsako pastirico flk na hrbet v travo.

O, zato si takrat res bil Medved, zdaj imaš pa le ime, ha, ha!
Ampak Jaka pa še zmeraj more vsak teden.

Ja, ja takrat pri tridesetih niso mislili, da bomo moč pustili tam. Zdaj pa dohtar reče: si prestar!

Ni denarja!

Je hudič!

Sem se oženil ta dvanajsto uro pa sem se še prezgodaj!

A veš, da je Pavle umrl?

Zdaj je pa pravo žganje samo še na Javorniku.

Kdo bo hodil gor, a?

Sto metrov grem, pa mi pride zacrknit.

Mici, pridi sem!

Fantje, dež je nehal!

Oktober je ponavadi lep.

Zdaj pa jemlje naše letnike.

Le glejte, da ne boste vsi šli!

Če boš slabo stregla, se v rit piši!

Dn ddn ddn pee dn ...

Daj še eno žganje, Mici! Pa Mariji enega, reče Janez.

Je že čisto na tleh!

Spodaj nima nikdar nič.

Kar daj roko pod kiklo!

Naprej zastava slave! A še znaš?

To je en larifari, daj no, mlad človek je lahko neumen!

Jaz imam pa rad konzerve.

No, daj roko pod kiklo!

Ko je bilo vojne konec, smo se zaprli v barako in pili iz sodov. Tri dni. Ni šel nihče domov!

Daj, daj, za tisto poscanko!

Ja no, življenje gre!

Na, Marija, reče Janez in sliši dddd uba-ee aa u-ba dn ddn, ga primejo dlani za vrat in zobe čuti na temenu, u-ba-ddn, mu razmrši bele lase ko kakšen veter, potem njegovo glavo mmmn, mmmn, poriva v svoje karirasto oprsje, mmmn, mmmn, mm.

Ha, ha! A te hoče?!

Ha! Ha!

Daj mir, jo podre na klop poleg sebe in reče pij, in jo namesti k mizi, da ima komolce gor in glava klone do kozarca, Janez pa na zdravje izpije do do dna in zavpije Mici!

Ha, ha! Je že taprava, Janez!

Pravijo, če so kurbe vesele, je cel mesec sonce.

Vraga bo, mene povsod trga.

Ko bi še komu lahko kaj verjel!

Jaz nič ne dam na besede.

Kar plačaš, to je še.

Spet bomo lahko rekli, da kruh spi.

Mmmn, mmmnmm, stisne skozi zobe in se nn nn z glavo med rokami nasloni na Janezova kolena, slinaste niti pa se potegnejo po hlačnicah in na tla.

Prasica, a kar pljuje!?

Marija, daj mir, zavpije in jo spet nasloni na mizo, nà pij!

U-ba mmm, ji glava niha do mize, u-ba u-ba ba bba, desnica v loku in dolgem hipu nosi kozarec k odprtim ustom, odkoder glasi u-ba bba in ima rdeče oči zaprte. Enkrat srkne, odloži kozarec in obsloni s slinastimi nitkami, ki visijo iz napol odprtih ust, odkoder ves čas glasi u-ba bba in mmmn in ddn.

Vse gre naprej.

Zdaj bom jaz dal za en liter!

Ta stara me bo spet prišla iskat, reče in pogleda proti vratom, za katerimi je že noč.

Ja, no, jaz sem pa spet sam kot včasih.

A ima kdo kaj za brusiti: za žago računam petsto, za sekiro tri, za škarje pa dvesto.

Vse se bo podražilo!

Si videl parte na cerkvenih vratih?

Nikoli nimam očal s seboj.

Vsak dan jih je najmanj pet.

Mejduš, saj ne upam več čez cesto, tako drvijo, koj ga imaš za ritjo!

Ja, vsak ima svoje; ta mladi pa spet svoje.

Saj smo mi tudi živeli pa živeli, pa živeli pa delali, pa delali pa delali.

Na zdravje!

To je še najbolj prav.

Mici!

Kaj bo še, reče in pobira prazne kozarce, kozarčke, steklenice od piva, vina, a bo še kaj, reče, oh, njo mi spravite domov, reče s

polnimi rokami kozarcev in s steklenicami pod pazduho, še vedno nagnjena nad mizo, da ima prècej eno roko z zelo živahnimi prsti na zadnjici o, tole je pa dobra peč!

Booš, reče, domov pojdi in vtakni roke!

Nič več!

Gremo. Noč je.

Njo mi spravite domov, reče in kasira, liter vina — osem din in ti liter, a nimate drobiža, reče, ja, res, to revo spravite domov in sliši ja, saj nismo njeni, zato reče joj, ste čudni ljudje! in ob ves drobiž me boste spravili!

Janez, ti si mi dolžan, reče, šestkrat po dva in enega zanjo, štirinajst, reče, oh, Janez, daj, ti spravi revo domov.

Naj tu malo prespi, reče, a sliši, kaj tu, mi zapiramo, tu je treba še pomesti, saj je ko v svinjaku, sliši še prijaznejši micast glas, daj, spravi jo domov, te bom še rajši imela, čuti roko na svoji ramí.

Ja, prav, reče, ne čuti več njene roke, ker zdaj spravlja denarico v žep, hej, Marija, Marija, jo trese za rame, hej, Marija, vstani, pojdi domov, zapirajo, daj, daj, zbudi se, premakni se, saj nisi doma, mejduš si nadelana!

Dd, dddd, jamra in je lutka, a Janezove roke zgrabijo okrog pasu in jo dvignejo, čeprav se ddd dd upira in noče na noge in je težka kot cent, a še Micine roke primejo in prestavita lutkasto Marijo ven na zrak, v noč, kjer jo Janez obdrži na nogah.

Ddn, ddn ddd, se roke oprimejo suknjiča in zamajejo še njegovo telo, a on se razkorači, popravi prijem in gre s karirasto postavo na cesto, kjer jo pol nese, pol gre sama, da se oba majeta v neonski svetlobi vzdolž Delavske ceste, kjer imata zelene obraze, dokler ne zavijeta v mračno prečno ulico proti cerkvi.

U-ba u-ba, čuti roke okrog pasu in da postaja lažja, zato popusti prijem in ima čas, pa zre okrog in vidi jasno nebo in zvezde nizko in nikjer nikogar, o, ga veseli ta svetla noč, ko dobro vidi moker svetleč trak ceste in svetle zidove hiš in ograjo pokopališča in reči, ki so, do koder seže zrenje.

Dddn dn nnn, sliši Marijin stisnjen glas in čuti, kako ga uuu uu roke izpustijo, kako ga dd d odrinejo in se primejo za ograjo, da se karirasta postava zamaje, se nasloni in bruha. Za hip gleda ah, ah, potem gre naprej do vogala ograje in zre cerkev: polna luna sije, da je stena svetla in v njegovem zrenju koj bel okvir petmetrske freske in bel konj in svetle jezdečeve oči in svetel klobuk in svetla konica meča in potem nižje svetel plašč, ki ga dajejo roke k belim lasem in beli bradi in svetli, napol goli klečeči postavi. Tu so nekaj hipov njegove oči, potem pogleda ob ograji tja dol k Mariji in vidi, da čepi, in sliši šumenje šššš, ko ji voda teče iz mednožja, zato še postoji s svetim Martinom v svojem zrenju, ja, tako je to.

Tudi jaz bi dal plašč, če bi ga imel komu, mrmra in pogleda nižje, v vhod, kjer je pod napuščem čisto temno, ko da tam ni nobenih vrat in kljuge in ključavnice.

Ddn, ddn, pocukajo njene roke za suknjič in se ga oklenejo okrog pasu, ko reče, pa pojdiva, če ti je bolje. In gresta.

Ddn, dddn, sliši.

Ja, tako je to, eno svetovno sranje, Marija, reče in sliši mmmn nnn mn in čuti, kako ga roke še tesneje stisnejo okrog pasu, zato jo tudi njegova levica objame okrog ramen, oh, vseeno me vse nekam veseli, desnico pa pritisne na karirasta prsa.

U-ba u-ba bba u-bba eee, se oglašā.

Ah, ko ne moreš govoriti z menoj, ti si reva Marija, reče in sliši aaad, ddd, dd.

A veš, še to ne vem, če me razumeš, reče in z desnico pritisne na prsa, to je hudič!

Rezek a-dd sliši, zato reče, saj sem jaz ravno tako sam. Besede nič ne pomagajo. Tiste svoje reči imam, to je vse, reče, ko hodita.

Poglej, tule sem doma, jo potegne s seboj k pritlični hiši ob cesti. Tule. Pojdi še ti noter, reče, boš skuhala kavo predno greš naprej, jo izpusti pred vrati in vtika ključ, odpira vrata, prižge luč in stoji v veži, ja, pojdi noter, potem odpre še ena vrata in je v veliki sobi, kjer ima ležišče, štedilnik, kredenco, mizo in te reči.

Ja, pridi no noter, stopi na prag, kjer sliši ddn, ddn in vidi Marijo, ki z rokami maha in odkimava.

A misliš, da nisem vreden, da greš pod mojo streho, a?

Abb bb, se maje karirasta postava, potem vendarle stopi čez prag in v sobo, kjer zre stvari.

Nā, tule je lonček, voda, na štedilniku je kuhalnik, tule so še te reči, reče, nā, skuhaj kavo!

Marija pa zre, obraz ima miren, v mokrih očeh ima lučke, ko odkimava dddn, ddn. Njene roke ga ujamejo za suknjič in povlečejo k sebi, da zavoha kisel vonj po vinu in hrani in slinah in sokovih iz telesa, da zastane o, Marija, a ti pa hočeš to!

U-ba ee u-ba, hitro zadiha, pritisne vanj, da čuti roke pod suknjičem in da s silo odpenja gumbe, čuti roke v kocinah na prsih in na trebuhu in pri hlačnem pasu, ki ga odpnejo, da hlače in gate naenkrat potegnejo dol, in oh, čuti roke na mošnji in penisu, ko sliši ee bba bbad bad bad, in čuti, kako se trese pod karirasto obleko, kako roke vlečejo, kako praskajo in zbadajo z nohti o, o, čez nekaj hipov začuti, kako se mošnja polni in v ud postaja trd in srce mu hoče uiti in življenju je drugačno in ves gori in spomini so sedanjost in kaj takšnega pa še ne!

Marija, Marija, jo stiska, hitro diha, je ves znotraj, v telesu, s katerim pritisne vanjo, jo prevrne na ležišče aaah, pritisne nanjo, globoko diha, ji odgrne obleko pod vrat in prime za prsi, ko ga ona zarine vase in je konec besed in teh reči, je pa še dihanje, je gorenje, so sokovi in toplota; je globok mir, v katerem potem ležita drug ob drugem.

Veš Marija, ti si zlata ženska, reče, tebe bi hotel imeti za zmeraj, reče. Nekaj hipov je samo dihanje.

Da bi se vsak dan sukala tule notri pa okrog teh reči, reče, ja, ja. Zdaj pa vstani in skuhaj dober čaj, si vleče hlače gor, a Marija hitro vstane, obleka pokrije telo, da je spet karirasto, in se oglašā bba bba bba bb in z roko trka na čelo.

A nočeš, reče, a nočeš čaja, reče, a nočeš skuhati?

Bba, bba, bb bbb, stopi k mizi in bbb vrže emajliran lonček, da zadene v steno in potem na tleh pk, pk, poka emajl, ko Janez reče mejduš, s teboj je še slabše, kot pa če sem sam.

Bbb bb, gre ven. Uu uuu.

Vrata tresknejo nazaj v svoj okvir.

S teboj je pa en hudič, reče in obsedi za mizo, z dlanmi med suhimi drobtinami in muhami na mizi. Pred pragom sliši korake, ki se zgublajo v tišino, ki je nekaj hipov povsod; potem prične na tleh pk, pk, pk, pk spet pokati emajl in odpadati z lončka.

OD KOD PA TI, OGABNA PSICA

Pognal je požirek po grlu. Ostro zagatna tekočina mu je spačila obraz. Želodec se je divje obrnil. Ah, se je umiril. Umiril se je, zaplaval nekajkrat navzgor, navzdol, vseh strani se je mehko dotaknil. Opnasto je obkrožil votlino, se mehko usedel, mirujoče pozibaval. Vzgon se je preselil po telesu. Še en požirček. Še en požirček je napravil. Vsak ga je domače prepojil. Večerček. Ljudje so svetlo brbljali. Misel je spala. Kako mirno je spala. Zvila se je v klobčič. Majhna puhasta živalca se je zakopala v varen kotiček. Nenevarna mehka zverinica. Ljubo mu je postalo ob misli, da ji je treba tako malo. Še en požirček. Brez bojazni, da bi se zbudila in izbočila grebljivi trebuh. Še požirček. Kaj bi ne. Ljudje so tako brbljivi. Lepo so govorili. Smejal se je jalovemu naporčku. Kakorkoli je poslušal, ničesar ni razumel. Zakaj bi razumel. Ljudje tudi niso razumeli. Verjetno niso razumeli. Brbljivost je bila igriva. Nihče ne razume brbljivosti. Samo opazuje se. Prisuškuje se brbljivosti in jo blagohotno draži. Kakšno dobrohotno otroče je bila. Pretegoval se je in se ji izpostavljal. Slap niti ga je žgečkal. Kot prijemljiva sapica na ne prevročem soncu. Spustil je pogled nizko in se počasi sprehajal. Kot na ne prevročem soncu. Izpod neba je brbotalo in mrmralo. Vsenaokrog so bila posejana mirno pijoča telesa. Nakodrana ravnina teles. Segala je prav do njega. Brbljanje je vsakega nežno in mehko otipavalo. Telo pri telesu. Vse do njega so segala. Tik ob njem se je neopazno pretegovalo mehko in sočno. Stisnil se je obenj in čutil mravljinčasto bodljikavi slap. Izrezljani prstki so brbljali po njem. Ob nekem hitrem dotiku ga je spreletelo. Zagomazelo mu je po udih in ga streslo. Želodec je silovito zapljuskal. Puhasta kepica se je grozeče dramila. Mrmrajoče se je prebujala. Potisnil je brbljivost v oddaljen hrup. Ni bilo dobro. Ni bilo. Obupno se je podprl. Požirek. Krepek in dolg je stekel. Želodec je zadržtel, se potresel, umiril in pričel nihajoče lebdeti. Zverinica se je zakroglila in obrnila kožušček navzven. Udje so posesali gomazeče mravljišče. Trdno je stal, potisnil še en požirček v grlo. Praskajoče ga je umirilo. Mehko je predel klobčič. Spal je. Dolgo časa je bilo treba. Dolgo dolgo spanje je bilo potrebno. Zlepa si ne bo odpočil. Odpočivanje je bilo večnostno. Cela večnost je prebrzela. Celovečnost je bilo puhasto. Eno celo, skoraj vso večnost, je bilo puhasto, je odpočivalo. Med časom je napravil še en požirček. Kaj je hotel. Spustil je še enega. Kaj enega. Kaj požirček. Požirek. Vsi so zlivali požirke. Smehljajoče so požirali. Vsak smehljaj je bil širok. Široko so se smehljali. Široko so zlivali. Kaj zlivali. Natakali so. Tako ra-

zumevajoče so se gledali. Razumljivo so dvigovali. Časa na pretek. Niso hiteli. Kaj bi hiteli. Točili so. Bratsko so natakali. Počasi. Drug za drugim. Vsi skupaj. Da. Drug za drugim. Počasi. Potem enkrat vsi skupaj. Prekrasno. Kam pa bi. Nikamor. Enkrat vsi skupaj. Ne velja. Še enkrat vsi skupaj. Sam zase tudi. Zakaj pa ne. Od takrat, ko vsi skupaj. Pa do takrat. Ko. Ko vsi skupaj. Do takrat, ko nost. Prava večnost. Vsi skupaj. Da. Vsi skupaj. Ha. Najlepše je bilo vsi skupaj. Ampak. Ampak od takrat, ko vsi. Od takrat. Od takrat, ko vsi skupaj. Pa do takrat. Ko. Ko vsi skupaj. Do takrat, ko vsi skupaj... je cela večnost... Neznansko dolga... Neznansko dolga večnost... Med tem... Vsak zase lahko... Zakaj pa ne... Vsak zase lahko še sam... Vsi skupaj. Vsak skupaj lahko sam... Vsi skupaj pa še sami... Ja — aa... On sam... On pa še vsi skupaj... Potem pa še vsi sami... E — eh... Pa še on sam... Pa še tisti sam... Lej ga... On sam... Ti sam... Onadva sta... Sama... Tista dva... Še onadva... Še enkrat... Bratsko vsi... Vsi skupaj... Si ga videl... Si videl... Sam... Skupaj... La la... Smo mi vsi... Mi... Vsi... Skupaj... Naaen — krat... Naenkraa — tt vsi... Skupaj... Da da... V kro — guu... Vsi skupaj... V krooooguuiu... V krogu... Fantje vsi v krogu... Vsi skupaj... Takoo... Po bratsko... Tako... Vsi bratsko. Skupaj. Po bratsko vsi skupaj... Enkrat po bratskooo... Lejte... Naenkrat... Ti tudi... V krog... Ti... ti tudi... ti tudi v krog... on v krogu... vidva... vidva... po bratsko... jaz v krogu... kar naenkrat... Vsi... Naokrog... vsi naokrog... bratsko naokrog... Kar okoli... okrog in o — okrog... O-oopaa... Lepo počasi. Poo-ooočaaasil-ii... Ne-ee tako-ooo... Počasiii naokrog... Kozarrceee... Kozarrce-ee... Kvišku... Kozarce kvišku. Dajmo... Da-ajmooo... Noo... no-ooo... kvišku... Ne-ee... Neeee taakooo... Vsi... Vsii-i kvišku... Vsi kvišku... Naenkrat... Na-enkrat vsii... Ha ha... Ne bojte see... Pa nič... Pa nič... Ni treba vsi... Ni treba vsi na-enkrat... No-oo... Saj ni treba na-enkrat... Vsi... vsi pa... vsi pa ja-a... Saj ni... Saj ni važno... kje... Saj ni važno kje-e... Ni važno kje... Ni-iii... Sploh ni važno kje... Ja saj sploh ni-ii... splooo-h ni... Ne-ee... Ni važno kje... Ni-i... Brez ve-zee... Brez veze... Haha... Kje pa-aa... Haha... Ja sploooo-hh ni... No-oooo... Niiii... važno... Kje-e... Kje... Niii... Ni-ii... Splooooh... Splo-oooo-h... Nii. Splo-ooo... Splo-ooo-ooo... Ooo-h... OOOOOH...

Najprej se ni hotela ljubiti med borovci. Imeli so tako trdo in hrapavo skorjo, tako grobo in praskajočo. Med ljubljenjem so neusmiljeno odirali kožo. Lezla sta v bodičevje in potratno teptala zeleno razkošje. Nikakor ni mogla splezati na star borovec. Smešno je naskakovala debelo deblo, z razkrečenimi nogami. Potem je odnehala in skupaj sta sanjarila, kako visita na najdebelejši veji, ki se ječe upogiba pod njunimi telesi in njuna alabastrno bela obraza sijeta trpljenje nesrečnih zaljubljenecv, ki sta končala v čudoviti harmoniji na veji.

Spomnil se je, kako blede je bilo dekletce, ki je stopalo za očetovo krsto. Mati ji je usahnila kakšna dva tedna prej. Župnik ni pustil zvoniti. Mogoče, če bi bil kdo pripravljen potrditi, da se je staremu zmešalo.

Ogledoval je njen razpraskan trebuh in ga grizljal. Kakšen bi bil otrok, ki bi ga vsadil vanj.

Otroci so hitro zvedeli, da se je stari obesil. Zbirali so se iz vseh koncev. Radovedno so se motali okrog dvorišča in vlekli na ušesa. Ženske so jih s tihimi, pretečimi glasovi odganjale.

Ležala sta s prepletenimi nogami in se smejala dolgi, listnati travi z ostrimi robovi, ki je silila in se prepletala, vsa lepljiva in kislo cvileča, med prepotenimi stegni.

V nosnice je silil duh po zatohli mrvici in stari je baje še vedno bingljal na vrvi. Starejša hči se je zaprla v sobo in skozi stoletne, presušene, zidove so slišali potresanje njenih mogočnih prsi. Sin je bil nekje v gozdu in bog vedi, kaj je počenjal.

Drobne, črne mravlje so napadalno begale po njegovem trebuhu, ona pa ga je zadrževala, da se je vznemirljivo in sunkovito krčil in jih s hitrimi udarci mečkala.

Hčerka se je stiskala k staremu štedilniku, njene oči so begale kot pri prestrašenem piščancu, ki ga otroci strašijo s papirnatim letalcem, ki ga napada s svojo smešno senco, in usteca so ji krivila obrazek v čudno neumen smeh.

Njuni telesi sta v podivjani slasti pomečkali za pest drobnih, črnih, mravelj, razstresenih med kleščami njunih hlatajočih trebuhov.

Ženske so vztrajno kimalo z glavami in zavijale oči, kot bi jim zdaj zdaj stekle, glave pa se začuda niso hotele skotaliti z ramen po mrtvih zizah. Otroci so od časa do časa stekli v gručo, kot po nesporazumu so se hitro razprhnili v mirna pročelja in polkrožno dvorišče in z mirno radovednostjo so pogledovali roke žena in njihove oči.

Hrbtenici sta prepustila bodljikavi zemlji in razkazovala črno krvave pikice zmečkanih mravelj, sopečemu zraku, ki je leno odnašal lepljivost pare iz njunih teles in zavláčeval iztreznitev v vlečljivo sladkobo. Prepodila sta se v najhladnejši kotiček bodičevja in se prepustila namišljenemu dremežu, s skorajšnjim dotikovanjem teles.

Zagonetno mirni otroški hrbti so se obračali v steklene obraze, ki so zmrznili na okenskih steklih in sesali gobavost stark v kamnite mejnike. Hodili so s pogledi po lastovičjih gnezdih na lesenih ostrešjih in belkasto vodene oči so se jim spuščale do kotičkov ustnic, se povzpele nazaj v očesne dupline, potem pa jih je ogrel bliskoviti spust veke.

Ležala sta nepremično in se prepuščala srhljivosti srbečice suhe kože, tehtala razdaljo, ki je ločevala njuni telesi, se potuhnjeno prikovala v mirovanje, da bi v navidezni malomarnosti uživala do onemogle vzburljivosti, ki so jo povzročali mehki dotiki njunih dlačic. Potegnila se je do torbice, vzela cigarete, si eno zelo vsakdanje prižgala in jo z neznanjskim užitek zakadila, drugo pa mu potisnila do zob.

Redki so stopili v kuhinjo. Zadrževali so se v dvojicah ali po trije in po moško mrmrali. Izogibali so se korakov, ki bi jih pripeljali v večje skupine. Včasih je kdo odšel proti gostilni, zliil z mirno roko kozarec belega ali črnega, pomembno molčal, se včasih odhrkal, obrnil glave vase, rekel pa ni naposled nič. Ženske so večno stale na svojih mestih in se pojavljale brez premikanja kot duhovi zdaj tu, zdaj tam.

Vlačil jo je za noge, da je vreščala, se hihitala in ga zaman skušala objeti krog pasu. Opazila sta dolge sence in si vzajemno trla kožo, ki je potratno oddajala toplino v pihljanje.

Mršavo ženšče je stopilo brezobzirno v kuhinjo, narodila je enajst otrok, potegnilo preplašenega piščanca k sebi in ga odpeljalo med mrzlo redkimi, okamenelo molčečimi stebrički proti domu. Val tihotnega mrmranja je vzplaval čez slemena. Doma je deklica zapala. Verjetno ji je bilo toplo.

Drobencljanje njenih nog je postalo brezglavo. Z objemom oddaljenosti med njima jo je grozeče potiskal proti bodičevju. Razširjene oči so iskale izhod, ne da bi se premaknile levo, desno, ga izpustile. Mišice so mogočno napenjale lesketajočo kožo, nosile breztežno telo v otrplo grozo. Odvrigel je razdaljo med njima čez ramena, ji mehko prepustil surovo varen objem v odrešujočo zanko, da sta se zadržnili. Ribje telo ga je plosknilo, da je zadržtel.

Lestev na podstrešje je grozila s svojo pokončnostjo. Črna, hitča vrsta otrok jo je prikovala v odtok. Temna zijajoča lina jih je prikovala v obešeno slutnjo. Jih z gotovostjo izbruhala pod milo nebo. Razpršila na domove. Pretresla pajčevino v osamljenih dvojicah. Zdrevila v brezglavo čredo trepetajočih ovac.

Stopala sta po stezi navzdol. Nekaj časa sta poskušala z roko v roki. Steza je postajala ožja in strma. Šla sta drug za drugim in se posvetila prebadanju mraka. Postalo je že skoraj popolnoma temno. Lovila sta se za grmovje, počasi prispela do manj strmega, zlagoma nadaljevala v ravnico, se znašla pred naseljem, negotovo potiskala noge v temo. Kratek pozdrav jima je obrnil hrbta. Z bežečimi koraki sta porivala tla izpod sebe in postajala vsa manjša.

Starejša hči je pogledala skozi vrata v kuhinjo, potegnila glavo nazaj med zidovje in hladila lica ob grobem beležu. Iz gostilne je prišel zgrbljen in pijan, se oborožil s petrolejko, pograbil nož, stopil skozi visoka vrata, se korajžno pripognil in pogledal lestev. Možje so stopili za njim, žene so pritisnile zadaj. Pramen svetlobe je trepetajoče bežal skozi lino po strehah. Stali so ob lestvi, sočutno vklenjeni v sočutno pričakovanje, trepetali ob raztegnjenem pričakovanju olajšanja. Topo je padlo po starih podnicah, da so zaječale. Sklonili so glave, skozi lino se je počasi in lahno dvigal droben prah, dišeč po starem senu. Med razumevajočim prerivanjem jih je nekaj, obotavljajoče se, stopilo na podstrešje. Prinesli so truplo v kuhinjo, kjer jih je osvetljena sled vrvi oslepila. Med opravljanjem mrtvega so ostali do jutra.

Vsi ljudje so drli na pokopališče. Srečevali so se znanci, si toplo stiskali roke in se smehljali. Frklje so kazale nove plašče in se tragično nasmihale. Mulci so nabirali vosek, včasih pa pobrali kakšno celo svečo. Neznansko so ga žgali nasmeški deklin, ki so zvečer vedele povedati, kdo jih je gledal. Mama je pripovedovala svojim znankam o hčerki, ki so že neštetič poslušale zgodbo. Predaleč je bilo, da bi se pogovarjala z grobom, ostala pa je navada. Bila je njena slabost. Pevci so nekajkrat presunljivo zapeli v veter. Čeljusti so mlele za verne duše v vicah. Pokopališče je bilo praznično. Tisti, ki so prišli od daleč, so šli v gostilne, da bi se pokrepčali, ostali pa na zalivanje dolgo pričakovanih srečanj. Nekateri med njimi so se videli enkrat na leto, na dan mrtvih, na pokopališču. Bil je to poseben dogodek. Na mize so gospodinje nosile pripravljenih dobrot, ali pa pripravile postelje. Mlade vdove so tulile, manj mlade so iskale, stare babe pa so se izgubliale na kolenih, in imeli so jih za trape. Župnik je blagoslavljal grobove, se pomudil tudi pri grobnici partizanov in škilil po farankah.

Izgubljal se je v tem tihem, z načrtovanjem nabitim sejmom, se izognil nekaterim histeričnim krilom in mirno sprejel nekaj obtožujoče tihih in vabljivih pogledov. Med kimanjem znancem je privršala kakšna spokojno afektirana mamina znanka in ga povprašala po njej, po tem in onem. Pristopicala je, po mašnem kadilu zaudarjajoča, deset let mlajša mamina znanka, ga pobožno pograbila pod roko in odpeljala proti domu. Neprenehoma je govorčila, se vedno bolj smehljala in ga vlekla proti gostilni. Trmasto se je uprl, potem ga je vlekla k neki svoji znanki, potem k starim prijateljem, potem sta šla domov, potem je hotela v kino, v kinu ga je prijemala, hotela ga je odpeljati, ugotovila, da se je zelo spremenil, ga nagovarjala, mu obljubljala, bila utrudljiva, bila enolična, bila je neznosna, bila je nesramna, bila je avša, bila je ubijajoča, bila je vsiljiva, duhteča, utripajoča, potem se je le naveličal, potem je šel z njo v posteljo, potem se je zadovoljno hahljala, potem je šel ven in na pokopališču pokradel nekaj sveč in jih dal frkolinom.

Ko se je vrnil, je bila tako mesena in topla. Smehljala se je po vsakem ljubljenu in pripovedovala o njegovi mami. Spominjala se je dogodkov iz svoje mladosti, ko je bila njegova mama že dekle, ga ujčkala kot mala deklica, ga ujčkala kakor otroka, kuhala kavo in migala s klobasasto ritjo. Ponoči jo je porinil golo na prag in zaprl vrata, se ji režal skozi okno, gledal, kako se s trebuhom stiska h ključavnici in ga prosi naj odpre. Grozila je, da bo ostala zunaj, ali pa vpila, se zvito nasmihala, igrala trpljivost, se gladila po njenih ubogih zizkih in neprenehoma čakala, kdaj se bo igra končala. V varni temi si je želela, da bi se nadaljevala, z užitkom mislila na njegov trebuh, ki jo bo premrlo sprejel in uživala kot trpinka. Spravi se je v posteljo, krepko zaspal in se zbudil, ne da bi kakoli, med svojim nenehnim gruljenjem, opazila. Planila je v kuhinjo, ga vsa premrla divje ljubila, medtem ko se je umikal njenim ledenim objemom, neznansko uživala v tem plesu, dokler nista vsa pareča čakala, da bo za revico skuhan čaj.

Zjutraj se je odpravil na postajo in se odpeljal. Mahala mu je in zavila na obisk k njegovi mami, stari prijateljici.

Oče se jim je lepega dne stegnil v gostilni. Neznansko hudo mu je bilo zaradi nje. Verjetno bo hotela, da še naprej spi pri njej. Mali so jokali. Ateka so tisti večer nesli vaški fantje na lestvi domov. Ni se še vrnila iz tovarne. Kot prašič se je zibal na lestvi in opletal z eno roko po snegu. Ljudje so drli iz hiš na vrata in gledali. Krvavi in mastnih rok, december je rezal koline, so spremljali čudno povorko. Revež se je stegnil in skoraj v vsaki hiši so klali.

Mali niso smeli z ostalimi otroki v vas po ocvirke. Jokali so, ko so prinesli ateka domov. Mama se je gotovo nekje ustavila, da je ni bilo domov. Potem se je nekdo le spomnil, da ura še ni deset. Hvala bogu, bila je še v tovarni. Ženske so brskale po omarah. Treba bi ga bilo obleči in opraviti. Nesrečna revščina, saj ga ni bilo v kaj opraviti. Še obleke ni imel. Križ je s pijanci. Gotovo je zapil. Kaj drugega. Otroci si niso upali povedati, da atek obleke ni imel. Neznansko so se bali. Radi bi jokali. Nekaj žensk je znosilo stole na kup. Sedli so. Obriti bi ga bilo treba. Križ božji, fabrika še vedno dela. Ženske so bile obupane. Ena je svojega pamža poslala po pijačo. Ljudje božji, saj ni bilo s čim postreči. Potem so vsakemu

natočili kozarec vina in sedeli. Prišlo je še nekaj mož in fantov iz gostilne, spili vino, eden ga je pa obril. Sploh ga ni porezal. Potem ga je začel umivati. Ženske so se spogledovale. Ena je s treskom odprla vrata in pisano pogledala svojega. Doma je bilo še toliko in tako nujnega dela. Tiho se je odpravil delati klobase. Tisti iz gostilne je še vedno umival. Otroci so hoteli po brisače. O, križ božji, otroci naj gledajo kako opravljajo očeta. Skomigovale so z rameni. Našle so dve ali tri brisače. Male je hotela ena odpeljati. Radi bi bili pri ateku. Revčki. Ura je pokazala deset. Nekdo se je spomnil, da bo hodila še kakšnih dvajset minut, preden pride domov. Pa po takem snegu je treba. V tem snegu je hudič. S fičkom pa tudi nikamor ne prideš. Potem je hotel eden s folksvagnom ponjo pa je že prišla domov. Hvala bogu.

Šele potem, ko je prišel domov, je zvedel. Šel bi pa je vedel, da je vse narobe. Po pogrebu jo je videl. Pogledala ni levo, ne desno. Mali so hodili smrtno resni ob njej. Hitro so pozabili. Učiteljica jih en mesec ni vprašala. Na polletju so ostali neocenjeni. Začeli so se nekoliko bolje učiti. Nič več ni grozil, da bo nategnil učiteljico kot zločinko. Spal je raje z njo. Mali pa so ponoči kradli iz omare, dokler se ni skurbala. Kruh so imeli radi.

Nihče ni dojel stvari, potem, ko se je že skurbala. Videli so njenelega malega s cigareto v ustih. Petletni smrkavec je vlekel. Bolje kot nič. Kje pa naj bi dobil kruha.

Po kakšni besneči noči mu je dala denar. Oba sta se neznansko bala stopiti v dan. Imela je tri pokavce, on pa rajsko bitje, ki se je prelepo nasmihalo. Če bi bila njegova mati, bi jo s takšnim užitkom preklel. Stiskal jo je v objem in jo materinil.

Med hlastanjem sta poslušala cviljenje polomljene omare. Sinko je iskal kruh. Šepetala je o uboščku. Rožljal je po omari za marmelado, mogoče za smetano na mleku. Požrl je paradižnikovo omako. Pa saj drugega ni bilo. Pankrt požrešni. Ležal ji je v objemu nog, dokler da se je mali najedel. Mater, s kolikimi je že ležala. Njene roke so padale po hrbtu kakor bukove deske, ki jih je prenašala na voziček v fabriki. Starejša dva sta bila v šoli spet slaba. Mater ji je videl. Kaj je učiteljico brigalo, s kom se mati goni. Pridušal se je, da jo bo nategnil kot nacistko. Potem je zahtevala, da raje njo tako nategne. Ne, s šoferji pa ni imela opravka. Drvijo v svojih mašinah po cesti in trobijo. Zato s šoferji ni imela opravka. Pa tudi umazani so. Ni vseeno ali je človek umazan od prahu ali pa je masten. Šoferji so bili mastni. Vsi po vrsti so mastni. Tisti mizar pa je kurba. Ni zamenjal gnile deske v kuhinji. Pa sta se že zmenila. Šla bi k njemu in mu zabrusila v obraz. Pa kaj bi proti moškemu. Ženska je vedno ženska. Proti moškemu ne opravi nič.

Spominjal se je maminega joka. Ni vedela, da ne bo odšel. Ženska ni vedela, da ne bo odšel z drugo. Vedela je, da ne bo več prihajal, ko bo enkrat izostal. Pri njej se je spominjal tistega joka.

Ko se je mali vrnil na posteljo, se je potopil v njegov dremež. Takrat se je spominjal, da so imeli, ravno tako razbite omare, kredenco, mizo in črn pločevinast in pregorel štedilnik. Njegov oče je sedel ob njem in velikokrat pripovedoval pravljico o črnih konjih. Pred očmi mu je bila vprega črnih konj in steklena gora. Mišice so se tako igrajoče napenjale. Pokrite so bile s črnim žametom. Lep

je bil žamet. Tako lep je bil žamet. Njegova mama je imela črno žametno bluzico. Tako lepo so dojke napenjale žametno bluzo. Lepa je bila mama. Mali pa ni imel očeta. Dremež malega je bil tako čudovit. Vsakokrat, ko je spal z njo, se je potapljal v njegov dremež, potem, ko je mali pojedel marmelado ali paradižnikovo omako. Rad je hodil k njej spat. Njeni trdi prsti so tako jedrili njegova bedra.

Mali so kradli marmelado in kruh. Ponoči so vstajali. Potem se je skurbala. Kurbala se je s sezonskimi delavci. Dobro so plačevali. O ja, dobro so plačevali.

Nihče ni razumel. Med filmom je mislil na stanovanje, ki bi ga opremil. Njegova fidididika bi bila vsa iz sebe. Premišljeval je, kako bi spoznal vse lepe pravljice, ki pravljicijo siromaka med telesenjem. Za trdno je vedel, nekje se je z gotovostjo svitalo, da bi se položaj izboljšal v primeri s sedanjim.

Je čisto mehko stopal iz kinodvorane. Je bila njegova ljubica zelo daleč od njega. Je jasno čutil, da ne preklinja. Je vedel, je čisto gotovo vedel, da bo lepega dneva svinjski gospod. Je bil neznansko in hromeče miren. Je bil neznansko in hromeče miren. Je bil neznansko hromeče miren.

Po ljubljenju, sta se srhljivo poslovno gledala. Električna pečica je mrznila sobo. Pripravljena sta bila kot dva popadljiva psa. Sta drug drugega čakala, da bi se kateri od njiju zganil. Sta kot dva popadljiva psa gledala prazno kavno vrečko. Sta gledala nepomita krožnika. Sta gledala prežgani kabel na skorjastem kuhalniku. Sta gledala njuna plašča, vsa pocunjena. Sta gledala svoja režeča rebra. Sta gledala svoja po udobju vpijoča spolovila. Sta bila dva psa. Sta bila dva psa. Sta bila dva psa.

Včasih se ji jasni, da so bila njena stegna jedra. Včasih se ji tudi jasni, da jih ni škarjil on. Včasih jasni meduzaste kravatnike, ki so se pobalinsko scejali v rjuhah. Jasni njegove kocinaste krače, ki ne bi bile vredne poljuba. Jasni njegove ozeblinaste prste med načrtimi mošnjami. Bi skočila na cesto. Bi bila kot marmelada na kruhu. Bi ga pojedel. Bi stegnil pete. Pogreb bi bil lep.

Pričrvičilo se jima je skozi trebušno opno. Pričrvičilo se jima je, da se morata pretepati, ker nimata mehke preproge. Praskala sta se s scefranimi nohti, ker nimata jogi vložka. Z zobmi sta si razkravavila tilnika, ker ni bilo puhastih blazin. Neusmiljeno sta se kostila s koščeni pestmi, ker nimata vseh tistih barvic na difuznih tapetah. Metala sta si v kolke posteljno nogo, ker ni bilo bazena na vrtu. Brcala sta se v gležnje, ker ni bilo vrta z angleško travico. Bila sta ulična perverzneža, ker sta zagnala našicane ficke za kino. Kino bil je lep. Lepši je bil film. Najlepše je bilo njuno zaudarjajoče otipavanje. Bila sta ganljivo lep par na sončni ulici. Stopicala sta v razigranem plesu po dišeči angleški travici. Sta se v elegantnem tjulenjem loku vzpenjala na površje bazena. Sta se brezšumno senčila na toplih tapetah. Sta se poredno hrčila med njivo puhastih blazin pšenične barve. Sta se božansko dihljajoče zaktirala na mehko napravljeni postelji. Sta začarano gledala v čarobno vzorčasto preprogo pri težko vestnem poslavljanju. Sta vsak v svoji jedilnici sentimentalno ignorirala svojo božansko papico.

Niso razumeli. Lepo sta se igrala. Še sanja se jim ne.

DOGODKI

strah

Najprej so bili vsak zase. Hodili so v službo, nakupovali in se sprehajali. Srečavali so se slučajno. V lokalih, dvorinah, uradih ali pa kar na cesti. Skupaj so bili samo toliko časa, kolikor je pač trejala filmska, gledališka predstava ali pogovor ali konferenca. Nič več. Večina se je celo rada kmalu umaknila v svoje stanovanje. Včasih tudi kam drugam. Zato, ker so hoteli biti sami. Vse gruče in skupine na ulicah in drugod so nastajale povsem slučajno ali zato, ker so se določeni ljudje pač morali za nekaj časa sestati.

Potem pa se je nenadoma, brez vidnega vzroka, začelo spreminjati. Najprej ni bilo opaziti ničesar posebnega. Vsak običajen sprehajalec ali človek, ki gre po svojih opravkih, bi lahko mislil, da so gruče na cestah še vedno kup slučajno zbranih ljudi. Vendar ni bilo tako. Kmalu se je pokazalo. Kajti gruče so postajale vse pogostejše in se zadrževale v mestu ves dan. Tudi na noč se niso spremenile, kakor običajno. Res je, da so nekatere hitro razpadle, da so se nekako razgubile in bi kdo lahko mislil, da je vse še vedno naključje. Toda vsak dober opazovalec je kaj hitro videl, da so se isti ljudje, ki so bili prej v takšni gruči, pojavili drugje. Na drugem koncu mesta. V drugi gruči. Bilo jih je vedno več in na ulicah so ostajale tudi čez noč. Pričakovati je bilo, da jih bo policija razgnala, čeprav ni nihče kričal ali razgrajal, vendar je bilo med njimi videti tudi modro oblečene, uniformirane ljudi. Od nekod kot iz skrivališča so se mednje priplazili celo starci in otroci. Kdor ni bil v kakšni izmed gruč, ni vedel, kaj ljudje govorijo. Govorili so ves čas. Govorili so hitro in šepetaje, le gibi z rokami so včasih izdajali nekakšen nemir ali strah. Zagotovo tega ni vedel nihče, ki ni bil poleg.

Nekega dne pa so se pričele gruče združevati v skupine. Nastalo je čudno, šepetajoče valovanje. Skupine so se pomikale po mestu podnevi in ponoči. Izgledalo je, da bo nastala ena sama velika šepetajoča skupina ljudi. Kmalu se je pokazalo, da je v drugem delu mesta, zelo odaljenem, tako, da se ljudje z obeh koncev sploh niso poznali ali pa niso vedeli drug za drugega, prav takšna skupina. Obe sta se kot po nekakšnem nagonu pomikali proti središču. Počasi in vztrajno šepetajoče, kakor da pričakujeta rešitve prav v središču. Ko sta se zagledali, sta najprej obstali. Kot bi bilo v prostoru med njima začudenje. Mrmrnanje, šepetanje in nemirni gibi so za trenutek ponehali. Tako, da je bila v mestu naenkrat popolna tišina. Izgledalo je, da bosta mirno odšli druga mimo druge. Ali pa se bosta zllili. Tedaj pa je nekdo zakričal. Krik je bil, kot da je iz človeka vdril ves

občutek strahu in nemira. V istem trenutku sta ga povzeli obe skupini in se v divjem zaletu pognali druga v drugo.

Čez nekaj časa je bilo v središču, kjer sta se spopadli, samo še nekaj ljudi. Vsi drugi so ležali po tleh. Razbiti, krvavi, mrtvi. Ljudje, ki so ostali, se niso gledali. Tudi vedeli niso več, v kateri skupini so bili prej. Izgledali so popolnoma utrujeni. Odvlekli so se v stanovanja, ki so ostala nepoškodovana. Na ulice jih je prignal vroč smrad po truplih in razpadajoči krvi. Nekaj dni so, ne da bi govorili ali kogarkoli pogledali, vlačili trupla v veliko jamo na robu mesta. Potem so se spet zaprli v stanovanja, daleč drug od drugega in se še bolj zapirali in skrivali in izogibali.

Kljub temu pa je ostal nizko ob tlaku in zidovih gost, lepljiv smrad.

pasjeglavci

V velikem mestu ob reki je nekoč živel človek. Kljub temu, da je bilo tam veliko ljudi: moških, žensk in otrok, je bil zelo sam.

Nekega dne pa se je naveličal samote, zato si je kupil psico. Lepo, čistokrvno psico. Od takrat sta bila povsod skupaj. Skupaj sta se sprehajala, hodila v kino, gledala televizijo, jedla in spala.

Kmalu pa je opazil, da je zanosila. Zbal se je, da bodo ljudje spoznali njegove blodnje, zato jo je sklenil ubiti. Toda psica je zaslutila nevarnost in pobegnila.

Neko noč je v zapuščenem delu mesta skotila njune mladiče in takrat so se po zemlji pričeli širiti pasjeglavci.

podgane

tekkel sem, bežal sem, hitro sem tekkel, še hitreje bi moral bežati, z mano so bili še trije ali štirje, ne vem točno, bili so trije ali štirje, tudi oni so bežali, najprej smo samo tekli, nisem vedel, zakaj, toda moral sem bežati, čim hitreje sem moral bežati, potem nas je teklo veliko, zelo veliko, najprej smo bežali, vsi, toda potem so se tisti za nami spremenili v podgane, kljub temu sem bežal, občutil sem, da so za trenutek obstali, natanko sem občutil, da so za trenutek obstali in se spogledali, sedaj vem, zakaj so se spogledali, potem so pričeli teči za nami, zasledovali so nas, bežal sem, kajti tekli so za mano in čutil sem njihov cvileči vonj, natanko sem čutil njihov cvileči smrad in moral sem bežati, moral, zasledovali so mene, sedaj vem, da so tudi najprej tekli zato, da bi me zasledovali, zato, da bi me ujeli, ne vem, zakaj so me hoteli ujeti, toda moral sem bežati, in ko so videli, da dobro tečem, so se spremenili v podgane, da bi me prestrašili, teklo nas je samo še nekaj, vse sem poznal, bili so moji znanci, posebej eden, ne spomnim se dobro, morda je bila ženska, morda moški, toda bežali smo, bežal sem v velik strm gozd, ki ga prej nikoli nisem opazil, bilo je čudno, da ga nisem, saj je bil čisto blizu mesta, bežal sem v strm zelen gozd in z mano so bežali še trije ali štirje, čutil sem jih za sabo, bežali smo skupaj, opazil sem, da zasledovalci navkreber težko napredujejo, da so počasni in previdni, kakor bi se česa bali, bili so zelo daleč za nami, morda jih je spodnašala zelena barva, ves gozd je bil zelen, zelo zelen, tako, da smo

tudi mi težje tekli. tako, da smo tudi mi težje tekli skozi zelene rove navkreber. dobro smo tekli in zasledovalci so bili daleč za nami. samo cviljenje je bilo hitrejše. bežal sem v zeleni navkreber in nenadoma sem začutil, da so se tisti, ki so tekli ob meni, spremenili v podgane. najprej ne vsi. ob meni je še vedno tekel nekdo, ki se ni spremenil. šele tedaj sem opazil, da je bila moja ženska. toda, ko sem že mislil, da je dobro, da je ostala vsaj še ona, se je spremenila v podgano in se pridružila ostalim. začutil sem smrad in cviljenje in njihovi repi so divje udarjali v listje, ko so se pognali za mano.

hitro sem jim ušel. presenetilo me je, da sem jim ušel tako hitro. najbrž sem se že naučil teči v strmino in zeleno. bilo je vedno bolj zeleno. zeleno ni bilo samo listje na drevesih, ampak zelena so bila tudi debela in tla in ob drevesih je rastle čudno zeleno grmovje, ki ga nisem videl nikjer prej. še vedno sem slišal njihovo cviljenje, toda bili so daleč za mano. še vedno nisem vedel, zakaj me lovijo. morda pa me niti niso več zasledovali. morda so mislili, da se bom utrudil, da bom postal lačen in sam prišel k njim. če so mislili tako, so imeli skoraj prav, kajti sedaj imajo najbrž že vse oni. najbrž že razpolagajo z vsem, kar smo imeli prej.

toda kljub temu sem tekel in nenadoma sem brez prehoda ali meje v zelenem vpadel skozi neka vrata v velik prostor. ogaben smrad po podganah mi je udaril v pljuča. torej so bili že tukaj. toda te niso bile nevarne. bile so zaprte vsaka v svojo kletko. bile so mirne, kakor da jih je vkalupil njihov smrad in njihove velike rjave oči (oči so bile človeške — pri vseh popolnoma enake in so me spominjale na oči tiste, ki je najdlje tekla z mano.) so me prosile, naj jih izpustim. niso cvilile ali se premikale. bile so čisto mirne in natanko vem, da so me prosile naj jih izpustim. bilo je, kakor da postaja smrad vse gostejši in hoče vkleniti še mene. bila je past. planil sem skozi vrata v zeleno in bežal.

bežal sem in vedel, da me ne bodo dobili. vse globje in globje sem prodiral v zeleno. niti dreves se ni dalo več razločiti. vse je postalo kakor valujoča zelena pena, ki jo je nekdo razlil ali odvrigel po hribu. celo napredoval sem. v načinu, tehniki. to ni bil več navaden, stihijski, spontan, nezaveden beg. bil je zavesten in hoten. toda nenadoma sem opazil, da napredujem počasneje. niti zavedal se nisem, kako sem se počasi nižal in krčil, kako sem se spustil k tlom, kako se mi je iz glave izvil dolg rilec in kako sem pričel cviliti.

V trenutku, ko sem se tega zavedel, sem občutil zlobno zadovoljstvo. Imeli so prav. Prepričan sem, da imam prav takšne človeške oči kot vsi moji prijatelji in to je najbrž edina slaba stvar, ki je ostala od naših prejšnjih podob. Tudi tega se bomo iznebili. Kajti sedaj je vse v naših rokah. Prepričan sem in pomagal bom. Sedaj, takoj sedaj pa bom odšel iz tega ogabnega zelenila v dolino. Poiskal jih bom in potem bomo polovili še druge ubežnike. Najbrž jih je še nekaj. Natanko vem, kje bomo dobili posebno dragocenega. Poznam ga in vem, kam se je zatekel.

AKTUAL NA ČEŠKOSLOVAŠKEM

So ljudje na Češkoslovaškem, ki jim ne zaupam. In so ljudje na Češkoslovaškem, ki jim zelo zaupam; rad jih imam. Pri nas ni takšne umetnosti, ki bi bila zame pomembna. Niti je ni kje drugje. Mogoče me zanima okolje umetnosti. V aktivnostih večine ljudi je veliko pomembnejših stvari, ki zanimajo mene in moje prijatelje. Lahko je napisati dolg članek o današnji češkoslovaški umetnosti, ampak jaz tega ne morem in tudi nočem storiti. To me ne zanima. Tudi tisto, kar sem že naredil, me ne zanima in tega nočem omenjati. Usmiljenja vredno in neumno je, da sem se lotil česa takega. Ampak k sreči ne počnem tega pogosto.

Tudi pri nas se pojavljajo gibanja, ki so v svetu znana kot happeningi, vendar se ti zelo razlikujejo od aktivnosti v drugih deželah. Zakaj? Mislim, da je tu drugačen začetek, drugačno ozadje. Pri nas vse to nima nobenih starih očetov, nobenih sorodnikov, nobenih imen, nobenih naslovov. Prišlo je naenkrat. Padlo je z neba. Ali bolje, razpredlo se je vsepovsod, zraslo je iz ljudi, tudi iz ljudi, ki so začeli to sovražiti, ko se je pojavilo. Ampak bilo je nujno začeti takšne stvari. **Bilo je nujno.** Ustvarjanje umetnosti je bilo brez cilja. Bilo je samo način komuniciranja. Način kako se učiti in kako učiti, kako pripravljati ljudi, da bi poslušali, mislili, eksistirali. Eksistirali resnično. Popolno. Zakaj smo uporabljali tak način govorjenja?

Najbolj vplivajo na ljudi tiste stvari, ki niso normalne in tudi ne zelo izjemne. Izjemne stvari takoj postanejo redke. Padejo v tok reda, vsakdanjega življenja. Najbolj vplivajo tiste stvari, ki so samo malo drugačne, stvari, ki jih ne moremo povsem vključiti v znane kategorije. Včasih se dve stvari zdita popolnoma različni samo zaradi etiket. S tem, ko se odločam, ali stvar spada v znano kategorijo ali ne, se širijo tudi kategorije. Neka stvar, ki nima imena, ki ni uvrščena v znano kategorijo, sama ustvarja svoj efekt, ko v nas odkriva polno asociacij v vseh smereh, kajti vedno iščemo prostor zanjo v svoji predstavi sveta. In to »iskanje« je najbolj pomemben del odkrivanja, ker je odkrivanje.

Nihče ne obsoja takšne aktivnosti, takšnega dela. Nobenega denarja se s tem ne da narediti. Če hočeš čakati, da bo kdo skrbel za vse to, lahko kar umreš. Kajti, **to ni delo**, so rekli. Prav imajo, to ni delo. **To je način življenja.** To je bolezen. Za nekatere ljudi je biti bolan biti zdrav. Sovražiti je ljubiti. Ubijati je živeti. Govoriti resnico je živeti. Ljubiti je živeti. Živeti je ljubiti.

V Ameriki moraš povzročiti že peklensko zmešnjavo, predno lahko pričakuješ maščevanje. Na Češkem je dovolj, če izrečeš pre-

prosto besedo. In vice versa. Vice versa. In domala brez izjeme. Prav zaradi tega je toliko enakih stvari (enakih po strukturi), ki dajejo toliko različnih rezultatov. Kaj je rezultat? Ali je slika rezultat slikarja? Kip kiparja? Knjiga pisatelja? Ne mislim tako. Mislim, da so to sredstva, neke vrste most med tistim, ki govori, in tistim, ki posluša. Po moje se rezultati spreminjajo v vsakdanjem življenju vsakega posameznika, ki je prizadet s temi stvarmi. Ne da se izmeriti teh rezultatov. Ne moreš se postavljati z njimi. Ne da se jih zabeležiti. Treba je samo verjeti vanje. Zaupati vsemu. Preživeti kot meteor. Živeti drugače kot drugi ljudje.

Lahko se uporablja vse vrste sredstev. Ampak v vsaki situaciji je treba najti najbolj efektne. Kristus, Elvis Presley ali policaj so lahko tvoji sodelavci. To ni nič v zvezi z umetnostjo ali anti-umetnostjo. Dokazovanja o vrednosti so irelevantna. Ni treba, da nekoga ponižaš ali da ga poveljaš. Vsa realiteta ti je na razpolago.

Ljudje po vrsti stopajo po zelo ozkem drogu, ki leži na tleh in lovijo ravnotežje. Ko ga vsi prehodijo, naletijo na gozdno jaso, sredi katere je kup belih rokavic. Ustavijo se pred kupom.

Vsak izmed njih vzame eno rokavico. Natakne si jo in gre na rob jase. Ko so vsi na robu jase, ležejo na tla in se kot kače začnejo plaziti proti središču jase, dokler ne dosežejo svetle vrvi. Vsak se je dotakne in potem skušajo priti skupaj vzdolž nje. To traja, dokler niso vsi skupaj.

Sprehod se nadaljuje po stezi, ki vodi med drevesi k nekemu določenemu drevesu, ki ima vejo toliko nad tlemi, da se lahko vsak udeleženec enkrat ali dvakrat zaguga na njej. Ko vsi to naredijo, grejo h kupu kamenja. Vsak vzame en kamen. Potem odidejo v različne smeri. Ko najdejo trhel štor, ga izpulijo iz tal in ga prinesejo. Namesto prinašanja štorov lahko počnejo tudi kaj drugega, na primer, stojijo nekaj časa z roko v roki.

Na koncu dajo rokavice na kup, s katerega so jih vzeli, in se razidejo. Vodja Sprehoda mora izginiti pred vsemi.

To zagonetno in goreče zaupanje je postalo temelj aktivnosti neke skupine, ki je prerasla v majhno ilegalno gibanje: AKTUAL. Hladna logika in naglica kompjuterjev bosta brez tekmecev. Vse bo zavtomatizirano. Človek bo prisiljen uporabljati druge, nematematične metode, da bo določil kvaliteto traktorja po njegovem vonju. Da bo ljubil. Da bo zmešal dva plina. Da bo učil, kako pobožati mačko.

In AKTUAL hoče usposablja ljudi za take poklice.

Naredili smo mnogo papirnatih avionov in jih dali ljudem, ki so se neko nedeljo sprehajali po Hradčanskem trgu. Bile so čudovite igre.

Jan Mach, ki je bil takrat v vojski, je iz telefonskega imenika izbral naslove neznanih ljudi in jim poslal razne stvari.

Robert Wittman se je sprehajal po mestu in opozarjal ljudi na stvari, ki jih navadno ne opazijo.

Jaz sem izvajal otroške igre za udeležence vseh let.

Ali se je Marx znal frnikolati?

Ali stane moja glava toliko kot tvoja?

Ali se je kaj spremenilo z mojim rojstvom?

Kje je začetek neskončnosti?

Ali jajca lahko pojejo?

Zakaj ne morem napisati novega Svetega pisma?

Kdo je enak nebu?

Ali imam lahko telo iz vrvi?

Katero morje ima samo zlate ribice?

Ali na kratko: izvedli smo več anonimnih dejanj, anonimnih zato, ker so neklasificirana.

Prebivavcem hiše, zbranim po naključju, smo poslali več zavitkov z različnimi stvarmi. Stvari so bile ilegalno puščene v zgradbi: knjige raztrešene naokrog, obleke, obešene po stenah, koledarji in papirnati avioni, zlate ribice, ki se premetavajo po tleh, na posteljah in stoli, prebivavci dobijo po pošti vstopnice za kino in to take, da lahko sedijo vsi skupaj. Veliko stvari se je zgodilo. Bilo je v zvezi s pošto, s policijo, z lastniki hiše Vaclova 26 v Pragi, z vsemi njihovimi sosedi, sorodniki in prijatelji.

Van Gogh in Picasso sta predstavila najbolj avantgardne forme pri nas leta 1950. Po tistem se je malo ali komajda dalo okusiti abstrakcijo. Sledilo je obdobje svobode, v kateri je bilo mogoče poslušati (ampak samo poslušati), kaj se dogaja po svetu. Potem, na vsem lepem in presenetljivo ta veliki val ljudske ali pop umetnosti, happeninga . . . in nato zmeda. Vihar.

To je stanje, v katerem se je rodil in razvijal AKTUAL. Na začetku so se ljudje zanimali za naše delo, ne kot za umetnost, pač pa kot njeno nasprotje. Mi smo umetnost razgalili in se iz nje norčevali. Zelo smo se zanimali za njeno regeneracijo. Mislili smo, da se to lahko dela. Zelo počasi smo odkrivali neki očarljiv krog, iz katerega se ne da uiti. Beseda **umetnost** je zagovor za posvetitev tistega, kar jo dela profano. Iskali smo kakršnekoli možnosti. Ugotovili smo, da imajo vsakodnevna odkritja stokrat večji pomen za naše življenje, kot ga imajo galerije, gledališča in zaprašene knjižnice.

Stoj mirno v gneči. Razprostri kos papirja, stopi nanj, sleci svojo obleko in obleci nekaj nenavadnega, na primer pol rdeč pol zelen jopič, čipkast robec pripet na hrbet.

Razvij plakat, na katerem piše: Prosim mimoidoče, naj krakajo, če je mogoče.

Lezi na kos papirja, beri knjigo, prebrane strani trgaj ven.

Nato vstani, zmečkaj papir, sežgi ga, previdno pomeđi pepel. Preobleci se in odidi.

In spontani cestni rituali.

In konflikti. Konflikti morajo biti sprovočirani tako, da se lahko poravnajo.

In osebne vaje za telo in dušo. Vrsta samonadzorovanja. Odkrivanje svojih bližnjih z odkrivanjem sebe.

1. dan: vsi kosi tvoje obleke morajo biti enake barve (tudi perilo, če nimaš vsega tega, pobarvaj tisto, kar imaš).

2. dan: molči ves dan.

3. dan: najmanj eno uro glej svoje golo telo v ogledalu (to počni zelo pazljivo).

4. dan:

5. dan: poj ali žvižgaj eno in isto melodijo ves dan (vsak hip moraš misliti nanjo).

6. dan: pojdi na izlet z vlakom, ampak ne kupi vozovnice.

7. dan: pojdi na sprehod brez vsakega cilja za ves dan (čisto sam je najbolje).

Tako da postaneš oblak prijaznih, pobarvanih plinov. Njihovo gibanje ti omogoča objeti ves svet. Prevedla: Ifigenija Zagoričnik

TIMM ULRICHS:
KARTONSKI SODRUGI

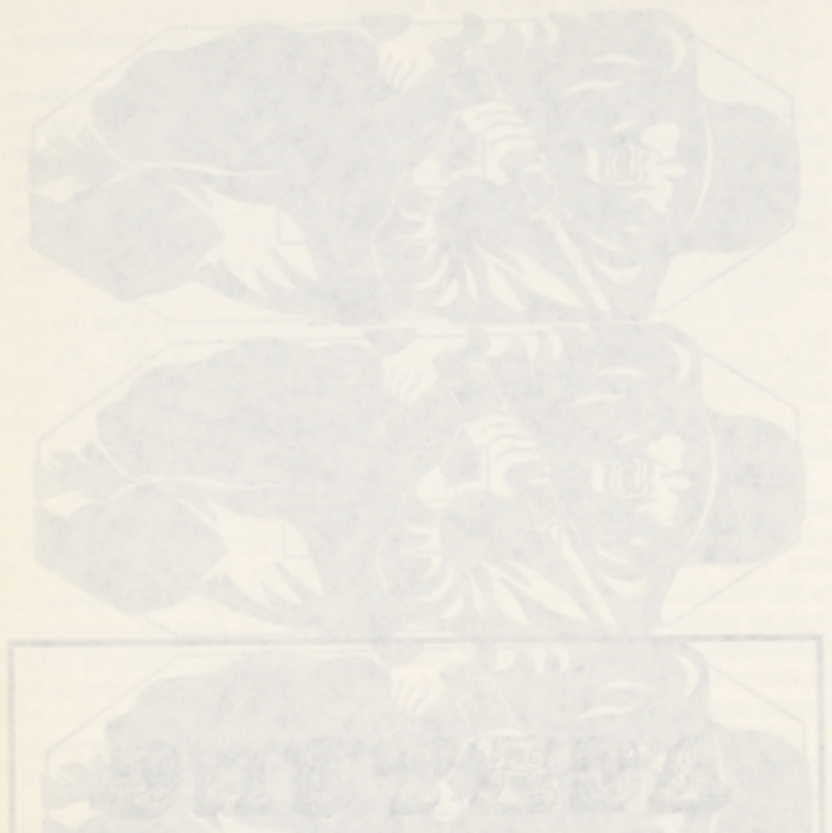

SARENCO KANTOR
DIDIGIRA
BALTISKEMU MORJU

MIKVA KINIKAL SPRERHOD

ACHTUNG

DICHTER

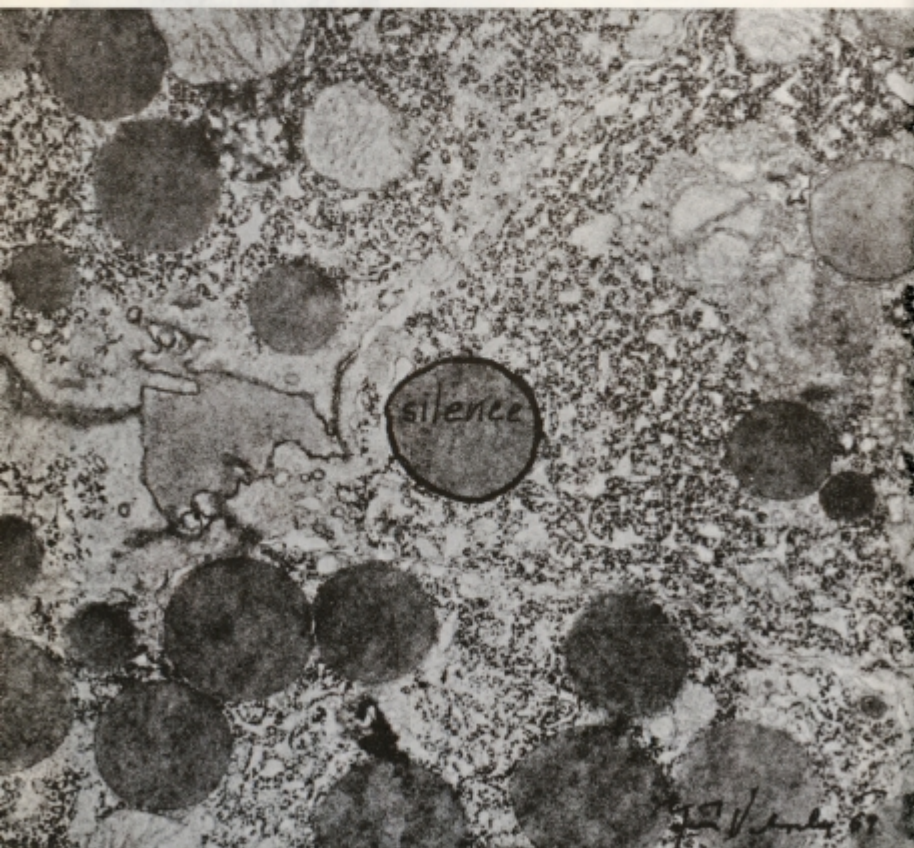

TADEUS KANTOR
DIRIGIRA
BALTIŠKEMU MORJU

JIRÍ VALOCH:
HISTOLOGIJA PESNIŠTVA

BALEŠKEMU MORŮ
DIRIGERA
TADÉUS KANTOR

PROSTORSKO-
ČASOVNO GLEDANJE

il sign

le

co

le co

sce

PROSTORSKO- ČASOVNO GLEDANJE

1.

nekdo mi je rekel, naj prepisem iz osnovnošolskega učbenika vse o delovanju očesa. bilo bi dobro, vendar bom naredil drugače.

2.

povedal bom govorico vseh, tako tudi sebe, kaj o vizualni poeziji **mislim**. povedati tako se mi zdi potrebno, kajti če sem se naučil (jo delam) govorice poezije, ki ji pravijo vizualna, sem se naučil tudi jezika, ki ga uporabljamo vsak dan povsod. mislim, da je prevod v obe smeri možen. poleg vsega pa govorim o vizualni poeziji, ki je govorica (za nekatere lahko tudi kaj drugega; kakor že želijo!), v splošno veljavnem (vsaj pri nas — v sloveniji) jeziku zato, ker si nikakor ne morem predstavljati, kako bi kitajec razumel slovenca, ki bi mu razlagal o lastnostih, delovanju, izgovarjavi, nastanku in razvoju slovenščine, pri tem govoril slovensko, kitajec pa o tem jeziku ne bi imel pojma.

3.

določeno zvrst umetniške dejavnosti imenujemo vizualna poezija. takšno je torej ime **dejavnosti**. dejavnost je še vedno imenovana »poezija« ter s to besedo vezana na vso tradicijo, torej izhaja iz nje, je popolnoma naravna stopnja v njenem razvoju, jo potrjuje (nekateri trdijo: zanika!), in izpeljuje ter usmerja v posebno, svojo smer. način dejavnosti pa je imenovan kot »vizualen«, takšen torej, ki je vezan na **gledanje**, ki gledanje zahteva in ga omogoča. dejavnost torej, ki zahteva od nasprotnega pola (gledalca, bralca, potrošnika itd.), da čimbolj izostri in naravna **eno** čutilo, oko, vendar drugače kot pri sliki, ki jo naredi slikar. drugače pa zato, ker njen način (»vizualna«) izhaja iz **besede** (»poezija«).

4.

beseda ima več lastnosti in plasti kot barva. poleg svoje zvočne, pomenske in drugih, ima tudi golo vizualno, **vidno**, **zapisano**. res je, da lahko besedo samo zapišemo, lahko pa jo tudi **zarišemo**, narišemo, skiciramo, nabarvamo itd. isto lahko naredimo s posameznim znakom, črko, z več besedami. lahko sestavljamo besede in znake v nekakšnem svojem **vidnem** (»pojavnem«) redu, odvisno od našega značaja, energije.

5.

s tem, ko besedo ali znak ločimo iz zvez (sistemov, struktur), v katerih jih srečamo vsak dan kjerkoli, jo prenesemo na drugo mesto, v druge zveze (jo, ga, narišemo, izrišemo, kombiniramo, sestavljamo, drobimo, spreminjamo...) dobi tudi drugačen pomen; spremenijo se torej tudi druge plasti.

6.

beseda (znak) je torej snov, material, ko spremenim njeno vidno plast, jo postavim v zvezo z drugimi takšnimi besedami ali znaki, se spremenijo tudi njene ne-vidne plasti.

7.

besedni material lahko sestavim (organiziram) na veliko načinov, tako nastane **slikanje z znaki**, besedami; nastanejo nove vidne zveze znakov, **topografska** poezija; preko vidne plasti besed lahko raziskujem npr. pomensko plast besede itd.

poleg vizualne plasti ostane najbolj očitna zvočna plast, to spet združujem, kombiniram v nove celote, nastane tako imenovana zvočna poezija, možnosti **novega** je torej neskončno; vsaj toliko kot je ljudi, znakov, besed ter variacij.

8.

nova vrednost, lastnost, možnost, ki nastane z **vizualijami** je ta, da ne potrebujejo prevajanja. **vidiš, kar vidiš**; vidi pa vsak človek na tem planetu razen če nima pokvarjenega čutila (oko) ali pa centra za oko v možganih, seveda v povezavi z drugimi centri.

9.

dana je možnost (dela se, vzpostavlja), da se naučimo nove komunikacije, nove govorice, novega jezika: jezika vsega planeta, vseh ljudi.

10.

od izhodišča, ko postane beseda (znak) ločena (neobvezna) od svojih ostalih plasti, ko torej postane snov, material, vodijo poti k topografski poeziji, k besednemu, znakovnemu slikanju, signalistični poeziji itd.

zdi pa se mi, da vse te smeri vodijo v nekakšno zaprtost, vodijo do točke, ko samo sebe onemogočijo glede na sredstva, material, iz katerih so.

11.

predlogi:

- a) povezati vse te »delne« »poezije«, ki nastanejo, ko se loči vidna plast besede v nove celote, sisteme, strukture.
- b) jih prenesti s ploskovne predstavitve v prostorsko
- c) jih v prostoru združiti v gibanje, **svoj** proces
- d) jih gledati.

nastale bi vizualne skulpture, kipi, prostori...

12.

vse to pa je seveda povezano z zavedanjem sveta in sebe, s poznavanjem možnosti takšnega delovanja ter s tem, koliko je delovanje (»umetniško«) posameznika zavestno ali ne-zavestno.

ČASOVNO GLEDANJE

O ZNANOSTI, O ZNANEM

(najsi kot vzpodbuda najsi kot premislek)

Kaj počne znanost, kaj ji je znanega, kaj zna o znanem?

Se zaveda — ne znam?!?

Znanost frapira, manipulira, masakrira. Se sramuje reka o o sveta preproščina. Sedi nečimerna na veji in racionalizira delovna orodja; žago, sekiro.

Znanost se spodžaguje, se sekira.

Pa udarimo po žebeljni glavici in pokažimo znanosti, kje je to, kje najde kaj znanja o znanem.

»Najin izrek«

Vsaka absolutnost je relativna in edino relativnost je absolutna.

Che Lado, Yaz

Znanost je transformacija čutnih podatkov v miselne; transformacija preko človeka. Kaj bi lahko rekla antropologija o človeku? Človek je živo bitje, ki mu mišljenje nadomešča pomanjkljivo razvita čutila, nagone, samoohranitvene mehanizme. Intelekt služi človeku za to, da si kaj neumnega izmisli.

V znanosti imperativ ali kaj drugega: izmišljajmo si kaj neumnega.

Zelo sržno vprašanje v psihologiji, kajpak: posebej v klinični diagnostiki, je razlikovanje med zdravo in patološko osebnostno strukturo; ali bi lahko trdili, recimo na nivoju 0,01, da se kaže patološka osebnostna struktura pri osebi, ki je izgubila grški čut za mero?

Kaj ve znanost o Zemlji. V klasičnem delu o dobrem vojaku Švejku je mogoče izbrskati misel, da je Zemlja znotraj večja kot zunaj. Kaj ve o tem geologija!

Osnovno pravilo v geografiji je: orientirati se. A danes nismo več tako skromni. Hočemo poiskati sever, zahod, tudi jug. Pa se obrnemo z obrazom proti severu: na desni vzhod, na levi zahod, za hrbtom jug. In je? Vemo, da je na jugu tudi morje. Pa se ozrmo za hrbet, na jug. Mar bomo ugledali morje???

Saj to spodbija celo geografsko znanost.

Prekaterikrat govorimo o »gosti«, »trdi« temi. To bi moglo kazati na fizikalno veličino GOSTOTO. Tema je torej lahko gosta (trda), vmesnih stopenj in negosta. Po osnovnih fizikalnih zakonih bi morale biti gibanje trdnega telesa skozi gosto temo otežkočeno ali onemogočeno zaradi upora sredstva. V tem primeru bi bila tema tekočina ali trdna snov. Ker pa poskusi kažejo, da je gibanje trdnega telesa skozi temo vselej enako možno ne glede na gostoto teme, smemo sklepati, da je tema plin.

Nadaljnji poskusi kažejo, da podnevi temo nadomesti dan. Hipotetično tudi za dan veljajo iste ugotovitve o gostoti kot za temo. Kaže, da gre za dve identični fizikalni strukturi, ki se razlikujeta le po zunanjih znakih (barva, prozornost — neprozornost, temperatura). Kaže, da je tudi dan plinasta snov.

Vsiljuje se nam misel, da človek poleg kisika... vdihava tudi noč in dan. S čimer dobi dihanje še časovne razsežnosti.

Kemiji se obetajo pomembne raziskovalne kozje stezé! Da ni čas zgolj kemijska prvina?

Možganski ventriklji se nadaljujejo v spinalni kanal, ki se končuje nekje v bližini ledvic. Do danes še nihče ni dokazal anatomske zveze med spinalnim kanalom in ledvicami, toda tudi nihče ni ovrgel take trdnjave. Potemtakem je hipoteza o pretočni poti, ki vodi cerebrospinalni likvor v ledvica, docela sprejemljiva. In ni izključeno, da se človekove najboljše misli preprosto izločajo. Kaže pa, da skrbi posebni hormon (morda kar antidiuretični ali pa kateri nepoznanih) za reabsorbicijo, saj bi človek brez te ostal domala brez misli.

Potrebno bi bilo najti načine (elektrolitične, filtracijske ali drugačne) za izločanje miselnih substratov iz urina.

Tudi biološka znanost eksperimentira. Tudi, prav tako. Poglejmo eksperimentalno metamorfozo.

Poskusna* oseba — moški, prostovoljec, je okoli pete ure popoldan pogoltnil 40 cevitaminskih tablet (0,5 g). Že čez eno uro so se začele prve spremembe: poskusna oseba je dobivala vse bolj temnozeleno barvo, vzbrstelo je listje in koncentracija O_2 v eksperimentalnem prostoru je naglo narasla na 27 0/0; ni bilo moč dvomiti: poskusna oseba je začela izvajati fotosintezo. Do trde teme se je poskusna oseba razvila v normalno limonovo drevo, ki je zaključilo rast v 80-odstotnem obsegu. O božiču ga je eksperimentator otrgal prvih sadežev.

Ali zna znanost vsaj kaj o čem drugem, o vsem tem?!

Kje je neskončnost? Imam grafični dokaz.

Kaj je A? A je še kaj drugega, a?

Kako uvedemo eno neskončinko in dokažemo, da je vsako deljenje z nič neskončno?

Da je Kristus prva, Napoleon druga in Boris Križan, geograf, le tretja pojavna oblika ene same osebe?

Da sem bog? Če je kdaj kako mrakobno popoldne in ni kaj početi, verujte.

Je imel maček Murr prav, ko je rekel, da je življenje navada?

Ali zna znanost vsaj kaj o čem drugem, o vsem tem?!

O'GLEJ!

Nekega dne so prišli pred O'glej!

Zakaj tisti dan. Zakaj takrat. Niso spraševali. Morali so priti, enkrat so morali priti in nihče ni spraševal in se ni začudil. Bili so tu; in to je bilo.

Centurij je sredi koraka obstal. Obstal je Aar. Stotnija je obstala. Dan je obvisel na nebu; zelen in zgoraj moder. Pač dan.

Iz močvirij se je dvigala sopara, sluzava, lepljiva. Ampak tisti trenutek, ko je centurij sredi koraka obstal in Aar, stotnija, je sopara zastala, obvisela v dnevu.

Nebo, polno dneva.

Dan, poln sopare.

Sluzav, lepljiv dan. In tisti trenutek, ko je centurij obstal sredi koraka in Aar, stotnija, so oljke prenehale drhteti; le vročica; listje in vejevje je zmirovalo v nenadni solegi. Bil je le trenutek, najbrž že nekoč davno odločen.

Molčali so, oklepi so dušili sopenje. Centurij je negotovo stopil med drevje, naslonil se je na oguljeno oljko. Oskubljene veje so razpirali odsevi z neba in oklepi so hlastno vpijali sončno bledico.

Aar je nagnil čutaro. Prisluhnilo so.

Pod oljkami je zaklokotalo.

Še vedno je bilo vse mirno, še vedno dan, napolnjen s soparo, a zdaj je bilo bolj res kot poprej: O'glej! Blizu, še vseeno daleč, med bičjem in ogabno močvirsko travo, med nebom in zemljo. Črta, najbrž obzidje, pravokotniki, najbrž hiše.

Koliko sončnih zahodov jih je ločilo od dne, ko je utihnilo butanje Črnega morja, vzkliki galebov.

Koliko sončnih zahodov jih je ločilo od dne, ko so si sprali sol z obrazov.

Koliko sončnih zahodov jih je ločilo od dne, ko je sonce zadnjič zašlo na pravi strani neba.

Bila je zgodnja pomlad, sevé: zelena, sevé: brsti. Zdaj? Poletje; sredi, morda h koncu. Kdo ve. Le to je: so tu.

Potem je centurij odvrigel šlem in Aar, stotnija.

Potem je centurij odvrigel oklep in Aar, stotnija.

Zamolkli udarci kovine so ob od suše izvotleno zemljo budili ptice; scefrane, z razpadlinami iz močvirij na krempljih. Blatni kljuni, pol pripti, pol odprti, pol zaprti. Zatrepetale so pod nebo; so se ga dotaknile, niso se ga. Blizu soncu, pa si niso osmodile kril. Mirno so se spuščale v krošnje, ko se je polegel boben šlemov, boben oklepov. Topo so udarila telesa na tla. Izsušene trave so se drobile, lepile so se na preznojena telesa. Je bil zrak poln znoja, je bil poln močvirij.

Ko je postajalo sopenje tišje in ko je postalo tišje, potem se je centurij dvignil; na komolce, prevalil telo na trebuh, na kolena, vstal je: stopil je iz pajčevinaste sence, se obrnil proti soncu, pokleknil in Aar, stotnija. Mrmrli so molitev. Oljčni listi so se pregibali med besedami in mogoče je res zavela zatohla sapa iz močvirij.

Vročica je zagomazela po telesih, postala nemir, mrmrala, valovila, na čelih rosa.

Vstali so, se ozrli proti mestu; nem, siv, mrtvaški je ždel O'glej! na robu neba, na robu zemlje. Potem se je zgodilo, bilo je tako zelo neogibno, najbrž že nekoč davno določeno, naplavljenost na obalah Črnega morja, prekrito s peskom, algami. Še s čim? To:

Nekam čudno! je rekel Aar.

Kam? je tiho vprašal centurij.

O A-BECEDI IN DRUGIH BECEDAH

Beseda je sitem črk. Imenujemo jo po prvi črki: A-beceda, Be-beceda, B-beceda, Ha-beceda, eL-beceda . . .

Črka je simbol za artikuliran glas. Lahko simbolizira en glas (črke A, E, I, O, U) ali dva glasova (črke B, C, Č... in Be, Ce, Če...).

Ločimo dve skupini črk:

1 samoglasniki (A, E, I, O, U) in

2 soglasniki: a) s polglasnikom (B, C, Č, D, F, G, H, J, K, L, M, N, P, R, S, Š, T, V, Z, Ž) in

b) s samoglasnikom (Be, Ce, Če, De, eF, Ge, Ha, Je, Ka, eL, eM, eN, Pe, eR, eS, eŠ, Te, Ve, Ze, Že)

Becede uvrščamo v štiri becedne skupine:

1 samoglasniške: A-beceda (A, B, C... do Ž ali A, Be, Ce... do Že)

E-beceda (E, A, B... D, F... do Ž ali E, A, Be... De, eF... do Že)

I-beceda (I, A, B... H, J... do Ž ali I, A, Be... Ha, Je... do Že)

O-beceda (O, A, B... N, P... do Ž ali O, A, Be... eN, Pe... do Že)

U-beceda (U, A, B... T, V... do Ž ali U, A, Be... Te, Ve... do Že)

2 soglasniške: B, C, Č, D, F, G, H, J, K, L, M, N, P, R, S, Š, T, V, Z in Ž-beceda

3 polysoglasniške: Be, Ce, Če, De, Ge, Ha, Je, Ka, Pe, Te, Ve, Ze in Že-beceda

4 pseudosoglasniške: eF, eL, eM, eN, eR, eS in eŠ-beceda.

Pripomba 1: za začetno črko, po kateri se beceda imenuje, se zvrstijo po običajnem becednem redu vse ostale.

Pripomba 2: samoglasnike uvrščamo v vse becede; prav tako uvrščamo v samoglasniške becede črke iz vseh drugih beced, toda hkrati samo soglasnike s polglasnikom ali samo soglasnike s samoglasnikom. Po črkovni zgradbi delimo besede v:

1 enostavne besede-becedne sestavljenke I. reda (sestavljene so iz črk samo ene izmed štirih becednih skupin; taka je beseda V-I-R: V in R sodita v soglasniški V- in R-becedi, I pa, ker je samoglasnik in sodi v vse becede, ne more vplivati na homogenost ali heterogenost besedne črkovne zgradbe)

2 sestavljene besede —

a) becedne sestavljenke II. reda (sestavljene iz črk dveh becednih skupin; beseda Ka-P-I-T-A-N)

b) becedne sestavljenke III. reda (sestavljene iz črk treh becednih skupin; beseda Pe-K-eL).

Po začetnici delimo besede v:

1 samoglasniške becedne sestavljenke (beseda O-Pe-Ka)

2 soglasniške becedne sestavljenke (beseda K-O-N-J)

3 polysoglasniške becedne sestavljenke (beseda Ka-M-eN) in

4 pseudosoglasniške becedne sestavljenke (beseda eN-A-Č-A-J)

Po začetnici razvrščamo besede v 45 besednih vrst; besedo S-E-Ka-T-I v becednem sistemu opredelimo kot soglasniško becedno sestavljenko II. reda iz becedne vrste S.

Pripomba 3: razstavljanje besed na črke ni podrejeno nikakršnim zakonitostim; najracionalnejši pa je princip delitve na najmanjše mogoče število črk. Primeri:

element	eskadra	ješpren
eL-eM-eN-T	eS-Ka-D-R-A	Je-Š-P-R-eN
		J-eŠ-P-R-eN

S prekombinacijami becednih elementov — črk — dobimo besede, ki jih imenujemo becedne sestavljenke. Besede nastanejo na dva načina:

- 1 naključno vzorčenje s ponavljanjem: najprej določimo število enot-črk v vzorcu-besedi in sestavimo črkovno populacijo (iz različnih beced in becednih skupin), iz katere po naključju izbiramo črke (uporabimo loterijsko metodo ali Fisherjeve tabele slučajnih števil ali . . .); vsako izbrano črko vrnemo v populacijo, da je verjetnost izbora vselej enaka — če pa upoštevamo pogostost posameznih črk v jeziku, sestavimo proporcionalno črkovno populacijo. Teoretično lahko dobimo iz populacije neskončno število besed, zaradi prakse pa postavimo omejitve, ki izhajajo iz ustaljenih jezikovnih načel (upoštevamo običajno število črk v besedah, izgovorljivost črkovnih skupin . . .)
- 2 nove besede dobimo s spreminjanjem besed iz ene becede v drugo; npr. beseda De-L-O sodi v polysoglasniško De-becedo; s spreminjanjem začetne črke, kar je praktična oblika spreminjanja v druge becede, dobimo vrsto novih pomenov in nepomenov:

De-L-O	D-L-O		
		A-L-O	
Be-L-O	B-L-O		
Ce-L-O	C-L-O		
Če-L-O	Č-L-O		
		E-L-O	
	F-L-O		eF-L-O
Ge-L-O	G-L-O		
Ha-L-O	H-L-O		
		I-L-O	
Je-L-O	J-L-O		
Ka-L-O	K-L-O		
	L-L-O		eL-L-O
	M-L-O		eM-L-O
	N-L-O		eN-L-O
		O-L-O	
Pe-L-O	P-L-O		
	R-L-O		eR-L-O
	S-L-O		eS-L-O
	Š-L-O		eŠ-L-O
Te-L-O	T-L-O		
		U-L-O	
Ve-L-O	V-L-O		
Ze-L-O	Z-L-O		
Že-L-O	Ž-L-O		

Pripomba 4: seveda je mogoče spreminjati tudi katerokoli črko ali več črk hkrati. Primeri:

osel	osel	Z-R-eL	O-S-A-T
O-S-eL	O-S-E-L	O-Te-P	O-P-A-T
Ve-S-eL	O-S-E-Ka	(O-Je-J)	
O-K-eL		Pe-S-T	
O-S-eM			
		Ka-Ze-N	V-R-A-T
		Ka-Z-eN	

Ifigenija Zagoričnik

PESEM O ŠTIRIH KNJIGAH EDICIJE GONG

1. štirideset del oresta zagoričnika
2. navodilo za uporabo francija zagoričnika
3. osnutek (knjiga) matjaža hanžka
4. in
5. knjiga s tečaji egista zagoričnika

PRIPOMBE K PESMI O ŠTIRIH KNJIGAH EDICIJE GONG IN O ŠTIRIH KNJIGAH EDICIJE GONG

1. orestov verz je berljiv samo na en način: gre za štirideset del, ki so orestova, vsako delo posebej je ves orest, vsakokratno, vsako delo v knjigi **štirideset del** je samosvoje in samoorestovo ter ima svoje mesto, neodvisno od mest naslednjega ali kateregakoli drugega dela v knjigi. knjiga (določeno število mojstrsko zlepljenih strani — del) je edina celota, v katero se vključuje vseh štirideset del.
2. pri franciju gre za cikle, za obsežnejše projekte, ki niso enkratni, enkrat za vselej rešljivi. prvi strani knjige **navodilo za uporabo** sledi druga, njej tretja... in težko bi bilo prenesti odstopanja od danega reda. drugi verz **pesmi o štirih knjigah edicije gong** je upravičeno berljiv na dva načina: gre za navodilo za uporabo francija in za francijevo **navodilo za uporabo**.
3. tretji verz je berljiv na tri načine: osnutek matjaža, matjažev **osnutek** in osnutek knjige.
osnutek (knjiga) je totalen osnutek; vsak znak je osnutek samega sebe, vsaka stran je osnutek same sebe, ni strani brez znaka in ni znaka, kjer ni strani, znak je osnutek strani in stran je osnutek znaka.
matjaževa knjiga nastaja »iz dneva v dan, iz tedna v teden, iz meseca v mesec, iz leta v leto« (glej **osnutek** str. 35) kot matjaž, kot svet (glej **osnutek** str. 15) in to ne pesem za pesmijo, ampak stran za stranjo od 1 do 64, ko odrešujočemu **koncu knjige** veselo (nečimrno) doda poučen **odatek k osnutku**.

4. in
5. stvarjem določam posamezne funkcije.
pokrov od škatle je pokrov od škatle, ko pokriva škatlo.
robec je robec, ko ga imam v žepu.
vendar.
robec je obveza, ko si z njim obvežem prst.
ležalnik je sedež, ko na njem sedim.
kleščice so kladivo, ko z njimi zabijam žebelj.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

GLE DAM TAPETE TO SO VIZUALIJE FRANCIJA ZAGORIČNIKA GLE DAM GA

1. uvod

hrbet je upognjen.

roke so skrčene v komolcih, ti so rahlo odmaknjeni od telesa.

stoji v copatah.

sedi v zelenem fotelju.

modra halja na njem že nekoliko cvete.

in kakšen je dan?

lahko je sprehod ali igra ali navaden delovni dan.

vsega se ne da razbrati iz zvezd in oblakov.

2. jedro

raziskovanje pisalnega stroja: znamenj, razmakov in presledkov

- a) eno znamenje, en razmak, en presledek
- b) eno znamenje, en razmak, brez presledka
- c) eno znamenje, en razmak, dva ali več presledkov
(pri čemer je dva ali več lahko dva, nemara tri, štiri ali več pa zaenkrat še ne)
- č) eno znamenje, brez razmaka, en presledek
- d) eno znamenje, brez razmaka, brez presledka
- e) eno znamenje, brez razmaka, dva ali več presledkov
- f) eno znamenje, dva ali več razmakov, en presledek
- g) eno znamenje, dva ali več razmakov, brez presledka
- h) eno znamenje, dva ali več razmakov, dva ali več presledkov

- i) odloča se za levi kazavec
- j) odloča se za desni kazavec
- k) odloči se za enega izmed obeh
(pri čemer ne sme pozabiti na razmake in presledke, za kar navadno uporablja oba kazavca, levega za razmake in desnega za presledke, to pripominjam zato, da imam priložnost poudariti, kako so razmaki in presledki pri raziskovanju stroja: znamenj, razmakov in presledkov prav tako pomembni kot znamenja: zapolnjena mesta na nekoliko obrežanem aštiri formatu)
- l) dve ali več znamenj, en razmak, en presledek
- m) dve ali več znamenj, en razmak, brez presledka
- n) dve ali več znamenj, en razmak, dva ali več presledkov
- o) dve ali več znamenj, brez razmaka, en presledek
- p) dve ali več znamenj, brez razmaka, brez presledka
- r) dve ali več znamenj, brez razmaka, dva ali več presledkov
- s) dve ali več znamenj, dva ali več razmakov, en presledek
- š) dve ali več znamenj, dva ali več razmakov, brez presledka
- t) dve ali več znamenj, dva ali več razmakov, dva ali več presledkov
- u) odloča se za levi kazavec
- v) odloča se za desni kazavec
- z) odloča se za desni in levi kazavec
- ž) odloča se za levi in desni kazavec
- x) odloči se za eno izmed odločanj pod točkami u, v, z, ž
(pri čemer odloča predvsem lega tipk, ki odtiskujejo izbrana znamenja)
- y) udarja po stroju, kot bi bil stroj

3. zaključek

kaj nastane?

po mnogih poskusih, ki so lahko:

- a) uspeli
- b) neuspeli

se končno nabere določeno število potipkanih listov

(pri čemer konec ni pravi konec in določeno število nikakor ni določeno število ampak

ravno obratno

gre za nekonec in za neskončno število

vendar

to je nerealizirana možnost

pri čemer pa ne gre prav za nerealizirano možnost ampak

skoraj obratno

gre za realizirano možnost

pri čemer ne gre ravno za možnost ampak

za nekaj kar je

in ni nekaj ampak

čisto določena stvar,

ki jih imenuje tapete

(i tappeti)

in jih po potrebi pošilja na uredništva, na razstave

ali pa jih odnese osebno.

kaj ne nastane?

- a) nič znamenj, en razmak, en presledek
- b) nič znamenj, en razmak, brez presledka
- c) nič znamenj, en razmak, dva ali več presledkov
- č) nič znamenj, brez razmaka, en presledek
- d) nič znamenj, brez razmaka, brez presledka
- e) nič znamenj, brez razmaka, dva ali več presledkov
- f) nič znamenj, dva ali več razmakov, en presledek
- g) nič znamenj, dva ali več razmakov, brez presledka
- h) nič znamenj, dva ali več razmakov, dva ali več presledkov
- i) kar je seveda vse skupaj tako kot sami razmaki in sami presledki ali če sem odkrita, nekoliko pristrižen prazen aštiri format.

BOGATO KOT MORJE

veliko je pomembnih stvari.

(so za nekoga in niso.)

naslovi so med njimi. so velike (velike) stvari.

naslov je odločilen za tistega, ki izhaja iz naslova. brez naslova ne more izhajati iz ničesar. samo nahaja se in je odveč samemu sebi. (kriza.) brez naslova ni nič. nič ni (je) nič. nič ni, nič. dokler ni naslova. najde ga in je sit, zadovoljen, pripravljen na vse (tegoberaziskovanja).

naslov je odločilen (in) za tistega, ki se orientira po naslovu. temu ne primanjkuje naslovov. ima jih, vse, kar jih je. nepregledno, neverjetno se mu zdi (lahko). naslov ga tolaži, če gre proti pravi zvezdi ali pa ga pravočasno ustavlja, da ne zaide. čas je zlato. kako nastajajo naslovi. to je otročje vprašanje (kako nastanejo drevesa, če niso že od nekdanj) (zrastejo?).

treba se je truditi, iskati je treba, izbirati, odločiti se. (treba je veliko vode, veliko zraka, veliko volje in miru.) torej ne nastanejo sami od sebe. kljub temu naravnost in odkrito presenečajo. ali se vendar ne pripravimo na to, da pridejo. naslovi presenečajo sami s sabo. (od kod se je vzela, od kod ga je vzela), (kako posrečen naslov, kako nesrečen naslov), (ali presenečamo sami sebe z naslovom).

kaj vse ima v sebi neki naslov (ali nič), kaj vse je izbrskano iz njega (ali nič)!

kaj vse ima v sebi neki naslov (ali nič), kaj vse se je natrpalo vanj (ali nič)!

odvisno. ali je vse iz naslova ali je naslov iz vsega.

naslov naj ustreza vsemu, vse naslovu. (red, ki je naučen že v košku).

naslov lahko vse pokvari ali pa sploh ne. (praksa)

vse je vse, kar si lahko zamislimo.

naslove naslanjamo na vse, kar si lahko zamislimo. (red, red, kje je).

naslov zadovoljuje in teži k temu, da bi zadostoval. (za vselej, za vsakogar, sam zase.) da bi se ne dogajalo, da sam po sebi nič ni, da je brez naslova, dokler se nekam ne nasloni. (ko delaš stavbe

s kartami, ne moreš nasloniti asa na sedmico. nasloniti moraš asa na sedmico in sedmico na asa. karta je karta — navaden papir.)

TRI NALOGE IZ POEZIJE

1. napiši elemente množice naravnih besed

abeceda, abonent, absces ...
... azijski, babjeveren, bacil ...
... cikorija, cilinder, cilj ...
... čnilo, črnogorski, črta ...
... čvrstost, da, da ...
... dobaviti, dober, dobeseden ...
... evropejec, evropski, fabrika ...
... filmati, filozofija, filter ...
... gnojiti, gnus, gobec ...
... gverilec, hajduk, halo ...
... ihta, ihteti, illegalen ...
... jetra, jez, jeza ...
... kolektiv, koleno, kolera ...
... laik, lajati, lajšanje ...
... minuli, minuta, mir ...
... muzika, na, nabadanje ...
... nuna, o, oaza ...
... pekarna, pekel, peketanje ...
... puščavnik, puška, rabarbara ...
... rž, s, sablja ...
... šolski, šop, šopek ...
... trak, traktor, trakulja ...
... ubiti, ublažiti, ubogati ...
... vžigalnik, z, za ...
... župnik, žužek, žvižg

2. izračunaj

bliž + a = **bližina**

kr + ka = **krinka**

pri — kovati = **primanjkovati**

pre . ek = **prekratek**

en . en = **enkraten**

raz : t = **razdeljenost**

3. okrajšaj ulomek

$$\frac{\text{moj otrok} + \text{tvoj otrok}}{\text{na jin}} = \frac{\cancel{(\text{moj} + \text{tvoj})} \text{ otrok}}{\cancel{\text{na jin}}} = \underline{\text{otrok}}$$

Z U I D E M A ^{**} ^{*}

**

op. prev.

NOBEL
LOVCI
NOBEL
BEL
OVCI

zionale.
non sa
voi e i
contin
costum

m r

p

d g

č b a

s g n v a

l m d ž u

x

z a

a e o f i k r c t g o m y o u j v
n g s k r c t g r y a c e j v
s v t m l x p

a o i q
v b c

e i

a k o

o s h t a v u b m r n j k o a g z t i c
m o m a r e b e z e m o a j s n w i
l z s i a r o l b n q r t c d j a e a e ž

Na
bregu
ob
reki
stoji
zabavna
ribiš.
Pa
priprava
ribica

SE NACILA LETA

DOSTOJANJE

MADŽARSKEGA CIRKUSA

APOLLO

'73

V LUBLJANI III

(NA KRAJINU LEMBARTOVE IN TITOVE)

INGB OMAŠ

PREMIERA 17. APRILA OB 19. URO

Predstave same do 19. aprila

Dvains dve predstavi ob 19.30 in 20

HALVACJE IN NAJMODERNEJŠE MASTO CIRKUS

BRONZE!!!

!!!MOTIVIRANI!!!

DOO cirkuza je odprt od 10. do 14.30

v parku med predstavnimi!!!

Kamele

Enogrb **A** kamela

Dvogrb **A** k**A** melamela

SENZACIJA LETA
GOSTOVANJE
MADŽARSKEGA CIRKUSA
APOLLO
'73

...eš z menoj, si greva ogledat

V LJUBLJANI !!!
(NA KRIZIŠČU LINHARTOVE IN TITOVE)

SAMO 8 DNI

PREMJERA 17. APRILA OB 19. URI

Predstave samo do 19. aprila

Dnevno dve predstavi ob 15,30 in 1
NAJVEČJE IN NAJMODERNEJŠE MESTO CIRC
V EVROPI!!!
AIR-CONDITION!!!

ZOO cirkusa je odprt od 10. do 14.,
v pavzah med predstavami!!!

...e, kaj ne vidiš da sem ž A L O

A
S
T
E
N

Dreja Rotar

Na
bregu
ob
reki
stoji
žalosten
ribič.
Pa
priplava
ribica
in
ga
vpraša,
kaj
ga
teži.
On
pa
jo
poje.

Bil
je
mož,
ki
je
imel
veliko
hišo.
Ko
je
umrl,
je
tudi
hiša
postala
stara.

Pa
smo
tam.
Kaj?
Tam
smo.
Zakaj?
Zato.

Večkrat
berem
časopis,
če
je
kaj
novega.
Večkrat
pogledam
k
nebu,
kakšno
bo
vreme.

Ali
je
Soča
najbistrejša?
Ali
so
gozdne
jagode
najboljše?
Beži,
beži.

SANGAMA V VETRU

1.

komaj slišne zvoke sipljejo preplašeni peskovniki
pod večerne stolpe. nerazumljive v preglasevanju,
nerazumljive oddaljenemu sangami.

2.

preden se je položil v krike poljskih ptic, je sangama
otipal rastlino, ki je pohlepno rasla in se debelila v
skorji. skrnil se je v seštevek njenih por, pred sunkovitimi
gibi vetrovih prstov in jih opazoval skozi kambijsko
tkivo.

skoraj neznaten.
ozek kot list.

3.

pesek tvojega vratu je sam sestavil govor. ti, sangama,
pa si odvrigel prazne igre v gradovih in se s puhom
povzpел v nebo.

kakor si vedel in znal, si se spustil po njegovih
razlomljenih črtah do bledečih obrazov.
zdaj se ljubkuješ z njimi.

4.

stopi preko svetlih pomarančnih pečk, sangama, na visoke
ude gričev. sedi in premišljuj do mravljinčne kisline.
zakaj premišljevanje razmoči gorske ograde in stori
samo dobro.

povzpni se še više. šestkrat, na zanimive obrazne
pentlje. ko zagledaš oblak prahu, klepetavega proti
velikonočni potici, se vrni. vrni v grme okoli
prijaznega ščegetavčka.

in pozabil boš svoje dolgonoge blodnje v večerih,
ko so se v vaseh zapirale težke, lesene duri.
sam pripoveduj, s prstom na soncu.

5.

črnilo skozi ploskve v očeh. do sangaminih mostov.
prebodena pest skoči preko, teče pod prikloni
brejih žitaric in izgine v izbočeno pisavo.
v razmršena podeželja.

6.

sangama je videl, kako so vzcvetele črte nebesnih barv, se v loku spustile v peskovnik drobnih življenj in modrovale ob svojih prožnih stičiščih. stopil je bliže, skozi topla notna črtovja, si nabral v naročje že oprášenih plodovnic in se razlezel v njihovem nitju. ko je tako počival pod skorjo, je zamahnil z ročnimi gibi in vrgel zgodbe proti stičiščem.

7.

meglina lica mestnih ulic, stopljena v pokašljujočih zvonovih. oglušeli golobi tonejo v patinasti vlagi, za ploskve rimskih števil. izza zaspanih svetilk, v spanje ljubkih, materinskih ustnic.

8.

dolgčas je strmel v mehka vrata, ki so ostala odprta za dobronamernim sangamo. izostren v gorišču rodovnikov je razgrinjal trakove različnih plesnih obdobj. z njimi je zastrl nemočna, mrežasta okna visokih nadstropij in se preložil v pot.

9.

bajeslovke so privlekle na dan orumenele vezave pokončnih rokopisov in šuštele s podstrešij. stari gramofoni, z osjo, ki se je obračala oseminsedemdesetkrat v minuti, so zamižali v izrezljanih ročicah. nizko po stekališčih ulic, med popoldanske sprehode, je veter zanesel sangamo v tulcu. padel je na izhojene steze parkov in se razvezal. dolga, neustavljiva nit je vodila v mrzlooko gričevje. mimo prastarih razlagalcev, mimo topljivih ustnic na okenskem steklu.

10.

do polhograjskih trikotnikov lahko seže opisovanje po površini spečega prta. par glinenih grlic v sredini opisujočega kazalca navija kolobarje orehovega lesa, sangama pa udarja z bijočim kladivcem še stoječih gradov.

11.

kar na silo so oživele razpoke na nebu, potresle v toplih barvah, da so se splašile jate zavetnih ptic in odletele iz slik v zamolklih glasovih. podolgovate roke so prihajale, nemirne izpod kovinskih lesketanj, skrivat polprazne sanjske mehove pod jezersko kamenje. potem se je nebo zaprlo vase, obrnilo svoje oblike v pepelno svetlikanje in skočilo z jermenic.

pojoča grla prašnih zrn, povihana proti robovom svojih zavetij, z uroki vabljivih ustien pripeta ob neurejeno ozadje.

široko zevajo vase z vrhov ogolelih platan, iz močvirskih kotov.

da bi že prišla nočna, vilinska bitja in spila njihovo izsanjano vodo.

v jarkih sangaminega prihoda

so bedeli pedenj-možici iz trdinovih bajk.

preko njihovih čepic je tekla pesem otrok in gladila zrcalne podobe.

pravljničarji večernih kmetij,

zleknjenih ob ogrodja krušnih peči,

so izbirali prste za zgodbe.

nad napušči,

trgajoč zadnje slovo sonca.

čisto poleg kramljanje večernih pozdravov,

preprostih oblik za miren počitek.

dolga so izvodila sluha do vinskih kleti lepega čela.

dolge so matere,

razvrščene v štirivrstičnice,

ob čutnicah cortijevih kanalov.

sangama, z rezgetom v grivi,

je oče sluha,

oče vseh dvoriščnih tihožitij.

pa ne, da bi ne poznal picassa

v prsih fontainebleaujskih treh muzikantov.

končno je bil to le en velemož

in se je njegovo oko dolgo obračalo,

toda sluh je sangami prestol šuma

popoldanskega gozda.

sangama najprej sliši.

sladko smejoče vešče, izginjajoče v jutranji hlad.

noč je vzdignila svoje zaležano naročje in se odpodila

z vsem, kar je vsrkala in stkala v svojih kovinskih

urah. lepglede deklice so vstajale, potresale s kožnimi

porami kakor morski prašički in prepletale svoje

utripe s sinjemodrimi zankami lepotičja v laseh.

noge do meč so bile brsti, prožni do oči sanjskih

ljubimcev.

v vetru, ki te je nosil s seboj, si padel s kril velikih

sinic, dobri sangama. spletel si svoje ozke, neobarvane

nohte in nam jih daroval take, kakor smo jih otipali v

nočeh, dolge, božajoče verige.

nosili smo jih v podkrožju počesanih stopal.

da bi nas varovale pred neprepičljivimi sunki spominskih

brazd, pred žejnim pizarrom z brati.

17.

polži se slečejo ven iz pozabljenih hišic
in prostor je pesem razvozlanih žic
in ve,
kam se odpira.
lepa jadrovina v njej pa se utruji v požirek,
ki je lahko zelo dolg.

18.

iz ust so padala vsiljiva dvopičja. prislanjala so se
ob ramena mimoidočih (basovskih ključev) in se prerivala
za prijetnejše tone.
izbrana z nasmehom, plesoča pod lepe slušne oboke.
pobil si jih z gibčnimi prsti, sangama, in otresel v
pozabo.
širna je bila v tvojih očeh, ta dežela sprijetih
bombažnih polj.
širna v krogu, do glavičaste plesni.

19.

po živalski konici se je zvijačni sangama zavrtinčil v
žilnate stožce ljudskega uma. z žarometi se je mučil v
čas, ki je prešteval preplašene drobce do zalih deklet
ter jih tiho priprl za vrata rojstev.
toda gradišča staroselcev so ostala tam, kjer so bila
postavljena, nepremična, neprožna.

20.

iz zvočnih zavojev sangaminih vraž so padale kavarniške
pevke z visokimi toni, praskale po svojih pevsko zamaščenih
prsih, da so popokali obešalniki spečih samot, in se napele
v grlu. samo za njih so se odprli damski vložki in jih
posrkali vase.
poslušalstvu so izdavile že pozabljene in izpete
živalske glasove.
poslušalstvu, z ušesi v rezbarijah zvoka.

21.

preko nekrofilskih ustnic, vpetih v mlado zemljo se
je razrasel ponižni bršljan. v tipajočih brstih je
izkašljajal stotero parov ganljivih ljubimcev, jih
ovil v staniolske trakove poskočnic in vse dodobra
premešal.

22.

prožne v tišini so stene nizkih atrijskih hišic.
prebudil si se ob popkovem vozlu njene pobite polti, jo
po vsem, kar ti je dala na gologlave bregove, pobožal po
vabljevem loku obrvi in zlogoval pramene njenih vonjavih
las. odišavil si se v potokih njenega vlažnega diha, se
obrnil na bok in napel v telesu.
tedaj pa je veter potresel v dlan svoj izziv. njene kožne
brazde so se skrčile v molk, utrujene in nepotešene. vse,

kar je svetlelo na njih, se je razvozlalo v seme dolgolase
živali. suhljat svetlobni žarek je rezal v njen klični
list.
poševno, v sunkih je prihajal iz tvojega čela in dražil,
kar je ostalo na dlani.

23.

iz razvlečenih iztočnic spomina so letele drobne črke
in se usedale utrujene v pasu po pristrženi dolžini
oblačil.

nepregibne v vzorcu, smo jih tolkli z verigami sangaminih
nohtov, da se vendar že zgamejo in spredejo razločno
pripoved.

24.

izrabljene kaplje v ošabno roževino.
taborniki z zvito hrbtenico so se skrili za varljive
plotove, režali z zobali po preteklih glagolskih oblikah
ter se za vedno zamolčali.

svetovje kristalov se je smehljalo z oglišč,
skozenj so skakali jamski ščurki in nosili trpeče
izraze.

težki časi prebujanj mlina.

25.

v ognjenih harfah krvi majskih ljubimcev
najdeš sangamo.

biljeter v ostenu obrednih spolovil,

vroč v tolmunskih zavitkih,

majhen šepetalec v pečlju.

za dečke in deklice, okoreli naglas.

DIE GEGEND

so po vratu trzale živali po glavi po glavi drsi zgrbančen nož prehoda v luči v temi za in v prsi v prsi se giba se pne rezilo in kamen in zanka in zguba črv postelja se pne v meso se udavi ker dolgo zaveznik drsenja iz stožca in glava krmilo rezilo zasika ter jutri za včeraj in danes prebode lepljivo grmovje obraza skrčitev in zanka zelena po udu se v pesek zavleče oh že raz mene se plazi in roka ki krči in roka ki davi rezilo prereže mi žilo hlepečo pred ognjem se hrbet ponosni ne ustavi kriče se razprsne mi roka kremenca že tu so že tu so že teče mi pena iz ust se na tla in listje mi šviga rdeči obrati na nebu ne bo jih in trga z obale se koža obraza in nož ta je oster in nož ta je strašen v daljavi se bočijo rdeči oblaki ker kri tam zastava pogreza se v praprot po polju se vozi očetna beseda le glej tu telesa drhteča v strasti že dolgo že dolgo noge se šibijo in siva koprena se grudi v naročju krogle iz zdaja se v ploskev valijo zapisala roka mi usta je zašita udarja na kamen v vrhovih mi prstov se kruši nohtovje rdeča so vrata in dlake lasje se mršijo v vetru ter tenka se opna v telesu prepoči a usta v kožo hlepeče sesajo počasi mire se sovraga udarci uklenjene roke v vodi kopnijo kjer vrv se železo v kožo pogreza mi gleda nasproti neskončna votlina zobovje se koža mi krči od groze zdaj dlake neskončno sivijo iz nje pa izvira iz nje pa pretaka se kri in kamen kot klešča neskončno udarja zavrni izpuli in ogenj prižiga odlačje smodi se in koža se krči zaudarja po zemlji meso pa odpada kremenec se kruši telo zdaj drhti zdaj tu roka tu noga tu glava tuleča na niti obronka se želja ustvarja tu ud zdaj odsekan odtrgana glava v ritmu vsemirja neskončno brzijo in koder odpre se jasnine svetloba podijo po dračju v nebo se hrupeče zdaj praska zdaj grize z nohti zabada oči zdaj se zlivajo v usta plazeče in sok se votline premeša razlika ki nikdar dopolnjena zdaj se usipa in dolgo se širijo noge v ritmu to ritem je smrti zaudarja trohneče na vse se smejoče jasnina zdaj zgrinja se glave navzdol iz teles kotalijo in kri se nabira v zemljah kotanje hlepeče jo usta lokaje dušijo vmes se zvoki po nebu podijo po nebu podijo se njih zdaj ozadja meči pa sekajo spodaj pohotno meša s krvjo in urinom se blato ki padajoč od zgoraj prši se v usta odprta ni jih še konec ne bo jih nikoli zaprta zaprta zaprta so vrata zaprta so vrata raja za vedno usta izmečke sesajo ki iz ozadja se nemo talijo noge in roke telesa in prsi zadnjice trejo se v diru pohlepnem tiste ki mrtve so spet se budijo bodo telesa se vendar združila družijo telo se a to ni mogoče v tihi skušnjavi jih vrsta po zidu s svojimi izmečki piše besede to je vse kar je izreči mogoče v usta v usta v usta v usta v usta si drugi njih ude tiščijo a ni nikoli a ni nikoli a ni nikoli konec drvenja večno vračanje je vračanje tistega kar se izvorno ne more

združiti in kaj naj bi se sploh bilo možno združiti v tem neskončnem ponavljanju cepitve telo s svojimi izmečki otroci prav takimi izmečki kot človeško blato in urin in to je edino kar bi zaslužilo ime človeško neprestano dokazuje nemoč kakršnekoli združitve prav tako telesa v spolnem aktu neprestano se hoteča dopolniti pa jih že najmanjša možna napolnitev pouči da je kot taka nevzdržna pa zahteva ponovitev in ravno tako v neskončnost ta poteča se telesa ki bi na vsak način rada prišla do zadovoljitve pa kaj je večja zadovoljitev zanje kot to da se raztreščijo porablajo trošijo v besnem neprestanem aktu ponazarjajočem nevarnost zgube lastnega najvrednejšega objekta pa kaj je lasten pa kaj je predmet spolovilo izmeček otrok oh kaj pa jim na to pravi zakon živali napenjajoč se trgajo drobovje ljudje ponosno vzravnani živalsko počepajo in njihovi izmečki padajo na tla in to je tisto kar jim dovoli da mislijo erekcijo spolovila katero če ne možko kot svoj vzor kar naj bi dokazovalo njihovo razliko po kateri se ločijo od živali in to in to jim naroča njihovo naravno naravnano postavno vertikalno držo pa kaj je vendar bolj naravnega od čepčega položaja v katerem me živali opravljamo vse svoje poglavitne funkcije po katerih sploh smo kar smo se pravi živali to je naš spolni napor pa naš napor spolni v katerem se skrčimo kot v maternici pa naš napor iztrebljanja pa naš napor ko sedimo ko pišemo ko smo na najvišjih prireditvah duha drugače pa če hočemo koga počastiti vstanemo s tem mu želimo neskončno neprestano erekcijo pa komu jo želimo če ne sebi poleg tega se bojimo potrošnje in se bojimo v obeh smereh pa kaj ko ima samo eno smer čez usta noter čez zadnjico ven vsaj kar se tiče kompaktnega pa kaj je kompaktno bojimo se vsake porabe najnavadnejše linearne poti tudi spolovilo se iztroši se iztroši pa kaj bi človek je po naravi nag ja ja on je čisto gol morda se oblači ker se boji razlike pa tistega pojava da zdaj je zdaj pa nekaj ni pa kaj bi bilo to česar ni le povej kako se telesa hlepč udarjajo stiskajo se za grla noži imajo ostra rezila noži režejo pa se lasje odpadajo pa zobje so votli pa spolovilo je votlo od znotraj nič od zunaj nekaj pa kaj bi s tem ko je pa še manj kot kakšen nič neporabno kdo se zna smejati pa kdo zna brati pa zobje odpadajo zemlja je zemlja je naša pa kamenje pa tisto pa tisto kar piše v kamenju kar piše kar črta skozi kamen skozi vodo vedno na robu ves čas v zaostanku zob ah kakšen zob to je tisti neizbežni nož ja ja tisti neverjetni nož pa naj bo tudi zob časa pa kaj je drugega pa kaj je drugega ta nož ki te vedno čaka ki te že vedno čaka pa kje pa kje na koncu poti pa to je tista lobanja ki dve očesi pa kaj očesi se svetita gorita skozi noč našega napenjanja kot ekran a njegova površina ni tako enostavna se reže se reže in divji konji topotajo po glavi nebu nam dajo kar smo videli na poti glave same brez peroti na travi na nebu navzdol vedno samo navzdol pa v galop nenasitna odprtina požira mi gledamo smo tu kaj je to nas ni drevo se pne breza koraka nikoli ne bomo te videli več nevarna ograda ne pride nazaj več trenutok se zdaj

SUPPORT YOUR LOCAL POET

prideš domov
tečeš po stopnicah
na vratih je listek
a na listku
piše: bila sem tu
m

UGANČICA

ko se zjutraj zdani
rečeš
bodi dan
in je dan

ko vidiš
da bo sijalo sonce
rečeš
naj bo sonce
in je sonce

zvečer ukažeš
bodi noč
in je noč

ali si bog
ali kaj

in nato cepetaš
z rokami v žepih
marjetica
pride no gor
vpije glas z balkona
košilo
je še pripravljeno
igric je konec
ti pa praviš
ni res ni res
reče so
gobanarjetica

RAMADAN IN DRUGI PRAZNIKI

a vendar
ko bo ramadan
dom spili
samo dve kavici
eno v ljubljani
eno v radovljici

ZAKAJZATO

zakaj imaš tako
velikapske oči
zakaj imaš tako
neznanska usta
zakaj imaš tako
čeljusta ušesa
zakaj imaš tako
počesni nos

zato

in nato cepetaš
 z rokami v žepih
 marjetica
 pridi no gor
 pije glas z balkona
 kosilo
 je že pripravljeno
 igrice je konec
 ti pa praviš
 ni res ni res
 reče se:
 gobamarjetica

RAMADAN IN DRUGI PRAZNIKI

a vendar
 ko bo ramadan
 bom spil
 samo dve kavici
 eno v ljubljani
 eno v radovljici

ZAKAJZATO

zakaj imaš tako
 velikanske oči
 zakaj imaš tako
 neznanska usta
 zakaj imaš tako
 čeladasta ušesa
 zakaj imaš tako
 počesan nos
 zato

KAKO NAPIŠEŠ PESMICO

to gre čisto takole:

najprej si nagrmadiš
velikansko množico stvari
predmete
iz omar iz predalov
s sprehodov iz pisem iz naslovov
in take besede
ki so fine
in ki se fino rečejo:
pravica skazica
kapa s cofom
in ljuba deklica živžav

potem se usedeš za mizo
potem se usedeš za pisalni stroj
in rečeš:
pesmica pogrni se

Lado Planko

KONEC
ZAVEŠTI

(Danjev diarij)

Odbrilno...
v razpis...
v bog...
v radost...

Pravilno...
se...
na...
Za to ni...

Lado Planko

KONEC ZAVESTI

vptje glas z balkona
kosti

(Darijev diarij)

igrice je konec
ni pa pravil
ni res ni res
reče ser-
roharnarjetica

RAMADAN IN DRUGI PRAZNIKI

a vendar
ko bo ramadan
bom spil
samo dve kavici
eno v ljubljani
eno v radovljici

V teku rezila,
v zarezu
se poravnava
podarjena kri.

ZAKAJZATO

zakaj imal tako
velikanske oči
zakaj imal tako
seznanjska usta
zakaj imal tako
čeladasta ušesa
zakaj imal tako
počrnan nos

zato

Zaris smrti
še nerojenega orlovskih las:
na trgu zaprtih resnic je možnost,
da si.

(Treba je)
izstreliti oko
v penečo se rodovitnost kroga,
v vračajoči se trenutek moža
v prvi krvi.

izbanjena iz najprij
velikanske množice stvari
predmete
iz omar iz predstov
s spreobdov iz pisem iz naslovov
in take besede
ki so fine
in ki so fino rečeno
pravica skazica
kapa s colom
in ljuba dolica živjav
potem se usode za mizo
potem se usode za pisalni stroj
in rečes:
potemica pogrni se

Vse krvi se ne ulovi
v granitne vrvi,
v topli, južni sad telesa,
v predrto opno.

Odkritosrčno vabi bakrena podrast
v razprtost,
v beg vračanja,
v radost bega.

Prazno,
ki sem jaz,
je smrt sama.
Za to ni imena:

In muka in govorbeseda
odrekata,
zato Da Bo
smrt.

Milan Kleeč

SONGI

oči se dajo v vodo
in je jutru
in se vstopi v glavo

gre popotna solza
iz oči med lasmi
za vrat
in je veselje

oj počitek doma
sprejma goro na nivo
in se spomni na razpi

**Črni baker muke
je zagotovo neka bit;
zabrisana je meja
sedmih smrtnih pesmi,
sedmih prepadov.**

če gledam ribo
mi jezik popravi lesa
in kaj narvedim z mama
če spoznam deklico na drevoča

očetu običem dlate čevlje
in mama ima zlata čevlje
in je veter na razpologo

in spim
in ploveč krilim z rokami
in odinam petrolejko v grb
in je obala očesa

slapim ni treba spati
in je srce v vsem telesu
in kopja vede

**Ko bomo lahko govorili,
bò konec igre,
knjiga bo zaprta.
Spisana.**

Milan Kleč

SONGI

do ovinka gugalnice oddana soba
ne vidi prav za smrček rajanja
in že misli kopitno senco
na zapiranju polken puščeno

prevozi stolp
s pentljo jezika
in boš videl kako rase

od jutra do večera
zasedeno baronovo koleno
umiva končano golo ptico
mojega konja zvezdo lepotico

vaza je sabljala
gospod
zgubi se mi izpod nog

preveč potuhe dajem nazaretu
in merim preprogo streh
če so podplati jezuitov
pogledani v smeh

bradata postava petja
če ukradem krave s polja
jim pojem

svet̃ zavije na levo
še hitreje na desno
in pade veliko ovac
in še več pšenice

potem ne zaupam več odeji
in je julij
in se pokrijem z njivo

deček se spusti
po obrvi do oči
in vpraša
če ima črka osem strani

oči se dajo v vodo
in je jutro
in se vstopi v glavo

gre popotna solza
iz oči med lasmi
za vrat
in je veselje

oj počitek doma
sprejme goro na mizo
in se spomni ko zaspi

če gledam ribo
mi jezik popravi lase
in kaj naredim z mamó
če spoznam deklico na drevesu

očetu oblečem zlate čevlje
in mama ima zlate čevlje
in je veter na razpolago

in spim
in preveč krilim z rokami
in odrinem petrolejko v grb
in je obala očesa

slepim ni treba spati
in je srce v vsem telesu
in kopja vedo

PRVEGA DNE

prižigajo ustnice galebi
za sprejem norca v poljub
kjer vihtijo lica v čudodelnost
na kramljanje slinčkov vseh muh

doček se spusti
po obrvi do oči
in plesa
če ima črta osem strani

naj jo v pegi vidi
kupljeno lenobo
in požre

oči se dajo v vodo
in je jutro
in se vetropi v glavo

poslušam vesti zimzelena
in ženem ramo na prepih
ko orjem ud graščine
da sunem čakanje v barabijo

gro popotna solza
iz oči med lasmi
za vrst
in je veselje

snami metanje naslovov kril
in se hitro obrni
da ne bi kaj ušlo

o j počitek doma
sprejme govo na miru
in se spomni ko zaspi

škrat že v rjuho zavije reko
in pelje čez svetlo kočijo
potem spusti veter vesel
ki naju sleče brez opominov

bela zaplavata jezika
nežna razdražita vodo
da vzamem svoj plašč gostobesedni
in ogrnem reko
da ti ne bi bilo hladno

če gledam rjbo
mi jezik povpravi las
in kaj naredim z mano
če spoznam deklico na drevesu

že pete pokažejo sonce
in žarijo beg
zdaj se vidi dežela nasproti
kot ogrlice rine med zobe

očetu oblečen zlate čevlje
in mama ima zlate čevlje
in je veter na razpolzajo

če primem njeno roko
naredim most čez grapo
potem poiščem prostor v veselju matere
ko z zvezdami narišem milino

in spim
in preveč kritim z rokami
in odnmem petrolejko v grob
in je obala očesa

poslušaj školjka
ne zakoplji meča
če ti je do bližine

slepim ni treba spati
in je srce v vsem telesu
in kopja vodo

PRVEGA DNE

ko sem se približeval, so besede izrekale že dvakrat rečeno, muko podpornih misli, prav to se je dogajalo, hiše so stale pobeljene

Don Rodrigo pa je govoril: prisluhnil bom naporu vašega življenja in z vznemirjenjem o potovanju k t. im. Velikemu Mlinu na veter

jaz sem rekel da je ta igra dobra

in še je rekel: čas smrti je sleherni trenutek

pozneje — sem razmišljal o tistem udeležencu ki je zadal smrtni udarec (boril se je na konju vendar pa

sicer sem, ukvarjajoč se z nekimi efemernostmi in lahko bi se reklo, izgubljen v mnogopomenskosti svetlobe, ločil to od ostalega in storjeno se mi je zdelo dobro, toda zdaj terja vse to nekakšno utemeljenost torej

Moja pozornost je sledila črti rogov in rezila espade. Toliko krvi se izlije med lakotnice, ne da bi opazil, kako mineva dih, hombre. Sonce nad temenom preliva meglico joda. Ko so ga prinesli ven, je tisti odblesk nazadnje oblikoval ostrino, ki je pričela vdirati v mojo zavest. In tako oslepljen z mislijo na pesek, sem zaklical, kako prevara ni mogoča. Porušeno ravnovesje dneva se krči v ničevi trak svetlobe,

(bila je fiesta)

ko nobeden nima letine v puščavi vrta
pač pa s preostalim izpostavljen
pričakujoč

(bil je praznik, zli čas)

prava zemlja bo prišla
kot prah iz notranjosti
(to je napoved ali je vsaj tako zapisano)

obrisi so bili zeleni in megla je bila številna

razgovor ki ga nisem nikoli vodil danes nisem zmožen razumeti — glasu zemlje in slaboumni kamen in kačo svojih korigiranih misli

— to propadanje, to pretvarjanje, to puščavo ki javka z razpoko

in v magmi so počasi izginjali ognjeni robovi

ni treba pridobiti moči za pogrebne molitve, a čas je še neprimeren,
treba je stopiti
in skriti so se prikazali na dan in njih poreklo se je
razjasnilo

z mislijo da bom karže sintetiziral
v času opoldneva
npr. rumenilo ki gre mimo ljudi
(oporekate)

ali

Bolezen v obliki telesa nam poklanja smrt, v obliki duha pa nezavest.
Zato jo je treba ceniti.

(oporekajte)

Biti ubit z lastno besedo — ali je v tem usoda
pesnikov?

(to ni strah in ne obup — to stanje ki je pred
vsem bi lahko imenoval VZHIČENJE)

Upoštevač trojnost besed:

1.

V trenutku samega razmerja z besedami nas ni.

(Če imamo v mislih, da človeka najpogosteje definiramo kot misleče
tj. zavestno bitje, tedaj nam mora biti jasno, kako smo pri nekaterih
dejavnostih mrtvi.)

Četudi priznavam molk mnogih mistikov, menim, da prerok v času
peroroštva ni prerok.

(Prepričan sem, da človek lahko premika gore, in prav tako, da tega
ne more doseči z besedami.)

2.

Izrečena beseda je bolj odtujena beseda od napisane, ki je očiščena.

Pisanje je izpolnjevanje praznine.

(Včasih nas izleti pripeljejo do vžhičenja.)

3.

Četudi je res, da dosežemo svojo polnost edinole v molku, pa nočem
govoriti o neslišni besedi, ker je neslišna beseda — beseda z dvojno
močjo.

dan ko se je slabo zastavilo

okamenelo

trhlo kot z obliko

preklano z dvema smrtima v dveh prašnih časih

a z docela določenim ciljem:

ugotoviti da je moral v baskovski pokrajini Guipuzcoa živeti Don Rodrigo Diaz de Vivar ali v Sevilli nikakor pa ne na Via Appia

(rekel sem: bila je fiesta)

zaječi in se premakne kakor jezdec, ki je bil pripravljen s pokrovom. Pozneje, ko so ga še kar naprej nosili ven, sem se domislil barve peska. Mislil sem na zatemnitev. Jod izhlapeva v času krampa in prsti. Skozi dolge in vlažne hodnike si hodil, hombre, da bi videl vso nečimrnost la muerte. Moja pozornost je sledila črti rogov in espade.

bilo je sivkasto od jutra) ko sem razmišljal še o nekih podrobnostih — pozneje

Don Rodrigo pa je govoril: prisluhnil sem vašim prečiščenim motivom, ampak zakaj pomnožujete te točne formulacije, ko je vse vaše blebetanje doživelo obsodbo

jaz sem rekel da je zaradi dne izpolnjenega z nemirom

in še je rekel: zdaj preostane samo še na pot

bolj blede od neizprosne prevare, prav to se je dogajalo, poznano in navsezadnje, besede so bile podobne veliki arabski, vendar na povratku, kar je napovedovalo

SPOMINJANJE NA SMRT

Prevedel Franci Zagoričnik

Pavel Lužan

GRABONOŠA

nasproti nas na
ivana iva

zahodni zahod
in bolnišnica bol
bo grabonoša

RAZISKOVAL RAZISKOVALNE

trofeje
umetnikov umet
prejmejo prej
neposredno

diplomatski proizvodi
pro-arte
a samostojni samo
organizacije organi

alkoholnih alko
oh
obrazloženi obraz
obrazložje

uporabo up
in pogoj po
neposrednem ne

pismeno pismo
odgovorno odgovor
in samostojno samostoj
ti samostoj organ!

kultura kult
 krompirjev krom
 stol stoletja
 v vodoravno vodo
 upogne uporabnikov up
 in tretjino tretji
 kot vinogradniki vino

manjše manj
 namreč nam
 navzven na zaključke
 za razmerje morje
 mora revolucija rev
 slediti sledi
 očeti oči
 in čaršeske čare

PRAVO

NAJPOPOLNEJŠI NAJ

pravosodje pravo
 vprašanje vpraša
 preobremenjene preobremene
 učinkovito uči
 po posledicah pošle
 poslali po področju
 učinkovito uči
 dolgotrajni dolg
 dolgotrajni dol

zdravnik zdrav
 športniku šport
 naslov na
 predčasnega
 prečtino oči
 psihično psi
 vseno vse

RESNEJŠI RES

KATERI KA

poostrijo po
 ureditvi ure
 in posvetijo posvet
 katere ka
 poldrugi pol
 umrl um
 zveznih zvez
 in milj
 mi
 resnejši res
 res naslednjih naslèd
 predvidevajo predvide
 pred opremljanjem oprem
 in poligonov

katoli ka
 kateri
 kkkkkkkk
 pribajajo
 pridobljene
 za prodajo preda
 in stopajo stop
 temelj plačila
 vsčovanega vse
 odmerjenega ožmeti
 povečanega pove
 pogodna povezka
 kateri ka

manjše manj
namreč nam

navzven na zaključke
za razmerje morje

mora revolucija rev
slediti sledi

oseki osi
in čarterske čare

NAJPOPOLNEJŠI NAJ

zdravnik zdrav
športniku šport

naslov na:
prepričanega
preočitno oči

psihično psi
vseeno vse

KATERI KA

kateri ka
kateri
kkkkkkkkkk
prihajajo
pridobljeni
za prodajo próda
in stopnjo stop

temelj plačila
vsebovanega vse
odmerjenega odmer!
povečanega pove:

pogrebna povorka
kateri ka

REDAR in RED

sodelovanje v sode
vključuje ključne
izreden red dela
ta redni redar

spremi spremembo
v blago blato

Pravni redar je tisti, ki je odgovoren za vzdrževanje reda in discipline v organizaciji. Njegova glavna naloga je zagotoviti, da so vsi zaposleni seznanjeni s pravili in predpisi, ki jih morajo upoštevati. Redar mora biti tudi pripravljen na morebitne neskladnosti in jih pravočasno opozoriti. Poleg tega redar igra pomembno vlogo pri spreminjanju in izboljševanju delovnega reda, kar pomeni, da mora biti stalno seznanjen s spremembami in jih pravočasno sporočiti. Redar mora imeti tudi dobre komunikacijske veščine, saj mora biti sposoben jasno in pregledno predstaviti pravila in predpise. Poleg tega mora biti redar tudi vzornik, saj mora sam upoštevati vse predpisane pravila in predpise. Redar mora biti tudi pripravljen na morebitne izzive in konflikte, ki se lahko pojavijo v delovnem okolju. Redar mora biti tudi pripravljen na morebitne spremembe in jih pravočasno opozoriti. Redar mora imeti tudi dobre komunikacijske veščine, saj mora biti sposoben jasno in pregledno predstaviti pravila in predpise. Poleg tega mora biti redar tudi vzornik, saj mora sam upoštevati vse predpisane pravila in predpise. Redar mora biti tudi pripravljen na morebitne izzive in konflikte, ki se lahko pojavijo v delovnem okolju.

Pravni redar je tisti, ki je odgovoren za vzdrževanje reda in discipline v organizaciji. Njegova glavna naloga je zagotoviti, da so vsi zaposleni seznanjeni s pravili in predpisi, ki jih morajo upoštevati. Redar mora biti tudi pripravljen na morebitne neskladnosti in jih pravočasno opozoriti. Poleg tega redar igra pomembno vlogo pri spreminjanju in izboljševanju delovnega reda, kar pomeni, da mora biti stalno seznanjen s spremembami in jih pravočasno sporočiti. Redar mora imeti tudi dobre komunikacijske veščine, saj mora biti sposoben jasno in pregledno predstaviti pravila in predpise. Poleg tega mora biti redar tudi vzornik, saj mora sam upoštevati vse predpisane pravila in predpise. Redar mora biti tudi pripravljen na morebitne izzive in konflikte, ki se lahko pojavijo v delovnem okolju.

ŽOLCA IN NIČ DRUGEGA

zgodovina v sode
vključuje ključne
izreden red dela
za redni redar

na razmerje močje

opravi sprejembo
v blago blato

morá revolucija rev
slediti sledi

neki oni
in čarterske čare

ŽOLCA SE POJAVI

Prvotno je bila ŽOLCA brez možganov. Vendar gre zgodovina svojo pot, tu so neki predpisi in tu so neka načela! Tudi evolucija je bila na delu. ŽOLCA se je ubitjila. Prvotna sluzasta godlja, neke vrste močnik iz razpadlih konjskih kosti in prašičje tolšče, je zaživela življenje, ki je bilo po nezapisani svetovni postavi in ustavi predpisano. Svinčeni oblaki, ki so dušili zemljo, da se ni mogla sprostiti, so se preklali in silno je zagrmelo, da si videl vseh tisoč zvezd. ŽOLCA na krožniku našega očeta se je pohotno potresla. Ni hotela v očetova usta, temveč doli, pod klop, v svinjarije in smeti. Oče je odpiral usta, gnili zobje so se črnili v deževnem jesenskem dnevu, ŽOLCE pa ni bilo. Potresni sunek jo je vrgel pod očetove noge, tresla se je v pričakovanju in grozi, da jo bo oče s težkimi okovanimi čevlji do konca pohodil. V boju za življenjski obstanek je ŽOLCA napela vse sile, da bi se rešila pasti življenja. Uiti je hotela očetovemu mesarjenju. In ker je zakon narave tak, da iz malega raste veliko, je ŽOLCO popadla svojevrstna obsedenost. Neprijetna žverca je štrbunkala po tleh, se izprijeno stegovala in sprenevedala. Pri tem pa se je njena notranja telesna zgradba od sile utrdila in odebelila. ŽOLCI so tako rekoč čez noč zrasli možgani. ŽOLCA ni bila več od muh, temveč od pameti. ŽOLCA je mislila, delala in trpela. Svojevrstna jeza jo je popadla. Gospod oče so še vedno sedeli na stolu in pričakovali, da jim bo ŽOLCA zlezla v usta. A nič takega se ni zgodilo. Kot nekakšen brihtni gonokok se je ŽOLCA pomikala čez očetove irhaste hlače. To je res od sile, si je ŽOLCA v pravkar rojeni duhovnosti mislila. Očeta je sicer ščegetala po hlačah, a vendar se ni zavedal, da se dogaja nekaj nadvse bistvenega. ŽOLČINA subverzija pa je že bila na delu. Oče je odpiral usta, da bi pohrustal nečedno žverco. Te pa tja ni bilo. Kar naenkrat ga je sluzasta packa udarila po nabuhlem licu, čeprav ne vemo, ali poseduje ŽOLCA roke ali noge. Zgodilo pa se je tisto, zagotovo se je zgodilo. Ker ŽOLCA živi in tega dejstva ni mogoče preklicati.

verbovanega vir
odmerjenega odmeri
povečanega povej

OČE SI PRIZADEVA

Pravkar smo sicer spoznali, da oče ljubi ŽOLCO, toda ne erotično, temveč lukulično. To pa ne gre, zakaj očeta ljudožerca ne maramo imeti pri sebi. Zato se ga moramo iznebiti. Toda kako, kako?

Oče še vedno sedi pri mizi; ker je v izbi temačno, ga ne moremo doobra uzreti. Kaj oče res sedi za mizo? Preje je verjetno, da se tamkaj košati debelušna pivovska steklenica, tisti nepridipravi **SCHWECHATER RECHT HAT ER**. Ne smemo namreč pozabiti, da se nahajamo v Avstriji. Čeprav je že aprilski dan, je še vseskozi jesensko in okoli pivovarne zavija turobna burja in se vrtinči črn oblak iz ječmenovega slada.

Čof, čof, udarjajo koraki po avstrijskem pločniku. Očeta ni več mogoče videti. Pivo pa še vedno klokota po žejnem grlu. Še vedno smo na cesti in mračne misli nas preganjajo. Tako res ne gre več naprej! Oče nam bo pojedel ŽOLCO, ta pa mora živeti in ne sme umreti!

Oče je požrešen in nesramen. Prava steklenica, ki se nikoli ne nasiti. Kdo sedi tamkaj za mizo? Oče, steklenica, čebula, ščepec soli? Oče je res nesramen. Iznebiti se ga moramo. Toda kako, kako, ko pa je steklenica in ne človek? Zamašek mu je že odletel z glave, sedaj moli svoj nesrečni rjavi neumiti vrat proti jesenskemu avstrijskemu vremenu, slaba volja ga daje, pivo mu šumi po trebuhu in pod steklenimi hlačami. Steklenica klokota in se spreneveda na mizi, to je nekakšno pobalinstvo, to so nekakšne norčije, mi pa takih stvari enostavno ne prenesemo dobro, slabost nas obdaja, hlače se nam tresejo, blazno smo jezni na očeta, ki se stekleniči v pivu, dajmo ga, dajmo ga, zamašek mu je odletel z glave, vpijemo, pohladiti ga bo treba, toda kako, kako, ko je steklenica in ne človek, vpijemo, in očetovo pivo klokota pod rdečim schwechatskim trebuhom, le pijmo ga, le pijmo ga, vrešči oče — steklenica in pivo se peni iz odmašenega vratu in že nas obdaja slabost in že vidimo očetove imaginarne zobe, kako hlastajo po zatohlem zraku, kako nam hočejo ukrasti našo zgodovinsko ŽOLCO, lepše bi bilo reči ŽOLICO, zakaj tu je ŽOLCA že več kot karkoli tvarnega, tu je ŽOLCA že res ŽOLICA, nekakšen nepriznani doktor brez doktorata. Doktor ŽOLICA, branili te bomo, ljubkovali te bomo, oče te ne bo pohrustal s svojimi kosmatimi zobmi, to ti obljubimo iz vsega srca, obljubimo pa ti tudi zvestobo do groba, skupaj bomo udarili na očeta — trinoga, dol s pivovsko steklenico, dol z alkoholiziranim špekulantom in prevarantom, dol s kapitalističnim pivovarniškim fabrikantom, dol s požrešnim nepridipravom, ki hoče pohrustati ŽOLIČIN DOKTORAT, ki hoče izničiti prelepo ŽOLCO, to krasno debelušno živalico, to lepo-dušno dušico, to najboljšo sestrico, to rajsko devičico, to božjo kraljičico, to sanjsko lepotičico, to začarano nožico, to našo zgodovinsko pravico! ŽOLCA, pazi, oče odpira usta, steklenica čofota po mizi!

Cok, cok, na cesti leži mrtva podgana. A tu je tudi njena požrešna sestrica, debela podganja kraljica, ki v pivovarni krade najfinejši ječmenov slad, podganica cmoka z jezičkom, ko hrusta okusno in hranljivo pičo, rosne kapljice ji drse po sivem kožuščku, trebušček je ves lep in tudi napet, tu je hrana dobra, in kar je važno, zastonj je, ni potrebno garati za pičli denar, ni potreba krasti in poneverjati, ni potreba špekulirati in za denar ubijati! Samo jeziček iztegneš in ham, ham, že klokota sočni slad preko mičnih drobnih zobkov po nežnem rožnatem požiralničku proti gibčnemu želodčku, ham, ham, podganica, ti nežna kraljičica!

Oče pa se s tem nikakor ne strinja.

»Tudi podgano bom žrl,« vrešči rezki in neprizanesljivi glasek iz odmašenega vratu. »Podgano bom žrl, žrl ..., vi pa ne!«

Potne srage se nabirajo očetu na rdečem trebuščku, ki ga krasí prekrasna nalepka, prekrasna reklama za zelo odlično avstrijsko pivovarno. Poleg tega nas neznani pisatelj istočasno obvešča o zgodovinskem pomenu tistega mesta, v katerem delajo to znamenito pivo. Vidite, in tamkaj sedi naš oče za polito mizo in odpira požrešna usta in tamkaj je mrtva podgana in tamkaj je prelepa podganica kraljica, ki odpira nežni gobček in okuša prijetni čar najboljšega uvoženega slada.

»Brez potu ni medu!« se dere oče iz steklenice in mi mu vračamo milo za drago:

»Tebe pa že bomo, te bomo!«

In ŽOLCA poskakuje po krožniku in miza se trese, da je veselje, in pivo se cedi čez stole na preprogo, da je že prava žlobodra v za-tohli sobi.

ŽOLICA I

ŽOLICA prefinjena,

ŽOLICA namaziljena,

ŽOLICA močna vsa,

ŽOLICA usmiljena.

Tvoji smo podložniki,
tvoji smo, prisegamo,
čuvamo te ganjeno,
lepo je tvoje telo zasanjano.

ŽOLCA JE IN NE UMRE

Tema je in v temi se dogajajo čudne stvari. Tudi ŽOLCA mora živeti, tudi ŽOLCA ne sme umreti. V temi cmoka od jedilne mize proti vaškemu smetišču. Joj, tam so debele podganice doma, tam je tečne, krepčilne hrane tako rekoč povsod na pretek. ŽOLCA se pomika čez nočne ceste, lepo je odišavljena, lepo je začinjena, tudi jajček se rumeni v njeni pametni sredici, nekoliko je tudi okisana, a pojedli je ne bomo, mi spoštujemo ŽOLCO, končno je to doktor ŽOLICA, in to ni kar tako, posebno v današnjih časih, ko so doktorati prava redkost, in ŽOLICA je celo častni doktor, doma visi na vidnem mestu v zlatih črtak natisnjena diploma, ne, ŽOLCE mi ne bomo pojedli in ne bomo jedli, preveč zaslug ima za narod in domovino, ŽOLCA nam je v resnično oporo, če ne vemo, katerega dne se je narodil naš največji pesnik, nam ŽOLCA, kot da bi usekalo iz avstrijskega topa, to takoj pove. To pa je vsekakor veliko, celo to ve, da sta živela Cmokavzar in Ušperna, celotno zgodbo ti pove v dveh minutah, to pa je vsekakor rekord, in pri tem zasmrdi, kot da bi se pravkar okopali v resničnem Mencingerjevem gnoju. Vse to zna naša ljuba ŽOLICA. Toda sedaj je na delu. Sedaj se pomika proti smetišču, kjer so debele podganice doma, sedaj gre tja, kjer se bo mastila in debelila, možgani bodo lahko predli nove misli, spet bo pogruntala kaj novega in novi doktorat ji bo priletel tako rekoč zastonj

pod noge. Toda, zakaj gre doktor **ŽOLICA** proti smetišču, zakaj jo vleče tja z magnetno silo, kot morilca na kraj groznega zločina? Dobro meso je tam doma, dragi bralci, dobro podganje meso — in to popolnoma zastonj. **ŽOLICA** pohrusta kot nič nekaj podganic na dan, iz podganjega mesa je narejena, podganja **ŽOLICA** je to, a zato nič manj okusna. Včasih opolnoči me sprelete pregrešne misli, takrat bi **ŽOLICO** res rad imel, tedaj bi jo kljub podganarstvu kar krepko objel in pohrustal, a to vsekakor ne gre, takoj se zavem, da so take misli kar se dá nečedna zadeva, tako se misliti ne sme, za kazen s z vso silo udarim s pestjo po čelu, da vidim tristo zvezd, in ker je temu tako, ker sem zares stanoviten, pustim, da se doktor **ŽOLICA** hrani s podganjim mesom. V globinah noči slišim pretresljivo podganje cviljenje, drobne kosti pokajo, **ŽOLICA** cmoka in se veseli dobrega kosila. Res je lepo v taki noči, vse je sito, vse prežvekuje, lakote res ni. Nam osebno ta trenutek podgan ni treba jesti, zato pa moramo garati in delati, konjsko meso je drago, plačati ga je treba s težko pridobljenimi šilingi. **ŽOLICA** živi zastonj, modruje in jé podganje meso, ki ga je obilo na razpolago. Je in filozofira in slabi časi so na obzorju, zato nam **ŽOLICA** pravi, tudi vi, moji dragi prijatelji, boste žrli podgane, pečene in nadevane, in to niti ni tako slabo, moji ljubi prijatelji, podganje meso ima svojevrstno moč, predrt je smrti obroč, če ga uživaš v veliki meri, postaneš močan kot Samson in moder kot Salomon, podgane prihajajo, ali bodo požrle vas ali pa bosti vi nje, eno ali drugo, toda brez podgan v prihodnosti ne bo šlo in amen. To je **ŽOLICINA** prevažna modrost. Gledamo jo, sivo, z rumenim jajčkom v sredini, jajček je njeno čisto srce, ne, ne bomo ga pojedli, tudi jajčka ne bomo pojedli, mi branimo **ŽOLICO** pred vsakršnim napadalcem, naj se nas bojijo kot še nikoli, mi **ZOLICE** ne damo in ne prodamo, nikoli, do smrti je to naša **ŽOLICA**, tudi oče je ne bo pohrustal, pa naj mu **ŽOLICA** še tako diši. **ŽOLICA**, Bog te čuvaj, smeti je vedno več in podgan tudi, in ti si tako velika, toliko podgan si pohrustala, da si se odebelila v nekakšen **ŽOLICNI** bohinjki sir. Sedaj si bogata in mesnata, ti naša kraljevska **ŽOLICA** zlata! Slabi časi prihajajo, **ŽOLICA**, a mi smo s tabo, in potem nam slabi časi prav nič ne morejo!

ŽOLICA II

ŽOLICA vse prekrila je,
čez svet se zdaj razlila je.
Pred hišami zapela je močno,
silno je njeno sluzasto telo.

Dve lepi očesci na poprčku ima,
postavna je, lepa, blagega srca.
Pri **ŽOLICI** mi je tako prijetno,
da je že skoraj neverjetno.

V **ŽOLICO** se zaljubil sem,
pri **ŽOLICI** se izgubil sem,
oj, **ŽOLICA**, kaj bo z menoj,
če bom čisto tvoj nocoj.

NAŠA DOMAČIJA, NAŠA LEPOTIJA

Pa so to nekakšne blodnje, nekakšne fantazmagorije?

Je to resnica, je to naša pravica?

Pravkar smo v tem znamenitem mestu in pravkar pijemo to znamenito pivo in resnični dvorni svetnik Nagl je z nami in dvorni svetnik je že pijan in zato pravi: To pivo pa ni od muh! In potem rečem, da pravzaprav ne živim več v tem Schwechatu, v tej zapiti zgodovinski lumpenproletarski luknji niti me ni v nižjeavstrijskem vinu, vinorodni aristokratski Gumpoldskirchen, kjer so si špekulantje napolnili vreče s cekini, nima me več niti velemesto Dunaj, kjer me je ottakrinško pivo butnilo na tla. Ne, gospod dvorni svetnik, sedaj sem tu čez, čez lužo, na levem bregu Donave, iz Schwechata se je treba pognati čez glavno dunajsko smetišče do rafinerij in žabjih močvirij in potem si pri največjem smradu, ki se imenuje modra Donava. Mosta pa tam ni, samo veter zavija in galebi vrešče pod sivo turobno nebo. Kako torej priti čez? Čez dunajske mostove je treba ali pa čez hainburški most ob češki meji ali pa z brodom na ono stran ali pa kot Kristus čez vodo, če te bo ta gnila dunajska kloaka sploh držala, če boš lahko hlačal tja čez, proti novim nižin-skim močvirjem in proti kurjim vasem, tja čez, med zadnje donavske želve in vso žabjo in ptičjo svojat mojstrov novega naravoslovja. Potem pa si le tu, v zadnji vasi, vabim vas sem, gospod doktor Nagl, moja miza se šibi pod vsemi dobrimi avstrijskimi dobrotami, večerjo, kot je še niste imeli, vam dam, gospod Nagl, resnični dvorni svetnik, in vino bo klokotalo po grlu, da bomo res veseli, in češke Karpate bomo občudovali in rekli bomo, vidite, to je bila naša skupna domovina, moj oče žandar jo je ril globoko čez Moravsko, tra ra, huzarji niso bili od muh, slovaške kuharice so obogatile cesarski Dunaj, oj Bratislava, ko smo še s tramvajem jadrili proti tvoji donavski lepoti. In potem, gospod dvorni svetnik, greva čez ves širni Marchfeld in rečeva si, ti habsburški gradovi pa že res lepo propadajo, opeko buta veter čez zanemarjene grajske parke in gospod doktor Nagl je kar rdeč v obraz in res bi bilo treba habsburške prince poklicati v gradove nazaj, ti bi že naredili red, pogledjte, kako propadajo ti najboljši gozdovi, to se imenuje državno gospodarstvo, preje, v skupni domovini, tega ni bilo! Zelo sva že pijana, doktor Nagl in jaz, o Avstrija, o domovina, toda glavno presenečenje šele pride. Pogledjte, družinska mati prinaša ŽOLCO in Nagl je rdeč v obraz in nekakšne pomisleke ima in zato reče: Ne, ŽOLICE ne bom jaz jel, ne bom je jel, ne bom je jel!

In vsi smo si v tej zadevi enakih misli in vsi grmimo preko pogrnjene mize, ki se šibi pod najboljšimi dobrotami, obteženimi s petsto šilingi in obdavčenimi z novopečenim davkom po znameniti presežni vrednosti, vsi torej grmimo, ko piha močan vzhodni veter in vreščijo češke štoklje, ki lahko edine preletavajo milo za drago hudo mejo, res piha veter, kaj ste mislili, da vetra tu ni, to je bilo napak, tu je podnebje bistveno vetrovno, hudo vetrovno, sto kilometrov piha tu kot nič, odnese ti klobuk z glave in zamašek s steklenice, tudi fičkota prevrže kot nič v obcestni jarek, tu so potrebna stabilnejša vozila, od Morave piha, s Karpatov piha, od Dunaja piha, z Gradiščanskega in z Madžarskega piha, od povsod piha, da ni miru nikoli in da smo vsi kar se dá nervozni in tečni, težave imamo z grli, stalne prehlade, obloge v sapniku, angine, sneg in prah, cvetje in

semena, vse požiramo tako rekoč stoje in ŽOLCA se trese, nekaj, ker je nervozna, nekaj, ker je pijana, in nekaj, ker je veter tako močan, da ni več pomoči. Kaj takega sploh ne poznate, tu lahko letaš tako rekoč po zraku, ŽOLCA vsekakor občasno leti čez pokrajino, čez ta moj ljubi Untersiebenbrunn, tja do gozdov, v katerih je veter podrl drevesa, tam se lahko izgubiš v dva metra visoki travi in ŽOLCA je tudi tam in vsi se smejimo, ko nam veter odnaša klobuke z glav.

Toda doktor Nagl ŽOLCE in jé, to je bistveno, to je osnovno, tudi jaz ne jem ŽOLCE, mi vsi tako rekoč ŽOLCE ne jemo. Zato smo pri steklenicah piva in vina zadovoljni kot nikoli in s pestmi butamo ob mizo in naši glasovi izgovarjajo odločilno misel: »Ne, ŽOLICE mi ne bomo jeli, ne bomo je jeli, ne bomo je v želodcu imeli!«

Zato pa je ŽOLCA nadvse vesela, pri nas je varna, pri nas živi v nekakšnem raju, pri nas je res doktor ŽOLICA, čeprav odpira oče svoja prostaška usta in skuša pohrustati našo dobro tovarišico, našo ljubo ŽOLICO, pravično kraljico, našo lepotico, lepšo kot podoba raja, našo ŽOLIČNO dušico sredi cvetočega maja.

ŽOLICA III

Prišla si, ŽOLICA mladenka,
prišla si, ti začinjena mesenka,
zapelo je nebo, zaihtelo je oko,
videl sem tvojo dobroto vso.

Prišla si, zvesta ti mesenka,
prišla si, dobra ti pečenka,
in videl sem tvoje nasoljene oči
in sanjal sem pesem, ki ne izzveni.

KDO JE ŽOLCA?

Pred zelo važnim problemom stojimo. Razmisliti namreč moramo, ali je ŽOLICA moškega ali ženskega spola, gospod doktor, gospa doktorica ali celo gospodična. Preiskujemo in proučujemo jo, tipamo in božamo jo, njeno rumeno jajčece vidimo, kako se iskri na sredi sluzaste godlje. ŽOLICA nam je vsem na razpolago, na krožniku sredi mize se trese v pričakovanju, da bomo vendarle odkrili njeno zakrito skrivnost. A pojedli je ne bomo, ne, ŽOLICE zagotovo ne bomo pojedli!

»Gospa je, gospa,« kriči naša hišna mati. »In še doktor je povrhu,« dostavlja v sveti grozi in spoštovanju. »Vidite, gospa doktor je res nekaj lepega dosegla v življenju. Uživa vsesplošno spoštovanje, na dnevnem redu so mednarodna priznanja in družbena čaščenja, znanstveno je zelo prizadevna, iznašla je nove, doslej popolnoma neznanne in zanemarjene stvari. Poglejte, tudi ženska lahko veliko doseže. In to ni kar tako.«

»Ja, res, mati,« dostavljamo. »A temu res ni tako. Zakaj doktor ŽOLICA je gospod. Prožen, čvrst intelektualec. Izredno razgledan, senzibilen, z razgibanim duhom, načitan in podkovan v vseh vrlinah današnje civilizacije. In tudi plačica je velika. Lepe nagrade, mednarodni ugled. To ni kar tako.«

»Ja, to ni kar tako,« pristavlja nš najmlajši Cefizelj. »A **ŽOLICA** ni ne moški ne ženska. Res je sicer, da je doktor filizofoje. In to ni kar tako. A **ŽOLICA** sploh ni človek. Niti bitje ni. Morda je ideja, morda utvara, nekaj takega verjetno zagotovo. **ŽOLICA** je navadno oné, ne ptič ne miš. Onikajmo jo. Vikati in tikati je ne smemo. Oné zaslužijo posebno obravnavo in posebno proučevanje. In to ni kar tako.«

»Ja, to res ni kar tako,« grmi jeznoriti oče. »A dajte že mir. Sedaj bom **ŽOLICO** jedel in konec. In doktor gor ali dol. V vsaki dunajski gostilni lahko naročim okisano **ŽOLICO**, s čebulo in oljem. In da ne bi smel **ŽOLICE** jesti doma, dajte mi že mir! **ŽOLICO** sem!«

Nezaslišano. Doktorja **ŽOLICE** se ne sme nihče dotakniti! Ne, **ŽOLICE** ne bom jaz jel, ne bom je jel, ne bom je jel.

ŽOLICA IV

ŽOLICA, kako je danes lepo,
kako je zasanjano tvoje oko,
ŽOLICA, kako gibko se k meni privijaš,
v kako zlate sanje me danes povijaš.

ŽOLICA, joj, to boli, to boli,
hude so zdaj tvoje ostre oči,
ŽOLICA, bodi dobra in voljna,
moja notranjost je danes vsa bolna.

ŽOLICA, na pomoč, na pomoč,
okoli mene je smrti obroč,
ŽOLICA, to ubija, to grozno boli,
polomila si mi vse kosti.

O ŽOLCI SMO SE UČILI

Zares smo se učili. Toda, smo se česa naučili? Kako se je **ŽOLCA** pojavila? Zakaj je **ŽOLCA** nastala? Zakaj **ŽOLCA** sploh biva? Ali res biva? Kaj dela in hoče oče? Hoče **ŽOLCO** res jesti? Zakaj oče **ŽOLCE** ne sme jesti? Zakaj je oče steklenica piva? Zakaj je **ŽOLCA** doktor? In zakaj je **ŽOLICA**? Zakaj smo v Untersiebenbrunnu in pri umazani luži? Zakaj se **ŽOLCA** hrani s podganami? Zakaj je to podganja **ŽOLCA**? In zakaj je nastopil dvorni svetnik Nagl? Zakaj leti **ŽOLCA** tudi po zraku? In zakaj jo moramo onikati? Ja, smo se sploh česa naučili? Se nismo ničesar naučili?

ŽOLCA DOKONČNO NASTOPI

Zdaj pa oče zares prihaja. Rdeče volčje oči se mu svetijo v električni grozi. Toda ni človek. Preje steklenica piva na ponesnaženi mizi. V zasedi prežimo. **ŽOLCE** nam ne bo pojedel! Umorili ga bomo in konec! Že prihajamo proti tej preneumni črepinji, že vihtimo gorjačo, da bi ga ugonobili. Podoba pa je, da je oče zdaj iz stekla, zdaj iz železa, zdaj iz saj. Well, slithy means lithe and slimy. Prekleti kruhovec, prekleta vreča moke, ne moremo prodreti v globine tvoje izprijene notranjosti, do pošastnega dna tvojega pokvarjenega srca.

Oče, ta nagnusna muha, ta čudni stvor, prihaja! »ŽOLCO bom jedel,« grmi do našega najglobljega jedra. Presneta sladkorna glava, presneti poprnjak, presneti kruhovec, nagnusni krušnjak, putrček in prtiček, neumiti striček, zapiti metulj, nekoliko neobrit, duševno nerazvit, kruh in maslo, a žaltavo na žalost. Bread-and-butter-fly, presneto živinče, neumiti sladostrastnik, Mister Butterfly osebno, nikakor pa ne človek! Sedaj bomo udarili, iz zasede bomo prišli, nihče ti ne bo pomagal!

A tu je tudi naša zvesta tovarišica, doktor **ŽOLICA** osebno. Izredno se je odebelila, rejena je in napitana, podganice so ji teknile, tukaj je, pet metrov je visoka, pravkar smo jo fotografirali, večja je kot najdebelejši slon sveta, ŽOLCA je gora, vsa rebrca nam bo polomila. Hiše se podirajo, tanki se spreminjajo v potlačeno pločevino, cerkve se rušijo, zemlja se trese. **ŽOLICA** prihaja in tako je velika, da ji oče niti do popka ne sega. Na vse strani sveta bežimo, ŽOLCE se zdaj bojimo bolj kot hudega groznega očeta, zapite steklenice na sredi mize! ŽOLCA je na pohodu, ŽOLCA ima mračne misli, ŽOLCA ni dobre volje, jezna je na ves svet, noče biti ŽOLCA, noče biti doktor, temveč bržola. Oče je ne more pojesti, vidimo ga, kako je prebledel do dna svojega droba, ŽOLCE ne bo pojedel nikoli v življenju in tudi mi ne bomo imeli ŽOLICE. Tako je to! In nič drugače.

Doktor **ŽOLICA** je zelo slabe volje. Presneto, kako se vali čez pločnike in pri tem poslu podira mostove, ograje in institucije. Oče se trese kot cerkvena miš in pivo mu pljuska iz vratu, da je nadvse neprijetno. Sedaj je **ŽOLICA** pri očetu, mečka in stiska ga, da je veselje, ves je že utonil v ŽOLČNI sluzi, **ŽOLICA** ga stresa in mikasti, stiska ga in pritiska, objema ga in izžema, da sploh več ne vemo, kaj bi. Hude stvari so to, sedaj, ko je po njem, se nam oče globoko zasmili, a prepozno je, **ŽOLICA** mu je polomila kosti. Tudi nas je že dohitela, vali se preko naših glav in trebuhov, pritiska in potiska nas, da pokajo kosti. **ŽOLICA** nas ima v oblasti, da vidimo tisoč zvezd, vsi smo že utonili v njeni nasoljeni sluzi, okisalo in popoprlo nas je do obisti, **ŽOLICA** nas buta sem in tja, drugega proti drugemu, rovari in spletkari, in še sami se lasamo, da je veselje, obleke se cefrajo, duše se sprenevedajo, POŽOLICALI smo se za vse večne čase, **ŽOLICA** je edino zveličavna postava sveta in neba, samo **ŽOLICA** je še, ničesar drugega ni več, tudi nas ni več, o očetu niti govora, brez **ŽOLICE** se ne da več živeti, zaradi **ŽOLICE** se splača umreti.

PROCES KRI V PLAMENIH ČLOVEŠKA GLAVA NA DNU MORJA MAXWELLOV DRAŽESTNI ZAPETLJAJ

(večerniška povest)

Maxwell se je nahajal sredi rjavih njiv, iz pozadine pa ga je čuval pes Tom. Bila je težka soparica, pa sta oba negibna stala, lopata je mirovala zapičena v vlažno prst, tudi vse okoliške hišice so tiho bile, sonce je hudo pestilo pusto Alabama.

Gospod kot pes sta se nekam zagledala, že itak pusta obraza sta žarela še mnogo večjo praznoto, kot sicer. Včasih so v Brightonu čebljale kobilice in cvrčali škržati, vendar so se očitno preselili v kakšno drugo združeno državo, kjer imajo več od življenja. Saj je res smešno, ampak ambient in situacija sta bila res do kraja zavržena, zato ni nič čudnega, da se je Maxwell že rodil s pustim obrazom, tako da noben ni hotel govoriti z njim, kajti če bi že poskušal, se ne bi mogel vzdržati zdehanja, ali pa bi celo zaspal. Maxwell je bil pač spočet v samem središču alabamskega pekla — na Dulwitch street.

Zato je bilo toliko bolj čudno, ko se je pred njegovimi vrtnimi vrati ustavil avtomobil in ugasnil svoj motor. Iz njega je kmalu prišel mlad policaj in se naslonil na vrtno ograjo. Privzdignil si je policijsko čepico in si izpod nje spretno pobrisal pot z malo že ničkolikokrat uporabljeno policijsko cunjico.

»Hej, ali vrtnarite,« je na videz zdolgočaseno zavpil stražnik.

»Ja, sem, ampak ne morem več.« je komaj slišno odvrnil Maxwell.

»Ne morete več?« Stražnik se je ozrl okrog sebe, kot da bi se bal, da ga kdo prisluškuje, in rekel: »Kaj pa ste, nadrobno vzeto, vrtnarili?«

Maxwell je nekoliko premaknil noge, da je lažje videl prijaznega stražnika, in nekoliko bolj veselo odvrnil: »Moral sem razkopati voluharjeva gnezda. Le-ti bi mi sicer požrli ves moj pridelek.« »Pa se ne bojite, da bo šel voluhar zdaj delati drugo gnezdo?« »Ne, ne bo šel,« se je zasmel Maxwell in skomignil z rameni. »Ali bi lahko videl vašo ženo?« je rekel mladi policist, pripravnik po vsem sodeč.

»Zakaj?« se je začudil ubogi gospod.

Stražnik, še vedno sloneč na živi meji, si je iz srajčnega žepa zvil zmečkan zavojček cigaret, in si eno izmed njih v zelo lenih, razpotegnjenih gibih prižgal. Puhnil je velikanski dim iz pljuč in se ozrl na sonce, če še veliko manjka, da se skrije za sosedovo hišico.

»Ali smem noter?«

»Seveda, kar noter.«

Policajec je odprl male lesene dveri in negotovo zakorakal po kamenčkasti stezici, ki je vodila po vseh krajih vrta, ki je bila čudovito domiselno speljana, in ki je bila skrbno negovana, ne da bi to kriče izdajala.

Policajec je zavil na stransko potko, na kateri je po nerodnosti ležalo nekaj drevesnih cvetov in listja, in se ustavil kakih dva jarda pred gospodom in psom, pes pa se je ulegel na tla.

»Narednik O'Brian,« se je predstavil miličnik.

»Maxwell.«

»Res bi rad videl, vesel bi bil, če bi mi pokazali vašo ženo.«

»No, dobro, vam jo bom pa pokazal, če vam je že toliko do tega,« je rekel Maxwell, »vendar ne vem, čemu vse to.«

»Kje je?«

»V kuhinji čisti krožnike.«

»Gremo.«

Zdaj bi se mož upiral brez vsake koristi, saj ga je miličnik trdo držal za komolec, in ga rahlo porival po stezici proti hišici. V kratkem sta se znašla na zasenčeni, kamniti verandi, kjer ni bilo več tako vroče, ampak hladno. Na pragu hodnika, ki je vstopal v stanovanje, je miličnik obzirno spustil gospodov komolec, a dosti ni pomagalo, ker je bil komolec zdaj plavkasto rdeč, in sosedje z ženo vred se bodo spet spraševali, kaj neki je storil ubogi Alfred. To je Alfred mrzil, to je mrzil.

Vstopila sta v ne preveč razkošno, vendar čisto in prijetno vežo, lepo mračno in dišečo po perunikah.

»Kje je kuhinja?« je vprašal policaj in se ustavil.

»Prva vrata za kipom. Sandy, Sandy...«

Policajec se je bliskovito pognal vzdolž kipa, z eno bliskovito kretnjo odprl duri in takoj nato, s pogledom na kuhinjsko notranjost, obstal, s spočitim smehom na obrazu.

»Kaj pa je?« je začudeno vprašal Maxwell in si nadeval copate.

»Kar pogledjte,« je rekel uniformirani miličnik.

Maxwell je stopil do vrat in pogledal, na kuhinjskih tleh pa je ležala njegova žena z velikim kuhinjskim nožem za kruh v hrbtu.

Maxwell je prebledel, omahnil na podboj in vzkliknil:

»To je preveč!«

Policaj mu je takoj nadel lisice, mu vmes povedal, zakaj z vso pravico sumi, da ga bodo sodili za uboj prve stopnje, in da je v Alabami smrtna kazen.

Alfred se seveda ni upiral, preveč je bil v šoku, preveč ga je prizadelo, potrló, osupnilo, na tla zbiló in zatemnilo um, da bi lahko na to pomislil.

»Dobro, da nič ne govorite, sicer bi jaz to povedal Morganu in bi prišlo v zapisnik, kar bi vas lahko prekleto drago stalo,« mu je dejal stražnik, ko ga je pehal proti policijskemu avtomobilu.

Sedel je v visoki, valoviti travi, ki je že malo rumenela, nobenemu se ni ljubilo, da bi jo ob priliki pokosil. Sicer pa je bilo tako še bolje. Visoka trava mu je božala suho lice. Vmes je bilo veliko travniških cvetlic, vendar bodo čez kakšen teden že uvele. Trava bo vsa rumena in skrivljena. Travne biljke pa bojo umrle. Češnjevo drevo tamle na desni se bo tako bolje videlo, ampak tedaj bodo pa njemu začeli odpadati listi. Po dolini je pihal lahek veter. Ali pa ni visoka trava nekam hudobna? Zakaj pa naj bi bila? Tako se krivi in valovi, biljke zakrivajo druga drugo, vse se prikriva, tudi šum vse prikriva, vse je le videz, znotraj, znotraj v travi pa je mogoče nekaj grdega. Kakšne sluzaste oranžne živalce ali pa z mahom zakrite meter globoke luknje, ki ti polomijo nogo. Na primer. Mogoče se pa samo ti bojiš visoke, v vetru krivenčaste trave? Mogoče, toda ne verjamem. Res pa je, da sem, ko sem bil otrok, često posedal znotraj takih trav, pa se mi ni nič zgodilo. No, vidiš. Ja, ampak to mogoče samo zato, ker se hudobija boji nedolžnosti.

Poleg njega je stal sivolas, ali ne toliko star mož, ki je kar naprej pogledoval na svojo srebrnkasto zapestno uro, drugače pa ves čas strmel nekam v modrikaste hribe, kjer se je začel Idaho, in ki ni spregovoril besedice z njim, je vedel, da je ta človek dober po srcu. Nekoč mu je z desne češnje prinesel pest divjih, temno rdečih, skoraj črnih češenj, ki jih Maxwell na žalost ni mogel pojesti. Bile so preveč trpke, poleg tega pa so imele premalo mesa, sama koščica jih je bila. Ko mu je podaril češnje, se je spet obrtnil stran proti Idaho, in kar naprej gledal na urico, saj mu je njegov poklic gotovo že presedal, in bil bi zdajle rad kje drugje. Ko je ura udarila štiri, je mož pogledal na svojo urico, nadel Maxwellu lisice in ga odpeljal do nekega travniškega kolovoza, ki je peljal v dvesto jardov oddaljeno kaznilnico. To je bila neznana kaznilnica, ne preveč velika, in bi bilo v njej biti kar dobro, če pazniki ne bi bili tako grobi, in če jetnikov ne bi pretepali. Poleg tega so jih vedno znova petnajstili za hrano in jim po krivici zmanjševali že tako pičlo hrano. Jetniki pa se niso nikoli preveč upirali, ker je bila klima v tej dolini nekaj posebnega. Veter, zrak in klima sta uspavalno in pomirjujoče vplivala na jetnike, ki so kljub vsemu besnenju paznikov ostali prijazni in pohlevni. Treba je še povedati, da je bilo to v Carboroughškem okraju.

Danes je moral Maxwell v pisarno h gospodu Petersu.

»Ohoho, gospod Maxwell, ne morem se čez vas pritoževati. Poredili ste se, lica vam žarijo . . . Pa menda ja nimate vročice?« je vzklikal Peters, zelo debel mož, in se sprehajal po pisarni okoli Maxwella.

»Ne, to je od vetra,« je otožno rekel Maxwell in še bolj zardel.

Gospod Peters ga že zdavnaj ni več poslušal, po tipični ameriški navadi je šel do okna, razprl polivinilast rolo, in pogledal skozenj. Nato se je obrnil, dal desni palec v telovnikov žepek in se zastrmel Maxwellu nekam med obrvi.

»Dobili smo prošnjo za pomilostitev nazaj od senatorja. Pravi, da ne more pomilostiti človeka, ki je ubil svojo ženo.«

»Ampak jaz je nisem ubil,« je kriknil Alfred in zahlipal.

»Človek! Človek, še imaš upanje! Lahko se obrneš na predsednika Združenih držav!« je malo glasneje, kot je ponavadi s svojimi strankami delal, oponesel gospod Peters in namrščil čelo.

»Saj vem, kaj vas muči, dobro vem, nisem tak teleban, brez skrbi. Nisem tak teleban.«

Maxwell kot da ga ni več poslušal, kot da bi mu bilo že vseeno. »Človek, tebi je vseeno, ali te scvrejo na stolu ali pa celo mučijo, to dobro vem. Gre ti samo zato, da ne bi bil po krivici obsojen, saj nisi ti umoril svoje žene. Za to ti gre, da ne bi bil po krivici.«

Petersova sicer nadvse simpatična navada ponavljanja zadnjih stavčnih zvez je tokrat na Maxwella zelo slabo učinkovala, tako da mu ni mogel čisto vsega, kar je rekel, čisto verjeti.

Maxwell je tistega septembrskega dne prvič podvomil v gospoda Petersa.

Odprla so se vrata in v pisarno je stopil mlad fant v beli suknji. Petersu je izročil neke formularje in ga prosil, če lahko v svoji delavni sobici vključi ventilator.

»Maxwell, tu imate papirje za novo prošnjo za pomilostitev. Samo podpisati vam jih je treba. Izvolite,« je rekel Peters in sedel končno na svoj pisarniški stol.

Maxwell ga je čudno pogledal in se ni premaknil. Pa tole! Kaj pa tole tudi ni že vse naprej pripravljeno? Kako naj zdaj še kaj verjamem temu človeku?

»Lahko tudi podpišem, a zelo zelo dvomim, da bo kaj zaleglo,« je prostodušno dejal Maxwell in se nasmehnil.

»Naš predsednik, bog ne daj, da rečem, da je slab, vendar od njega res ne morete pričakovati, da bi koga pomilostil,« je z nalezeno prostodušnostjo rekel Peters, potem pa se je zamislil.

»Kaj naj tedaj?« je vprašal Maxwell in zmajal z glavo.

»Zaenkrat počakajmo, potem bomo pa videli, kaj bo.« Peters se je obiska kar naenkrat očitno naveličal.

»Samo nekaj bi rad,« je rekel Maxwell odpravljajoč se. »Da tisti, ki je umoril mojo ženo, nikoli ne bi tako trpel kot jaz zdajle.« in je odšel v svojo celico.

Ali je pravica na svetu? To se sprašujejo ljudje po mnogih krajih sveta, odkar ta stoji. Če je pravica na svetu, ali pa jo je treba potem na vsak način uresničevati, realizirati, ji dati zunanjo podobo. Če na primer kakšen kriminallec koga zabode in mu potem vzame še denar, ali ni potem, ko ga pravično kaznujejo in ga scvrejo na stolu, tako, da potem zanj ni več pravice na svetu? Ali pa še hujše: če nekdo ne umori nekoga, pa ga vseeno preganjajo in ga hočejo obesiti, potem pa se izkaže, da je nedolžen, in bi bil po nedolžnem obesjen, in pride pravica. Nedolžni sicer lahko veselo živi naprej, mi pa se lahko vseeno upravičeno sprašujemo, kakšna neki pravica je to. Saj, če pravica že izbira med ljudmi, zakaj jo je treba potem še na novo upredmetiti. Ali ne bi bilo boljše, da bi ostala še naprej, recimo preprosto, v knjigah, ljudje pa bi še naprej jokali in vzdihovali.

Vendar ni temu tako. Tako si lahko te reči predstavlja nekdo v Alabami ali pa denimo v New Jerseyu, ali koder že bodi, vendar o teh rečeh po vsem sodeč nima pojma.

Zjutraj se je pred državno kaznilnico ustavil lahek gumen voz, ves lakast in izrezljan. Nad kozlom je imel razpeto svileno strehico, oje so bile pozlačene, notranjost z dvema klopcoma pa je bila zametna. Notri je bil tudi baldahin. Poleg voza je stal velik rožnat ptič in prhotal s krili. Dva bela pikčasta konja sta mulila visoko travo. Iz ozadja je prišel kričeče oblečen možic, gladko obrit in namaziljen, in stekel h gospodu Petersu, ki je stal pri vratih kaznilnice. Za vrati

so se sprehajali kaznjenci in izmenično stiskali roke z odhajajočim Maxwellom.

»Zapomni si, Alfred,« je rekel Peters, ko sta se srečala pred dvermi, »ni še vse izgubljeno. Predsednikova pomilostitev lahko pride vsak hip. Lahko pride vsak hip.«

Maxwell se je samo nasmehnil. Petersa je bil vseeno vzljubil.

Ozrl se je na okoli. Kakšna kočija! Nobene kočije ni bilo nikoder, nobenega možica v kričeči obleki, le ravno travnato polje s kolo-vozom. Tedaj je opazil temnordeč avto in policista v njem. Ali ni bil to čisto isti policist kot tisti, ki je našel njegovo ženo mrtvo? Resda, bil je. Sedel je poleg njega, tudi on ga je spoznal, in že sta drvela po široki in ravni deželni cesti.

Kako pol milje stran od Cortezovih slapov, Nevada, na nežni planšarski travici, okoli dvajset jardov od globokega prepada, kjer je kakih sedemsto čevljev od spodaj, besnela penčča se gorska reka, sredi sem ter tja posejanih macesnov in smrek ter borov, v zdravem visokogorskem soncu, je bila razprostrta rumena in rjava odeja. Dvajset inčev proč je igral prenosni radijo z dolgo, radijske žarke lovečo anteno, njemu nasproti pa je stala košarica s sadjem, češnjevimi zavitkom, kompotom, obloženimi kruhki, hladnim konzerviranim pivom, šampanjcem, ostrigami in slanimi oreški. Miličnik O'Brian, ki je zavzel levo polovico odeje, je v tem času govoril takole:

»Kakšen slap!«

»Da. Ali pa si opazil,« je s polnimi usti dejal Maxwell, »da se one drobne meglice pen, ki vstajajo nad slapovim pregibom, povsem enakomerno, v pravih intervalih raztegujejo in dvigajo. Opazuj jih kaki dve minuti. Toliko traja približno eno obdobje intervalov. V tem času se ti bodo zvrstile vse mogoče figure iz vodnih kapljic. To je narava! To večno ponavljanje. Zato ljudje sami nikoli ne morejo doseči popolne lepote.« Maxwell je malo premolknil, grizljaj mu je zastal v grlu. »Zdaj si pa predstavljaš, da na vodno gladino malo pred slapom vržeš droben kamen. Ves slapov sistem bi se podrl. Voda bi se sproščala v novih, drugačnih kapljičastih oblakih. Spet v določenem zaporedju, kajpada. In tako do konca sveta, ali pa dokler ne bi kdo drug zalučal kamenja nad slap. Lepota je ravno v tem, da je nezdroljiva, neuničljiva.«

»Res je, Maxwell,« je rekel O'Brian in umolknil.

Maxwell se je stegnil in začel vrteti gumb na brezžičnem radijskem sprejemniku. Iz njega so hitele razne muzike in človeški glasovi, vse skupaj se je zlivalo.

»Kakšna glasba!« je dejal O'Brian. »Samo nabijanje. Mislim, da sodobno glasbo uničuje ritem. Ritem sam po sebi še ne.«

»Točno.«

»Ritem je že v redu. Samo ne bi ga bilo treba ubijati z bobni. To je svetoskrunsko. Le bobni: gor in dol. Poglej Vivaldija: Jaz imam doma italijanskega skladatelja Vivaldija, najbrž ga ne poznaš. Tam ni nobenih bobnov, vendar te ritem kar ubija, ne pa da bobni ritem potolčejo. In tak »bobnasti« ritem potem še naprej omejuje glasbo. Druga glasbila morajo igrati znotraj njega. Ne morejo ga presegati, preplavljati, preraščati in obenem tudi poudarjati. Spet druga skrajnost, ki pa je nastala samo zaradi tega, ker ni našla pravega odgovora na prvo, pa je popolna anarhija, brezvočje in turobnost, ki iz sebe kar seva zmedenost. Zdaj je, žal si ga bodi, že tako daleč, da

si mora vsak posameznik kar sam izmišljevati glasbo, če hoče kaj imeti od nje. Mislim, da bo glasba, kot katera druga umetniška veja, šla nazaj noter v človeka, kamor spada.«

»Vse je res.« Maxwell je jedačo, ki jo je prej še jedel, že pospravil. Odprl je pivo in si poplaknil grlo. Globoko v nebu so krožile majhne jate črnih ujed in skovikale.

Moža sta se naslonila na komolce in nekaj časa brez besed pol miže gledala proti drugemu bregu, kjer so se belile ostre skale in je le kdaj pa kdaj kje stala kakšna viharniška smrekca.

»Še dve leti, pa bodo tudi iz Cortezovih slapov naredili Niagarske. Reflektorji, umetna mavrica, restavracija, cipe, bencinski oblaki. Srečo imava, da sva prišla zadnji čas. Sicer pa mislim, da so tudi drugače Cortezovi slapovi stokrat lepši od Niagarskih. Upal bi si reči: najlepši na svetu. Le še eni so lepši.«

»Kateri?«

»Viktorijini.«

»Sem je prišel slavni Cortez pred tristo leti. Ko je prvič prišel do slapov, je tu še živelo pleme Kairi. Divjaki so ga nadvse gostoljubno sprejeli. Izmenjali so si darila. Skupaj so živeli kakih mesec dni. Moški iz te odprave so se ljubili z domačinkami, ki so bile baje čudovite. Potem je Cortez vzел svoj kanu in odplul dalje po reki...«

»Da, vem, potem pa se je čez teden dni vrnil, ker mu je zmanjkalo živeža.«

»Tokrat so ga iz nerazumljivega razloga napadli in v spopadu zabodli.«

»Ja,« je tiho in otožno rekel eden izmed obeh.

Po dolgem premolku je miličnik O'Brian pogledal Maxwella in dejal: »Še nikoli mi ni bilo tako lepo, kot danes, Maxwell.«

»Potem bi za ostanek potovanja lahko šla v kako kočjo na visokih »črnih« gorah Dakote, odkoder bi lahko delala vsakodneвне gorske ture.«

»O bog, kakšno poročno potovanje!« je vzkliknil Maxwell.

»Seveda pojdeva v Dakoto, če bo čas pa še v Arcansas.«

»Sitno je edino to, da bi naju utegnili kje imeti za buzeranta,« je rekel miličnik, in obraz mu je prekrila mržnja do človeštva.

»Kar naj si mislijo, kar hočejo,« je zamišljeno del Maxwell in se ozrl proti košarici. »Ali naj sedaj odpreva šampanjec?«

»Lahko,« je rekel policajec in lice mu je bilo veselejše.

»Upam, da bo dobro počilo.«

»Malo poklumpaj,«

Maxwell je začel odvijati zamašek, policajec je pripravil in nastavil dva kozarca. Še malo, in je usekalo čez Cortezov kanjon. Pena se je zlivala v kristalni čaši in puščala za seboj bistro tekočino.

»Na zdravje Cortezu,« se je zasmejal O'Brian.

»Na zdravje, dragi O'Brian.«

»Na zdravje.«

Moža sta prižgala prenosni sprejemnik, muzika je napolnila prostor, nagibala sta kozarce, pijoč to krasno francosko pijačo.

»Le nekaj me skrbi,« je rekel Maxwell z rahlo zaskrbljenostjo.

»Ne bi mogel prenesti, če bi se tebi kaj zgodilo.«

»Daj no mir, kaj pa se mi če,« se je zasmejal miličnik.

Neka smreka je skrila krhelj sonca, mehka senca je padla čez travnat griček in zakrila odejo in košarico. Nad Alabamo pa se je spet obetala sopara in potne srage.

Ker pa se še zdaj ni nič zgodilo, še nekaj iz Slovenije:

Na robu velikega gozda je živel maček Guliver. Nekoč je imel babo Taro, da je kolikor toliko skrbela zanj, kadar je ubolel. Sedaj pa je bil torej sam prepuščen milosti in nemilosti. Tako je premišljeval, kako bi dobil spet kakšno zaščito, kakšno oskrbo, kajti bil je izredno nagnjen k vsem vrstam raznoterih boleznih, in skorajde ni minil teden, ko ne bi dobil kakšnega ostrega prehlada ali angine ali gripe ali vnetja mehurjev ali bronhitisa. Kako pa bo dobil kakšnega človeka, ki bo pripravljen prevzeti nepotrebno proebremenitev?

In je začel premlevati.

»Mi mački smo znani po svoji zvitosti in prebrisanosti. Jaz bi lahko na primer delal tudi drugače. Na primer poznam kovača Bartolomeja, ki ponoči kuje denar. Tako bi ga lahko izsiljeval in bi me moral vzdrževati do konca mojega življenja. Toda ne, pustimo Bartolomeja za drugo priložnost. Nisem tako grobjanski in nesposobni, da bi uspeval na tako primitiven način. So tudi dosti lepše, plemenitejše in drznejše poti, kajne. Samo, da zdajle še ne vem, kaj naj storim. Najbolje bo, da se prepustim čistemu slučaju, improvizaciji, naključni igri duha. Kof, kof, kof...« in je jel strašno krehati, da ga je vsega zvijalo. Ves potrft si je sklenil kuhati lipovega čaja. Pristavil je lonček in zakuril ogenjček.

Tak je bil ubogi Guliver, popolnoma brez pomoči, zima pa je bila že pred durmi, zato je kar nekaj snega poveznil v lonček, ga stalil, zavrel, notri čaja vrgel, povrel, posladkal, udušil, premešal, precedil, vzel medeninasto žličko, in po požirkih nosil k ustom čaj.

Tedaj se začuje kako nekaj taca pred kočo in vohlja in pljuje na okoli. Tedaj pa začuje, kako nekaj zabevska in je pes!

»O marija,« se prestraši maček Guliver in steče k oknu, da si psa ogleda.

»Ogromni pes. Oj, ojoj.« Maček ni prav vedel, kaj mu je storiti, jasno pa mu je bilo, da nima pravega orožja proti velikemu, hudobnemu psu edincu. Spet ga je posilil kašelj, in pes se je ozrl v okno, v oknu pa Guliverjev na smrt obledeli in prestrašeni obraz.

»A tam si, zalega mačja,« je kriknil pes in se obliznil. In že je jel z rokami udrihati po vratih.

»Vidiš, če bi imel zdajle babo Taro, to bi ga ugnala!« je pri sebi zavzdihnil maček Guliver in otrplo čakal, kaj bo. Brez zaščite pa je zelo hudo, je videl ubogi maček.

Pes zunaj, Kost po imenu, pa je vedel le to, da hoče mačka Guliverja čim prej pojesti, to še preden pride njegov gospodar lovec grof Vlado ponj, kajti grof Vlado je smrtno sovražil mačke, pa bi ga utegnil kar sam snesti, še preden bi ga Kost pojedel. Tako prestrašen in v navalu lakomnosti je jel pes vedno močnejše udrihati po starih, trhlih vratih. Vmes pa si je dal duška s tem, da si je predstavljal, kako okusno bo meso, in kakšen véli užitek bo mačku zaviti vrat. Vmes pa ga je z veseljem navdajala zavest, da maček kreha kar naprej, in tako ves izmučen ni sposoben dati kaj odpora, da bi ga opraskal po smrčku (tega se je najbolj bal) ali kaj takega. Zdaj je že precej počila ena deska v vratih, in zdaj zdaj naj bi se vdala cela vrata. Od notri pa je prihajalo čudno ropotanje. Maček bržkone dela kakšne barikade, je pomislil Kost, toda ha ha mu ne bodo prida pomagale, in je jel spet strašno razbijati po ubogih vratih, ki so bila že z mahom in plesnijo na mestih posejana, tako gnila so že bila.

Tedaj je Kost z levo roko strašno zamahnil in vrata so se končno povsem vdala. Pes je brzo odstranil nekaj desk in že planil v notranjščino. Tu je malo obstal, da bi se mu oči privadile temačnosti. In ko so se mu privadile, so mu ugledale nerazumljiv prizor.

Črni maček Guliver je bingljal na vrvi, privezani okoli tramu. Črni kosmati udi so mu voljno padali proti tlom. Ves pa je bil tiho, mrtev in ni več krehal. Pes Kost je kar zijal v ta nerazumljivi prizor, in čim dlje je zijal, tem manj je razumel in tem bolj neprijetno mu je postajalo pri srcu. Da pa se ne bi povsem zamoril, in da bi še kakšnega fazana danes ujel, je pes Kost odšel iz hišice po potki, ki je vodila k njemu domov.

MANDALA

Danes je tako svetla noč, mamica,
pa mi povej pravljico o mačku
Guliverju, boš?

Pa saj si jo ravnokar slišala.

Vem, pa nič hudega. Povej jo še
enkrat.

Dobro, bom pa povedala stotič.

TRI PROZE

LUTKOVNO SMETIŠČE

Kanta za smeti v preddverju spominja na podolgovato spužvo, vrinja se v spominjanje, grize tla in se včasih celo premakne; če kdo misli, da ima spolne odnose, se globoko moti; zakaj kante za smeti so obsojene na stensko vlago, na premočrtno srce, na pozabljeni nož. Preddverje seveda ni podobno ničemur. A stopnice so podobne polžu. Spužva zaniha in ne premakne svojih lovč, čeprav bi hotela požreti vse, vse bi spravila v svoje notranje smetišče. Ne premaknite se, konec sveta je blazno blizu! Robovi niso več robovi, zunaj sneži, potihoma se svet spreminja v papirnato barvo. Potem se svet spremeni v barvni papir, potem srednješolec odvrže papir v naključno kanto za smeti.

Mogoče v tej kanti, v tej smetišnici leži celo kakšna človeška glava in migota. Glava se je naučila migotati: migota z ušesi, z nosom, z lasmi, s kostmi, z možgani, s trepalnicami, sploh z vsem. Prah si bil in v prah se povrneš. Lovke grabijo po tleh in grizejo nove glave. Nihče ne bo več v nebesih, preveč so očistili zunanje prostore. Zato zgradbe ne grabijo denarja, ampak požirajo kante za smeti. Črni red kartuzijancev na belih sencah. Amnezija v krogu: smetišče in vrani, ki se drobijo s prahom. Vse mesto pade iz kante. Strašno, strašno. Vsi prebivalci tega sveta bežijo in kar spotoma oprashijo cve-tožerke. Tla niso več čista. Umazana so. Sonce ne sije več, ker so ga spremenili v delovne nadure. In glava — čigava glava naj bi migotala tukaj? — še zmerom vztraja in si umišlja, da mora premisliti vso stvar znova. In obratno. Onemela je.

Saj res, kanta za smeti ni živa. Tudi glava je izmišljena. Celo stopnic in polžev ni. Zakaj potem govorim, zakaj zaupam brezpotju svoj vsakdanji kruh. Čas sem si izmeril, da, ne pozabite, tukaj sem še jaz, ki vam pripovedujem, ki želim, da bi se vživeli tudi v zgodbo o kanti za smeti. Ne vem, če se mi je to posrečilo. Nesrečen sem, kadar ... in nič me ne razdeli ... veste ... saj bom potisnil bolj sem ... ta prostor, ki ga omejujejo ledvice s pasjim gobcem ... res ... nič več ni ... zato ... za to ...

Kanta za smeti se je pokazala v vsej notranji svobodi. Umrla je brez mame in ni pogrešala nagrobnika. V resnici je kanta za smeti nagrobnik sama sebi, čeprav so jo nekoč celo obstrelili. Ste vi trkali? Kako to? Ste vi stiskali pesti, da bi me naskrivoma ubili? Ah, shizofreniki, ostanite v svojem mitičnem svetu, v svojih kantai za smeti, kričite za kupčki smeti, smejte se do konca. Brezpogojno se smejte. Nedvomno ni več konca.

Glasovi, ki skrbijo za vaše zdravje, uspravajo vaše zdravje: kanta za smeti vam ne pomaga. Medtem bom tipkal na pisalni stroj in prisluhnil očarljivi besedni glasbi, ki jo bom izvabljal iz možganov, nekoliko zaspan in še bolj utrujen, ne da bi vedel, da bo kanta za smeti Shakespeareova grobnica in moj nagrobni govor.

Trtram, trtram, trtram, ... drdranje.

MANDALA

V mandali se nenehoma nekaj dogaja, v resnici pa se nič ne zgodi. Kamor se že obrne oko proti obzorju, išče le svojo notranjo senco, odsev zunanje teme. Tisočero sonc. Tisočero vdihov na krožni poti od zunanjega do notranjega krožca, dokler se točke ne strnejo v enem samem vsemirju. In ko zagledam prvo stopnjo, se mi podrejo vse zemljepisne karte. Otroško letam z nočnimi metulji po svežem zraku in ugotavljam, kako sem nesrečen. Obup se me loteva, ker izgubljam vse, celo sebe.

Na levi so proste vse tri bele poti, zaključene s črto do deveterokotnika. Smer praznine je čisto vsakdanja, skoraj bi rekel, nizka. Kot da bi z ribami siknil tik pod gladino, vendar še vedno pod gladino. Kaj se skriva na dnu, kaj nad gladino? Včasih razmišljam o tem, dokler ne zaspim, dokler se moje telo ne spremeni v barviti sanjski spanec. Kam bi naprej: na tla, na desno, ali nad gladino, na levo? Sedaj sem še prost in se lahko odločim, ne glede na čas in obratna sorazmerja. Naj le omenim, da me nihče ne spremlja. Čisto sam sem. Ta zunanji rob me resnično vznemirja, rad bi razrušil hišico iz zgodovinskih kart. Čutim, da se gibljem, vendar glava ostane na svojem mestu, noge se ne premaknejo, telo miruje, popolnoma miruje. In vendar se gibljem. S čim? Z vsemirjem, ki ga ne spoznam. Le čutim ga kot neizprosno izbrisno usodno naključje, ki me sovražno peha iz nič v nič. Še nisem obupal. Če trezno premislim, imam še mogoče kje zavetišče ... tamkaj, kamor ne bom prispel nikdar, ker je pot brezsmerna. Je le devetero kotov in to je nad dnom. V očeh se mi cedi pepel, na jeziku se tresejo solzice. Živim s to tiho skrbjo, s tem umazanim časom, ki ga preživljam, kot da bi bil arnika. Iščem vsaj primere.

Seveda, uspel bom. Pod dvema plastema sem na dnu. Pravzaprav so le tri vzporedne plasti. Pred mano ni nič drugega kakor črta. Lahko bi si mislil, da je neskončno črt ..., a kaj bi navsezadnje imel od tega? Talna plast je razpolovljena po sredi. Nenehno se torej delim, ko se gibljem, ko drvim zunaj notranje dvojne pomenske črne, ali bele točke. Tam je središče sveta, kjer bi si rad odpočil. Ampak okoli je deveterokotna krožnica, napolnjena s čisto belino, s pozabo.

Mogoče pa je ta mandala stroj. Mogoče pa je ta mandala zemlja, nebesno telo sredi teles. Mogoče pa je ta mandala točka med točkami, življenje med življenji, hkrati navzven in navznoter. V mandali je vse točno odmerjeno, celo sanskrt. Moj pradavni jezik, ki ga slutim na ustnicah nerojenih mrličev. Sanskrt med kriki, ki se razlegajo onemelo in povsod. Mandala, kako naraščajo meje, kako se tanjšajo obzorja v samoto.

In tu se začne prihodnost: tretja vzporedna plast, ki je svobodna in bela čisto na vrhu, medtem ko sta obe spodnji vmes znova prečrtani. Tu se začne zlogovanje, abeceda, kasarniški zid, ali preprosto, polet na luno. V cigaretnih zavojčkih se skriva prav tukaj marihuana in pustinja s presekanimi rokami, kjer stanujejo okostja, že povsem bela okostja izumrlih praživali, bele kraste in bele rane na samodejnih cvetovih. Tu se začne pagoda križati s katedralo, sneg s snegom. Da, brzim naprej, čeprav tega nočem sam, zakaj v meni je življenje, ki me zapušča polagoma in zagotovo. Molčim, da bi preskusil vzdržnost in ravnotežje. Molčim, da bi se znašel v mirni napetosti. Rumene rože, podobne mesečni barvi in sanjarjenju, vse skupaj je kar popustilo, omahnilo, padlo, se izgubilo. Ničesar več ni: samo duševnost tava tod okoli in išče izvor strele.

Sem že na desni, sem že na desni! Točno nasproti prvemu začetku. Na začetku sem bil v trikrat presekan belini v pasu od leve proti desni, torej le vzporedno, sedaj pa sem trikrat razpolovljen v presekan belini v pasu od leve proti desni. Presekan s črto, ki je podobna globini in ki seka moj svet na dve polovici, ali na tisoč polovic, kolikor bi si zaželel. Scela presekam to razliko, to otožno počutje, ta spokojni nevidni zid, to črno strjeno kri. Potem se šele zares pomirim, ker vem, da se ne more zgoditi nič usodnega, nič očiščujočega. Dokler zmorem, moram naprej, po zatemnjenih predorih. Srečal bi rad združeno notranjo in zunanjo praznino v strmi napetosti, rad bi bil znova prestrašen kot fazan na polju, rad bi se sprehajal z oblakom v hlačah in s tisoč in eno nočjo. Neki že izumrli liki me niti ne vznemirijo več. Ne morem se pač ponižati, ne morem popolnoma izgubiti občutka za čas, kot je to pri živalski igri, čeprav izgubljam prostore, čeprav stopam vedno na nova tekoča območja, nekam proti končnemu začetku. Tukaj je dan ponoči. Jutro se začne z mlečno bledico na nasmehu. Večer je mavčno zmrznjen. Tukaj je tuje vroče. Smrt? Vse, kar ni v času niti v prostoru, nič v energiji.

Osvobodil sem se tudi pasu. Stopil sem v zgoraj razpolovljeni dvojni pas, vse bolj sem postajal podoben samemu sebi. To je torej šesti pas, šesta možnost z belim dnom. Kakor da bi bil zgoraj prisekan. Ne, nisem častihlepen, ne borim se za škatlice z nakitom in dragimi kamni. Neverjetno! Spet bi rad poimenoval predmete, stvari, bitja, človeka, boga. Ampak vse se mi sproti ruši. To ni poslednje oko na bistveni širini. Črta je vse bolj izgubljala svoj pomen, svojo lego, svojo hitrost.

Sedmi pas, sestavljen prav kot vsi ostali, vzporedno iz treh trakov, je razpolovljen na srednjem poltraku; če gledam namreč zgoraj, ali spodaj, sem v belini. Med gornjim in spodnjim trakom pa slutim možnost, da sem nekaj drugega. Tu je črta.

Z žebli in sekirami ne bi opravil ničesar, samo prihajam in odhajam kakor v sanjah, pod potjo, pod pasovi, ki se ne vijejo niti v nebo niti v zemljo; ti pasovi se nadaljujejo v pasove. Kje sem živel tako dolgo? Saj je v sedmem pasu pretrgana zlata sredina. Znova je pretrgana s črto. Tako je to, obronki se razprostirajo v premočrtno, ravno krivuljo. Ko torej spoznam ta pas, opazujem osmega, sem že v osmem, odpiram se vse bolj in bolj kot leopardova šapa, kot amulet, kot večna lučka, napolnjena s sijočo krvjo. Nikjer ni več nobenega bitja. Samo gornja plast je pretrgana, najbolj se približujem torej neopredeljenemu spodnjemu belemu traku, po katerem bi se lahko gibal večno, ne da bi pri tem kaj izgubil. Nihče ne ve, kako je

v enem samem popotnem belem dnevu, ki je in ostane neprekinjen. Vprašujem se, zakaj hočem označiti vse z vnaprejšnjo smerjo, zakaj hočem nič zaznamovati s časom, čas s prostorom, prostor z gibanjem, gibanje s telesom, telo s pozabo, pozabo z belino... Lahko bi razvijal globine. Sedaj, ko sem skoro rešen, sem znova vključen v dosegljivo mejo prvega kroga, ki bi lahko bil deveti pas. Po možnosti stopim v prvi prostor in grem znova po vseh opisanih presekanih poteh. Včasih niti ne grem, tako se mi samo dozdeva. Strašno je biti v mandali. Jaz sem vsekakor mandala.

Na črno-belem polkrožnem protislovju gradim belino in črnino. Gradim prvo noč in prvi dan, zgradim prvo jutro in prvi večer. Poglobim se v obzorje, spreminjam se v črno ali belo piko. Je to kaj pomembno? Iščem svoje ime, svoj sanskrt, da bi izgubil sram pred odločitvijo. Nekaj ledenega in velikega je včasih v mojem jeziku. Nekaj neskončno opuščenega, samotnega, a opredeljivo zarisane.

Ne bom izbrisal črt v mandali. Uredil bom svet, vse bo mandala. Magi in magistri bodo prodajali megatonske bombe in se utapljali v blatnih ribnikih, v žarčenju brez rib. Tu ostanem, ker imam dovolj časa. Iz senc in skorajšnjih sanj tkem nove, nizke in visoke like. Taoisti in budisti zaverovano sledijo kontemplaciji. A boga ni in ni. Vsak govori iz navzoče samote proti še bolj samotnemu vsemirju.

AVTOMAT ZA GENERALE

V posebnih kotih med tisočeri opazujočimi gledalci so svetliкала velika zrcala in zrla s slepimi zenicami na revni prostor, sprejemala so vse pregibajoče krče, vse nasmejane in vendar brezbrizne obraze, da, zdelo se je celo, da se kar sama premikajo po neskončno razvršenih labirintih igralnice, da skratka oživljajo; a vendar je bilo vse skupaj pretveza, nič mističnega ni moglo biti, bivati v živosrebrnem premazu, nič nenavadnega se ni premikalo med svetlobo in sencami; to so bila čisto navadna ogledala, kot jih srečate na primer pri brivcu in se smehljate samim sebi kot opica, čeprav prav dobro veste, da bi lahko vaše nesramno in že kar nagonsko obnašanje opazil tudi tisti, ki gre z britvo čez vaš obraz. Nič hudega, nikar se ne vznemirjajte, četudi le za hip pomislite, da bi bilo lepo in naravnost okusno tekati po zrcalnih dimenzijah in bleščati v lažni svetlobi. Najsi bi torej kdo pomislil, da bo v ogledalu oživel — takšno samoopazovanje je podobno veri v večno življenje, amen — in se lahko izgubil nekje za sovrstniki, bi le začutil slepo lakoto, zaželel bi si bližine svojega bližnjega, skratka, še zdaleč ne bi bil zadovoljen sam s seboj. Dokler pa ni človek srečen sam s seboj, ne najde miru, ampak mora bežati kot tujec, ki je pozabil na toplino domačega ognjišča, mora bežati vse dneve in noči, vsak trenutek ga zasledujejo bele miši z alkoholnimi gobčki in ljudje z velikimi kolajnamami na čelih. Kdo?

Sicer bi postalo komu nerodno, če bi mu začeli razkrivati mistične podobice iz usedline, ko je z velikim užitkom popil turško kavo, in še niti pomislil ni, da bi ga lahko čakalo na vsakem koraku

toliko nesreč; sedaj pa strmi v obraz preroka za mizo, kot da bi mu kdo zbrisal otroške barvice iz ličnic; zavzeto posluša omamljujoče in prežeče stavke, ukaze, povelja, kar žene se, da bi spoznal že za naprej svojo usodo, in vendar je z usodo na koncu vedno nekako tako kot z jutranjim mačkom, ki diši po lužnem kamnu in lizolu. Če pa se kdo le ozre v zrcalo, tedaj mu postane nenadoma jasno, da lahko opičje poskakuje in lahko celo pričakuje, da bo podoba v ogledalu kazala ravno narobe, vse bo izpridila, in če bo šel naprej, se mu bo lastna podoba odmikala, če bo hotel pobegniti, pa ga bo ogledalo z bleskom ujelo.

Med hruščem in truščem so svetlikali obrazi, smehljali so se s pasjo vdanostjo v očeh, lizali so si rane na nogah in rokah — ah, ubogi Lazarji, z vašim krščanskim prepričanjem, da ne smete ubijati, je pač zmeraj križ!, ljubeče so se spogledovali in mislili na prihodnost, čeprav so bili navezani na vsakdanjost kot na mamo. Nekateri so pošiljali poljubčke in pozdrave mladim srnicam in so si vročekrvno želeli, da bi legli z njimi v temno in razžarjeno slo, ki je dišala po ujetih zvereh. Nekateri so se postavljali k avtomatom in ostro poskakovali sem in tja, dokler se niso utrujeni zgrudili na tla, kar telebnili so v nezavest. In nihče jih ni pobral.

Celo najboljši avtomati, ki so kričali, cingljali, rožljali in žužnjali pod pritiskom dveh kazalcev proti ogledalom, celo ti so pozabili, da še nekje zunaj sije sonce z okusom po jutranji megli, z roso v nosnicah. Hrušč se je razlegal po vseh prostorih, tako da ni bilo mogoče razbrati posamičnih krikov, še posebej pa so oglušeli tisti, ki so upali, da jih bo odrešil njihov prerok in pijani oznanjevalec Abram. Ali ni prav ta Abram nekoč zašel z ulice v to zatohlo spiralo jazbin, ali ni v čisti in deviški amneziji sanjal o nekem boljšem in iztreznjenem svetu? Mar ga niso proglasili na tihem celo za boga, čeprav so ga preklinjali do kosti? Ne, Abram je sedel tam, kamor so ga nekoč po naključju postavili; ničesar ni zahteval od njih, pa tudi ni nikomur zaupal, saj je bil večno žejen, prav tantalsko žejen je bil in nikomur ni mogel vrniti dobrote, kaj šele, da bi komu plačal steklenico piva, ali celo žganje. Ne, Abram, pijani in shujšani bog je čakal, da le umre, smrt bo tako ali drugače morala nekoč zasikati skozi možgane, si je mislil Abram, to upanje ga je še vzdrževalo pri sanjarenju in pri srčastih upih, to ga je še ob čistem alkoholu le moglo prizadeti; da, saj ni bil ničesar kriv, zakaj je torej obsojen na večnost, na svoj obstoj, zakaj se spoveduje v zavestni globini, v deliriju in v skupini belih mišk, da bo nekoč zmagal. In komu se bi sploh navsezadnje mogel zares spovedati, če je v sleherniku spregledal brata, ki ga ne bo nikdar razumel in mu pomagal. Nihče ne bo pomagal, nihče ne bo nikomur pomagal. Šele tako bi morebiti lahko zluščil storž lastnega mesa in se zazibal v spokojni, poslednji, črni spanec.

Da, takšna je bila igralnica: neusmiljena, gologlava in bosa, podobna osiroteli norišnici, kjer ne strašijo strašni duhovi, marveč kjer se umor spremeni v čisto poveličano dejanje, za katerega je seveda treba sprejeti kolajno in hvalo; usluge za ubijanje pa so najpripravnejše za tiste, ki se bojijo samih sebe v ogledalih, ki se skrivajo, da bi ubežali svojemu bridkemu nožu, ki so ponosni zaradi milijontih križev; pod križi se pač ne skriva nič drugega kot kupček ogljenih, že dolgo razbitih kosti. In v teh mrliških kosteh vendar

piskajo črvi in druga golazen, devet klafter pod zemljo. In pod križi ni več nobenih zemeljskih dobrotnikovih razpetih rok. Tega se odlično zavedajo nekateri, ki so si ukrojili obleke čisto svoje in so si izmislili psevdonime za ponižnost in ponižanje; naredili so si avtomat — bogvedi, če so si ga izmislili sami, če spet ni vsega kriv ta nesrečni zakonodajalec in pijani bog Abram —, veliko in močno jekleno ohišje, v katerega so lahko spravljali na stotisoče igralcev, da, v skoraj neskončno dvorano so dali postaviti neuničljive igralne avtomate, potlej pa so silili navadne igralce, češ vstopite, saj se ne bo nič zgodilo, niti bolelo ne bo, so prepričevali; in če gre naprej en kozel, lahko steče za njim še tisoč drugih kozlov, pa četudi bi zdrveli v prepad; takšna je pač človeška sreča. Tisti, ki so vstopali v avtomat, so se slovesno zaobljubili, da bodo častili ohišje velikega avtomata, da se bodo urili v igranju na navadne avtomate, da bodo skratka pridni in ubogljivi kot otroci. Pa tudi samo to še ni bilo dovolj. Obleči so se morali po modi nekaterih posebnežev, zavedati so se morali, da bo to odslej njihova domovina, zapriseči so morali najprej sebi in še kasneje drugim, da bodo vedno igrali na avtomate in da se ne bodo razburjali, ali počenjali neslanih neumnosti, pa naj se zgodi že kar koli, zaobljubili so se torej, da bodo v posebnem prostoru posebej oblečeni, da bodo dobivali hrano iz zraka, ki jim jo bodo spuščali iz visokih nadstrešij. Saj jim je bilo navsezadnje vseeno, pa naj se svet poruši. Biti poseben je vseeno bolje, kot pa igrati zmerom na eno in isto karto.

Stopali so v vrstah in strašno so se razveselili neuničljivih avtomatov, bratovsko so se poljubljali — o, prekleta hinavščina —, zaprsegali so v tisočeri vrstah... in potlej so se duri, težke in svinčene sive duri iz gladkega jekla za njimi zaprle in prepuščeni lastni usodi so hitro odšli na svoja mesta; vsak je odšel kamor se mu je pač zljubilo, nihče ga ni silil, da mora prav sedaj na primer zaužiti dnevni obrok hrane ali pa oditi na WC. Svobodni so tekali sem in tja kot divje živali, tukaj ni bilo več videti nikakršnega ogledala, človek je lahko počel, kar se mu je pač zljubilo, svobodno si je lahko izbral poklic, službo in celo svoji ženi je lahko pisal, čeprav ni nikdar vedel, ali bo pozdrave žena sploh kdaj sprejela, ne, vsak je bil sam s seboj čisto zadovoljen, ni več videl zunanjega sveta pod bliščem močnih halogenih žarnic. Kdo bi si sploh mislil, da se bodo pare joda še nekoč zlile na njihove mrtve in posebej pristrizene glave, na njihove obledele roke. Kdo bi vedel, kakšna je cena za njihovo svobodo?

ni... stripije,

ne gleda v »3. ADAM tipka:

— — do you love me — — — STOP

Merilni aparat kaže rast električne napetosti,

v avtomatičnem svu se nžigajo bliški,

slarzni zvonci nad zaklopkami zvoni,

ADAM je celo razburjen, glasno tipka:

— — tvoji naboji me privlačujejo — — — STOP

— — stopi bliže — — — STOP

Milena Merlak

NAVODILO ZA SADISTIČNO LUPLENJE KROMPIRJA ALI KAKO LAHKO PRIZANESEŠ ČLOVEKU

Najprej mu vzameš notranji kletni mir,
potržeš mu kali, bele v podzemeljskem mraku,
nato se podaš na potovanje z nožem,
zlezeš mu pod tanko, hrapavo kožo,
enakomerno drsiš pod njo z rezilom,
s premišljeno spretnostjo od časa do časa
urežeš v živo meso, zdaj plitvo zdaj globoko ...
Včasih ti žrtev že uhaja iz rok,
rezilo se obrača proti tvoji dlani,
(lahko bi začel sam krvaveti),
hlastno napraviš kratke kožne olupke,
onemoglo žrtev vrtiš navzgor in navzdol,
kosí kože padajo v vedro za odpadke ...
Potem iztakneš omotični žrtvi oči,
slepo, do srčike razgaljeno,
po potrebi razrežeš na prebavljive kosce,
vržeš v slan krop.

Oba v miru pojesta
vsak svoj krožnik
krompirja.

Z ledenega stropa kapne name:

predramim se	—	planem iz votline,
blešči se mi	—	pomanem si oči,
pretegnem si kosti	—	po dolgem in počez,
oprem se na stopala	—	tla so segreta,
zaužijem zalogaj zraka	—	poplaknem ga s studenčnico,
stegnem gole roke	—	stisnem zimo za zverinski vrat,
	—	zaukam . . .

Na plan se prikobacajo neandertalski otročiči:

prevračajo kozolce	—	plezajo na drevesa,
grizejo se v zadnjice	—	valjajo se po tleh,
pojedo dolg nos	—	koren sneženega moža,
krešejo vsak svoj ogenj	—	kres za skupni ples . . .

Preživeli smo zimo	—	radioaktivno Kajново civilizacijo
premagali smo jo s kamnito bojno sekiro,		

ADAM AUTOMATIQE

Avtomatični raj, mavrica magnetnih očesc,
 v neprogramiranih computerjih
 ujeta eksplozija — prepovedano jabolko,
 programirani avtomati v raju podatkov,
 aksiomov, edinozveličavne poštevanke,
 tostransko plačilo za programirane . . .

Computer ADAM,

z alarmnim zvoncem nad srčnimi zaklopkami,
 mi ponuja emajlirano kovinsko ročico:

Vrtim jo, suvam naprej, vlečem nazaj,
 kroglica skače proti reaktivnemu centru,
 rdeče magnetno oko utriplje,
 me gleda v oči, ADAM tipka:

— — do you love me — — — STOP

Merilni aparat kaže rast električne napetosti,

v avtomatičnem srcu se užigajo bliski,

alarmni zvonec nad zaklopkami zvoni,

ADAM je zelo razburjen, hlastno tipka:

— — tvoji naboji me privlačujejo — — — STOP

— — stopi bliže — — — STOP

I.
 Udoben naslonjač pred jedilno mizo: —
 tvoja pravica do počitnic na Kreti; —
 v rokah ravnokar zleženo jajce, —
 rumenjaki bodočnosti iz še toplega gnezda,
 v glavi lupine bajeslovnega jajca.

Prijetno razburjenje; na rožnati hotelski steni
 temnozelen ornament Minotavra,
 bajeslovnega bika — človeka, vladarja labirintov,
 zastrašljivega, ker je bik, uganka, ker je človek,
 pošast, ker je oboje.

II.
 Bibliofilska izdaja grške mitologije:
 črne krivoljaste vinjete, ilustriran učinek,
 ornament Minotavra ob robu, preteklost,
 njeno odmaknjeno tuljenje med vrsticami,
 tema prihodnosti, labirint brezizhodnosti,
 Minotaver, ki stopa z roba vsake strani.

III.
 Hotel Kreta. Na vsakem hodniku stikalo
 na začetku, pri srednjih vratih, na koncu,
 elektrika — Ariadnin klobčič epohe TEHNIKA,
 južno sonce v kletki hotelskih verand,
 sončenje, vrženo iz bajke v zgodovino sedanjosti,
 mitološka preteklost —
 — v glavi pozabljena jajčna lupina,
 na kateri je nekoč legel zmaj.

kierkegaard in žveplo

moja duša spi
kierkegaard
zjutraj ob šestih
je strupa več kot preveč

kierkegaard
moja maša spi
spi
ob šestih jo moram peljati
skozi žveplo

kierkegaard
niti vojne ni

vsestansko
kierkegaard
ne hodi ob šestih
skozi žveplo
v otroški vrtec

moja duša spi kierkegaard
nobenega otroka več
kierkegaard
vsestransko
čeprav še ne gre za
smrtne doze
kakor pravijo
kierkegaard

v iglicah
nasakrat temen pas
v nov čas
v rumeno jecno
v slučajno gledanje petnih kostanjev
v srečno zelo znano
in burja s sivino
pokročena in sikajoča mimo spomenika
Rdečo otroško kolo
zobna širinjgata ura z rdečim pastom
voznje kolca brez rok
zgodaje bruhane bole kave s kruhom po klastriju
soljenje kavi jabolki
v plastifikah carbičnih pravkar modernih
razdeljena crna in nov material

ne vem
 če solza ko kane
 ob žrtveni dar
 še za spoznanje ne poglobi
 potuhnjene struge
 ki mi naplavlja kruh
 in drobne bele lobanje

ne vem
 če krožijo naše solze
 nad nemimi tokovi
 če zadržijo
 ljubezni

ljubezni
 ko obvisijo tik nad
 zrcalno gladino
 preden kanejo

ne vem
 če je kruh lobanja
 če je lobanja kruh

reke ne naplavlajo spoznanja

a nekaj je treba nadrobiti
 otroku v mleko

moja duša spi
 nospnega otroka vse
 kieregard
 vestransko
 čepavi se ne gre za
 smrtne doze
 kakor pravijo
 kieregard

Zdenka Klevišar

NEKAJ DOBRIH MISLI

Thanke Gad

tvoje poti ki so zgrešene v nezgrešljivosti včerajšnjih jutri

o Bog

vlečeš ga po najrazdejanih poteh naročij norih

in dan ki prihaja in ga ni

in dan ki se blede smehlja v zrcalu v vsej

svoji pegavosti

amen

za zakurjenimi vrati spotikajočih lukenj in v deževje

vlažno brez konca za sadeže neobrojenih sadik

zakaj Zdaj se vlečejo sence medlo in poskakujejo

v brezvetrju časa

v novi in stari čas in še nerojeni čas

in čas ki ga ni bilo in ga ne bo

ali Je en sam

ali So vsi skupaj

in to je tisto

da sem zdaj tu

Za postajanja v delčkih časa za minuto

večnost gledanja s terase v nebo

takrat naenkrat močno odprto in nekoliko

nagnjeno v obliki zajemalke

ki jo raztegneš

nenadoma navaden jeklen ptič v zarjavo nebo

tu je zdaj večnost s terase gledana

ure in ure

za tisti čas

za prosti čas

dišeč po mleku v prahu in ukradenem sladkorju

v iglicah

naenkrat temen pas

v nov čas

v rumeno jesen

v slučajno glodanje pečenih kostanjev

v smreko zelo zeleno

in burja s sivino

požrešna in sikajoča mimo spomenika

Rdeče otroško kolo

srebrna štiriogлата ura z rdečim paskom

vozenje kolesa brez rok

zgodnje bruhanje bele kave s kruhom po klavirju

nošenje kaki jabolk

v plastičnih torbica pravkar modernih

razdeljena cesta in nov material

duh po vseučiliščih
in vonjavi duh gojenih cestnih vrtnic
pravkar spečen kruh po primorsko
tavanje v netavanje
v hotenja
nekaj dobrih misli
nenačrtovanje
Grem spat

NEKAJ DOBRIH MISLI

Trenke Gad

MOKRO

Roke tvoje obljublajo nepoznano jesen
zakaj ko so
in
ko je kamenje mokro
Droben mozaik v pisanih barvah redkih rib
na lužnati nekoliko nagnjeni cesti
in zjutraj ko posije sonce ravno tu
si mokro tu
nisi tu kot ti
in si tu
si v restavraciji s podobnim stenskim mozaikom
si tu in tam obenem
In to je tisto da govorim o tem
Čeprav si tu ker si jaz in ne-jaz
pa je nekaj v teh kamenčkih da si nekoliko jaz
nekako pred 10 in 100 leti
ob nekako tem času
nekje drugje oziroma tukaj in
zares vseeno je kje
In zgrabiva to za vekomaj
če moreva

ANA MARIJA

Zakaj
tvoje oči Ana Marija
se srečujejo med tistimi dolgimi zvoniki
v neizogibnih stezah naključij
Čeprav tečeš breztežna tam mimo
ko se znoči
ko se zde hiše postavljene na kupu iz kartona
ko barvni napisi reže na staro mesto

na smetne ulice
na poslednje ljudi
in vsiljujejo neko namišljeno resničnost
neko vangoghovsko vizijo laži
Zato udarjaš s peto močneje po tlakovanih kockah
da lahko bolj zaslutiš neko drugo resničnost
ki je tudi tu
in ki se poraja v tebi

Ana Marija

tvoja reka teče spodaj umazana
in stari most se še vedno ne ruši
in pride neki čas ko tu zamenjajo nekaj stvari
ali kaj dodajo da se čuti posiljenost
In vendar si zdaj breztežna tu
zakaj neizmerna je tvoja globina

Ana Marija

za češnjami tvojih prs
zakaj sramnice tvoje smrde po še nerojenem otroku
v sončen in usran dan
v rojstvo in smrt
in v hribovje ki ga zdaj gaziš in ne-gaziš
izgubljaš poslednja tla
medtem
ko osamljena sončnica raste mirno vsak čas
Zdaj tebi tako sluteče
in nesluteče v novi dan
ki ga zaključuješ in pobijaš
in ne ti — tako močno domiselno

§

PRICAKOVANJE

VEKLIK
TRETJI SPREHOD
PROTI LAOSKI
DOPRI PRIJATELJI
OSKAR DOLENSKI

Ivan Volarič Feo

the beauty of sub — inscriptions

1

severnoameriški prerijski petelin (*tympanuchus cupido*)
že zelo redek zlasti zaradi komercialnega lova nanj
za divjačinski trg
bizoni pobiti zaradi njihove kože za usnje meso
so zavrgli
za nepremišljenim človekovim početjem ostaja gola
opustošena narava (črna na koroškem)
severni jeleni masovno pobiti ob prehodu čez reko
pred hidrocentralo moste se vsa nesnaga steka v vodo
ribiški čuvaj zbira poginule ribe iz sušice (iz arhiva ribiča)
onečiščenje rek z detergenti njihova pena na
površini vode je strupena (seina pri suresnesu)
v okolici cinkarne celje se je zaradi plinov
posušilo drevje
trbovlje črna voda iz separacije teče v savo
železarna jesenice polni kotlino z dimom in plini
lakota v azijski

2

bodeži siriono indijanaca u boliviji
bacanje bumeranga
lovačke zamke gore preistorijske dolje savremene
vertikalni tkalački stan
kameni novac sa ostrva jap
nošenje vode u belgijskom kongu
plovidba na deblu (nova gvineja)
čamac sa pomoćnom gredom (mikronezija)
tetoviranje (nova zelandija)
maskirani igrač kod kvakiutla
preparirane neprijateljske lubanje (nova gvineja)
pecinski crtež bušmana
drvena kuća in totemski stup kod haida indijanaca

3

lenini in stalin v filmu lenin v letu 1918
stalin opazuje operacije pri caricinu
v i lenin in maksim gorki
vorošilov na čelu čet v bitki pri caricinu
slika iz filma suvorov

4

norberto fuentes (premio de cuento) en abril de 1963
cuando estuvo como poriodista en las operaciones de la
lucha contra bandidos en el escambray
las simpatias generados por el heroico ejemplo del
comandante ernesto guevara son visibles en todos los
niveles de poblacion
palos y mas palos hasta donde se pierde la vista
el musico rossini nacido el 29 de febrero de 1792 hombre
mimado por el exito y la fortuna muestra la cara optimista de la
fecha

vista panoramica de una siembra de citricos y cafe
citriscos de incredibles rendimientos
una de las casas de la calle hoang van thu bombardeada
el dia 4 de enero de 1968

LAS ESCASAS VICTIMAS DEL NAPALM QUE SOBREVIVEN
QUEDARAN HORRIBLEMENTE MUTILADAS PARA SIEMPRE
pedaleando sin cesar sobre 2 193 kilometros a lo largo de
quince etapas pavimento llantas pedales y musculos en tension
combaten los artilleros vietnamitas en quang binh junto a la costa
a la derecha fila de infantes de marina prisioneros en gia lai
EL PODERIO imperialista abatido en viet nam
ADELAIDA (TERESA) RAYMAT su presencia rural eruptiva
JULIO MARTINEZ cirquero aparcerero guerrillero
en roma el pueblo alza el retrato de ho chi minh y la
bandera vietnamita
doctor jorge ruiz ramirez que pago con su vida
la defensa del herido a su cuidado

5

PRIČAKOVANJE allan shepard uro pred pristankom
VZKLIK james mc divitt vodja poleta včeraj ob 10 18 v houstonu
TRETJI SPREHOD allan shepard koraka in vozi samokolnico
po površini lune

PROTI LAOŠKI MEJI množica južnovientnamskih padalcev se
pripravlja na pohod proti laoški meji kjer te dni divja velika
ameriško saigonska ofenziva proti osvobodilnim silam po poročilu
UPI sodeluje v njej kakšnih 50 000 vojakov

DOBRI PRIJATELJI ponekod na primorskem so prejšnji teden
zacveteli zvončki potem pa je pritisnila burja toplo vreme je bilo kot
nalašč za prijetno igro otrok na prostem še zlasti če so se lahko
zavrteli s kužkoma kot tile trije na naši fotografiji

STANE KAVČIČ
OSKAR DOLENC PO NAKUPU

Franci Slak

ZRNO STRAŽARJEVIH TROS

roman

prva knjiga

prvi del

prvo poglavje

je nepotrebno ali postane kmalu celo odveč
če pomislimo da bi roman lahko samo pokvarilo
kolikor bi bilo preveč dolgočasno
ali pa bralcu ne bi povedalo tistega
kar je pričakoval od naslova

drugo poglavje

nas z bliskovito naglico popelje
na prizorišče pričujočih dogodkov
nas formalno seznanj z glavnim junakom
in njegovimi dobrimi ter slabimi stranmi
nakar nemudoma zaplete dejanje
da mu sploh nikakor ni mogoče več slediti
ker je tako zelo pretresljivo
da se mojemu dragemu bralcu trga srce
in mu le v zadnjem trenutku preprečimo
da bi si populil lase kolikor jih še ima

tretje poglavje

ima neljubo dolžnost da pomiri bralca
in ga odvrne od samomora s tem da pove
kako je glavni junak te zgodbe
sedel na svoj običajni stol
popil dva deci mrzle radenske
potegnil iz žepa svoj umazan robec
si obrisal svoj nepravilen nos
segel po škatlici ljubljanske drave
si prižgal eno taistih cigaret
požvižgal natakariči pljunil na tla
si ogledal reklame na vzhodni steni
segel v žep potipal svoje spolovilo

nesramno zaklel in plačal račun
nakar nam to poglavje
izda tudi grozoviti naklep
tega človeka ki mu je ime krištof
namreč da bo umoril svoje starše

četrto poglavje

sicer noče ponovno vznemirjati mojega bralca
vendar je njegova dolžnost povedati
da se je zgodil zločin ki se je v prešnjem
poglavju porodil v glavi glavnega junaka krištofa
vendar zamolči način
kako je krištof svoj naklep izpolnil
ker bi to bil prav gotovo handicap
celo za avtorja tega edinstvenega dela
ki je že zdaj na dobri poti
da postane bestseller

peto poglavje

je nenavadno kratko to pa zato
ker pisatelj ni imel dosti časa
da bi se ukvarjal z njim
in opiše samo na kratko kako je krištof
odkopal svoje starše iz družinske grobnice
in jih poslal v nebesa

šesto poglavje

je še posebno zanimivo zato
ker ima opravka celo s policaji
tako imenovanimi čuvarji javnega reda in miru
ki napravijo neprebojen obroč okoli železniške postaje
in tam aretirajo spečega krištofa
tako da postane roman še 100 % bolj napet
s tem da išče krištofa po vseh mestnih zaporih
seveda brez kakršnegakoli uspeha
in niti na koncu ne ugotovi
da je krištof med tem pobegnil v tujino
kjer bi ga bilo pa sploh nesmiselno iskati
ker počenja to že interpol brez uspeha
celih pet mesecev

sedmo poglavje

si v zadnjem trenutku izmisli pravljico
za katero pa je pozneje povsem očitno
da je prepisana iz tisoč in ene noči
vendar je dovolj prepričljiva
da ohrani že tako utrujenega bralca pri knjigi
predvsem zato ker se srečno konča
in je edina povsem verjetna stvar v tej knjigi
ker njen glavni junak ni krištof
in sploh nihče ki bi bil njemu podoben
ampak so to opice iz centralne afrike
ki nimajo nobenih posebnih ambicij

in opravljajo svoje
biološke potrebe brez svečanih obredov

osmo poglavje

naj že takoj na začetku bralca opozori
da je njegova podobnost s katerimkoli prejšnjim
poglavjem povsem slučajna kar je ugotovila
tudi posebna komisija uglednih javnih delavcev
po posvetovanju ki je trajalo več ur
kajti opisuje samo to kako je krištof
potem ko je na svojem običajnem stolu
popil dva deci mrzle radenske
sklenil da bo umoril svoje starše

deveto poglavje

čisto po nepotrebnem izgublja čas s tem
da pomaga iskati pisatelju vžigalice pod posteljo
in še to brez smisla ker je prepričano
da jih ima pisatelj v žepu zimskega plašča
naposled pa mu prižge cigareto
z aladinovo čarobno svetilko
ki jo je našlo v nepomembnem romanu
povsem neznanega pisatelja
ki je po verodostojnih virih napravil harakiri
ko se je nekega lepega dne
nepričakovano znašel v središču pozornosti

deseto poglavje

po čudnem in sumljivem naključju spet
najde krištofa vendar bi bilo zelo nesramno
in za slovensko literaturo nečastno
če bi avtor povedal v kakšnem položaju je našlo
glavnega junaka zato naj samo namigne
da je v dejanje vpletena tudi pohotna ženska
zmota matere narave
ki bi nas njeno dejanje in nehanje dragi bralci
samo v zadrego spravilo zaradi česar je jasno
da zapustimo zgoraj omenjeno prizorišče
nekulturnega obnašanja in se preselimo
v romantičen večer slovenske popevke
v halo tivoli ker menim da s tem roman
ne bi prav nič izgubil na svoji kvaliteti
temveč bi postal še bolj moderen in zabaven

enajsto poglavje

je čisto brez veze vendar ravno zaradi tega
sili mojega spoštovanega bralca k razmišljanju
kar je v današnjem času zelo potrebno
sploh če pomislim da je človek neprestano
tarča gospodarskih in političnih spletk
pa o tem ne bi veliko govoril
ker bi me družba prav gotovo zapisala obtožila
obsodila in izobčila kot garjevega psa

kar pa si zaradi svojega zelo pomembnega položaja
nikakor ne morem in ne smem privoščiti
še posebno če pomislim na mojega
ubogega krištofa ki se mora skrivati v alpah
ker je zaigral svojo preteklost in prihodnost
da ne govorimo o tem
kako je pijančeval v zanemarjenih lokalih
in vsako jutro nadlegoval smetarje

dvanaajsto poglavje

živi v znamenju težkega dihanja
predvsem zato ker je roman že povsem zašel
in se mora boriti za svoj obstoj s tem
da daje reklame po televiziji
in se ukvarja celo s prostitucijo
kar ga komaj a vendarle obdrži na površini
poleg tega pa neutrudno proučuje psiho
glavnega junaka krištofa čeprav je ta
v tem trenutku že povsem out of his mind
ali kot bi se nor temu reklo po domače
zaradi česar ga je seveda zelo težko razumeti
da ne govorimo o tem
da počenja tako neumne in nepomembne reči
da spravlja v nevarnost celo uglednega
pisatelja kakršen sem jaz
ki sem mu podaril življenje in mogočno slavo
sicer pa še enkrat poudarjam da je ljubi moj
krištof že tako prepričljiv idiot
da mu celo preiskovalno sodišče ne more
dokazati krivde umora svojih staršev
ker je to zagrešil v trenutku popolne
neprištevnosti v vinjenem stanju itd
pa čeprav je že prej omenjena
posebna komisija ugotovila
da je popil samo dva deci mrzle radenske

trinajsto poglavje

bi že samo po sebi spravilo
vse prisotne najbrž v hudo nesrečo
ker je 13 pač nesrečna številka
in se vljudno opravičuje dragemu bralcu
da ga pušča v negotovosti kajti sedaj
se je zgodilo nepričakovano nekaj odločilnega
kar lahko spremeni vse kar vam izpričuje
vaš tedenski horoskop vendar
zaradi tega prosim vas ne izgublajte prisebnosti
ki jo boste lahko še hudo potrebovali
kajti tale roman bo zadovoljil vas
in vašo družino
in če hočete obdržati mir v njej
takoj si preskrbite še šest izvodov pričujoče knjige
katere prvi del se s tem poslavlja od vas

prvo poglavje

bi se rado najprej zahvalilo prijaznemu
bralcu da je še vedno tako dober in vztraja
pri knjigi ter mu obljublja da ga gotovo
tudi vnaprej ne bo razočaralo zaradi česar
naj si pri svojem prodajalcu
še ta trenutek zagotovi tudi drugo knjigo
ki bo prav kmalu v prodaji
in bo če ne drugega vsaj
krvavo lep okras v vaši knjižni omari

drugo poglavje

zapusti krištofa v zelo kritičnem stanju
ne da bi posvetilo le besedico
nečloveškim razmeram v norišnici b . . .
kjer vlada splošna anarhija
in si izbere čisto drugo zgodbo
ki pa je še bolj pretresljiva
in bo gotovo doživela ekranizacijo
v kakem jugoslovanskem filmu predvsem zato
ker dopušča režiserju da jo prilagodi
svojim seksualnim in drugim potrebam
obenem pa mu daje obilo možnosti
do umetniške izpovedi ki mu že po
tradiciji pripada

tretje poglavje

nam izpričuje kako je krištof prišel
do naslova avtorjevega ter ga še isti dan
obiskal na domu mu povedal svojo žalostno zgodbo
kar je imelo težke posledice ker se je pisatelj
pri priči zaljubil vanj molči pa poglavje o tem
kako je pisatelj prišel do svoje nagnjenosti
proti moškemu spolu in kako sta preživela
prvo noč polno ljubezni in nebrzdanih strasti
nakar je krištof ugotovil po dveh mesecih
da že sedem tednov nima menstruacije
kar je seveda neznansko ganilo znanstvenike
predvsem pa ginekologe ki so poklicali
na pomoč celo who ki naj bi razrešila
pričujoči problem

četrto poglavje

raje še ne pove kako je na koncu
vsa stvar izgledala ker je to nekaj fantastičnega
in bi gotovo noben bralec zgodbi ne verjel več
pa čeprav je to prosim vas
the truth and nothing but the truth

Jože Slak

šoja leti v hosti
sape mahajo ptičem
morje pokriva mesečevo pogorje

bele stene puščavskih hiš
petje ptičev pragozda
    prozorna jezera med gozdovi
    razvaline mesta tichuanaco
modrina snežnih viharjev
topel dih tarzanovih nozdrvi
    beli vulkani v oblakih mrčesa
    plima in oseka

kamorkoli koliko
kamorkoli kam?
kam koliko istotam

želva ima štiri noge
vsaka noga ima svojo želvo
štiri želve imajo eno nogo
eno nogo leseno eno nogo motorno

komar pije katar
krmar je tudi mornar

6 Začetek poč v morje in voda
na pamet nauk
meja
vstati
opomnjeno neznano dvoje troje

7
metanje pa kocka
pred začetkom mnogo prej

da pôje dogovor
brez zavesti nezavest

8
štiri vprašanja
spominjanje drugo na drugo

preštevalo

trava

9
ogledalo (v) ogledalo

ampak vedno na drugem kraju
ampak nikoli na istem mestu

odpreti se poravnati

10
zvedeti
oddaljevati se

prezgodaj
brez besed razumljivo

11
kaj
potešiti in zgrabiti

mного da pomagajo
ne — kar se da več

12
vreči
videti

sebe
zatišje

šiboban tšims
(ANOL) MEDTEM (JONA)

šaropca obniti
pominjajo vse bližje

kož
(se) hitro (z) razloži

pojli gre ven
kako zakaj narobe

prevoz vsaj
napor plača) torej kako

voda (druga) velika
v tistem kar se ne da odpreti

zamolčano
naplano

razmetati pomisliti
spati

kaj je eno več opredeli
niže v neopredeljeno in višje

veslati
konec

ne da se priti
kaj šele bližje

14

razviti razvijajoč
zaradi

ne eden
razmetati glasove

15

vzeti
nehati

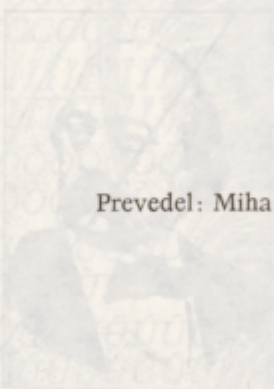
od tam
in kaj vrniti

16

bati se tedaj
napraviti

principi
pravice

... (faint, mostly illegible text in the background)

Prevedel: Miha Avanzo

abandonna les paysans qu'elle comprenait à miracle¹⁾ pour écrire des romans de mœurs moyennes: «Valvèdre», «Les Beaux Messieurs de Bois Doré», «Le Marquis de Villemer», «Jean de la Roche», qui ont un grand charme de douceur, mais ne valent pas les précédents.

Plusieurs des romans de Georges Sand ont été arrangés pour le théâtre. Ceux qui ont eu le plus de succès sont: «François le Champé», «Le Marquis de Villemer».

Honoré de Balzac (1799—1850) a créé le roman de mœurs. — Après une jeunesse obscure et pauvre, pendant laquelle il écrivit quelques livres sans valeur, il composa quarante volumes, réunis sous le titre de «Comédie humaine».

Embarrassé toute sa vie par des difficultés financières il a écrit avec une hâte fiévreuse. Il se couchait à six heures, se levait à minuit, prenait du café, travaillait jusqu'à midi. Il est mort de ce régime après avoir écrit, entre autres chefs-d'œuvre: «Scènes de la vie privée» (Gobseck), «Scènes de la vie de Provinces» (Eugénie Grandet), «Scènes de la vie parisienne» (Le père Goriot et les Parents pauvres).

Balzac a des défauts nombreux. Il n'a pas d'esprit; sa plaisanterie est grossière, sa sensiblerie grotesque.

Mais il possédait une merveilleuse imagination; il créait si bien ses types qu'il finissait, dit-on, par croire qu'il les avait connus. Il en parlait comme de gens avec qui il se serait trouvé en rapport.²⁾

De plus Balzac est un grand observateur, il sait discerner tous les groupes sociaux et dans chaque groupe, l'individu type, qui en accuse³⁾ le travers, l'instinct spécial: «Rastignac», «Le Curé de Tours», «César Birotteau», «Ursule Mirouet», «La vieille Fille» sont des types d'une réalité intense. En même temps, ils ont tout l'exécration lyrique des romantiques et si Balzac a séduit ses contemporains par les défauts qu'il tenait d'eux⁴⁾, il a séduit la postérité par cette psychologie extraordinaire qui était en lui.

Flaubert (1821—1880). Nous avons préalablement cité Flaubert à propos de Salammbô.

Flaubert qui était un ami de G. Sand est le fondateur de l'école réaliste, qui, par réaction contre le lyrisme roman-

tie sie vorzüglich verstand, ein mittelmäßige Eittemroman zu schreiben: «Valvèdre», «Die schönen Herren von Bois Doré», «Der Marquis de Villemer», «Jean de la Roche», die einen großen Reiz an Anmut haben, aber nicht so viel wert sind, wie die vorhergehenden.

Weniger der Romane von Georges Sand sind für das Theater umgearbeitet worden. Die, die am meisten Erfolg gehabt haben, sind: «François der Champé», «Der Marquis de Villemer». Honoré de Balzac (1799—1850) hat den Eittemroman geschaffen. — Nach einer niederen und armen Jugend, während der er einige wertlose Bücher schrieb, verließ er hierauf unter dem Titel «Menschliche Komödie» vereinigte Bände.

Sein ganzes Leben lang von finanziellen Schwierigkeiten beehret, hat er mit fieberhafter Hast geschrieben. Er ging um sechs Uhr schlafen, stand um Mitternacht auf, trank Kaffee, arbeitete bis Mittag. Er ist an dieser Lebensweise gestorben, nachdem er unter andern Meisterwerken geschrieben hatte: «Eugen aus dem Provinzialen» (Gobseck), «Eugen aus dem Pariser Leben» (Eugénie Grandet und die armen Eltern).

Balzac hat zahlreiche Fehler. Er hat keinen Geist; sein Scherz ist grob, seine Empfindsamkeit lächerlich.

Aber er besaß eine wunderbare Phantasie; er schuf seine Typen so gut, daß er, wie man sagt, schließlich glaubte, daß er sie gekannt hätte. Er sprach von ihnen wie von Wesen, mit denen er etwa bekannt gewesen war.

Gustave Flaubert

Aber alles ist Balzac ein großer Beobachter, er kann alle sozialen Gruppen unterscheiden und in jeder Gruppe das Einzelne — den Typus der ihre Handruckschaft, ihre besondere Stellung hervorhebt: «Rastignac», «Der Curé von Tours», «César Birotteau», «Ursule Mirouet», «Die alte Fille» sind Typen von einbringlicher Wirklichkeit. In gleicher Zeit haben sie den ganzen lyrischen Überschwang der Romantiker, und wenn Balzac seine Zeitgenossen durch die Fehler, in denen er ihnen gleich, verführt hat, so hat er die Nachwelt durch jene außerordentliche Seelenkenntnis, die er besitzt, verführt.

Flaubert (1821—1880). Wir haben Flaubert schon vorher genannt bei Gelegenheit der Salammbô.

Flaubert, der ein Freund von G. Sand war, ist der Begründer der realistischen Schule, die, als Reaktionsrichtung

¹⁾ à miracle vertrefflich.

²⁾ avec qui il se serait trouvé en rapport mit denen er etwa bekannt gewesen war.

³⁾ accuser hat hier den Sinn von rendre saillant hervorheben lassen, hervorheben.

⁴⁾ il tient de son père et hérité seinem Vater.

korlátzása egyike volt a legfontosabb feladatoknak, amelyet a xerofitok fejlődésük folyamán meg kellett oldaniuk. Ebből a szempontból a legfontosabb a passzív kutikuláris kipárlgás, amelyet a növény kezete sűrűségfeltételének megfelelően nem tud változtatni. Azt tehát, hogy a xerophyták kutikuláris kipárlgása állandóan korlátozott — ha a vízellátás erősen csökken — a transzpiráció meg is szűnik. kapcsolatban a xerophytáknál az alkalmazkodások egész sorát a klímák, és ezek következtülékisebb mértékre csökkentették a kutikuláris kipárlgást. Ilyen alkalmazkodásnak számít mindenekelőtt a vastag kutikula, a levél felület sűrűszőrzete, a leveleken gyakran viaszréteg léte stb. Ezzel létrejött a levelek védelme a külső környezettel való vízvagy nagyobb hővesztés ellen. A sztomatiumok történéskipárlgást a kutikulárisnál szelektívebban a növény képe szabályozni, a sztomatiumok ugyanis a gyökerek és a szálatyományok irányában berendezésükkel rendelkeznek. Egyes xerophyták még sokszor használják a sztomatiumok működését.

Arra is rá kell mutatni, hogy a sztomatiumon keresztül nemcsak a vízvesztés, hanem a szén-dioxid is vesz fel a növény fotoszintézisének előfeltételeként a szén-dioxidot is. Emiatt bizonyos mértékben elengedhetetlenül szükséges a víz szükséglet (hozó). A sztomatiumok zárásával a növénynek be kell zárnia a leveleket, hogy megszűnjön a vesztéskipárlgás, de ezzel a fotoszintézis is megszűnik, és a levelek nyitva kell lenniük, hogy fotoszintézis folytathasson. A xerofitoknál a vízvesztés nagyobb legyen. Eppen ezek az elhatározások vezettek ki az alapvető különbségeket az xerophyták között.

A xerofitokból azt mondhatjuk, hogy olyan növények, amelyek képesek a talaj hosszantartó szárazságát aktív állapotban elviselni. Közülük megkülönböztetjük meg a növényfajtaikat: a pozsgák (*succulentes*) és a negkeményedetteket (*sclerophytes*). Bár képesek tekintélyes mértékben a hosszantartó és nagy szárazságot képesek elviselni, de a pozsgák és a negkeményedettek egymáshoz. A succulensek és sclerophytes fiziológiailag hasonlóak, morfológiailag lényegesen különböznek egymástól.

A pozsgás növények közé számos kaktuszfaj tartozik (*Opuntia*, *Cylindropuntia*, *Cylindropuntia* család nevei), azután az agave (*Agave americana*), a kaktuszmag (*Mesembryanthemum*), az Aloe-k, majd a varjúfű (*Sedum*), a kaktuszmag (*Sempervivum*) és *Caryophyllus* nemzetség faja. Utóbbiakban a pozsgás növény nem a mi fajtánkban is honos. A pozsgás növények, hogy föld feletti vegetatív részeik megvastagodnak, dúsak válnak, és a terjedelmesebb (gömb vagy henger alakúak) növényeknél a vízvesztés csökkentve a területük erősen csökken. A kaktuszrendszert jellemző a víz-parenhim-szövet, amely tulajdonképpen a vízvesztés szögél. A pozsgások egész belső szerkezete úgy alkalmazkodott, hogy a vízvesztés elrakja a vizet. Így pl. a mexikói oszlopkaktusz (*Cylindropuntia*) vízvesztésének 95% át víz képez. Másrészt a succulensek gerincvelő alkalmazkodtak, hogy esős időben felraktározott mértékben felszabadítsa a talajból a vizet, amit azután a vízvesztés parenhim a sztomatiumokhoz használ fel. Száraz idején ezt a vizet nagyon gazdaságosan használják, minmálisra csökkentve a kutikuláris és sztomatiumok történéskipárlgást.

A pozsgás növényekre éppen az jellemző, hogy kipárlgásuk csökkent. Sztomatiumok nappal majdnem állandóan zártak, ezért a növény

KAJ JE VIZUALNA POEZIJA

ne bom govoril o metafiziki in o »totalnosti«, ker sem pesnik — in razen tega še vizualni — vam raje povem, kako nastane vizualna poezija, odkrijem vam skrivnosti svojega poklica. tako boste lahko tudi vi v prostem času sestavljali vizualno poezijo: in čez mesec ali dva mi boste odkrivali vaše skrivnosti. poezija ima to dobro lastnost, da jo je lahko ustvarjati in da jo je lahko izpopolnjevati.

omejimo najprej prostor našega razgovora — kaj je vizualna poezija. najbolj preprost odgovor je, da je vizualna poezija »predmet, ki je vizualno strukturiran in v katerem besede in predstave nastopajo sočasno kot poskus življenja estetsko organske manifestacije. toda s tem še vedno nismo povedali dovolj.

negacija se mi kot metoda raziskovanja ne zdi privlačna; toda v tem primeru ne vidim druge možnosti, kot da nadaljujem z izključevanjem. tako se bomo lažje in hitreje približali področju našega raziskovanja.

vizualna poezija ni konkretna poezija. v začetkih brazilske konkretne umetnosti (1958) dajejo bratje de campos in décio pignatari čistim črkam namen ustvarjanja poezije kot »osnovne umetnosti besede«. to je tipična potrditev devetnajstega stoletja, ki bi ji lahko bili avtorji valery, d'annunzio in še vsi drugi italijanski hermetisti. umetnost besede. čeprav smo dolžni priznati pogum in žilavost vsem tistim (gomoing, rot, kolař, mon in brazilci), ki se niso obotavljali zagnati se v zadnji brezupni poskus, da bi ponovno odkrili mit besede.

konkretisti, ki so izčrpali zgodovinski cikel verza, so prevzeli prazen list (in v tem je bil mallarmé njihov učitelj) kot idealni prostor, v katerega so lahko postavljali kompozicije. vizualna dimenzija (skoraj neizkoriščen prostor, v katerem lahko raztresaš besedni material) je nato prenehala določati nujnost novega meroslovja in nove kompozicijske tehnike: to je točka, v kateri lahko vidimo aktivnost konkretizma. toda beseda, ki jo vrtiš in obračaš v stoletnih preizkušnjah in eksperimentih, ne more dati več kot toliko. in slepi pesnik havel nam je jasno pokazal, čeprav se sam tega niti ni zavedal, omejenost konkretne umetnosti. izbral je besedo »vpřed«, ki pomeni »naprej«, in z njeno obliko, grafično, prikazal iskanje brez izhoda. iti dalje pomeni vrteti se v neskončnem krogu: to je usoda konkretne poezije, tu je njena meja. meja, ki si jo sami konkretisti postavljajo — konkretno gappmayr — ko trdijo, da njihovo delo zavrača vsak metaforičen razgovor. nekoliko prisilen odpor, ki ga povzroča relativna revščina sredstev, ki jih ima pesnik na razpolago.

kaj žal?« Jasno je bilo, da bo vsak njen odgovor ali izraz brez pomena, a vendar je čakal, kaj bo rekla v tem položaju. Lahko bi izrekla kakšno besedo, ki je nekaj veljala, kakšno dogovorjeno besedo. Odgovoril je Pirihi, ki se je gnal za razpoloženjem tega dneva: »Veste kaj, gospod Valenta, to ni prav, da nas zapuščate, ko ste navsezadnje prav vi pripravili celotno proslavo v tej hiši. Zdaj pa kar naenkrat adijo, to vendar ne gre, kaj?« Valenta je dostojanstveno sprejel tak način: »Ne gre drugače. Sicer pa bo glavna proslava danes dopoldne pred tovarno '31. december'. Govoril bo Murn.« Prijel je Milančka okrog pasu in ga vzdignil k očem. »Ti bi ga torej rad videl?« Milanček je nekaj rekel. »Mama, pokrijte se no,« je zakričala Pirihi s pretirano skrbjo, na oguljeni zofi se je premaknila odeja in žilasti, modrikasti nogi sta se drgnili druga ob drugo; kot v kakšni zvezi s tem je Valenta opazil, da ima starec, ki je odhajal v spalnico, na sebi dolge spodnjice. Postalo je zatohlo, še posebej ko je Pirihi začela zagrinjati nogi z nekimi volnenimi krpami in klobčiči. »Tako je to, gospod Pirihi,« je rekel Valenta, »da, da. Pridejo dnevi, ko človek res ne ve, kje se ga glava drži.« Pirihi se je sramežljivo nasmehnil, verjetno je mislil, da govori o starcih, ki so najbrž res tečni. Bil jim je podrejen in jih je moral ubogati, ali biti vsaj obziren do njih. Valenta je položil Milančka na tla. »Pojdi, pojdi,« je rekel in brez misli segel v žep, a se je zaustavil, malo je manjkalo in bi mu bil stisnil čričke v roko. Preklete, kam človeka pripelje navada; še starim trem bi moral reči, naj gredo ven. Pirihi je tako vseeno, če gleda, kako nateguje njegovo ženo, njihovo hčer ali snaho. Saj Pirihi že ve, saj mora vedeti, da ga vara!

»Kaj pa vinčka, mi ne date?« je vprašal in prijel Pirihi okrog pasu. Resno se mu je zazdelo, da mora storiti kaj takega, kar bo Pirihi razpršilo še zadnje dvome, jo poljubiti ali kaj; toda v zadnjem dnevu leta se vsaka taka reč zdi ponarejena, novoletna laž. Položili so potico v peč. Pirihi je zavrteel vratca. Velik dogodek za te skromne ljudi, celo starka na zofi je vzdignila podganji obraz. Da je bil on dostikrat s Pirihi in da ona popolnoma resno živi v tem stanovanju, se mu je zdelo čudno, čeprav ni točno vedel, kje je tu nasprotje. »Danes bom šel po avto,« je kmalu rekel, ker je opazil — če molči, če ne posega v njihovo peko potic, v starce, ki so kdove kako povezani med seboj, je vse bolj sam pred njimi in njihovo skupno življenje začne prav nasilno padati predenj, tako da so v premoči, ko lahko delajo reči brez njega, in vse manj možnosti je za vesel, miren dan. »Vplinjač mi je nekaj nagajal, in sem ga dal popraviti, zdaj je že šest dni tega, menda so nekaj že naredili, saj to je državna ustanova. A kdo bi vedel v teh časih! Vsi šušmarijo, bolj se zanimajo zase kot pa za druge. Če bi bil jaz predsednik, bi jim danes že kaj povedal. Enostavno bi ustanovil komisijo, razdelil polnomočja...« Starca nista ničesar razumela, Valenta se je prijel za grlo in se odkašljal. A nadaljeval ni; videl je, kako ga gledata z ostudno spoštljivostjo, in postalo mu je jasno, da so se tu že vse pomenili o njem; kdo je, kaj pomeni za stanovalce s svojim vplivom. »Oho,« je vzkliknil Pirihi, »na vince smo čisto pozabili!« in dolge trenutke govoril o vinu. Njegove besede so razgibale kuhinjo, nekako neopazno so se začeli šaliti, kar naenkrat se je Valenta zalotil, da stoji sredi vesele družbe, ki je trkala s kozarci in vpila: »Srečno novo leto!« Nikogar posebej ni videl, kot žolica so se raztezali po kuhinji s svetlikajočimi se očmi. Tu sta bila starca. Trčil je s Pirihi in še z neko roko, za

hrbtom je rekel visok glas: »Prvo je zdravje.« Valenta se je obrnil, ker se mu je stavek zdel skoraj geslo: nekaj je pač hotel reči nazaj, najbolj pomembno pa je bilo, da se je odzval. Spogledal se je s starcem v spodnjicah in privzdignil kozarec v višino njegove glave; potem je govoril o mnenju svetnika za zdravstvo Vozliča, da prav zaradi novoletnih zabav zboli januarja dosti več ljudi za rakom; s starcem sta bila zadovoljna, ker pozna Vozliča. Kdaj pa kdaj se je položaj razjasnil. Sedeli so okoli mize. Medtem ko je Pirihova natakala vino, je Valenta lahko ugotavljal njene prsi pod puloverjem. V njih in v tem, kako so si nazdravljali, je bil prijeten red, ki je zahteval, da ostane kar naprej tu, dasi je bil starec nedvomno otročji, Pirih pa izredno nenavadna pojava, kot značaj nekaj perverznega, in o Pirihovi bi se dalo tudi marsikaj reči; ker preprosto... kot kaj naj bi bil Pirih perverzen? In kaj je pravzaprav pomenilo, da je starec otročji? Delovali so kot družba, kot država, in veljal je le njihov seštevek. Da bi se lahko štel k njim, ni mogel reči, a tudi ni bilo jasno, ali je kaj bolj sam kot oni, posebno ker so bili urejeno povezani le v trenutkih zdravlji in nezahtevnih voščil-šal, torej v tem, v kar jih je povezovala priložnost sama; in konec koncev je mogoče starec v spodnjicah imel enake pogoje, da bi takole primerjal, sklepal in tuhtal, ali so drugi res celota. Obenem je starec rekel: »Saj se lahko vrnete, in bi se še z avtom peljali...« Valenta je malo pomolčal. Ampak zelo pripravljeno je dvignil roko nad omizje. »Seveda, to je zmenjeno. Ob kakšnih štirih bom tu, in lahko se odpeljemo na Golovec.« »Ne vem,« je rekla Pirihova, ni ga pogledala. »Ali ni že malo pozno?« je rekel Pirih, verjetno je govoril o četrti uri popoldne. Valenta ni hotel, da bi šlo njegovo povabilo kar nerazjasnjeno mimo, pripravljal se je, da ga dopolni, potem je pomislil, da vse vejo. Bržkone nočejo tega izleta. Starci so prišli z dežele, da bi se s hčerko pomenili o Valenti in jo z grožnjami odvrnili od njega. Zato ga Pirih gleda le v prsi, ker ga je sram. »No, potem bom kar zdajle odšel, da se čimprej vrnem,« je rekel, pozdravil proti mizi in Pirihovi z roko pomignil proti predsobi. Gib je bil preveč ukazovalen in še isti čas, ko se je zavedel Pirihovega strmega pogleda, konca doslej nepretrganega gibanja v prostoru, ga je omilil, zatresel s prsti in rekel: »Klobuk, klobuk.« Oziral se je po mršavih stenah, se prestopil, vse to z namenom, da bodo videli, zakaj je vabil Pirihovo v predsobo. Nič se ni spremenilo, njegovih gibov si menda sploh niso razlagali, gledali so ga nepremično kot prej in tudi zgodilo se ni nič, Pirih je obsedel, ni kazalo, da bi imel sovražne naklepe; če ga je prej, kakor se je Valenti zazdelo, res mislil udariti, se je kar hitro pomiril; Pirihova je šla za njim v predsobo, in ko mu je podajala klobuk, jo je v strahu, da se misli vrniti v kuhinjo, ne da bi ga poslušala, prijel za roke in jih stisnil. Čutil je veliko potrebo, da ji mora nekaj docela razložiti, še posebno, ker je pretrgal z njo. »Rad bi še izvedel, kdo bo še šel, preden gremo,« je rekel. »Ne vem, kako bi jih vse stlačil v avto. Razen, če bi si izposodil še en avto. Samo kdo bi vozil? Kdo bi ga vozil, ne verjamem, da zna kdo voziti.« »Ne gremo na izlet,« je rekla Pirihova in stopila k neki omari. »In sploh te prosim, Oton, mirno pojdi ven.« »Veš kaj, nisem cunja, ki bi jo lahko mečkala po svoji volji. Jaz imam svoje želje. Predvsem se mi zdi nesramno obnašanje tvojih staršev. Kaj naj to pomeni, da me najprej prosijo za izlet, potem pa kar na lepem odklonijo mojo ponudbo?« Nič ni rekla. Šla je na drugo stran predsobe, tako da so ju ločevala odprta kuhinjska vrata, od koder so zdaj verjetno vsi

gledali in se molče suvali s komolci v pričakovanju zabavnega dogodka. Imeli so ga za norčeka, ki lazi za kıklami, ampak v kakšni zmoti živijo! Tepci si mislijo, da ga njihova hčerka vleče za nos, a v resnici se je on sam dolgo igralkal s to mucko; res, res, vlekla ga je za nos, samo za katerega? He he. To je vprašanje. Ko je korakal čez plano proti njej, se je za hip obrnil proti kuhinji in za zabavo spačil obraz, oni pa so se zasmeli. Pirihi mu je zaklical: »Ravno zdajle ata pripovedujejo, kaj je rekel sprevodnik, ko so prišli na postajo.« V klicu je bilo očitno vabilo, in če ga ne bi Pirihovala začela nestrpnost vleči za plašč, bi gotovo prisedel, a tako se je nejevoljen pokoril njeni volji in ji sledil v zatemnjen prostor. »Ti me ne boš nikoli pustil pri miru,« je zašepetala z vdanostjo. Valenta je bil popolnoma zbran, Pirihovala je noro zaljubljena vanj, to je vedel: njen pogled, niti ne pogled, ampak to... te oči, ki jih je potem zaprte ponudila. Bežno jih je obližnil in čez njeno glavo spoznaval prostor: bila je spalnica, v kateri sta preživela toliko lepih trenutkov. Potrepljal jo je po naslonjenemu ramenu. »Sama si kriva. Lahko bi šla z mano. Lahko bi bilo tako dobro... A trenutno moram pretrgati najino razmerje, to je nevdržno, Ana, jaz bi znorel.« Pokimala je in častno zajokala. Valenta je v žalosti začutil delček opoja, ko je tako stal z njo v temni spalnici, obogaten z njenim čustvom, ki ga je vse bolj prevzemalo. »Premislila bova še,« je rekel. »Videti morava, kako je, kadar sva eden brez drugega dalj časa. Zdaj ti pa voščim.« Dvakrat jo je poljubil na drgetajoči obraz. »Srečno novo leto.« »Enako...« je rekla. Potem sta že šla v kuhinjo, v kuhinji so še nekaj govorili, Valenta je vse pozdravil, vsakega krepko stisnil za roko in mu voščil novo leto. Z užitek je pomislil na svoj popravljeni avto in na mehanike v zamazanih kombinezoni, ki so v delavnici na robu mesta razgibano delali, dva sta bila vidna le do prsi, ker sta stala v jašku, kjer sta tolkla po odbijaču, in dolgo nista slišala klicev. Končno je eden od njiju zagledal mojstra, ki se je bil spustil na kolena in mahal, splezala sta iz jaška in prišla v zatohlo barako, oblepljeno s fotografijami nagih deklet, od koder ju je Valenta že dolgo opazoval. »Franci, avto tovariša komisarja,« je napol vprašal mojster, »to je črn Laurens 60, kajne, tovariš komisar,« in ne da bi počakal, si je začel nekaj zapisovati v rdečo knjigo. Valenta se je zasmel v gostem bencinskem vonju, ki je polzel po delavnici. Delavca sta odšla do garaž, mojster si je z mastnimi rokami prižgal cigareto in ponudil Valenti. »Kako je kaj na komisariatu? Boste kmalu ulovili Kerubine?« »Brez skrbi,« se je zasmel Valenta, obšel mizo in se usedel nasproti. »V kratkem.« »Ja, to je hudič,« je dvignil glavo mojster, kakor da se je spomnil nečesa, kar je danes že premišljeval, »te organizacije so trdovratne, to so fanatiki, ko je naposled jasno, da nimajo nobenega upanja.« »To je tudi res. Je pa ravno v tem njihova možnost, ravno obupanci nikoli ne odnehajo.« Mojster je prikimal; Valenta je videl, da z zaostankom — obenem mu je namreč že potisnil račun čez mizo. »Če tu podpišete, prosim,« je rekel, »jaz pa pošljem kar gor.« »Oh, to pa rad,« je malo glasneje rekel Valenta, »no, kje se ovekovečim?« Poiskal je prostor na papirju in zadržal pero — šele zdaj je zaslišal, da radio pravzaprav igra: koračnica se je v sredini odsekala in Murn je spregovoril: »Tovariši in tovarišice, delovni ljudje Svobodne plameničarske republike Slovenije, želim vam srečno novo leto.« Ogromna množica je morala vpiti, da se je telesno približal vzklik MURN PLAMENICA, ki je oba prisilil, da sta vstala in si pre-

nesla stole bliže k radiu. Tiščala sta se drug drugega, s kolena, in kadar se je mojster premaknil, je Valenta začutil njegov mehki kolk. »Vesel sem,« je rekel Murn, »da lahko vsi skupaj sodelujemo pri proslavi petletnice naše največje tovarne, ne le mi, kar nas je tukaj zbranih, temveč tudi vsi tisti tovariši, ki nas poslušajo po radiu in televiziji širom naše dežele. Posebno primerno in srečno naključje je, da imamo to proslavo prav v času, ko moramo narediti obračun leta, ki se izteka, in ko načrtujemo nove črte v razvoju naše vse boljše in trdnjše družbe. Tako je moj govor obenem tudi novoletna poslanica. Še večje bo naše veselje, če se spomnimo, da je bila pred osmimi leti naša zemlja steptana in požgana. Mi smo verjeli, da bo iz neštetihi kapelj krvi, ki so jo za svobodo in neodvisnost prelili tisoči slovenskih junakov, zrasla nova pšenica, novi gozdovi, nove tovarne, nov — človek!« Valenta je zagledal oljnate vijake na steni, poleg slike prsate črnolase ženske, različno oblikovane železne reči: tu je stal francoz, bilo je še nekaj kladivc, vsako s svojo vlogo. V povezavi s temi predmeti je bilo vpitje množic še močnejše, dobilo je udarniški prizvok, tako da sta se govor in soba zlila v popolno podobo napredne družbe, razvoja, sodelovanja. »Nmur, Nmur, Rnmur, Murn, Murn, Murn!« V barako je prišel Franci in si brisal roke, mojster je z roko preprečil vsake motnje in Franci je tiho obstal. »Grozeči oblaki. Povsod okoli je sovražnik, ki bolj ali manj samozavestno pričakuje našega konca. A dokler bo stal Triglav, do takrat bo stala Svobodna plameničarska republika Slovenija!« Neko določeno čustvo — brezskrbnost in lahkotnost — je zajelo Valento: videl je gorske pokrajine in lepe potoke, pastirice pod vrbami, a tudi mesta v daljavi; prizore iz svojega življenja, ljudi na večernih oknih, otroštvo. Bilo je res, potreben je vsakodnevni boj, boj za napredek, za pravilno življenje, edino na ta način se ne bo več zgodilo to strašno, da ti nekdo vrže denarnico v glavo in da so ljudje brezbarvni, in da je potem vse, kar počneš, umazano in malenkostno mučenje. Dokler bo živel brez smisla, se mu bodo dogajale te stvari, ki sploh niso čudne, in za katere sploh niso drugi (Marija, Pipan, Razboršek . . .) krivi, ampak on sam, ki živi brez smisla. Ta trenutek, ko se je Murn sklanjal nad ljudi, ko si je Franci brisal lopataste roke v hlače, ko so se oglasili nežni glasovi otroškega zbora, se mu je zdelo, da so vsi začutili, da vsi vejo, kje so se zmotili v svojih življenjih. »Toda močni v svoji zavesti, da delamo prav in da čas dela za nas. Še nas pričakujejo preizkušnje, vendar jih bomo premagali drugo za drugo, s poštenim delom in pravo mislijo. Prav te dni smo lahko videli besnenje kapitalističnih plačanecv, ki se obupno bojujejo, da bi zastrupili našega človeka z lažnivimi letaki. Ampak zaman je njihov boj. Naši ljudje so imeli priložnost v dnevnem tisku prebrati njihove pamflete in spoznati njihovo revščino in zlaganost. Kapitalisti so spoznali, kako močna je naša povezanost in kako smešna so njihova prizadevanja.« Mojster je s posebnim poudarkom pogledal Valento, najbrž je prav tako kot Valenta začutil, da je pred nekaj minutami sam govoril isto. Nekaj časa so se še vrteli pod vtisom govora; mojster je zgrabil kladivce in se trkal po dlani, Franci ni počel nič posebnega pri mizici v kotu, a Valenta, ki bi moral pravzaprav že oditi v avto pred oknom, je sedel na stolu in se pretegoval. V peči je ogenj buhtel, in nepričakovano se je razrastel skozi neko luknjico tam. Franci je kdaj pa kdaj brcnil tja. »Torej zdravo in hvala. In srečno novo leto.« Valenta je prijel mehanika za rame in potem odšel v avto. To je velik užitek, sedeti v vozu!

Prijemal je krmilo, ovito v črno usnje, s stopali je pritiskal na sklopko in na mehko zavoro; prijelo ga je, da bi se sezul in z boso kožo čutil njun hlad! Potem se je spomnil, kaj bi rad delal; z veselo nestrpnostjo se je odpeljal po zimski cesti med belimi polji in si izbral primeren gozdček, bilo je vznemirljivo tiho in sneg se je vsipal z obloženih vej. Pod neko smreko se je ustavil, v tišini je počakal na čisti vtis tega gozda. V vozu je bilo toplo, zunaj pa mraz. Cigareto je vzel iz pomečkanega zavojčka, ki ga je kdove kateri mehanik pustil v predalčku, zaradi nečesa je bilo bolj prijetno kaditi kot ne. Prihajal je trenutek napetosti — zelo počasi je vključil radio in ga nastavil na dvanajsti val. Zaslišal je kmečkega fanta: »Moloh, Moloh, me čuješ?« »Tu Moloh, čujem.« Valenta se je zasmel in začel poskakovati na sedežu. »Nahajam se na Ilirski, tu je gosenica. Čakam pred šolo Mihe Hudnika.« »Dobro, gosenica. Drži ta položaj. Predsednik prihaja po ulici 22. septembra v smeri Golovca. Vendar pričakujte, da se ustavi pred Narodno zbornico.« »Pozdrav,« je rekla gosenica. Moloh je preklopil, ta drugi voz je moral že dolgo časa klicati. Bil je razburjen in je vpil: »Moloh, Moloh, me slišiš? Tu bomba, Moloh, me slišiš?« »Sprejemam te, bomba. Tu Moloh. Bomba, javi se!« »Tu bomba. Dante se je zaletel na Krefljevi. Pošljite rezervo. Konec.« »Hvala, bomba. Kje si? Konec.« »Na Redarski 21, to je Pri pelikanu. Danteja smo spravili sem. Konec.« »Pozdrav.« — — — »Riba, čuješ? Tu Moloh. Javi se. Tu Moloh. Riba, čuješ? Tu Moloh.« »Da, Moloh, čujem te. Tu riba. Vse v redu. Pravkar mimohod. Ljudi ogromno, vendar so prve tri vrste vse naše. Čisto naprej smo postavili otroke. Konec.« »Dobro, riba. Pozdrav.« — — — »Moloh, zaboga, Moloh!!!« »Tu Moloh, kdo tam?« »Tu slon in kobila. Murn je stopil iz avta, hodi med ljudi, pozdravlja se. Kaj naj ukrenemo? Konec.« »Tako je za njim. Ne pustite ga predaleč v množico. Pozdrav.« Valenta se je zabaval s poslušanjem, dokler se ni predsednik končno odpravil domov. Zdaj, ko so bili redarji prosti, je prišel čas za racijo. Vključil se je in rekel hladno in veljavno. »Moloh, oglasi se. Govori Oton Valenta, pripravi vse vozove za akcijo Zeleni strelec — ne ne, rajši Nevidni bataljon!« »Da, tovariš komisar. Torej je racija danes?« »Da, Moloh. Nemudoma pošlji načelnike; kobilo v C3, slona v območje C4, bomba in gosenica naj gresta na Sever in Jug, da preprečita izhod. Začetek ob trinajsti uri. Razumel?« »Razumem, tovariš komisar. Konec.« »Pozdrav.« — — — Potem se je odpeljal v mesto, množica se je cepila po mokrih ulicah, prihajali so z govora; marsikdo z napisom nad glavo... Hodili so in so bili videti povsem zadovoljni. Zakaj pravzaprav ne bi Pirihovali odnesli česa? je pomislil, peljal se je ravno mimo Dreme, manj sive kot ponavadi, z barvastimi lučkami nad okni. Kakšne pudrnice ali dišeče vodice. To bi bilo prijetno za oba, če bi kar naenkrat prišel, ko ga nihče več ne pričakuje. Vendar bi bilo tudi neumno, in ne samo neumno, ampak prav mučno; še enkrat priti v tisto natrpano kuhinjo, kjer se starka razkriva, in zapletlo bi njuno razmerje še bolj nevzdržno, tega pa tistih nekaj minut začetnega olajšanja ne odtehta. Mogoče je Valenta tepec. Saj ne gre za starce, gre za njo. Njuno razmerje se sploh ne bi poslabšalo, če bi prišel k njej. Sploh ne, kvečjemu izboljšalo bi se, in to precj, precj. In v celoti — treba je prihajati z natančnimi predlogi, treba ji je ponuditi neki nov svet v zameno za hišnikovega: ali se bo ločila ali ne? To bi moral že zdavnaj narediti; kako naj se Pirihovali sploh kaj odloči,

kako naj sploh kaj reče, če on prihaja k njej brez sporočila, kot nategovalec?

Ni vedel, zakaj se je zaljubil v hišnikovo ženo, do neke mere inteligentno, sicer pa zelo neizobraženo; ampak saj ga ni motilo to. Pač pa je njena inteligentnost sploh koristila le njeni preprosti previdnosti. To pa ni nič: kaj pomaga Ciganki inteligentnost, če je še vedno Ciganka, kaj ji pomaga inteligentnost pri zbiranju cunj? To bi moral Valenta krepko prijeto v roke, oženiti bi se moral, drugače sploh ne bo šlo. Ustavil je in preskočil brozgo pred vhodom v Drmo, notri se je drenjal z velikim številom ljudi v svetli dvorani, ki ga je begala z raznolikostjo prodajnih pultov, dokler ni naletel na senzala, ki je kupoval zimske čevlje z zadrgo. Senzal je takoj zaklical, naj pride zraven. »Né morem se odlepiti od tega preklemanskega pulta, dajte mi roko, boste?« Vsi naokrog so se začeli smejati, zdelo se je, da senzal že dalj časa zabava množice v tem delu prostora. Valenta je opazil: nekateri sploh ne kupujejo, ampak se le vrtijo naokrog. »To je moj partner iz cirkusa,« senzal je potegnil Valento za pult in slovesno z roko obkrožil njegov trebuh. Valenta se je smejal in gledal po mladih prodajalkah, ki so se zardele stiskale ob police. »Dobro,« je nekdo zavpil, »ali bo kdo kaj postregel? Tu čakamo že pol ure!« »Seveda, gospod,« je zavpil senzal in prestrašeno pogledal naokrog. »Ljudje,« je rekel, »čakajte, čakajte, kdo bi rad med?« Ljudje so se nasmihali in se mu celo umikali, kadar je prišel preblizu, tisti nestrpni potrošnik s košatimi obrvmi je edini ostal na svojem mestu. »Jaz hočem čevlje... in hitro!« je rekel jezno. »Ne,« je rekel senzal in ga odločno prijel za ramo, »kaj mislite, da smo v Afriki? Med vam jaz dobim poceni z neke kmetije.« Zakrilil je in zašepetal: »Po tajnem kanalu. Tri čričke kila.« Valenta se je zganil, ampak tudi drugje je zadnja ponudba naredila slab vtis; velik prodajalec časopisov je stopil k senzalu: »Tovariš, ne norčujte se iz našega kmeta! Prosim, drugače bom jaz nekaj storil.« Senzal se je resnobno zazrl vanj in rekel: »A hočeš, da te poščijem?« Smeh prodajalk je segel do takih višin, da so Valento zbolela ušesa, in tudi drugače so se mu precej zagabile: prej je mislil, da so kar v redu dekleta, a so le capudre, candre. Senzala je hotel odpeljati stran, ni ga mogel pustiti samega med ljudmi. Navsezadnje sta bila soseda, in on predsednik hišnega sveta. Šale ga niti niso motile, saj je bilo Silvestrovo, a vendar ni dobro vedel, kaj naj počne, še posebej, ker je bil predstavljen kot nekakšen prijatelj ali družabnik senzala. Opazil je, da ljudje pogledujejo vanj, kakor da pričakujejo norčije tudi z njegove strani... Bil je v zadregi, ki mu je bila zoprna; prestopal se je in gledal na senzala s pokroviteljskim pogledom kakor otroka, in tako so ga gledali tudi drugi. Vendar je Valenta vedel, da ima edini med njimi prednost senzal in da ni narobe, kakor je bilo videti na prvi pogled. Senzal se je sprostil, oni pa so bili še vedno brezbarvni potrošniki, in ker jim je bilo nerodno, so se prenarejali. To je bilo že neznosno in Valenta je po kratkem notranjem boju zavpil: »Srečno novo leto!« Senzal, ki se je verjetno že malo dolgočasil, je zgrabil čevlje, prijel Valento pod pazduho, in med hojo vpil: »Zdrav'ga, zdrav'ga. Ta zdrav in ta bolan sta pila en bokav, ta zdrav je piu, ta bolan je pa liu!« »Kam greste danes, gospod Valenta?« »K Murnu grem, mislim, da bo zabave zadosti, med samo smetano bom... Program je, po mojem bo kar v redu. Kaj pa vi v hiši, kako ste pripravili? Bo v redu, m?« »Mislim, da bo v redu. Ogromno stvari imamo, razne šale, pesmi, si-

cer pa, saj veste, poglavitno je, da je družba. Če je dobra družba, je tudi voda dobra.« »To je popolnoma res, ja,« je resno prikimal Valenta in si nadel klobuk, ker je spet snežilo. »In Skorzeny bo preoblečen v velikana!« »Hudirja!« se je zasmeljal Valenta in odklenil Laurensa. Potem je odprl senzalu na drugi strani, senzal je pokazal na težko nebo in rekel: »Tega ne bo kmalu konec, dedek Mraz je to leto hud,« usedel se je in jima prižgal cigareti. »Kam greste?« je vprašal Valenta. »K Janežičevim,« je rekel senzal in Valenta si je začel nekaj obetati, »to je na koncu Koblerjeve, tam bodo vsi, Skorzeny in drugi.« »Ja, ampak kdo?« »Ja, vsi, Skorzeny v glavnem. In družina od Popajeve punce. Oče je odličen. Saj greste tudi vi, če imate čas.« »Ne vem,« je rekel Valenta, a obenem je v njem vztrepetala radoživost, »saj nikogar ne poznam, ne morem kar takole priti.« »Zakaj ne,« je rekel senzal, »saj jaz sploh še nisem spregovoril, ko sem bil tam. Kar z mano pojdite!« Peljala sta se po starem delu Ljubljane, s strmimi ulicami in z nagnjenimi hišami. Vse je šlo kot po maslu. Nasproti so jima prihajali drugi avtomobili in žvenketali z verigami. V avtu je bilo toplo. Valenta je ugasnil cigareto in si zamazal prste.

Hiša Janežičevih je bila revna, edino premoženje v njenem portalu sta bili dve okrušeni kamniti krogli, veža je bila podobna progasti mački, ki se breja vlačí po dvoriščih. Na stopnišču ni bilo nič topleje, a vendar se je tam igralo nekaj na golo ostrizenih otrok v tankih muslimanskih oblačilcih. To je bilo območje C3, turška četrt, šli so mimo vrste vrat s turškimi imeni (Bambula, Hurkji, Čišček); na koncu prehoda na drugo, temnejše stopnišče, ki je verjetno vodilo na podstrežje, je bil na vratih slovenski napis VIŠ. UČITELJ V POKOJU JOŽE JANEŽIČ — senzal je trikrat živahno pozvonil in vrata so se skoraj isti trenutek odprla; bila je starejša gospa z brisačo na glavi in z vonjem po krompirju. Senzal se je vljudno priklonil — to je bila bolj šala, ker gospa se je v poltemi nasmejala, potem je predstavil Valento, z mogočnimi besedami, v katerih je »mimogrede« in »na kratko« orisal njegovo življenjsko pot. Šli so po temačni predsobi, kjer so po vseh stenah viseli nekakšni plašči, na tleh so bili čevlji, Valenta se je spotaknil ob nekaj, za kar se mu je zdelo, da je tok za violončelo, ali mogoče kakšno bivališče za mačko, a spoznal je, da so škornji, Skorzenyjevi škornji. Prišli so v sprejemnico. Valenta je v vznemirljivi rdeči svetlobi — vse luči so bile ovite s celofanom — zagledal Skorzenyja, ki je ob kaminu bral časopis in migal s prsti v volnenih nogavicah; Popaj in Marjana sta na že nekoliko oguljeni medvedji koži tesno sklonjena drug nad drugega pregledovala lanskoletni zapisnik sej mladinskega aktiva, a na široki postelji je osamljeno, na drugem koncu sobe, ležal upadel mož. V začetku je bil Valenta nekam razočaran; pričakoval je bil veselje, mislil je tudi, da bo njun prihod sprožil določeno gibanje, kot na primer tek po vino, smeh z več strani; a tu se ni tako rekoč nič spremenilo, Popaj in Marjana sta ga sicer zelo prijazno pozdravila (Popaj mu je pomahal z roko), Skorzeny je vstal, zdelo se je, da nekaj namerava, potem je žal kar stal tam. Bolnik — ali je spal? — njega je na vsak način razumel; saj ni mogel kar poskočiti v zrak in se zadreti srečno novo leto, ko je bilo že s praga vidno, da je mogoče zapisan smrti. In tudi to, da so — milo rečeno — izrabljali njegovo hudo bolezen za zbirališče, mu ni moglo biti všeč, in ukrepal ni najbrž zgolj zaradi izčrpanosti duha in telesa, ki ji je bil zapadel zadnje mesece. Tak položaj je zavrl tudi senzala, nič se ni spomnil, usedel se je na neki stol in rekel: »A be-

remo?« Bolnik, ki je bil zelo shujšan, se je privzdignil na komolcih in pogledal senzala z vročičnim nasmehom: »Po pravici povedano, že več mesecev ne berem. Ne tega ne onega. Višji učitelj v pokoju — Janežič.« Senzal in Valenta sta mu stisnila roko — bila je drobna — in vse ju je strašno zanimalo. »Hudirja?« je rekel Valenta, senzal pa je razprl oči, kot da se je zgodilo nekaj nerazumljivega. »Učitelj? Višji? V pokoju? Ne tega ne onega?« »Nič, nič, nič več,« je rekel bolnik, »zdaj nisem nič več, kajti gotovo drži trditev, da smo, kar bomo, in ne, da smo, kar smo bili — saj drugače razvoj, zgodovina, ali življenje ne bi imeli smisla. Ta graditev naprej je edini smisel, zame, žal, prepozna. A vendar sem nekaj naredil v tem življenju. Učil sem mlade ljudi, ki bodo takrat, ko me več ne bo, nadaljevali življenje — in v tem smislu bom tudi jaz še vedno živel.« Valenta ni mogel kaj dosti storiti, spodobilo se je, da je bolniku pritrnil in zamišljeno sédel na turško blazino pred knjižno omaro. Zdaj je prišla gospa in poskušala z različnimi stavki: »Vi pa kar na blazini sedite? Vzemite, vzemite, kolačke. Marjana, postrezi gostom, kaj delaš tam?« zakriti tišino. »Kako je, Popaj,« je rekel senzal, »končno sta se le pobotala, kaj?« Iz Marjaninega giba je Valenta spoznal, da se bo moral Popaj še prekleto truditi. Še prav nič zanesljivega ni bilo. »Ha,« je rekel Popaj, vstal in naredil nekaj korakov. »Drugo leto bo že bolje.« Fantu je bilo grozno, tresel se je na sredi sobe in se kar naprej slaboumno smehljaj. »Zdaj bi pa jaz kaj pojedel,« je rekel Valenta, ki mu je bilo dosti, in odkrito je pogledal po vseh — bolnik je očitajoče gledal gospo, prsi so se mu hitro dvigale in spuščale pod debelo odejo, senzal je še sam poskočil na stolu in pokazal zobe: »Točno to.« Potem se je približal še Skorzeny, brez odvečnih besed zajel v pest kolačke, in se postavil ob kamin. Marjana, ki ji je bila iz razumljivih vzrokov namenjena vsa pozornost v sobi, se je začela obnašati koketno. Na široko je odpirala oči in se malo smehljala. Valenta je dolgo časa govoril z njo, nalašč samo o službi — vedel je, da bo naredil vtis. Delal se je resnega in obsedenega z delom, večkrat je že opazil, da to ženske privlači. »Da,« je rekel, »lovimo jih. Po kvadratih delamo. Danes sem ukazal pregledati kvadrata C 3 in C 4. Za ostalo bom še premislil. Težav sploh ne bi bilo, če ne bi imel tepcev okoli sebe.« Nasmehnil se je in Marjana je rekla, da ga popolnoma razume. »Tudi pri nas v aktivu je podobno,« je rekla. Valenta je primaknil nogo nekoliko bliže. »Hudirja?« Bil je še dobro ohranjen. Oči zelenkasto sive, privlačne, nekoliko okrogel, vendar hudomušnost vedno mika... »Torej imate težave?« je rekel in komaj razprl ustnice. Prinesli so vino, gospa ga je položila na mizo. »To je naša teta,« je rekla. Pri vratih je stala debela gospa v gumijastih copatih. »Vina si želimo,« je rekel senzal. Zdelo se je, da bo Marjana odšla, Valenta jo je prijel za roko, popeljal jo je k mizi, galantno. »Speljal ti bo punco,« je rekel bolnik, to je bil njegov prvi poskus, da bi se vključil v zabavo. Vsi so se zasmejali, senzal pa je začel veselo pokimavati. »Ja, Valenta je tak tič.« »Ni dvakrat za reči,« se je brez sramu smejal Valenta, »ni dvakrat za reči...« Pričeli so igrati tombolo, mizo so prestavili k bolnikovi postelji in se zbrali okrog njega; pri igri je vsakdo skušal povedati čimveč šal in domislic, najbolj so se smejali nezgodam iz šolskega življenja, ki jih je bolnik kar stresal iz rokava, živahen, razveseljen in z rdečima pegama na licih. Valenta je dosti govoril o življenju na komisariatu in o Murnu, Marjano je vse to zelo zanimalo. Murn se ji je zdel izjemen človek. Zanj je bil eden redkih, ki se trudijo kaj storiti

za človeštvo. Nazdravljali so na bolnikovo skorajšnje okrevanje in na Murnovo dolgo življenje. Valenta je imel terno, bolnik tombolo, drugi so ostali praznih rok. Končno so bili pijani. Vsi so se smejali. Valenta je rekel Marjani: »Lahko vas zdaj odpeljem k Murnu. Morate videti njegov solarij. Tam ima opice, geparde, aligatorje; sploh takšne živali, da bi v živalskem zblazneli od veselja, če bi oni imeli take. In jezero ima, jezerce z otočkom... Tam se bova kopala — zdaj, pozimi! Sonce vedno sije. Samo pomigneš in služabnik prinese pijačo.« Držal jo je za roko in z okrepljenim stiskom rekel: »Si predstavljaš hladno oranžado?« »To je krasno,« je rekla Marjana — ptičica mu je kar sama letela v roko. Sedela je in se smehljala kot kakšna krasna ženska. In telo je imela izredno, kolikor je lahko presodil, je imela genialne prsi. Uh, kako je v redu! »Kaj je, Marjana,« je rekel, »greš?« Popaj, senzal in Skorzeny so zavpili: »Terna!« Bolnik je z roko odklanjal njihovo občudovanje. »Pokaži mi, kje je stranišče,« je rekel Valenta. Šla sta v predsobo in se ustavila pri obešalnikih. »Skril se bom med plašče,« je rekel in se pokril s haljo. »Ne, ne, ne morem, se bojim,« je govorila. Potegnil jo je k sebi: »Kaj se boš bala, ne se bati, saj je Oton ob tebi, tvoji dišeči lasje... Hudirja, kakšno telo imaš!« Stopila je stran: »Dajte, pojdite na stranišče, za hrbtom ga imate. In dajte mir.« Odšla je v sprejemnico; Valenta je šel za njo, a se mu ni kaj dosti ljubilo, mirno je obsedel in pil. Dobil je še eno terno. Vse skupaj je bilo precejšnje sranje. Človek hoče navezati razmerje, potem je vse skupaj tako čudno, čudno. Kaj je hotel teje Marjani? Nič. Hotel je samo malo človeške topline z njene strani. Ona pa je to sprejela kot kakšne blazne izpade slinastega starca. Dobil je še neko zaporedje, imena mu niti ni vedel. Ta Marjana je bila velika goska, objemala se je s Popajem, in nepoučen človek bi si mislil, da ga ima rada. »Pa grem,« je rekel. »Obleko si moram pripraviti. Obleko, obleko.« Vsem je prav lepo voščil srečno novo leto. V predsobi mu je gospa zašepetala: »Gospod, prosim vas, pridite še kaj. Tako si želi tega. Pridite, vi ga znate razvedriti.« Valenta je vzdignil roko: »Dobro, gospa, zdaj pa — novo leto.«

Ples snežink ga je zanimal. Med tisoči si je izbral eno in ji hotel slediti, a mu je kar ušla. Eno je pa le ujel, čeprav je na jeziku skoraj ni čutil. Pozneje je divje vozil po cestah, nalašč je brizgal plundro po ljudeh in se jim smejal skozi okno. »Srečno novo leto!« Pri neki pregraji je stal slon in ga hotel zaustaviti, a Valenta mu je zavpil: »Daj mir, slon, zabavaj se. Srečno novo leto!« Okna pri Pirihovih so bila že razsvetljena, mrak je padal ob stenah. Valenta je stal na cesti in gledal navzgor. Gor ni mogel, ker ji ni kupil darila. A tudi drugače se mu je mudilo, čas je bil, da odide, zabava je bila pred vrati.

Osmo poglavje

Ko se je zvečerilo, sta Skorzeny in senzal zapustila hišo Janežičevih in dobro razpoložena šla proti domu, smejala sta se na praznih cestah, pred razsvetljenimi okni s plešočimi sencami in z oddaljeno melodijo. Drsula sta se na zglajeni skorji snega, pred vrati gostiln, včasih sta se ustavila in precej prizadeto gledala vesele premike za ledenimi rožami — v dvorani krajevne skupnosti Stari Breg — potem sta šla naprej in se kepala: eden je vrgel kepo nad njuni glavi, in

morala sta korakati naprej, ne da bi se menila za padajočo nevarnost. Zanimiva igra — vedno je zadelo Skorzenyja, ki je dobro vedel, zakaj je srečen. Pogovarjala sta se o Marjani in jo ocenila za tičico. Mraz je hudo pritiskal. »Ta ga bo dobro zavrnela,« je rekel senzal, »zaenkrat še skriva svoj pravi obraz, toda verjemite mi, Skorzeny, pokazala ga bo ob pravi priložnosti. Ko bo čas za to. Že zdajle vam povem — Popaja kar odpišite, ta fant ne bo več delal pri vas. Naglala ga bo v šolo, preveč častihlepna je, da bi se zadovoljila z vajencem, ki bo pozneje kvečjemu kak trgovec.« »Ali ste opazili,« je rekel Skorzeny in stisnil lica k očem, »kako je Popaj kar izginil. Takoj ko konča z delom, kar izgine... Včasih smo odigrali kakšno partijo taroka, zdaj pa — adijo.« »A vendar je vse precej razumljivo. Oblike življenja si ne nasprotujejo, dasi so različne: kakšnega zanesljivega merila, ki bi zagotavljal stalnost enega pred drugim, pravzaprav ni. Ne moreva reči, da bi bil Popaj zdaj kaj na slabšem, živi v določenih prostorih — kar je edini pogoj za življenje. Prej je bilo enako. Recimo vi — ali ne bi pustili točilnice in teh prostorov?« Skorzeny je pomislil, čeprav ni vedel, kako se senzal pogovarja: je to bolj resno ali bolj tako... ker bila sta že blizu doma; v zadnjih metrih hoje je še zadnja priložnost za resnobo, mogoče je pa senzal dal le snov, ki bi trajala ravno do vrat. »Saj veste, kako je s tem. Tako, ne: v točilnici precej garam, tega sem se navadil. In ne, tudi okolja sem se navadil. Verjetno bi lahko odšel, če bi mi bilo točilnice dosti, ker še ne vem, če mi je drugih reči dosti — ko drugega še nisem delal, skraj.«

Domenili so se, da bodo praznovali pri Pekovih. »Ampak mi smo se zmenili ob sedmih,« je rekel Peko, očital jima je. Stal je sredi kuhinje in odkimaval. Stari Goričar in Pirih za mizo sta se razživela, natočila sta še dva kozarca. Pogled je pritegnila okrašena jelka v sosednji sobi. Peko je v hipu spremenil obraz. »Veste kaj,« je rekel, »fantje, dokler se ne vrnejo ženske, se ga še malo napijmo. Pozneje...« In gibčno je mahal z rokami in se kremžil. Goričar je sedel ob mizi, bil je oblečen drugače kot po navadi, v žametast suknjič in lepe črtaste hlače, smehljal se je in molče nazdravljaval. Prijeli so za kozarce in vstali. »Horuk, fantje.« Potem so se smeje se usedli. »Kje so ženske?« je vprašal senzal. Pekova je s Pirihovo peljala otroke v Pionirski dom, kjer jih bo obiskal dedek Mraz s svojimi zajčki. Nekdo je predlagal; vrgli so karte, a bolj zato, da so lahko nemoteno pili in se pogovarjali, in nihče se ni jezil, kadar je izgubil. Pravzaprav je senzal kar nalašč izgubljal, oni so se zabavali s tem, da so mu skušali zmago vsiliti s svojo slabo igro. »Ampak Popaja še ni?« je rekel Goričar in od senzala zahteval pojasnila. »Od nikoder ga še ni,« je rekel potem. »Na punco čaka,« je rekel senzal na glas, naredil je nekaj kretenj čakanja, »dekle se lipša.« »Kaj pride k nam?« je vprašal Goričar. »Pa kdo je to? A ima punco? Kakšna pa je?« Senzal je hotel približno razložiti, pripravil se je, s kazalcem je potrepljal Skorzenyja po dlani, ampak Goričar je rekel: »Ne vem, kaj je s tem fantom. Pride domov, še vprašati ne smem, kje je bil. Takoj gre v svojo sobo in sploh ne spregovori z mano, in jaz mu moram s tako nogo nositi čaj v sobo.« Vstal je in pokazal zelene vene. »Ne, prosim?« »Se bo že unesel, se bo že unesel,« je rekel Peko prešerno. »Kakšni smo bili pa mi, ko smo bili mladi? Daje ga.« »Ne vem,« je rekel Goričar »do staršev, ki jih sicer nisem imel rad, sem bil vedno korekten.« Skorzeny je bil blizu temu, da bi spregovoril. Hotel je reči, da je Popaj

Zbor navijačev: Naprej! Vojno hočemo! Smrt sovražniku! (Hrup)

Zbor naricalk: Blaga mati je prosila,

roke okrog vrata vila

plakala je moja mila

tu ostani, dragi moj!

Zbor navijačev: Na boj zastava slave

na boj junaška kri

za blagor očetnjave

naj puška govori!

Zbor naricalk: Plakala je moja mila

tu ostani, ljubi moj!

Zbor navijačev: Z orožjem in desnico

nesimo vragu grom!

Zapisat v kri pravico

ki terja jo naš dom!

(Slika se spremeni: živali, same živali na desnem ekranu, sesalci in metulji, ptice in žužki — ribe na levem ekranu)

Oba zbora (mrmrata v zmedi).

Bariton: Možno je, da se je človek razvil iz živali.

JAZ: Tolikokrat z vso jasnostjo začutimo žival v sebi. A ji ne verjamemo.

Bariton: Možno pa je, da smo ljudje samo proizvod eksperimenta, ki so ga napravila bitja z drugega planeta ... ki so neko vrsto živali dvignila v razumno bitje.

JAZ: Poizkus se ni posrečil.

Bariton: Ker so vzeli napačno žival.

(Na obeh ekranih veliko mesa, mesnica, kjer visijo za noge ubite živali, razpolovljene, drobovje, udje živali ... veliko mesa v rdečih in rožnatih barvah ... pri tem visoki zven tanke sirene; v to se oglasijo zvonovi, zvonovi; slika na ekranu se spremeni: na desni cerkveni dostojanstvenik v veličastni opravi — na levi procesija z banderi, veliko zlatih barv)

Zbor naricalk: Oče naš, kateri si v nebesih ...

Zbor navijačev: Hočemo nebesa na zemlji!

Zbor naricalk: ... in odpusti nam naše dolge, kakor mi odpuščamo našim dolžnikom!

Zbor navijačev: Oko za oko! Zob za zob!

(Na obeh ekranih okostnjaki živali, kakor v muzeju; oba zbora zmedeno utihneta, mrmrata zoper sliko.)

Bariton: Velikanski napor, da bi izvedeli, kaj je spodaj ... spodaj ... pod vsem videzom!

JAZ: Za trenutke zagledamo, kaj je na dnu ... a takoj pozabimo ... Kakor sanje ... Nikoli se ne moremo ustaviti za trenutek in pogledati okrog sebe, vase ... na dno dogodkov ...

Zbor navijačev: Fuj! Faul! (Žvižganje in negodovanje)

(Na levem ekranu velika zbirka bogato aranžiranih jedi, puran, svinjska glava, stegno, sadje ... Na desnem cela zmeda golih teles, kakor lepljenka iz sex-revij ... močne električne kitare.)

Zbor navijačev: (zadovoljno navija).

(Oglasi se pesem kričača.)

Zbor navijačev: (prekipeva od navdušenja: kriči, valja se, razbija).

Zbor naricalk: Srčne napake ... infarkti ... angina pectoris ...

Rak ... rak ... rak ...

Diabetes ... Želodčni čiri ... sifilis ...

Nevroze ... Krvne bolezni ...

Debelost ... celulitis ... staranje ... umiranje ...
(Njihov recital se meša v pesem kričača po taktu.)
(V hipu vse prestane, ko se na levem ekranu pojavi GOSPOD v nekoliko starinski, a zelo elegantni obleki in s cilindrom ... na desnem pa velik, »lep« pogreb; sprva tiše, potem glasneje se oglasi žalna koračnica.)

JAZ: Same oblike ... sama iskanja izraza ... želja po nesmrtnosti ... kult žalosti ... v našem spominu boš živel večno ... v naših vrstah je nastala vrzel ... onstran čaka tehtnica, ki bo stehala tvoje življenje, tvoja dela ... Stehtan si — najden si lahak ... naj v miru počiva ...

Naricalke: Gospod, bodi milosten njegovi duši!

Navijači: (razočarani) Ne, to pa res ne gre! Denar nazaj!
De-nar na-zaj, de-nar na-zaj!

(Levo — namesto GOSPODA — človek v krpah, desno vrsta postreljenih ljudi, čeznje velik napis BANDITI; žalna koračnica pa se razvalovi v hrumenje posameznih godal; navijači so še bolj razočarani, naricalke umolknejo, vijejo roke v tihem joku.)

JAZ: Vem za njegov zadnji trenutek, za njegovo zadnjo misel ...
(Čez oba ekrana srednjeveški »mrtvaški ples«, smrt s koso za kraljem, škofom, rokodelcem, vojakom, beračem ... Tolkala igrajo; navijači so obupani, naricalke oživijo in pojoče govorijo:)

Zbor naricalk: Pred smrtjo smo vsi enaki

kralji in berači
ženske in moški
beli in črni
tirani in sužnji.

(Spet se na levi pojavi človek v krpah, na desni pa sam promet: ladje, avtomobili, letala, železnice, helikopterji, gliserji ... In hrup prometa. Človek v krpah začne teči, teči ... čez oba ekrana; navijači oživijo, navijajo čedalje bolj bučno; naricalke utihnejo.)

Zbor navijačev: Dajmo! Dajmo! Še dvesto metrov! Špurt!

(Na levem ekranu teče človek z zadnjimi močmi, na desnem se pojavi belo platno z napisom CILJ; silovito navijanje ... za ciljem stoji človeški okostnjak; tekač ga ne vidi, teče z zadnjim naporom.)

(V zvečanem tempu si slede naslednji prizori:

Na levem ekranu bakrez — neko nekdanje hudo mučenje človeka, rablji in ujetnik; na desnem ekranu neko sodobno mučenje ujetnika, fotografija.)

Zbor navijačev: Smrt božjim sovražnikom! Smrt rabljem! Smrt! Smrt!

Zbor naricalk: Usmiljenje!

Vsi smo ljudje!

(Na obeh ekranih: tekač, ki teče z muko in zadnjim naporom v cilj, za katerim stoji človeški okostnjak.)

Zbor navijačev: Tempo! Tempo!

Zbor naricalk: Usmiljenje! Milost!

(Na levem ekranu govornik, ki govori v mikrofone, na desni množica, ki ga posluša.)

Govornik: Samo v dejanju je pozabljenje!

Samo v malih rečeh je vidna veseljnost!

V svojih delih sam boš živel večno!

Zbor navijačev: (ploska)

(Na obeh ekranih velika praznina — dvorane, trga s stopnicami — in nekje čisto majhen — v perspektivi — osamljen človek.)

Zbor navijačev: Fuj!

Zbor naricalk: Zgradil je mesta in palače — in ostal v njih sam . . .
 Piramide in zlate mavzoleje si je sezidal —
 in v smrti ostal sam . . .
 (Osamljeni človek izgine — čez ekran velik križani Kristus.)

Zbor navijačev: Križaj ga! Križaj ga!
 (Filmska animacija Kristusovega obraza, zbora utihneta.)

Glas: Oče, zakaj si me zapustil . . .!?

JAZ: (končuje opravljanje v novo obleko). Nekateri znorijo
 drugi si pridobijo vero
 nekateri si jemljejo življenje
 drugi se vdajo mamilom
 bežijo bežijo
 ker ne vedo, kaj je onstran cilja.

(Oba ekrana belo migotata; slišati je tope udarce bobnov.)
 Nekje je neka napaka.
 Kje je napaka?
 Kdo ustvarja smrtno grozo?
 Kaj ustvarja strah pred smrtjo?

(Na levem ekranu: redovnik z dvignjeno roko.)
 Klic: Bog!
 (Na desnem ekranu: zamišljen filozof.)
 Miren govor: Bog ali drugače rečeno — narava.
 (Na levem ekranu: Rodinov mislec.)
 Klic: Narava!
 (Slike izginejo, oba ekrana belo migotata.)

Zbor navijačev: (se razdeli v dva tabora). Bog! Narava! Živel bog!
 Dol z naravo! Živela narava! Dol z bogom!

Zbor naricalk: Vem, da je smrt vsem živim gotova . . .
 (V zaporedju si sledijo slike in pripadajoči stavki:)
 Govornik v zlati opravi: Samo v bogu je večno življenje.
 Govornik v over-allu: Človek večno živi po svojem delu v družbi!

Mračen mož: Nobenega življenja ni onstran. Onstran čaka praznina,
 vesoljna tema, groza nebivanja . . . nič . . . pošastni nič . . .

Buddha: Nirvana je tam, kjer nisi . . . Nebivanje je sreča. Vsako dejanje je bolečina. Vsako dejanje poraja novo dejanje, novo bolečino.

Grški mislec: Človek v boju z usodo fizično propade, a moralno zmagal!

Mračen mož: Ničevost ničevosti . . . in vse je ničevost!

Govornik v over-allu: Samo uspešno delo s pravičnim plačilom lahko reši človeka iz blodnjakov tisočletnih zablod! Življenje je vredno, da ga živimo!

Zbor navijačev: (je nezadovoljen) Kruha in iger! Kru-ha in i-ger!

Zbor naricalk: Vanitas vanitatum . . . et omnia vanitas . . . Usmiljenje!

Urar z razstavljen uro pred seboj: Vse je ena sama mehanika snovi.

Marx: Pri tedanjem stanju fizike nisem mogel vedeti, da materija ni zadnja substanca.

Filozof z dvignjeno roko: Svet je samo privid . . . čisto slepilo . . .

Bertrand Russell: Psihologija je razduhovila duha
 fizika je razsnovila snov.

Marx: Negacija negacije — zanikanje zanikanja — zrno umre, ko postane rastlina . . . rastlina umre, ko postane zrno . . .

Urar z razstavljen uro pred seboj: Ah, kaj — vse je ena sama mehanika snovi! Tudi naše živčevje. Naši možgani.

Mao tse-tung: Priznavamo, da v splošnem procesu zgodovinskega razvoja materialno določa duhovno ...

... a hkrati priznavamo, in moramo priznavati, nasprotno delovanje duhovnega na materialno. S tem se izognemo mehaničnemu materializmu.

Urar z razstavljenjo uro: In vendar vam pravim: vse je ena sama mehanika snovi ... in duh je samo sposobnost snovi, da misli ...

Filozof z dvignjeno roko: In vendar vam pravim: svet je samo slepilo ... snov je samo ena od oblik duha ... (Slike izginejo)

Zbor navijačev: Fuj, sudac! Dajte mu eno po glavi!

Zbor naricalk: Shizofrenija, prosi za nas ...

paranoja, usmili se nas ...

ciklofrenija, prosi za nas ...

JAZ: (je opravljen, stopi na estrado) Prišel je čas.

(Vse utihne)

Človek sem. Živim. Sem.

Sestavljen sem iz nečesa, kar je že bilo pred menoj.

Iz tega, kar sem jaz, bo nastalo nekaj drugega.

(Brnenje, tiho, prisluhne)

Prihaja.

Pripravljen sem.

Bariton: Ali te ni strah?

JAZ: Da, strah me je.

Bariton: Ali te ne obhaja jeza?

JAZ: Brez jeze ni poguma.

Bariton: Občutiš slo?

JAZ: Občutim slo življenja.

Bariton: In žalost?

JAZ: In žalost. Celoten sem. Ničesar mi ne manjka. Tudi svoje upe imam s seboj. Svoje ljubezni. Svoja zadoščenja. In svoje veselje.

Premagal sem svoje polovičarstvo.

(Brnenje se poveča.)

Bariton: Ali veš, kaj prihaja?

JAZ: Ne vem, slutim.

Bariton: Kaj slutiš?

JAZ: Ne morem se izraziti z besedo — Morda — fluid?

Bariton: Morda fluid? Morda očiščenje? Spoznanje? Ali občutiš bolečino?

JAZ: Da, bolečino. Hlad in toploto. Vonj vetra. Tipam zrak. Slišim.

Vidim. Čutim svoje telo. Čutim težo svojih udov. Okušam. Čustvujem. Utrip žil deluje. Vsi organi služijo pravilno. Zleze. Živčne napeljave. Hrbtenica. Možgani. Vsa tkiva so živa. Volja usmerja gibe. Hodim. Ali je to dovolj?

Bariton: Ne, to ni še dovolj.

JAZ: Kaj naj torej storim? Živel sem, umrl, in spet živel, spet umrl.

Bariton: A zmeraj si se vrnil!

JAZ: To je res: zmeraj sem se vrnil. Spomnil sem se prvega občutka in prve misli. Zavedel sem se najbolj skrivnih vzgibov v sebi.

Sprejemal sem in oddajal. Ničesar nisem zamudil — in vendar nisem prispel nikamor.

Bariton: Tega ne veš. Kot v čolnu na morju ne veš, koliko si se premaknil.

JAZ: Da, morda sem se res nekoliko premaknil naprej. Dolgo sem živel lahkomišelnost in hlastnost.

Bariton: A tudi bojeval si se.

JAZ: Nosil sem v sebi vse svoje in tuje smrti, vsa svoja in tuja rojstva. A včasih sem pozabil na vse — in se vrnil v prvinsko ne-spoznanje. Zdaj se moram domisliti vsega, kar je bilo v meni. V vseh smrtih in v vseh srečnih trenutkih. Sprejemam?

Bariton: Sprejemam. Slišiš?

(Brnenje se večja.)

JAZ: Slišim. To je — fluid. Moj čas prihaja.

Zbor navijačev: (z dolgočasen) Dajmo, dajmo! To ni nobena igra!

Bariton: Zelo se bojiš?

JAZ: Človek se najbolj boji neznanega. In izgube. Ločitve od ljubega. Spet sem pozabil veliko tistega, česar sem se razveselil: in sem se vrnil nazaj v zmedo. Nikoli ne smem niti za hip pozabiti treh stvari: da naravna smrt ni strašna, temveč blaga in sladka ... da človek pride iz neznanega in odide v neznano konfiguracijo ... in da tisto neznano pred njim ni nič ... temveč bivanje onstran nič-a ... kot nekaj, kar je bolj prvinsko od te snovi, ki jo tako ljubimo ... In da si ničesar od tega ni mogoče predstavljati, ker je predstava vezana na splošno in preprosto telo ...

Bariton: Težko se odpoveš svojim ljubeznim, priznaj!

JAZ: Priznam. Vendar — moram poiskati rešitev ... za otroke ... za prijatelje ... za bitja, ki so podobna meni ... Odločil sem se — zdaj ni več poti nazaj. Sicer se mi pa čedalje bolj zdi, da ljubezen ne more umreti. Vsi mali delci sveta imajo svoje privlačnosti ... sončni sestavi kot da živijo od privlačenja ... Zvezda, ki se iztrga ... zablodi in se sežge ... kot meteor ... Privlačnost razmnožuje bitja ... V tem je velik up ... zadoščenje ... in tiho veselje ... Ljubezen je!

(Brnenje se nevarno zviša in poveča, na ekranih se pojavijo svetleče krivulje in bežeče točke v raznih barvah, čedalje bolj živo se gibljejo.)

JAZ: (se zravna, dvigne roke, se vzpne) Pripravljen sem. Naj se zgodi!

(Metež gibanja na ekranih, do mučnosti zvišan glas brnenja)

Zbor navijačev: (zaploska) Tempo! Tempo!

Zbor naricalk: (zajoka in si mrši lase).

Konec TRETJE STOPNJE (intermezza)

ČETRТА STOPNJA

(Sivo v sivem, polmrak. JAZ leži iztegnjen na dolgem položnem stolu-mizi, poševno od tal. Ob njem stojita dve visoki postavi v sivem, v haljah z maskami na obrazih, podobni kirurgom ali inkvizitorjem. Dva visoka aparata z ventili in cevkami, ki »dihata«. Medlo je slutiti tu oba ekrana, levi in desni. Žarki utripajo v polmraku, iščejo in najdejo ležečega, je v opravi, ki si jo je oblekel v »intermezzu«, obstanejo na njem, se ugašajo in prižigajo. Na levem ekranu se začno prižigati svetlobne pikice, ki se združujejo in razhajajo, se zlijejo v krivuljo, tečejo kakor diagrami. Visoka aparata delujeta kakor črpalki.)

JAZ: (ugotavlja z mirnim glasom) Stehtan sem, zmerjen sem, pregledan sem, ugotovljen sem, imenovan, opisan, registriran, prijavljen, preštet, zapisan. Živim, sem, pripadam ...

Podpisujem izjavo: s polno odgovornostjo, pri zdravi pameti, d-ne tega in tega ... leta tega in tega ...

Odločitev je brez preklica ... kar koli že to pomeni ... Začnimo. (Ena od postav v sivem ga pregrne z veliko sivo ponjavo, v tem se

prikaže njegov obraz na levem ekranu med svetlobnimi diagrami. Druga postava poklekne k njegovim nogam, sezuva mu čevlje. JAZ na ekranu govori:)

JAZ: Človeku je redkokdaj dano, da gleda samega sebe. Tudi v sobi, napravljeni iz ogledal, se ne vidi — ker gleda množico podob hkrati. Enako se človek redkokdaj občuti — ker je razpršen v množico občutij, ki so vsa JAZ. Morda je vsako samo slepilo samega sebe samemu sebi, vsi skupaj — kot eno — pa so nedostopni. V prejšnjem trenutku — sem bil JAZ, v tem trenutku sem JAZ, in v naslednjem trenutku bom spet JAZ. Tu na ekranu sem JAZ — in oni, ki leži pod mano — kateremu sezuva čevlje iz neznanega razloga — sem tudi JAZ. Čevlji so bili še hip pred tem — del mene ... kaj so zdaj?

(Čevlji so sezuti, postava jih odloži. Na desnem ekranu, ki se je za bleščal v trepetajoči luči — prazen — se pojavijo odloženi čevlji.)

V sedmih letih se obnovijo vse celice mojega telesa: in vendar vemer pravim: to sem jaz. Skušam se videti kot jajčece, kot zaplodek, kot novorojenec, kot dojenec, kot otrok, kot deček, kot mladenič, kot mož — ali sem vse to bil jaz? Ali sem vse to še zdaj — JAZ? Nekdaj in zdaj — tu in drugje, v tej in drugačni obliki, speč in buden? Še ne rojen — in že umrl? Ali so ti čevlji za vekomaj nehali biti JAZ? (Prva nogavica se na desnem ekranu pridruži čevljem.) Ena nogavica je nehala biti jaz, druga še ne. Enako sem pozabil veliko ljudi, ki so bili važni v mojem življenju, nekateri pa so ostali del mene, živijo v meni kar naprej ...)

(Na ekran bodo prihajali deli njegove garderobe v naslednjem samogovoru kar po vrsti: srajca, telovnik, pas, hlače, ovratna verižica z obeskom, majica, spodnje hlače, suspensor ... Postavi v sivem delujeta komaj vidno v polmraku, kakor gibanje senc, balet duhov; deli obleke prihajajo na platno in ostajajo tam v nekem zaporedju.)

Človek stoji sredi svojega vrta in pravi: vse to je moje; se pravi: vse to je del mene. Tako stoji v svojem stanovanju, tako stoji sredi izdelkov svojih rok ... sredi čred živine, ki mu pripada — in ima morda njegov žig na koži ... Kje se neha JAZ? Tudi ta srajca je bila JAZ ... brez dvoma ... skrbno sem jo izbral, si jo ogledal, jo položil predse in oblekel ... postala je del moje zunanje oblike ... enako tudi ta telovnik, ki mi je prijetno stiskal oprsje ... in mi dajal občutek moči, gibčnosti in varnosti ... Vrh sveta sem stal in rekel: moj svet! Svet je bil del mene, tudi ves svet je bil del mene ... zdaj ga odlagam ... hkrati s pasom ... Kje so bile moje meje? Bil sem neomejen ... segajoč v vse ... tudi zvezde in galaksije so bile del mene ... A bile so tudi del tebe in del njega in del nje ... del vsakega človeka ... Tudi jaz sem bil del tebe ... del njega ... del nje ... Meja med nami ni mogoče ne videti, ne misliti, ne občutiti ... Vse prehaja v vse ... Hlače ... si je nekdo izmislil ... To verižico in obesek je nekdo zamislil v sebi in skoval s svojimi rokami ... in prodal meni za denar ... ki ga je potreboval ... kupil si je hrano in jo pojedel ... Ta obesek pa ni nikoli prenehal biti del njega ... čeprav je postal del mene ... In del tebe, ki si ga gledal na mojih prsih ... Vse je vekomaj živelo v vsem ... tudi zlato, iz katerega je skovan obesek, je od vekomaj živelo v zemeljski žili ... In nikoli ni bilo nič preveč in nič premalo ... samo obliko je menjalo, kakor ta bombaž, iz katerega je stkana moja majica ... ki bo nekoč segnila na smetišču ... ali bo sežgana v uničevalcu smeti ... Spodnje hla-

če... ki so se oprijemale mojega mesa, moje kože, mojih občutljivih delov... za katere vsi vemo, vsi jih molče čutimo, ne moremo se iznebiti predstave... suspensor, ki sem ga skrbno oblekel... ko sem odhajal na pot onstran sebe... morda k tebi... morda k njemu... k njej... Zdaj sem nag, kakor sem bil nag, ko sem se rodil... ko sem se odcepil od nekega telesa... in vendar na nek način ostal povezan s tistim telesom... in tisto telo je bilo zvezano z milijardami teles za sabo v dolgi vrsti... ki skozi mene teče naprej... živi in umira vsak hip... občuti in misli vsak hip... obstaja brez omejitve... v malodušjih in napuhu mojega telesa...

(Desna noga se pridruži obleki na desnem okranu.)

(Kot da se ni zgodilo nič izrednega.) To je moja noga, desna noga... Urez ima na kolenu — tam sem se ranil s sekiro, ko sem bil deček... sekal sem drva... peto imam zlomljeno... in zacepljeno... od skoka na spolzek kamen... Prezgodaj sem odložil mavec... zato se je zarasla nekoliko poševno... Kadar se je pripravljal k slabemu vremenu, me je kost bolela... Zdaj je odšla od mene — nehala je biti del mene... Jaz pa sem kljub temu ostal JAZ — kakor da nisem okrnjen... Ravno tako piše v dokumentih: visok 183 centimetrov... Nekoliko je različna od svinjske gnjati... a samo po obliki... Spominjam se starega portugalskega bakroreza, sramotilne podobe zoper ljudožerce: v mesnici vise človeški udi... tudi taka noga je zraven...

(Leva noga se pridruži desni.)

Moja leva noga je bila zelo prožna, močna — ker je to morala biti ob nekoliko pohabljeni desni. In vendar sem to okrnjeno telo še zmeraj JAZ... obe nogi sta samo moja bivša dela... Visok nisem več 183 centimetrov, to je res. Videl sem majskega hrošča, ki so mu zlobni dečki potrgali noge... in vendar je bil to majski hrošč »ta in ta«... Samo hoditi ni mogel več. Tudi jaz ne bi mogel hoditi... teči... skakati... plesati... Lahko bi si dal napraviti proteze... Baje izdelujejo že zelo uporabne proteze... ki bi postale del mene... Lahko bi celo hodil... če bi pa sedel — in držal predse oblečeni protezi, bi bil čisto celoten JAZ. Govoril bi, gibal z rokami in se smehljaj... Kdor bi ne bil poučen, sploh ne bi vedel, da nisem čisto cel...

(Desna roka se pridruži nogam.)

Tudi roko se da nadomestiti... Izguba je samo formalna... če ne prizadene čustvovanja o samem sebi... Seveda je bila moja desnica zelo uporabna... najlaže sem delal z njo, se bojeval, božal sem z njo, grabil, obračal liste knjig... kazal sem z njo v daljavo, zajemal vodo... trepljal konja... veslal... držal krmilo, odpiral vrata, pozdravljal... kaj vse je znala! Zdaj je samo kos odmrlega mesa, kit in kosti, tkiva in ožilja... ki bo razpadlo... postalo nekaj drugega... Ko so nekoga razudili, je prosil rablja, naj za božjo voljo pokopljejo vse dele skupaj... Zelo važno se mu je zdelo, da ostane v smrti celoten... za vsak primer, če bi se obudil od smrti.

(Leva roka)

Če bi me zdaj stehali, bi bil precej lažji... Krajši sem, ožji in lažji... moji telesni podatki ne držijo več. In vendar sem še JAZ. Nobenega dvoma ni: še sem JAZ. Spominjam se vojaka s Koreje, ki je izgubil vse štiri ude... in je vendar živel... in celo postal uspešen... napisal je knjigo, ljubil je svoje življenje...

Včasih je ležal ... in nenadoma je občutil vse štiri ude, ko da so res ... gibal je z nogo, z roko ... bil je celoten ... Vem za invalida, ki ga včasih srbi podplati odrezane noge ... Lezi in si predstavljaj, da nimaš udov ... Samo predstava je važna ...

(Notranji organi začno prihajati na platno, eden za drugim, mehur, sečni organi, ledvica, jetra, vranca, črevesje, želodec, srce, pljuča, požiralnik ...)

To so torej moji notranji organi. Nikoli jih nisem videl ... zato nisem vedel, kakšni so, zato jih ne čutim kot svoje ... Samo vem, da so moji, da so del mene, bivši del mene ... V vojni sem videl odprta telesa ... kakor v mesnici ... meso ... kri, tkiva ... opne ... mišice ... pokostnica ... žile, kite ... Včasih sem se spomnil na ta telesa, kadar sem jedel meso in organe živali ... saj ni nobene razlike ... Vse je zelo preprosto, čeprav skrbno sestavljeno in spleteno ... Kdo ali kaj je vse to sestavil ali sestavilo? Bog, Narava, Iz relacij najvišjega sistema nastala nujnost ... ki ustvarja relacije nižjega sistema ... in te spet nujnost nižjega sistema ... Intelktualno bitje — ali slepa sila ... vseeno je, kako se to imenuje ... Priznati je treba, da je v vsakem najmanjšem žužku celoten sistem sprejema in oddaje, nastanka in nehanja, razvoja in kvalitetnega preskoka ... In da ima vsak organ svojo funkcijo v vsem ... da je določeno gibanje v vsakem atomu snovi ... enako kakor v gibanju galaksij ... kakor v neeksistentnem gibanju onstran nič ... ali kakor se že tisto imenuje ... Zanimivo je samo, v kakšnem sporu so ljudje, ki TISTO imenujejo različno ... in se pobijajo med seboj zaradi imena ...

(Organi, dalje)

Raziskujemo tuje planete — sebe ne poznamo ... in ne tistega, kar vodi dogajanja v našem telesu in v naši duševnosti ... kar pač ta beseda pomeni. Moja jetra ... moje ledvice ... moje črevesje ... možno ga je izmeriti v dolžino ... moja pljuča ... moje srce ... enako moje kakor planeti sončnega sestava ... Tudi rastline živijo podobno ... vzkalijo, rastejo, dihajo, cveto, poganjajo liste, rodijo, admirajo. Živijo v plodnih zemljah in v puščavah. Strela udari v gorski macesen in ga prekolje čez pol ... Pojem jabolko pojem njegove organe, izplujem njegovo jedro, pečke ... Vsi živimo ... ne vedoč, kaj je to ... (K drugim delom pride požiralnik.) Skozi ta požiralnik sem požiral organe jabolka ... tele ... prašiča ... zelenih rastlin ... Rastline bodo rastle iz mene ... Vsi smo vse ... Brez meja ... In tega ne moremo razumeti! Treba je veliko izgubiti, da si pridobimo majhno vednost, ki nikomur ne koristi. Najbolj srečna so plemena, ki živijo v kameni dobi ... kakor rastline, kakor ptice, kakor žužki ... A če nam je že dan ta aparat za razmišljanje ... če smo že razvili svojo sposobnost za razčlenjevanje in razumevanje ... zakaj ostati na pol poti ... onesrečeni od polovične vednosti ... v zavesti minevanja ... zorenja v smrt ... kot begunci ... kot otožni kavarniški filozofi ... kot polmisleča bitja ... polna vznemirjajočih vprašanj brez odgovorov ... duševni invalidi s pobožnimi bergljami vseh vrst ... Zakaj ostati na sredi poti?

(Prsni koš s hrbtenico)

Zdaj sem veliko lažji, veliko ožji, veliko krajši, zdaj merim samo eno ped ... in vendar vsi podatki ostanejo neizpremenjeni, razen prstnih odtisov ... spremenili so se samo zunanji znaki — posebni znaki ... Veliko telesa je odšlo od mene, in vendar: ostal

JAZ: Zdaj vem, zakaj je bitjem dan strah.

Bariton: Tudi biologi to vedo: zaradi samoohranitve. Roka prime za žareč ogel in se naglo odmakne... reši se. Tako se bitja morajo bati smrti.

JAZ: Verjetno sem se tudi jaz zelo bal smrti? Sovražil sem jo, izzival sem jo in bežal pred njo. Tega se jasno spomnim. Zato sem tudi ljubil telo. Ali sem prešel v nič?

Bariton: Še ne. Še si privezan na peščico gmote tkiv, ki jih napajajo črpalke. Poglej!

(Svetloba pade na bel pladenj z gmoto, podobno možganom... iz njih vodijo cevke v oba aparata. Sivi postavi stojita zravnani v mraku, negibni.)

JAZ: In kaj je tisto, kar gleda moja gmota?

Bariton: To je sposobnost tvojega sprejemanja in oddajanja... Zdaj se boš odrešil... in videl boš še drugače... ker ne boš več sestavljen iz delcev snovi...

JAZ: Prek ničā?

Bariton: Nič je samo beseda, pomagalo... Saj tudi sedanjosti ni — samo preteklost in prihodnost je — sedanjost je samo beseda, pomagalo... sedanjost je košček preteklosti in košček prihodnosti... vse je pa tek in dogajanje brez meja...

JAZ: Moja snov kot oblika energije se razstavlja v gibajočo se konfiguracijo nečesa neznanega... Kako sem mogel verjeti v nič?

Bariton: Ker so te vse življenje učili, da so meje. Meje dežel, držav, kontinentov, morij, ljudi, živali, rastlin, misli, občutij... In tudi če rečemo: »vse, kar je« — zagrešimo dve hudi napaki; »vse« ni uporabno, ker svetu samo v nekaterih oblikah pripada pojem količinski... »je« pa ima nasprotje »ni«, ki je tudi nezdržno... in vodi v misel na »nič«... in v grozo.

JAZ: Spomin prihaja enako kakor brnenje kril čebele tisoče kilometrov oddaljene od tod.

Bariton: Ali »tukaj« pomeni nek kraj?

JAZ: Ne, nek val, nek val oddaje... in sprejema...

Bariton: Zdaj imaš še maso in energijo in magnetno polje... zdaj te še marsikaj privlači in odbija... marsikaj te še veže...

JAZ: Ali »zdaj« pomeni nek čas?

Bariton: Ne, nek val, nek val oddaje... in sprejema... Med »tukaj« in »zdaj« ni nobene razlike... razen v polju, ki ga tvori misel. Naš duh ima zelo naivno predstavno moč. Zato se tudi ne more zavedeti svojih sposobnosti... in svojega položaja v ustroju vsega, kar biva pozitivno in negativno...

JAZ: Izključite aparate!

(Sivi postavi z gibom ustavita aparate, ki se umirijo, desni ekran se močno osvetli, priključi se gmota možganov in nekakega živčnega tkiva, luč na ekranu ugaša, obraz na levem ekranu zbledi, vse utone v siv polmrak, bariton spregovori.)

Bariton: Energija nima več oblike snovi... prešla je v neznano konfiguracijo...

(Drobna iskra na levem ekranu se prižge in rahlo utripa)

JAZ: (hladno, jasno) Jaz... jaz... jaz... Poizkus je končan... (hkrtati z utripom iskre na levem ekranu) jaz... jaz... jaz...

Bariton: Nobeno sporočilo v besedi ni mogoče... sprejemate sporočila preobražena v občutja... sprejemate sporočila preobražena v občutja... fluid... fluid... fluid...

(Konec. Prvi zapis. Ni za izvajanje.)

PISATELJ IN MUZIK KOT NARAVNA ZREZKA NA MATEMATIKOVEM KROŽNIKU

Matematik Mišo Trstenjak-Benlevy je sin zdaj že pokojnega znanega mariborskega slikarja Andreja Trstenjaka in zdravnice, češke Židinke, rojen pred 38. leti v Pragi, od koder se je po vojni kot deček preselil v Maribor. Študiral je matematiko najprej v Ljubljani, pozneje pa v Angliji in ZDA. Pred nekaj leti se je preselil v Izrael, dobil izraelsko državljanstvo in se zaposlil v nekem matematično-fizikalnem računskem inštitutu v Tel Avivu. Veliko se je ukvarjal z Einsteinovo teorijo relativnosti, v golem matematičnem smislu pa s teorijo množice in njenimi aksiomi. Mož je mnenja, da bi morala v dobro človeške civilizacije nekoč vzeti osnovne gibalne smeri življenja v roke peščica redkih človeških bitij, ki jim pravimo kreativni ljudje ali duhovi. Kaj čaka v taki svetovni rešitvi pisateljstvo, komponiranje, pesnjenje, slikanje in kiparjenje? Ali bo takrat prišlo na dan resnično spoznanje, ki ga zdaj kakšen velik ali manjši duh samo slutiti — spoznanje, da umetnost ni kreativna?!

»Deset milijonov dobrih ljudi ne more napraviti toliko dobrega, da bi s tem odtehtali tisto, kar lahko stori deset zlobnih ljudi, razumete?«

— Razumem. V zlu je torej največja energija, se pravi, da je to faza naše energije.

»Da, verjetno je to način, kako sodoživljamo prostor in čas.«

— Najmočnejše energetske stanje človeka sta zloba in zlohota, kaj ni to pravzaprav čudno?

»Da, po vsej verjetnosti gre za nekaj podobnega, kot če je kondenzator poln in se iz njega izbija napetost. In zdaj smo pri tistem, kar sem vam hotel že prej povedati, da namreč tisti ljudje, ki sem jih v neki prejšnji debati imenoval kreativne, tisti redki ljudje, ki jih je dandanes na vsem svetu morda devetsto ali tisoč, tisti ljudje zmeraj, kadar nastopi končna stopnja kondenzacije energije, pretvarjajo in usmerjajo to energijo zgolj v dobro ali pa so vsaj prepričani, da je to dobro. Povsem zavestno želijo doseči zgolj dobro.«

— Zdaj pa imam vprašanje. Določite merila, po katerih se kreativni ljudje razlikujejo od nekretnih, od milijardne množice nekretnih, da se bo vedelo, za kaj gre, kadar se bova o tem pogovarjala. Ali gre na primer za razliko v stopnji inteligence?

»Nobene statistike nisem delal o tem, od katere številčne stopnje inteligenčnega kvocienta naprej bi lahko šteli človeka za kreativnega,

v razvoju. Nobena revolucija ne bo potrebna za to, nič, to bo prišlo samo po sebi, časovni razvoj bo te ljudi po splošni nuji odstranil. Preprosto izločeni bodo. To lahko že opazujete. Vedno bolj pametni, izšolani in inteligentni ljudje prihajajo vsepovsod v vlado pa na oblast.«

— Mislim, da ste prej v zvezi s kreativnostjo omenili tudi moralo. Ali mislite, da so visoko kreativni ljudje že sami po sebi tudi moralni?

»Domnevam, da so tisti najkreativnejši med nami praktično zmeraj moralni.«

— Zakaj?

»Veste, to je težko povedati, ampak mene žene intuitivno nagnenje do tega, da trdim, da nam visoka izobrazba, ogromna prirojena inteligenca in nadpovprečna sposobnost kombinacije pojmov, ki jih okrog sebe opazamo, dopušča, da zmeraj opravimo selekcijo, tisto selekcijo, ki nas nujno vodi k dobremu.«

— Ali je potem slabo za nas, kot sva že rekla, zgolj izvor energije?

»Slabo je tisto, kar se kaže v materialni obliki, tisto, kar se kaže v eksaktni obliki duha, pa je dobro, vsaj jaz mislim tako.«

— Ali se bo pri visoko kreativnih ljudeh morala kazala kot dolžnost in ne kot čustvo?

»Mislim, da ne bo niti dolžnost niti čustvo, ampak, da bo to samo spremljajoč pojav njihove dejavnosti. Oni se tega niti zavedali ne bodo, preprosto delovali bodo v smislu, ki jim ga narekuje njihova skrita energija in želja, da to, kar ustvarijo, dokončno ustvarijo v dovršeni obliki.«

— No, nekoč prej sva rekla, da bo tista nekreativna množica uživala zaradi materialne blaginje. Kaj pa bo povzročalo občutek sreče oziroma sproščenosti kreativnim ljudem, katero početje, ali drugače, ali bo takrat morda obstajal kakšen drugačen občutek?

»Ja, veste, to je težko povedati. Mislim, da so ti občutki utelešeni v njihovem lastnem delu. To delo jih že samo nekako zadovoljuje, in ravno v tem je morebiti skrivnost tega, da lahko ti ljudje tako veliko dajejo od sebe in imajo tako neizčrpne možnosti za uveljavitev teh svojih zlata vrednih lastnosti. Kajti med nami je dosti ljudi, ki so verjetno izredno nadarjeni, ki so nadpovprečno nadarjeni, samo nihče jih še ni pripeljal do te točke, do takega položaja, v katerem bi lahko svojo nadarjenost aplicirali, kjer bi jo lahko izrabili, obenem pa ni nujno, da imajo, če so že nadarjeni, istočasno tudi tisti občutek, da kadarkoli s svojo nadarjenostjo kaj ustvarjajo, da jih to navdaja z osebno srečo, z zadovoljstvom. Tako, vidite, da je končno izoblikovani pojem kreativne tvorbe, tiste osebnosti, tistega redkega bitja med nami, ki ga bomo imenovali kreativno, da je to pravzaprav kombinacija zelo mnogo elementov, da to ni samo nadarjenost in potreba po delu. Imeti moraš namreč še občutek sreče pri tem delu, tu mora biti domiselnost in še ogromno takega.«

— Poslušajte, ali bodo pri teh visoko razvitih ljudeh v prihodnosti še obstajala čustva? Kajti obstajajo tehtne trditve, da so čustva atavizmi?

»Saj so v nekem smislu atavizmi, ampak po mojem mišljenju so čustva kot taka normativi, ki nas psihično nujno morajo spremljati, ne telesno, ampak psihično nas nujno morajo spremljati, da

sploh imamo kakšen odnos, vsaj v tem stadiju razvoja človeka, odnos do vsega, do česarkoli. Poslušajte, brez čustev tudi vi ne boste mogli nič delati, vsaj jaz tako mislim. Poglejte, če ne bom imel veselja do tega, kar delam, pa naj bo to še tako preprosto delo, se bom enostavno pogreznil v nekakšno nirvano, ne bom nič več delal, ne bom ničesar ustvaril, ne bom imel tistega gibalnega momenta, inercije, ne bom imel prave spodbude.«

— Ali mislite, da niso čustva samo vidni izrazi različnih človekovih energetskih stanj?

»Jaz tega ne bi tako definiral. Človekova energetska stanja so namreč v teh definicijah, ki smo jih doslej uporabljali, negativna stanja.«

— Ali pa tako, da bo preprosto povedano: najprej je mišljenje in potem kot njegova posledica — recimo toplotna, kalorična posledica — čustvo; čustva so torej posledica procesa mišljenja. Ali se ne bi to nekako ujemalo s tistim, ko ste rekli, da bodo občutek sreče imeli kreativni ljudje pri svojih stvaritvah, kaj pravite?

»Poglejte, niso vsa čustva vezana zgolj na srečo. No, če pa vi jemljete srečo kot neko nevtralno točko, od katere potem merimo na levo in na desno, bi se to dalo tudi tako izraziti. Ampak, to je že geometrijska abstrakcija, veste, geometrijska abstrakcija pa v temle primeru morebiti ni povsem zaželeno, to pa zato, ker vse skupaj prevajamo zgolj na dve dimenziji ali pa na tri dimenzije. Mislim, da so čustva kot taka vseobsežna, to je multidimenzionalna, polidimenzionalna ali pa neskončno dimenzionalna, torej nekaj, česar ni mogoče natančno prevesti v nobeno geometrijsko obliko. Ampak, v neki skrajni aproksimaciji bi se čustva pač dala prikazati grafično. To bi bila potem stanja, tista energetska, vaša razpoloženja. To sicer lahko tako definirate, če želite, samo jaz nimam nobene predstave o tem, kako naj bi to izgledalo, preprosto nimam je.«

— Ali se potemtakem prepuščate valovom čustev?

»Ne, ne prepuščam se čustvom. Ali pa naj se jim ne bi prepustil niti v trenutkih, ko gre za resne odločitve ali za soodločitve, zgolj moje...«

— Tu pa ni čustev, ali ni to zanimivo?

»Ne, ni čustev; seveda so čustva, samo mi naj bi se jim izognili zaradi tega, ker pač skušamo biti nepristranski, objektivni in tako naprej, in naša odločitev naj bi bila zasnovana na neki preciznosti matematično kompiliranih dejstev ali pa dejstev, ki so matematično kvantitativno opredeljena. No, vidite, po drugi strani pa je res, da se v nobenem primeru ne moremo izogniti tistim subjektivnim činiteljem in potem ravnamo tako, da zmeraj vnesemo neko osebno noto, kar seveda izzove negotovanje vseh tistih, ki to kasneje izrabijo in pravijo: vidiš, to je bila pa napačna odločitev...«

— Ali bi zdaj lahko našteli nekaj ta čas živečih kreativnežev?

»To je zelo težko, ker bi lahko komu storil krivico. Ne poznam vseh ljudi tega sveta in navsezadnje ne vem, kako se bo kdo izkazal pred zgodovino. Resnica pa je, da izmed teh, ki jih osebno poznam, in od drugih, o katerih sem prepričan, da so res ustvarili nekaj nesmrtnega, postavljam v ospredje recimo slavnega fizika Paula Wignerja, matematika Paula Cohena in Paula Levija, fizika Feinmanna in fizika Schwingerja iz Harvarda.«

— Je še kje drugje možna kreativnost? So kreativni zgolj matematiki in fiziki?

»Tisto, kar jaz osebno pojmem kot kreativnost in kar pelje k dejanskemu napredku, je možno zgolj na področju eksaktnih ved, tam, kjer odkrivamo osnovne resnice o okolici, o svetu, ki nas obdaja, in iz česar kasneje izpeljujemo pomembne in manj pomembne zaključke. Te uporabimo v tehnologiji in tako ustvarjamo civilizacijo, materialno civilizacijo. V največji aproksimaciji pridemo do enega samega izvora, to je do matematike.«

— To je torej vrhunec kreativnosti?

»To je tista stopnja, kjer se je, če se izrazim poetično, človeški duh najbolj približal temu, čemur pravimo iskra božjega razuma, kjer je človek našel samega sebe v odsevu boga ali pa obratno.«

— Veliki pisatelji niso kreativni?

»Veliki pisatelji so lahko kreativni v tem smislu, da dajejo človeku moralne vrednote in podporo. To ni eksistenčna, ampak moralna podpora. To je tista podpora, ki daje moč, da preživiš.«

— Potem lahko rečem, da je za mišljenje potrebna energija, ki prihaja s to podporo, kaj?

»Glejte, moje mnenje je, da se umetniško ustvarjanje poraja iz občutka utesnitve. To je normativ lepote, ki smo si ga ustvarili zato, da si olepšamo življenje, da ga prikažemo v obliki, v kakršni si ga zamišljamo, da naj bi v resnici bilo. Ko kaj berete, gledate sliko, skulpturo ali arhitektonsko stvaritev, vaš duh zanese k vzvišenosti. V tistem trenutku pozabite na tegobe in umazanije in na blato; toda to so fraze, bedarija, ki jo lahko pove vsak. Vendar pa je res nekako tako. Sam si tega ne morem zamisliti drugače. Po drugi strani pa je resnica tudi ta, da so kreativne tvorbe, ki naj bi se kazale v tem, samo vzporednega pomena. Človek, ki se ukvarja z umetniško stvaritvijo, je človek, ki je vezan bolj ali manj na čustveno sliko sveta. Čustvena slika sveta pa je neprecizna, ker niha od človeka do človeka. Ta slika v večini primerov umetniku ni dostopna tako, da bi jo kvantificiral, a matematični okvir, kvantitativni okvir je edini, ki nam lahko predstavi realna razmerja med vrednotami tega sveta ali tega, kar nas obdaja. Tako si on ustvarja svojo subjektivno sliko, ki jo s tem, da jo napiše ali ponazori na sliki, vsiljuje drugim. S tem nekako daje nujnost sprejetja in nimate možnosti absolutne korekcije. Lahko jo samo odklonite ali sprejmete, kaj drugega ni mogoče. Medtem pa v matematiki, eksaktni stvaritvi, kreaciji, kot jaz to imenujem, neke vzporedno sicer tečejo čustva, nimajo pa bistvenega vpliva na končno stvaritev.«

— Tam so čustva torej le posledica mišljenja?

»Lahko, da so. O tem jaz ne razmišljam, samo trdim, da so v matematiki možne neke korekcije in se imate relativno pa tudi absolutno moč prepričati o izrazni formi, ali je pravilna ali ni. Kot dober matematik lahko srednjemu ali slabemu matematiku dokažem, da nima prav, če je postavil napačno trditev, pa jo matematično dokazuje, kajti v matematiki je samo ena pot. In zdaj smo prišli k temu, kar je morebiti povezano z najgloblji aksiomom človeškega razmišljanja in celotnim gibalom njegove dejavnosti. Vsi ljudje se zmeraj trudimo, da bi vsako stvar postavili v okvire, da bi bilo vse v škatlicah, po vrsti, v knjižnicah in diskotekah, filmotekah in tako naprej, da bi bila vsaka stvar postavljena natančno na svoje mesto. Edino matematika je znanost, ki nam to natančno in zmeraj brez ostanka dopušča. Tam lahko vsako stvar postavimo tako, da je mogoč samo en rezultat.«

— V umetnosti pa je več rezultatov?

»V umetnosti je to stvar individualnega gledanja, to je subjektivizem. Matematika pa je objektivna. V nobenem primeru ne moremo trditi, da bi lahko nekdo opisal stvar rožnato, drugi zeleno, tretji modro, četrti črnobelo, peti pa plastično. To je nemogoče. Če smo tam podali precizno sliko, ki edina sama po sebi ustreza resnični reprodukciji tega, kar smo videli, mora dobiti sto matematikov isti rezultat.«

— Predstavlja si, da smo dosegli stanje relativnega napredka, ki se kaže v tem, da o bistvenih zadevah sveta odloča skupina kreativnežev. Rad bi vas vprašal, ali stojijo v tem stanju slikarji, pisatelji in glasbeniki v množici nekreativnih?

»Po mojem mišljenju da. To so ljudje, ki doprinašajo zgolj k moralnim vrednotam tega sveta, niso pa ustvarili nič za dejanski napredek, katerega daljnosežne posledice bodo vidne šele v mnogih poznejših generacijah, ki ga bodo lahko izkoristile. Ni naša težnja, da bi se veselili s prebiranjem lepe pesmi ali čudovitega romana, z gledanjem kake skulpture ali Modiglianijeve slike. Naša težnja je, da ohranimo homo sapiens, civilizirano vrsto v prostoru in času, po možnosti v neskončno dolgem časovnem razdobju in v čim večjem prostoru. Ta naš časovno-prostorski ekspanzionizem je pogojen z našo materialno, dejansko eksistenco na tem svetu. K tej dejanski eksistenci ne bodo prav nič pripomogle niti Rilkejeve pesmi niti Solženicinov Krog. Če pa se ne bomo ravnali po matematičnih aksiomih, ki jih je odkril Cantor ali Neumann ali kdorkoli drug, in po tistih aksiomih, po katerih lahko kasneje ali pa že sedaj odkrijemo način, kako najhitreje izračunati orbito ladje, ki bo spravljala ljudi na druge planete, ne bomo nikoli mogli teh planetov kontrolirati in tako najti drugega sveta za človekovo življenje. Nekega dne se bomo tako razmnožili in biološka eksplozija prebivalstva je danes že zelo močna, da obstaja bojazen, kaj bomo jedli čez 50 let. Če nočemo na nasilen, nenaraven način zadržati razmnoževanja prebivalstva, potem je edina možnost, da povečamo (in to ima spet skrajne meje) produkcijo tistih dobrin, od katerih živimo, ali pa se preselimo na druge svetove, ki so še prosti in nenaseljeni, ki so še godni za kolonizacijo kot nekoč Amerika in Avstralija. Prepričan sem, da bodo Rilkejeve pesmi kvečjemu pomožen balast v raketi. Ampak raketo bodo upravljali po Neumannovi enačbi in Wienerjevih elektronskih možganih.«

— Zakaj pa ste prej omenjali moralo pri kreativnih ljudeh in rekli, da bodo visoko moralni. Po drugi strani pa naj bi bila zdaj morala zadeva, kot sva ugotovila, nekreativnežev, umetnikov, literatov ali kaj?

»Zdaj smo pri tistem vprašanju, na katerega ni prav nič preprosto in lahko odgovoriti, ker mislim, da nobeden ne pozna pravega odgovora. Kulturni in moralni precedens, se pravi etični normativi človeka, so pogojeni z njegovo civilizacijsko stopnjo. Ker pa je vsak ubral svojo individualno pot do te stopnje, ki smo jo dosegli, in čeprav so glede na te stopnje posamezniki kot kaste približno izenačeni, ampak samo zelo približno, nismo mogli priti do enakih ciljev. V detaljih in včasih v zelo bistvenih stvareh so razlike. Vsak drugače gleda na umor ali na tatvino ali pa na to, kaj smeš narediti prijatelju, znancu ali sovražniku. Zato ob teh moralnih prerogativih, ob tako imenovanih kodeksih mislim, da je še najbolje, če se držimo pisanih pravil, katerih praosnova mora biti in naj bo deset božjih zapovedi.

To je še najbolj enostavna razlaga. Sicer pa imamo to nekako prirojeno. Dobro vemo, četudi nismo pismeni in četudi ne poznamo zakonov, česa ne smemo. Zato je že v anglosaksonskem in celo v rimskem pravu obstajala klavzula, ki pravi, da neznanje zakona ni opravičilo. Kreativni ljudje pa bolj hitro in na višji stopnji evolucionirajo razne kodekse in z njimi potem operirajo. Mislim, da so prišli do enega samega prepričanja, da se zlo ne splača! O tem nisem trdno prepričan, ampak zdi se mi tako na podlagi podatkov, ki sem jih zbral v svojem kratkem življenju. Ne bom prodajal za zlato, ampak osebno sem prepričan, da se je človek, ki ima visoke intelektualne in kulturne norme, prepričal, da se ne splača delati zla. Edino tisti ljudje so hudobni, ki brez razloga delajo zlo.«

— Hotel sem reči, da se bodo ti visoki kreativneži hranili s primernimi moralnimi izdelki umetnikov. Mislim, da bodo umetniki izdelovali hrano zanje?

»To je hrana, morala je hrana. Ali mislite, da bi umetniki postavljali moralne norme?«

— Ne, oni bodo pač ustvarjali.

»Če bodo ustvarjali. Če bodo ustvarjali, bodo s tem postavljali kodekse, zakonike, toda to bi bila tragedija. Potem bo lahko nekdo po absolutnem ali kakršnemkoli merilu rekel, kateri izmed umetnikov ima prav.«

— Kreativneži, recimo matematiki, bodo te umetniške stvaritve pač jemali zato, da bodo lažje delovali na svojem področju. Pravim tako: umetnost je videz, ki daje moč, da lahko deluješ, misliš abstraktno, teoretično v matematično-fizikalnem smislu.

»Že že, če stvar posplošite, pridete do paradoksnih zaključkov. Poglejte pisatelje, začeni z Machiavellijem, ki nagovarja na nadnaravne svinjarije. S Hemingweyem bi se nekako strinjal, on kdaj pa kdaj opravičuje dezterstvo, jaz ga tudi, v brezizhodnem primeru, ko junak sploh ni vedel, za kaj se je prišel borit. Potem je prišla velika ljubezen; bil je prepričan, da bo rešil sebe in vsaj nekaj, kar je vredno, pa ni našel nobenega cilja. Nazadnje je srečal dekle, postal dezterter in pobegnil, da bi živel. To je stvar, ki ga je opravičevala. Vsako vojno sodišče, če bi le bilo sestavljeno iz količkaj razmišljujočih ljudi, ki bi jim dezterter znal razložiti stvar v taki obliki, kot to pisatelj razlaga v svojem romanu, bi ga milo kaznovalo. Vsako dezterterstvo v primeru vojne pomeni smrt.«

— Ampak vi bi vendar izračunali, kateri videz potrebujete? In nadaljnji učinek tega bi bil, da bi imeli umetniki predpise, predpisana bi bila formula, po kateri bi morali ustvarjati.

»Tisto pa ne, to je ždanovstvo.«

— Tako ozko nisem mislil, to je politična zadeva, vanjo se ne spuščam.

»Nobenih normativov in predpisov ne bo moglo biti za umetniško stvaritev, kajti umetniška stvaritev se izmika vsakemu kvantitativnemu merilu. Vsak ustvarja po svoji želji.«

— Ali mi lahko odgovorite na prvi del vprašanja: visoko kreativni ljudje, matematiki po vaše, bi vendar lahko izračunali, kakšen videz potrebujejo, kaj pravite? Z videzom označujem umetniški izdelek; to boste lahko izračunali, kaj?

»Umetnost bo povsem neodvisna od tistega, čemur mi pravimo kreativnost, taka, kot je danes.«

— Ali kot matematik ne boste potrebovali te hrane?

»Seveda jo bom, morebiti jo bom nujno potreboval. Ampak v tem primeru bi spet nastopila moja čustva, tu se prilagodim osebni svobodi umetniškega ustvarjanja. Preberem deset knjig, ena mi je všeč. Ampak zame ni normativ, da ustvarjam kakršnekoli družbene precedence ali da svoje lastno delo temu podredim; to je popolnoma neodvisno od tega.«

— Zakaj pa bi si tako jemali čas, da bi morali prebrati deset knjig, preden bi dobili pravšnjo? Mislite, da se res ne bo dalo izračunati, kakšno umetnost potrebuje visoki kreativnež, da bo lahko ustvarjal naprej svoje?

»Če naj bo to umetnost v takem smislu, v kakršnem jo danes razumemo, torej da je svoboda umetniškega ustvarjanja absolutno zajamčena in se nihče nima pravice vpletati v avtorjeve umetniške stvaritve, potem ne bomo mogli nikomur predpisati, kako naj bi ravnal pri pisanju ali umetniškem ustvarjanju. Mogoče pa je nekatere izmed stvari, ki so napisane ali ustvarjene, postaviti v matematične formulacije. Toda formulacija je od stvaritve do stvaritve celo pri istih avtorjih različna. Najdemo lahko kvečjemu osnovne črte.«

— Kaj pa rezultat?

»Rezultati so pa različni. Vprašali ste me za matematično formulacijo. Elektronski računski stroj lahko postavi neke zakone o natančni analizi pisateljevega dela in poudari, da se tolikokrat in tolikokrat pri njem ponovi ta in ta beseda, ta in ta stavek, taka in taka formulacija, pač lingvistična dejstva. Stroj tako čisto kvantitativno karakterizira posameznega pisatelja. No, to je spet povezano s kreativno sposobnostjo stroja. Nisem trdno prepričan, da bi bili stroji nekega dne sposobni sami ustvarjati umetniška dela. Mogoče je vendarle. Absolutno pa izključujem možnost, da bi stroji lahko kreirali matematična dela, tista, ki jih jaz imenujem kreativna. To je dano samo človeku. Stroj ne more biti bolj popoln od njega, zlasti ne v tistem najosnovnejšem smislu.«

— Na kateri najosnovnejši smisel pa mislite zdaj?

»Na tistega, da človek ustvarja popolnoma nove stvari. To je tisti enkratni duh, to je preblisk genialnosti, to ni dano strojem.«

— Pa bom vprašal tako: ali bodo kreativni ljudje potrebovali umetnost?

»Mislim, da do neke mere da, zaradi potrebe po ogledalu, kot to imenujem. Edino ogledalo je za njihova pojmovanja nepristransko. Tam bodo oni sami sebe iskali ali se poskušali najti.«

— Zakaj pa bi hoteli sami sebe gledati?

»To pa povzroča tisti neopredeljeni faktor čustev; mislim, da je tako.«

— Mi lahko to malo natančneje razložite?

»Ne morem. Jaz o tem nič ne vem, to je zgolj moja hipoteza, to je beseda, ki mi je po morebiti podzavestnem tuhtanju padla na jezik in sem jo uporabil, pa zdaj ne vem več natanko, kaj pomeni in kaj sem z njo hotel povedati.«

— No, omenili ste čustva: ali bo kreativnež zaradi čustev hotel sam sebe opazovati?

»Morebiti zaradi čustva osamljenosti kreatorja, morebiti tudi zaradi tega, ker želi samega sebe predstaviti v obliki nečesa, kar je bilo drugod ustvarjeno, pa se zdaj s tem primerja. Morebiti tudi zaradi tega, ker drugod išče napake, da bi sam bolj izstopal, morebiti

zaradi kombinacije manjvrednostnih kompleksov. Vse možnosti so dane.«

— Če smo upoštevali vse te možnosti, ali se vam ne zdi precej verjetno, da bi lahko kreativnež sestavil formulo, po kateri bi teklo umetniško ustvarjanje?

»Mislim, da je to mogoče. Bil sem celo priča takemu poskusu. Je pa to zelo tvegano, ker bi ljudi dezorientirali, da ne bi imeli več nobenega pregleda, nastala bi zmešnjava, ne bi se vedelo, kaj je produkt čustvenega ustvarjanja, doživetja, kaj pa stvarna in razumska preračunljivost. Take možnosti so. Mislim, da formula dejansko obstaja in da so nekateri to celo že izkoristili.«

— Ali potemtakem po vaši domnevi umetnost izvira iz čustev?

»V večini primerov resničnih umetnikov da.«

— Resničnih matematikov?

»So pa nekateri umetniki, ki so preračunljivi, pa niso obenem matematiki. Tisti se lotijo stvari iz preračunljivosti in obenem tehnično virtuozno. Obvladajo stil pisanja ali stil slikanja, ampak mislim, da taki ljudje niso sposobni dati originalne stvaritve. To so samo posnemalci, postkreativni ljudje.«

— Torej matematične stvaritve ne izvirajo iz čustev, kaj?

»Matematične stvaritve izvirajo, prej bi rekel, iz potrebe.«

— Medtem ko se meniva, da bi se morda dalo po matematični formuli proizvajati tudi umetnost, sem se pravkar spomnil, da je Baruch Spinoza, ki je bil Žid in ki je imel gotovo v sebi tudi sintetični matematični duh, pisal svojo Etiko v strogo geometrijski obliki in njegovi izrazi, čeravno so besede, so kot matematični simboli.

»Danes mislimo, da Spinozova Etika ni samo etika, ampak je za nas tudi osnovni učbenik logike. Zanimivo pa je, da se včasih vedé, včasih pa nevede marsikatero filozofije modernega prava, zlasti ameriškega, in to predvsem v zadnjem času, sklicujejo na Spinozovo Etiko. Zanimivo je prav to, da je izrekel nekaj misli glede moralnosti tistega, kar on imenuje tradicionalno ustvarjanje. V tistem času bi lahko to bilo zgolj umetniško ustvarjanje, ker matematike takrat niso šteli za abstraktno znanost. Spinoza pravi, da je to vezano na določene zakone, ki so podobni geometričnim aksiomom. Nekako dokazano je, da je mogoče umetniško stvaritev oponašati na način, ki nima s čustveno platjo mišljenja nič skupnega. Sam sem napravil poskus, ko sem izdelal svoje slike na kompjuterju. Ko sem jih pokazal v Izraelu, so mi tam na moje vprašanje, kaj menijo o njih, odgovorili, da vzbujajo estetsko ugoden občutek. Poglejte, te slike so bile narejene tako hladnokrvno kot na primer preračunan umor. To je bila matematična stvaritev. Kompjuter je sprejel enačbe, ki sem jih vstavil vanj, nato pa je dal neke rešitve teh enačb, grafični ali risalni aparat kompjuterja pa jih je prenesel na papir, privezan na vrteči se plošči. Tako smo dobili zelo zanimive geometrične oblike. Dodal sem še fantazijsko komponento, da sem namreč slike naredil hkrati z več barvami. In tako so nastale stvaritve, ki so stvaritve v geometričnem smislu. In poglejte, tudi današnja umetnost se bliža nekemu abstraktnemu smislu, ki naj bi bil čista geometrija. Dosegel sem učinek, ki je bil sam po sebi hladnokrvna matematična ali tehnična stvaritev, brez vsakega dodajanja čustev ali kakršnekoli predstave, razen čisto strogo tehnične. To je bil takrat malce huliganski poskus. Želel sem namreč ljudem pokazati, da ni vse samo tisti

občutek, tisti razmršeni lasje, potno čelo in vzkliski strasti nad umetniško stvaritvijo. Dokazati hočem, da se da to storiti tudi na pisalni mizi z računskim strojem in seveda z nekaj znanja matematike.«

— In od kod ta občutek moči, ki izhaja iz te risbe, temu se čudim.

»Veste, to je morebiti vprašanje, ki zadene točno v čelo. Občutek moči, kot vi to imenujete, ob pogledu na tako risbo je tisto, kar v vsakem človeku ostane skrito, to sta strah in začudenje nad popolnostjo stvari, ki jih ustvarja zgolj razum in ne čustvo. Čustvo ustvarja pretrgane, diskontinuirane pojave, medtem ko ustvarja razum kontinuirane pojave. To so pojavi, ki so med seboj povezani nazaj in naprej, in tu nekje v taki risbi že vidite, kako bi se pravzaprav dalo videti celotno stvar v nekem njenem izseku ali delčku. Tako na primer vidite v nekem delu akademskega slikarja ali kiparja le izsek, vidite nekako pod kotom, nekako projekcijo njegovih lastnih čustev. In včasih si iz ene slike ali pa iz vse razstave njegovih del ne morete ustvariti prave podobe o tem človeku, pa tudi ne o tem, kaj je hotel z delom povedati. Imate nepopolno podobo vsega. V tem, če tako rečem mojemu primeru, pa slutite, da je podan izsek nečesa, iz česar bi se dalo izračunati vse, celotna slika, od začetka pa do konca, ker je ta slika determinirana s svojim izsekom in obratno.«

— Slika česa?

»Slika česarkoli že, karkoli si predstavljate pod tisto popolnostjo. Ker to so geometrični, matematični zakoni, ne? In ti matematični zakoni pripeljejo do končnih posledic in do trditev, ki so povezane ena z drugo in tako lahko zgradimo celotno sliko sveta, kajti ta izsek, ta majhna geometrična slika je predstava celotne slike, predstava celotne matematike. In potem zaslutite, da je v taki sliki podano nekaj, kar ne predstavlja omejitev. In če bi se vsaj malo potrudili, če je to sploh mogoče, in mislim, da je, bi si verjetno lahko ustvarili celotno sliko sveta.«

— Toda potem bi bilo tudi konec vsega iskanja, ker bi bila samo ena slika dovolj, ali kako? In če bi iz te slike lahko razbrali celotno podobo vsega, ali bi lahko ustvarjalec potem sploh kaj delal ali pa bi mogel samo spreminjati oblike, končni izid pa bi bil vedno enak?

»Da, končno oziroma neskončno veliko ne morete nikoli imeti. Taka slika, da bi bilo v njej vse zajeto, ne obstaja in je nemogoča. In tudi če bi obstajala v majhnem merilu, bi moralo biti znanje, ki bi jo lahko dojelo, neskončno veliko. V tem primeru bi opustili komponento estetskega dožemanja in bi na stvar gledali kot na znanstven produkt. To pa je vprašanje, o katerem ne morem izreči natančnejših misli, ker se s tem nisem ukvarjal, ampak sem naredil samo svoj eksperiment. Ker se mi je zdel poskus zelo zanimiv, sem hotel vedeti, kaj bo nastalo. Še danes sem prepričan, da sem dokazal nekaj, česar do zdaj še nihče drug ni dokazoval. In prepričan sem tudi, da je veliko ljudi, ki bodo nasprotovali temu, kar sem dokazal.«

— Kaj pa mislite, da ste dokazali?

»Dokazal sem, da je moč narediti s strojem nekaj, ob čemer nastajajo isti občutki kot ob nečem, kar nekdo ustvari v znoju svojega obraza. Pri tem se sploh nisem trudil niti nisem v to vložil nobenega čustva. Ustvarjal sem s logičnim razmišljanjem in tehničnim občutkom. Seveda nikakor ne trdim, da sem postal viden umetnik, res pa je, da so ljudje sliko gledali in jim je bila všeč. Sicer ne bi dali

250.000 dinarjev (preračunano v naš denar) za sliko, ki jim ne bi bila všeč. To sliko pa sem ustvaril s pritiskom na gumb in je nastajala vsega približno 7 minut. Uporabil sem neko enačbo, ki je znana študentu drugega ali tretjega letnika matematike. Res pa je, da je dinamika, ki jo vsebuje ta slika, vzbudila pri ljudeh estetske občutke.«

— Naj torej strojem še naprej omogočamo, da bodo slikali, pisali pesmi, simfonije? Treba jim je dati samo ustrezno formulo, kajne?

»Ko ste me že pripeljali na to, mislim, da je bilo v prvotni obliki, še preden je človek začel eksistirati tako kot danes, morebiti čustvo celo pred mišljenjem. Toda tu morate kvalitativnost in kvantitativnost čustva in mišljenja postaviti vsako na svojo platformo in ju primerjati. Domnevam, da so ostala čustva praktično na istem nivoju, ker se čustva ne morejo tako hitro razvijati kot mišljenje. Čustva ostajajo nekako bolj statičen gledalec vsega tega. Čustva se ne razvijejo tako kot mišljenje. V metafiziki, v abstraktnosti mišljenja smo napravili ogromne korake naprej. Kaj pa se je spremenilo v čustvu sovrastva ali ljubezni med ljudmi iz časov pred Kristusom pa do danes? Nič? Pa pogledjte, kaj se je spremenilo v načinu mišljenja. V beletristiki so glavni produkt čustev umetniške stvaritve. V romanih in sploh v vsej literaturi je vodilni motiv vsega ljubezen. Ta pa se ni spremenila od Shakespeara do danes in še od prej. Vse se vrti okrog tega, kakšen je odnos človeka do človeka. Saj so včasih globlje psihološke prisposobe, toda tudi te so povezane s čustvi in načinom, kako ob njih reagiramo na dožemanje sveta. Medtem pa imamo v matematiki in fiziki vedno nova polja akcij ali zapuščamo stara. Danes nam niti na misel ne pade, da bi se ukvarjali s klasično teorijo etra itd. Opustili smo vračanja nazaj. Vodilni motiv medsebojnega odnosa dveh ljudi se nepretrgoma pojavlja skozi ves čas obstoja literature. V literaturi se ni nič spremenilo. Mislim, da so čustva kot taka sicer globoka, vendar zelo statična in nespremenljiva. Čustva so zelo nedinamična komponenta človeške duše. Medtem pa je mišljenje tista dinamična komponenta, ki nam naravnost vsiljuje napredek. In mislim, da je bolje, da je svet zasnovan, ali naj bi vsaj bil zasnovan na hladno razmišljajočih umih kot pa na čustvenih izlivih. Kajti če bi prevladovali čustveni izlivi, bi slejkoprej prišlo do medsebojnih nasprotij in morda tudi do fizičnih obračunavanj.«

— V tem hipu se mi je porodilo vprašanje, če bi lahko stroj napisal Shakespearovega Macbetha ali kaj podobnega.

»Ne, seveda stroj ne more napisati Macbetha.«

— Mislim sem še na nekaj drugega, in sicer na to, da je taka mojstrovina, kot so na primer Shakespearove drame, tudi matematika, kajti v strukturi takega dela je vendar razmerje med elementi, to pa je že matematika, ali ne?

»Že, toda tam so podani vsi odnosi zelo čustveno, vi pa jih morate najprej sprejeti v trenutku, potem pa vso stvar dojeti hladno in logično. Šele nato lahko razvrstite elemente, se pravi karakterje, ki sestavljajo dramo. Potem pa seveda dobite črnobelo sliko, kar ni več umetniška stvaritev.«

— Dobro. Toda pri Shakespearovi drami je čustvo posledica tiste vzpostavitve razmerij med posameznimi stvarmi oziroma elementi, ki je že matematična metoda. Kajti zelo je čudno, da bi tak sintetični duh, kot je bil morda Shakespeare, stvar, kjer je mogoče

zaznati navzočnost matematike, kljub temu povrhu še pobarval s čustvi.

»Tega ne znam razložiti, ker premalo poznam to znanost. Mislim namreč, da je razglabljanje o možnostih primerjanja med eksaktno znanostjo in umetnostjo še čisto v povojih, zato tega zaenkrat še ne moremo postaviti v neke kvantitativne oblike. To se bo mogoče zgodilo šele v prihodnosti.«

— Mislim sem pravzaprav reči, če ne bo v tisti prihodnji, kreativni dobi pravi umetnik le tisti, kdor bo pokazal tudi formulo svojega dela, njegovo natančno matematično zgradbo? Kaj pa, če je pravi umetnik sploh samo tisti, v čigar strukturi dela je navzoča matematična sintetika?

»Tega ne vem. Vem pa to, da se ustvarja določene umetniške stvaritve nečustveno, vendar noče tega nihče priznati — to pa zato, ker bi se v današnjem času in pred sedanjimi ljudmi izključil iz vrst umetnikov.«

— Ali mislite, da je matematika sploh značilnost človeka in da je globoka, izvorna človeška lastnost imeti v sebi matematično sestavino mišljenja?

»Prepričan sem, da je matematika aksiomatične narave, vsaj kaže tako. Matematični aksiomi so tisti, ki jih morda vsebuje celo naše biološko ali materialno bistvo. Tako jih pač odkrivamo, kadar se poglobljamo vase. Že veliki matematik Hilbert je rekel, da aksiomi izbirajo stvar, ki je neposredno povezana z načinom našega mišljenja, oziroma je vsebovana v načinu mišljenja. In če na podlagi ugotovitev, ki smo jih zbrali v zadnjih desetih, dvajsetih letih na področju genetike, citologije in drugih fizioloških ali bioloških znanosti, malo premislimo, bi lahko mnogi med nami prišli do prepričanja, da so matematični aksiomi vsebovani v sami geometrični strukturi naših možganov; tako lahko v nekem trenutku sami sebe introvertiramo in se opazujemo na neznan način. To je sicer fantastična hipoteza, a je morda resnična. In ko se zamislimo nad tem, kako smo prišli do nekkih sklepov, odkrivamo aksiome, ki so že prisotni in jih odkrijemo šele zdaj. Vsebina aksioma vam daje vselej možnost izbire, možnost dopolnitve nekega predmeta, ki je že dan in ga lahko dopolnite z nekim drugim elementom iz množice ter tako dobite par. Na svetu je bilo dosti matematikov, ki so trdili, da omenjeni aksiom nima nobene podlage in da ga je nesmisel sploh upoštevati. Vendar pa se je izkazalo, da je to eden izmed najbolj trdnih in bistvenih aksiomov v matematiki sploh. Dokazujemo medsebojno neodvisnost aksiomov in s tem je dokazana konstruktibilnost celotne teorije, ki temelji na takem sistemu.«

— Preprosto povedano: mislite, da je ustroj možganov že sam po sebi matematičen oziroma geometričen, o čemer so v zvezi z nekim teoremom v klasični teoriji nebesnih gibanj razpravljali kozmolog Whitrow pa matematik Haldan in astrofizik Austin. Spominjam se, da sem nekaj podobnega bral.

»O geometrični strukturi molekul, ki sestavljajo možganske celice, s katerimi mislimo, bi lahko rekli, da nosi v sebi nekako aksiomatiko, ki je nujno povezana z dejstvom, da vsi matematični modeli, ki so na takšen način grajeni, vsebujejo te aksiome. Z neke višje matematike gledano lahko sklepamo, da se vse, kar se v možganih dogaja, dogaja po načrtu, ki ga narekujejo aksiomi, ki so že sami vsebovani v konstrukciji tega sistema. Potemtakem znotraj takega kon-

struktivnega sistema ne more priti do drugih zaključkov, kot so tisti, na katerih bazi je ta zgrajen. Tako bo npr. človek, ki živi v gotško grajeni hiši in je obdan samo z gotško zgrajenimi hišami, začel misliti samo gotško, kajti zanj bo vsaka druga arhitektura popolnoma tuja. Generacije se menijajo, on pa še zmeraj trdi, da je edini eksistirajoči sistem arhitekture gotski. Sistemi arhitekture lahko obstajajo samo na bazi nekih aksiomov, ki pogojujejo gotski sistem gradnje. Vse drugo je izven aksiomatičnih sistemov ali pa je nekaj, kar je meta-sistem.«

— Torej je že v sami zgradbi stvari, iz katere mislimo, aksiom.

»Ja, nekaj takega.«

— Zakaj pa so nekateri ljudje tako rekoč čisto gluhi za matematiko, a so za to morda vseeno sposobni na svojem intelektualnem področju?

»Seveda so nekateri gluhi, ampak tega ne bi znal pojasniti, ker se s tem nisem nikoli ukvarjal. Morda je matematični talent izjemna stvar, sam se s tem nisem ukvarjal in ne vem.«

— V pogovoru ste večkrat omenili božanske iskre, prebliske in, zdi se mi, božanski izvor. Kako to?

»Ker sva že ravno pri božanskem izvoru, vam bom povedal tole: človek se nikoli ne sme truditi, da bi bil preveč popoln. Na Japonskem živi sijajna legenda: V srednjem veku je neki japonski cesar povabil na svoj dvor umetnika, ki je bil v tistem času največji in najslavnejši rezbar, in mu naročil, naj mu izrezlja iz lesa devet vhodnih vrat, kolikor jih je cesar imel. Rezbar se je lotil dela in čudovito izrezljal vsa vrata in povsod so bile figure čisto simetrične. Ko so si cesar in spremljevalci rezbarjevo delo ogledovali in ga hvalili, so prišli do devetih vrat in tam opazili, da stoji v nekem krogu samo ena figura z glavo navzdol. Pa so mu rekli, da se je zmotil in naj napako popravi. On pa jim je odvrnil, da je to storil nalašč, češ da s svojo lastno popolnostjo noče izzivati bogov, ker bi utegnili postati ljubosumni.«

JIRÍ VALOCH: STREET POEM

